

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. VII.

ГАЛИЦЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

(№ 26 — 77).

ЗІБРАВ

Осип Роздольський.

У ЛЬВОВІ, 1899.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Зміст сегого тому.

Передмова	III—IX
✓ 26. Як Івась від пана тікав, у діда служив і з чортівкою оженився	1—16
27. Покотигорошок	16—17
28. Дівчина записана злomu	17—19
29. Сестра — зрадниця	19—24
30. Як піяк царівну вибавив	24—25
31. Невроджений царевич	25—28
32. Чародійська лампа	28—32
33. Котигорошок, Розвернигора і Завернивода	32—35
34. Як хлоп визволив царівну від змія і при мерцєви на варгі стояв	35—39
35. Чудесний перстїнь	39—44
36. Вдячні звірі, царівна і змії	45—48
37. Плекай-корова, Покоти-гора і Переверни-гора	48—52
38. Вечорник, Упівнічник і Сьвітовик	52—56
39. Чудесні помічники	55—57
40. Як хлопець служив у неклї, а відтак королем став	57—60
41. Чудесний коник, золоте перо і золота-підкова	61—65
42. Хлопчик „волове вушко“	65—69
✓ 43. Чодовїк без страху, вдячний мрець і заклята царівна	69—76
44. Як брат брата визволив і злого духа стратив	76—84
45. Чудесні конї	84—86
46. Чоловік, що розумів бесїду звїрів	86—88
47. Як дурний злих духів перехитрив	88—90
48. Царівна-опириця	90—91
49. Царівна-опириця, жовнїр і чудесний старець	91—93
50. Дівчина і мрець	94—94
51. Дїдів син і бабина дочка	94—95
52. Вдячні звірі	95—98

53. Кіт і граф Попеловський	98—101
54. Царівна-чарівниця і вдячні звірі	101—104
55. Чудесна скрипка відкриває братовбийцю	104—106
56. Як умерлий визволив царівну	107—110
58. Кравчик і велитень	110—111
59. Стрілець і гриф	111—115
60. Про музику і його сина	115—118
61. Дурний Гриць і водяна панна	118—123
62. Березовий і його подорож до сонця	123—129
63. Царівна в змові з чорнокнижником	129—131
64. Панна з яйця	132—136
65. Мерцевий дар	136—138
66. Мерцеві дари	138—139
67. Мерцеві дари	139—141
68. Фатальний хлопець	141—144
69. Деревляний кінь	145—146
70. Кобилячий син	146—149
71. Тромси	149—150
72. Щастє	151—152
73. Про фільфебра і лінгвера	152—159
74. Дівчина і розбійники	159—161
75. Як бідний розбогатів через розбійників	161—164
76. Жовнір і 12 розбійників	164—166
77. Дівчина і розбійники	166—168

ПЕРЕДМОВА.

Подаючи в отьому томі дальшу частину богатої збірки д. О. Роздольського згромадженої в однім закутку бродського повіту, а власне решту казок, котрих друк був розпочатий у першій томі Етнографічного Збірника, ми бажали би звернути увагу на деякі поміщені тут н-ри. Спеціялісти знайдуть тут серед багатьох добрих знайомих, себ то оповідань, які стрічають ся у всіх більших збірках казок, де кілька менше частих мотивів. Лишаючи на боці мотиви з „Тисячі і одної ночі“, звісні вже в давніших українських збірок, я звернув би увагу на н-р 31, а головню на вплетений у сю казку мотив про невродженого (але випореного з матірнього лона) царевича і такогуж коня, мотив, що в тій формі стрічаєть ся досить рідко. Так само рідкі мотиви сплетені до купи в н-рі 59, в тім числі мотив Іетєвої балади „Der Zauberlehrling“. В кінці зазначу, що н-р 26 — проба запису чи навіть компіляції ріжних казкових мотивів, зроблена одним письменним селянином і (без підпису автора) надіслана д. Роздольському. Друкуючи се оповіданє ми дозволили собі декуди поробити стилістичні — тільки стилістичні — вкорочення, не торкаючи ані змісту, ані мови.

Всіх казок поміщено в отьому томі 51; через помилку в нумерації пропущено ч. 57. Паралелі додані при кінці кожного н-ру і тут, як і в першій серії казок, не мають претензії на повноту, а в значній частині відсилають до загально звісних збірок, де подано їх далеко більше. До перших 25 казок збірки д. Роздольського подав деякі доповнення до паралелів, особливо з новіших словянських збірок, яких у нас не було під руками, др Ю. Полівка в своїй рецензії на 1 том Етногр. Збірника, поміщений у „Zeitschrift für oesterreichische Volkskunde“, т. I.

На закінченє подаємо тут реєстр повних титулів тих книжок, які в паралялах подано тільки в скороченях :

- Aeanasjewъ = Народныя русскія сказки, А. И. Аванасьева, изданіе второе, вновь пересмотрѣнное. Москва 1873, 4 томи.
- Benfey, Kleine Schriften = Kleinere Schriften zur Märchenforschung von Theodor Benfey, ausgewählt und herausgegeben von Adalbert Bezzenberger. (Der gesammelten kleineren Schriften von Theodor Benfey dritte Abtheilung, zweite Ausgabe). Berlin 1894.
- Valjavec = Narodne pripovjetke, u Varaždinu, 1858.
- Weryho = Podania białoruskie zebrane przez Władysława Weryhę, poprzedzone wstępem przez Jana Karłowicza. Lwów 1889.
- Веселовскій = Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврацѣ и западныя легенды о Морольфѣ и Мерлинѣ С.-Петербургъ 1872.
- Wisła = Wisła, miesięcznik geograficzno-etnograficzny, wydawany przez Jana Karłowicza, Warszawa, od r. 1886.
- Wolf = Deutsche Hausmärchen, gesammelt von J. Wolf.
- Вук = Српске народне приповијетке, скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караджич. Друго умножено изданье. У Бечу 1870.
- Вук, Пјесме = Српске народне пјесме, скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караджич. Биоград 1887.
- Gesta Romanorum польські = Historie Rzymskie (Gesta Romanorum) wydał Dr. Jan Bystron. Kraków 1894 (Biblioteka pisarzy polskich).
- Gliński = Bajarz polski. Baśni, powieści i gawędy ludowe. Wydanie drugie poprawne. Wilno 1862, 4 томики.
- Gonzenbach = Sicialianische Märchen, Aus dem Volksmunde gesammelt von Laura Gonzenbach. Mit Anmerkungen Reinhold Köhlers und einer Einleitung herausgegeben von Otto Hartwig. Leipzig 1870, 2 томи.
- Grimm = Kinder und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm. Vollständige Ausgabe. Leipzig, Reklam. 3 томп.
- Grundtvig = Dänische Volksmärchen. Nach bisher ungedruckten Quellen erzählt von Svend Grundtvig. Übersetzt von Willibald Leo, Leipzig, 1878; другий том : übersetzt von Adolf Strodtmann. L. 1879.
- Hahn = Griechische und albanesische Märchen, gesammelt, übersetzt und erläutert von I. G. v. Hahn. Leipzig 1864, 2 томи.
- Haltrich = Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Berlin 1856.

- Douhet** = Dictionnaire des légendes du christianisme, on collection d'histoires apokryphes et merveilleuses se rapportant à l'ancien et au nouveau Testament et de chants populaires etc. par. M. le comte de Douhet. Paris 1885.
- Драгоманов, Розвідки** = Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню словесність і письменство, т. I. У Львові 1899 (Збірник фільбологічної секції Наукового Товариства імени Шевченка т. II).
- Житє і Слово** = Житє і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, видає Ольга Франко. Львів 1894 і 1895, 4 томи.
- ZDM** = Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde, herausgegeben von I. W. Wolf und W. Mannhardt, 1853 — 1855, 3 томи.
- Игн. зъ Никловичъ** = Казки зібравъ Игнатій зъ Никловичъ (Галька). Накладомъ Савчинського. Львѡвъ 1861.
- Клоустон** = Popular tales and fictions, their migrations and transformations, by W. A. Clouston. Edinburgh and London 1887, 2 томи, і український переклад передмови до сеї праці: В. А. Клоустон, Народні казки і вигадки, їх мандрівки і переміни, з англійського переклав А. Кримський. Львів 1897.
- Колмачевскій** = Животный зпосъ на Западѣ и у Славянъ, Л. Колмачевского. Казань 1882.
- Cosquin** = Emanuel Cosquin, Contes populaires de Lorraine, comparés avec les contes des autres provinces de France et des pays étrangères et précédés d'un essai sur l'origine et la propagation des contes populaires Européens. Paris 1886, 2 томи.
- Köhler, Aufsätze** = Aufsätze über Märchen und Volkslieder von Reinhold Köhler. Aus seinem handschriftlichen Nachlass herausgegeben von Johannes Bolte und Erich Schmidt. Berlin 1894.
- Куліш, Записки** = Записки о Южной Руси П. А. Кулиша. С. Петербургъ 1856.
- Liebrecht, Gervasius** = Des Gervasius von Tilbury Otia imperialia. In einer Auswahl neu herausgegeben und mit Anmerkungen begleitet von Felix Liebrecht. Hannover 1856.
- Maspero** = Les contes populaires de l'Egypte ancienne, traduits et commentés par G. Maspero. Paris 1889.
- Maury Essai** = Essai sur les légendes pieuses du Moyen-Age, par L. F. Alfred Maury. Paris 1843.

- Nowosielski** = Lud Ukraiński, przez Antoniego Nowosielskiego. Wilno 1857, 2 томи.
- Orient und Occident** = Orient und Occident insbesondere in ihren gegenseitigen Beziehungen. Forschungen und Mittheilungen. Eine Vierteljahrschrift herausgegeben von Th. Benfey. Göttingen 1862—1864. 3 томи.
- Pentamerone** = Der Pentamerone oder: das Märchen aller Märchen von Giambattista Basile. Aus dem Neapolitanischen übertragen von Felix Liebrecht. Breslau 1846. 2 томи
- Perrault** = Contes de Perrault. Histoires ou contes du semps passé (Contes de ma mere Loyer). Paris 1894 (Petite collection Guillaume).
- Руданський, Твори** = Твори Степана Руданського. У Львові. т. I, 1895; т. II, 1896; т. III, 1897; т. IV, 1897; т. V, 1900.
- Рудченко** = Народныя Южнорусскія сказки, надаль П. Рудченко. Київ. Т. I, 1869; т. II, 1870.
- Simrock, Volksbücher** = Die deutschen Volksbücher. Gesammelt und in ihrer unsprünglichen Echtheit wiederhergestellt von Karl Simrock. Frankfurt a. M. 1867, 13 томів.
- Schmidt, Charakteristiken** = Charakteristiken von Erich Schmidt. Berlin 1886.
- Schott** = Walachische Maerchen herausgegeben von Arthur und Albert Schott. Mit einer Einleitung über das Volk der Walachen und einem Anhang zur Erklärung der Märchen. Stuttgart und Tübingen. 1845.
- Stier** = Ungarische Sagen und Märchen. Aus der Erdelyischen Sammlung übersetzt von J. Stier. Berlin 1850.
- Somadeva** = Die Märchensammlung des Somadeva Bhatta aus Kaschmir. Aus dem Sanskrit ins Deutsche übersetzt von Dr. Hermann Brockhans. Leipzig 1843, 2 томи.
- Tausend und eine Nacht** = Tausend und eine Nacht. Arabische Erzählungen. Wien 1854, 6 томів.
- Udziela** = Lud polski w powiecie Ropczyckim w Galicyi, opisał Seweryn Udziela. Kraków 1892.
- Франко, Памятки** = Памятки українсько-руської мови і літератури. Т. I. Апокрифи і легенди з українських рукописів зібрав Др. Ів. Франко. Том I. Апокрифи старозавітні. У Львові 1896.
- Chelchowski** = Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza, zebrał Stanisław Chelchowski. Warszawa 1889—90. 2 томи (Biblioteka „Wisły“ III i VI).

- Худяковъ, = Русскія народныя сказки собранныя А. Худяковымъ, Москва 1861.
- Ciszewski = Stanisław Ciszewski. Krakowiacy. Monografia etnograficzna. Tom I. Kraków 1894.
- Чубинский = Труды этнографическо-статистической экспедиции въ Западно-русскій край снаряженной Имп. русс. Географическимъ Обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. Матеріалы и изслѣдованія собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. Томъ второй. Петербургъ 1878.
-

Галицькі народні казки.

Друга часть збірки Осипа Роздольського*).

26. Як Івась від пана тіжав, у діда служив і в чортівкою оженив ся.

Бідна мати не могла свого сина вигудувати — пустила сьа у ван-дир. Іде коло гостиньця, аж на той час йіди пан. Бідна мати протба-гайи руку і просит, шчоби винайти милосердийи у пана. Пан здалека пригьбадайи сьа і кажи: „Коли-сь така бідна, то продай мншні того хлопчика. Йа дьітей ни маю, то в мени йиму буде добри; в мени пань-ство велики, то ўсьо буде йиго“. Ну, на тойи бідна мати згодила сьа, взяла гроші і пішла доміў; а пан Івасеви даў ріжних забавок, аби му сьа не кучило. Прийїхали у паньскій двір — приставив пан своїи пани купленого хлопчика, і вона дуже стала радісна с так великої несподь-ванки. Тогди зараз хлопця вбрала і порадили сьа посилати до школи. Хлопц ходит до школи і за кілька лїт вирїс великий. Але заўши за-чинайи сумувати, ўсе йиму чось невесело. А там до тих панїв заходила стара баба сїльска, а той хлопц туйу стару дужи льубиў, бо коли она прийшла, то він зараз пригадаў собі свою матір. То шчо іно мїг, то заўши дльа тойи старойи удьїльваў подарунки, а стара заўши йиму ка-зала, же за тойи колїсь стани йиму у вигоды. І так він зачаў перед неў за своў мамоў жалувати і зачаў йї сьа радити, йак можна зробити, шчоби сьа дістати до матери. То-ж она йиго радит, же: „Йак не буде панїў ў дома, то ти набєриш троха грошей та й можеш вандрувати;

*) Перша часть отсеї збірки казок, п-ри 1—25 див. Етнографїчний збірник, т. I, стор. 25—96.

а йак будеш іти, то ступиш до мене, йа тобі шчось дам". За тиждинь поїхали пани ў далеку дорогу, а йнго zostавили господарем на цілий двір. Той закликаў бабу, даў їй троха грошей і собі набраў, кілько міг, і пускайи сьа в дорогу. І заклікала баба до себи, дайи йиму йакогось зьльа і кажи: „На, знайиш, сину, тебе могут злупати, замкнути до арешту, а ти коли будеш чуў, жи вже польгагали спати, то ти тогди приложиш зьльа до замка і в той час зараз ти сьа втворит". Поцьуловаў стару в руку та й пустиў сьа в дорогу. Іде, шчо може зарвати, бо сьа бойїт, шчо би го хто на дорозї не пізнаў. Так незабагом і зайшоў до льіса — тепер вже беспечнійший. Іде льісом, та й вже вечир, і такій на тойи не питайи, а йде, шчо іно можи, іде. Дивить сьа, а далеко в льісі сьвїтить сьа. Погадаў собі: „Треба там вступити та троха підначувати". Приходит, вхильайи двері, а там три хлопцьї на ланцухах повпінані. Прийшоў до хати і кажи: „Слава Ісусу Христу!" На тойи йиму вітпівлі і кажут: „А пан де, же ти сам приходиш?" А той Івась питайи: „Йакий пан?" А вони йиму кажут: „А ти не знайиш, де ти прийшоў? Таж ту мешкайи сировойїд. Він нас полапаў та й повпіннаў і так нас годуйи, доки не буде тлусті, а тогди бере, ріжи і пече і так йїсьть". А він кажи: „Ну, а шчо ж менї робити, коли ту так? Може йа міг би втычи?" — „Не можиш втыкати, бо він зараз прийде, тоб тьа рівно злапаў". Аж ту за маленьку хвилу прильїтайи той сировойїд та й кажи: „А ти ту шчо робиш?" А Івась кажи: „Аво заблудив-йим та й вилжу, же сьа сьвїтит, тайим вступийи підначувати". На тойи каже льудойїд: „Добри, йа тебе підначуйи. І зараз взьаў ланцух та го припньаў; тогди запалиў в печи і наклаў дроў. Дрова горут, аж йак добри нагорїло, то льудойїд взьаў хлопцьа, котрий бу' найтлустїйший, зарїзаў і кинуў у огонь, а сам взьаў коноўку, пішоў приньїє води. Той хлопц спїк сьа — той йак сьїў, йак зачаў мйасо йїсти, то 'но ноги zostавиў на рано на сьньїданьа і цілу коноўку води випиў. Тогди перевернуў сьа на земли і незабагом захрапїў на весьу хату. Тогди той винимайи від баби зьльа і прикладайи до свого ланцуха і на диво ланцух розмикайи сьа. Тогди притулиў до другого — і той застаў відомкнений. Тогди притулиў до третьего — і той застаў відомкнений. Та й кажи до тих: „Тыкайити!" — а сам взьаў той рожен, котрим він хлопцьа пробїў, йак не джахне йиму в горло — аж на-скрїзь без карк в землю загараздїў. Виходит на двір із хати, а тамтї увже повтыкали і сьльїд шчез, куда пішли. Ну, тогди було годї вже де начувати — пустиў сьа в дорогу, бо місяць сьвїтиў, то було сьа витко, куда йїти дорогоў. Іде-ж він цілу ніч аж до раньа. Рано приходит в йакусь гушчавину, надїбайи чоловіка, що збирайи хворост. „Слава Ісусу Христу!" — „Слава на вікі!" — відповїў старий. „А шчо ви робити, батьку?" питайи чо-

дорожний. „Аво збирайґ патички, траба дешчо зварити йїсти. А ви куда такі молоденькі вандруйити?“ — „А вам на шчо?“ запитаў Івась. „Та йа кажу“ — промовиў старий. „Йа іду за службоў шукати“. „А коли за службоў шукайиш, то згоди сьа в мени старого. Тобі в мени буде, добри і можеш шче чоґо доброго сьа научити і йа тобі добри заплачу. Али прошу мене слухати, що йа скажу робити і куда йа скажу іти, то другим місцем не можна, бо я зараз за непослух відиравляйу“. Привіиґ йнго до хати і кажи: „Майиш шчораньа принести води і позамітати хату і принести дроў та й йїсти зварити, а більши ньїчоґо. Тілько тьа прошу, йак будеш патички збирати, то шчобись ньїґди не ходиў на льїву сторону — і бири сьа до дьїла“. — Хлопиц забраў сьа до роботи і вже раз-два покінчиў, шчо маў у росказы — тоґди просит старого, шчо-би му позволиў пийти на спацпр. Старий позволиў, тілько шче раз напїмнуў, шчо-би на льїву сторону не йшоў на спацпр. І Івась пішоў і бавиў сьа, кїлько хотыў, та прийшоў до старого. А на другий день зноў так зробиў, йак вчора. А на третий день хлопчину аж тьаґни пийти на льїву сторону і такої пішоў. Іде, дивить сьа, а там така велика саджаўка, же тьажко оком углянути. Слухайи і чуий йакїєс цверкіт горлиць. Приглядайи сьа, а там наверху на дубі три горлици. Тай спиниў сьа, стаў за дубом і приглядайи сьа, шчо они будут робити. Аж нараз позьїтали коло тойї саджаўки і поскидали с себи крила і в той хвили поставали дужи красні паночки. А той приглядайи сьа красоты і не можи нальбувати сьа; а потому намислиў сьа і пішоў, взяў одні крильцьа, сховаў за пазуху. Аж нарештьї повилазили з води, повбирали сьа тих дві в своїй крильцьа, а та одна не майи. Тоті полетыїли горлицьами, йак перши, а тота остайи і зачинайи дуже плакати. А тоті з гори кажут: „Іди, а за тим дубом шестим від нас найдем своїй сукны“. — Тота пішла і находит того зо своїми сукньами і давай рїжним способом просити. А наш Івась приглянуў сьа красоты, шчо на цылий сьвіт крашчої не можна найти, і кажи: „Йа тобі скажу, же йа тобі тих сукныў не отдам“. А она на те кажи: „Йа того хочу“. І кажи до нейї: „Чикай, йа зараз піду до хати, возьму свій майяток“. — Приходить до хати, кажи до старого: „Прошу вас, дайти миньї мойи зьїла, йа си від вас піду“. На тойи старий тоґди кажи: „Сину, тепер колїєс мене не послухаў, то колїєс будеш кайати сьа. Тепер йа тобі шчось подаруйу“ І винймайи старий капшучок і кажи: „На, коли схочиш йїсти, то скажиш: най ту стани стїл і на ньїм йїдженьа і пїтьа! І шче оден дарунок на тобі: вуздечку; коли тьа ноґи збольа, то заложиш на туйу панну і з ней стани кобила, то будеш мати на чїм йїхати. Шчаслива дорога!“ —

Пустили сьа молодьбата в дорогу. Ідут, та й вже зголоднѣли. Тогди виньаў кайшук, потрас, кажи: „Най буде шчо їсти і пити!“ І так в хвили стало сьа. Понаїдали сьа, та Івась за кайшук, сховаў до кишенї, а забуў сказати, шчо вже досить і зачали Івасьові кишенї наповнѣати сьа веїлякими присмаками. Тож Івась забавиў сьа від себе відкидати, а по йакїмось часї через прикрїсьть вимовиў Івась, шобо вже повинин бути конец, і на тїм сьа скїнчїло. Тогди зболѣли молодого Івасьа ноги — тогди закладайн вуздечку своїй нарїченї на шийу і зробила сьа кобила хороша. Івась сїї на кобилу та йїди, аж земля гудит, і за йакїсь час приїжджайн до великого двора. І зачаў сьа ровнїтувати, йак сьа тото село називайн, і вповїли добрі луди, йак сьа називайн. Тогди приконаў сьа, же то даўно колїсь було йїго село. Приїжджайн на подвїрїа і скидайн вуздечку — зараз зробила сьа прикрасна панна. І приходьать в хату. „Дай Боже добрий вечир!“ Стара мати відповїдайн: „Дай Боже здоровльичко!“ — „Можиби ви нас, мамуньу, пириначували?“ — „Ай, мойї панови шолодкі, коли йа навїт шоломи не майу поштелїти!“ — „Та ми пириначуйн на голї землї“. — „Ай, мойї панови, йа вам не майу шчо дати повечерїти!“ — „Ей, мамуньу, йа шче і вам дам повечерїти!“ — „Ай, мойї паноньку шолодкі, йа вам жа тойї дякуйу. Ото, шчоби ви минї вповїли, чи не видѣли ви мого шїна, котрого йа продала?“ — „Видїў, видїў, ходїм вечерїти! Мойї мамунььбу рїдна, таж йа ваш син Івась, котрого ви продали панови!“ — „А паноньку шолодкі, Богби ж ваш говориў! — Стара вилазит за печи, обнимаїн свого сїна, а шче не вірит, же то на правду сїн. А Івась кажи: „Мамуньу, а знаїти, йак йа рубаў патїчки, там сї пальчик втьаў — і прошу подивїть сьа, же він менї вже не вирїс!“ Стара з радости зачала плакати і свого сїна цьлувати і зачала сьпївати хороших пісень о приходной радости. Тогди стара сьїла зо своїми дьїточками, повечеряли і шче довго-довго тьїшила сьа преходом свого сїна, котрий йак с тамтого сьвїта приїшоў. На другий день повставали і сїн дайн матери тотї сукнї і кажи: „Нати вам, мамуньу, сховаїти тотї сукнї і прошу вас, шчоби мойа нарїчена не знати йак просїла, то не дайти її тих сукнїў, бобїсти потому не віжалували, али то вжеби було пізно — а йа їду троха на польованьї“. — І взяў сї пїстульа тай пішоў до лїса. Ходит цїлий день, али нїчого не знаїшоў пожиточного і так повертайн без нїчого до дому. Приїшоў, застаў всьо в поратку і тьїшит сьа молоденькоў нарїченоў. Пириначоваў без жадной журби — на другий день пішоў зноў до лїса і також нїчого не спольоваў. А на третий день зноў пішоў йак звиклї, ходить, та голї шчо спольувати. Аж дивит сїа — сидит на дубї три круки і кличут, звикли йак круки. То дивит сьа на них та зачинаїн вимїрувати,

буцїмто хочи до них стрїляти. І так пофтарїаў через три рази, а тотї через три рази злітали і зноў сїдали. Тогди йише раз намірив, але не стрїлив, чогось йиму на серци так тьашко, же не можн погами поступати — а він бїдачиско не знаў, шчо йнго ноги так тьашко сьа зажурили, шчо перед ними так велика дорога постелила сьа... Приходит до дому і застайн тьашкий зойк матери; і здивований питаїн сьа: „Чого так, мамуньу, плачети?“ — „Ай шину мїй лубїй, йїак не маїу плакати за своў дорогоў потьїхоў, котрої йа вже не буду мати!“ — Стаїн сїн без памїяти і зараз здогадаў сьа, шчо то за штука, і кажи: „Ви певни десь дали сукнїї моїї жїньцї!“ — „Ай, далам, дала, мїй шину шолодкїй, прошу, не свари мене, жем тьа не послухала“. — „Га, йа вам того не винїї!“ — „Ай, сїну, йа не хотїла дати — йїак зачала просити і кльасти сьа, та йа штара дала вїїру. Вона кажала, же 'но на тойї сьа убираїн, шчоби йа сьа подивїла, йїака она красна, а коли сьа вбрала, тогди кажи до мени: „Мамуньу, йїак мене схочи Іван видїїти, то скажити, же йа буду в скльаних горах“. — Ну, не треба вам казати, йїак сьа серци роздирало бїдному Івасьови: жаль своїї мамї, жаль рїдного села, жаль своїї хатнїї. Коли поглануў на то всео, в очах потемнїло. Ну, та шчо робити, жаль вагї не маїї. Тогди Івась взьаў, потрїає кашучком, сказаў, най ту буде шчо йїїсти і пити, сїдаїн зо своў мамоў та кажи: „Ото, моїа мамо рїдна, Бог знаїн, чи ви мене будети видїїти, бо зараз по обїдї стоїїт передо мноў велика дорога до скльаних горїў“. — І так незадовго скончили йїїдженьа, поклонїў сьа своїї мамї і кажи: „Нїїти вам, мамуньу, той кашучок, то будети мали памїятку за свого сїна“. — Стара мати коли почула тотї слова, ремїї заплакала і кажи: „А колїж ти, мїй сїну, до мени прейдеш?“ А сїн кажи: „Можн йа шче прїїду, йїак Бог позволїт“. І так старої матери трошка лекшї стало. І тогди пуствїў сьа Івась в дорогу. Іде, вже му всео йїїдно, най сьа робит, шчо хочн. І так пуствїў сьа пїд таку страшнї велику гору, же йїї тьашко оком згланути. Іде, їде, таї тьашко до кїньцьа дїїти. А дивїть сьа на верх гори — три чоловікн шчось мовбн йїакусь сварнью помежн собоў маїут. Відтак приходн ближшн, а вони коли йїнго вздрїли, і бїжать до него зо всеїї силн. Прїбїгаїут і кажут: „Чоловїчн, ходн з нами робитн нам сїраву, а ми ти дурно не схочнм за твоїї трудн“. Подорожнїй гадаїн: „Треба послухатн“. Приходит на гору, а онн йїму показуїут і кажут: „Нам тато вмираў, то лишнў нам палицьу і кашнльух і чнрнвїкн. Палицьу то таку, шчоби не знатн йїакє морн великн, то йїак неў махнє, то сьа стаїн дорога; кашнльух, шо хто йїнго возмн на голову, того нїхто в нїїм не можн видїїти; а черевїкн, шо хто сьа в нїх взуїї, то шчо вступнт, то мїлїа, а йїак скочнт, то двї“. Тогди погадаў бїднїй подорожнїй, же то

всьо дльа него здалоби сьа, і кажи: „Слухайти йа вас в йинчий спосіб не могу годити, тілько так: хто з вас той камінь з гори затримай, того буде всьо“. Тогди забрали сьа до роботи, а наш подорожний тимчасом взуў сьа в черевики і вбраў сьа в капильух. А тимчасом дивить сьа: та вже двох камінь помолоў на муку, а третій чіпайи сьа. Тогди подорожний вьзаў палицьду в руки та й далі в дорогу. Шчо вступит, то мильа, шчо скочит, то дві. Прийшоў до густого льіса, махнуў палицьдў — така дорога, хоть возом йїдї! — „Ну, правда, нема шчо казати — погадаў Іван. — Маїу шчасїти і то не аби йїакє!“ — Приходить вже над вечиром, дивить сьа, а там в гушчавинї сьвїтло миготит. Погадаў собі: „Добра річ вступити сьа запитати, бо часом такі могут знати дешчо про скльанї гори“. Надближайи сьа, дивит сьа, аж го страх периньаў; там тілько ріжних гадьукїў, вужїў, же нема де ногоў стати. Плоти з вужїў, коли в плоти з гадьукїў, а слупи в воротьох, то с тих грубих голоў, котрі тримаїут трийцьаць і дві цали вгрубшкї, а голова в него моў у коньа. І так бїдний подорожний пирильак сьа, же не памїатаїи, шчо він безпечний, бо йїго не видьаць тотї змїї. Али на всьо йїдно пустиў сьа, де сьа наставиў. Приходить блиско і питаїи сьа: „А йї там хто в хатї?“ — „Йїст“ — відповідаїи старий дьїдуньо, котрий тими змїїами рїдїў. „Чи ни видїли ви, батьку, де скльанї гори?“ Старий кажи: Йїа не видїў, хїбаби мїїї звїрїата“. І далї скликаїи. Йїак то сьа всьо порушило, то аж страшно погадати, а не так видїти. І старий кажи: „А не були ви хто в скльанїх горах?“ Тогди вєї відзиваїуть сьа, шчо не були. Тогди старий кажи: „Видїш, шчо нїхто про скльанї гори нїчого не знаїи — бувай здороў!“ Пустиў сьа наш Івась далї в дорогу і йїде, аж земля стогни; і так нашого подорожного захопила піч, а бїдачїско на тойї не питаїи, іно йїде, шчо можи, шчо-би борши. Дивит сьа — далеко в льїсї дуже йїасно, моўби великий огонь горит. Приходить ближши, дивит сьа, а там тїлько воўкїв, шчо тьашко оком зглянути. Приходить ближши, утвирайи хату, а там сьвїятїї отец Николай сидит та книжку читаїи. Приходить, пізнаў зараз, же то сьвїятїї отец Николай, і вьзаў, зняў капельух і показаў сьа. Йїго сьвїятїї питаїи: „Чого потребуїиш?“ Івась кажи: „Можи ви знаїити, де скльанї гори?“ На тойї сьвїятїї кажи: „Йїа не знаїу, али можи моїї хлопцьї знают“. Погадаў собі Іван: Булиби менї хлопцьї, йїакби йїа не маў такого капильуха“... І зачаў сьвїятїї скликати і вже сьа вєї походили, тїлько одного кривого нема. Тогди кажи Николай: „Зачїкаї, бо шче нема одного“. Аж ту незадоўго штильгукаїи кривїї, а Николай питає чи не видїў кривїї, де скльанї гори. Тогди кривїї відзиваїи сьа: „О, батечку, йїа не видїў, йїа заледво по тїм сьвїтї ходжу, а де-би йїа до горїї скльанїх зашкандїбаў“... Тогди Іван подьакуваў старому, же

го тільки труднїй, і засадиў капильх на голову і йде далї, аж земля стогни. А знайти, льуди добрі, шче раз вам кажу, кїлько він миль впакуваў, бо шчо вступнїй, то мильа, а йак скочнїй, то дві — то, знайти, менї здаи сьа, же того порахувати не годни. А, знайти, йиму корчі неваджали, бо як махнїй палициў, то зараз стала сьа дорога, хоть возом йїдї. І так тойї самоїї ночи дивит сьа він, а там далеко в гущавинї зноў сьвітло горит. Поступнїй крок, та й вже блиско, а там тільки пташин, шчо оком не можна зглянути. Ну, і погадаў си Іван: „А, тепер йа буду знати, де скльанні гори, бо правду можна казати, шчо птицьа найдалши летит“. Приходит до хатини, скидаи капельх і зачинаи питати старцьа: „Чи ви не видїли, де йи скльанні гори?“ Старий відзиваи сьа: „Йа не могу з постельї злысти, ни то йаби знаў, де скльанні гори, али йак хочети, то зачикайти, йа поскликайу мойих птичок, то можи з них хто знаи, де они йист“. І зачинаи старий свистати, аж в ухах гдушит, і так весьа пташина позлытала сьа. А старий дивит сьа на туїу птицьу і питаи: „А не були ви в скльанних горах?“ то весьї разом закликотїли моўби мори: „Ми не видїли“. А старий дивит сьа та й кажи: „Ей, прошу, зачикай, ту шче весьїх нема“... І зноў старий своїм свистом кличи, а тут прильїтайи три круки, а старий зачинаи сварити, де они тільки бавили сьа, а они кажут: „Не свари нас, нани наш, ми були аж у скльанних горах“. „Тогди кажи старий: „Ну, то добри, тепер повечерїайти і йа вам дам роботу“. Тотї повечерїали, а старий за той час кажи: „Йак они тебе будут нести, то будут тебе питати, чи ти видиш, а ти хоть будеш-видїй, то скажиш: шче нїи! Аж йак буде ти сьа здавало, же вже минаиш, тогди скажим: уже виджу, то они тебе зараз пусьтьать“. Тогди тотї за той час повечерїали і кажут: „Прому, дайти нам роботу!“ Тогди той старий кажи: „Ото коли ви зо скльанних горїй, то запровадїти того чодовїка на скльанні гори“. Тотї зараз вьзали Івана і кажут: „Шчож, небожи, ти зробиш, ми тебе мусим на крилах нести, бо ми не можим так землеў їти, йак ти“. Та й вьзали на крила та й понесли бїлим сьвітлом. Тож летьать, шчо сили маїуть, аж прелїтайуть над мора і кажут: „А знаиш ти, йак ми сидїли на дубї, а ти хотїй нас застрїлити, а тепер ми тебе киним в воду“. --- І пустили бїдного Івана в воду, а коли вже маў втонути, то другий підлетїй і вьзаў на своїї крила тай несе. І кажи: „Та ти йиго не стрїльаў, 'но мене, то він не майи права тебе топити, іно йа могу безпечни“. Тай також пустиў, а коли вже приближуваў сьа водї, то третїй підлетїй тай кажи: „Та де йа тобі дам сьа утопити — а йа на кїм за мою криўду нїмстиўби сьа! Тажи ти на менї йак стрїлиў, то менї аж пїири потрїясло сьа, а тепер за тойи тобі майи сплїсти волосьа“. І летит і кажи: „Йаби тебе зараз втопнїй, а йа хочу, шчоби

ти ще зобачиш тоті гори, котрих ти дуже хочиш видіти, то хоть будеш мати більший жаль, жесь видіш, а не буш в них". І тогди кажи: „А вже видиш?“ А той дивит сьа, та на правду такій не видит. А тоті завши питають: „Чи вже видиш?“ А той, каже ще ньи. А на йнго слово „ньи“ розлостиш сьа та шелест у воду, а коли той уже до води долытайи, аж на шчасьти йнго перший на крила фатайи: „Не бі сьа, йа тобі не дам утопити сьа, тилько шчобие бу ласкаш нам розказати про тоті скльанні гори, йак там тобі буде поводило сьа“. І так летять, шчо сили майут, аби борши запести. І вже мори поминули і питають сьа: „А видиш?“ А Іван кажи, шчо не видит. Аж вже Іванови адайи сьа, шчо вже минайи, тогди кажи: „Тепер вже трошка виджу“. — І тоті зараз взьали і пустили на землю. А коли бідний Іван сташ на землю, то скльаних горіш ані зазором не видати. Сташ бідний під горош та й тьашко заплакаш. Тогди погадаш Іван про свій пьлий вік, погадаш собі шчасьтєа, йаке маш у паніш, котрого не хотіш шанувати, а врештєи погадаш, шчо то ньиц не поможи, шчо зачаш, то треба кінчити, і далі пускайи сьа в дорогу. А знайти, льуди добрі, скло слиске — хоть черивики порйадні, та шчо с того: шчо вильзи на половину гори, то знош сьа зісуни. На конєц погадаш си: „Треба черивики скинути“... І шчо ж доброго зробиш? Йак сьа визауш, то і крок не поступиш. Далі назад взуш сьа і поволи с тьашким трудом видрапаш сьа на рівну дорогу, і тогди, йак то казка кажи, вже пац, бо не згнуш, і далі своїми черивиками своїи робит: шчо вступит, то мильа, а йак скочит, то дві, і так до вечири зайшош до йакойісь купини. Дивит сьа, а там сьвітло витко. Приходить ближши: йакесь диво! То такі покойи, шчо тьашко оком зглянути. Приходить ближши та й входить до сьиний, дивить сьа, а там стара йакаєс Нымкинєа с тарельами йісти носит. А наш Іван давай приглядати сьа, шчо за чудо. І дивит сьа, а там сидит три наночки, а межи ними йнго льубка також вечерйайи! Ах, Господи Божи! Погадайти, льуди, йак йиму тогди здавало сьа! І сташ бідний Іван в куточку та очей не спускайи, бо си добри уважайи, коли парічени подивит сьа до порога, то він зараз капильух підойме та йі сьа покажи. І так стало сьа: Іван підоймиш капильух, она йнго зобачила і зараз закликала до себи. А коли стара відьма принесла йісти, то она йиму казала, шчоби і він з неш йіш. Ну, знайти, він бу голодив, то такій добри заміташ, а стара здогадала сьа і кажи: „Мені сьа здайи, шчо ту прісну душу чути. Може ту мі зьать прийшош, та не хочи сьа показати?... Ну, прошу, зьатьу, йакис йи, то покажи сьа!“ — Тогди она йиму показала на міги, шчоби показаш сьа, і він так зробиш. Стара йнго привитала і кажи: „Добри, зьатьу, прошу, сьідай та вечерій, бо завтра рано йа ти роботу дам, бо йа хочу видіти, чи ти вмійиш робити“... — І польгаали спати.

Рано повставали і стара принесла на сьніданьї горьбатко кави і маленьку булочку. Іван посьнідаў, тогди стара принесла склянну сокиру і кажи: „На, іди там до того лїса, шчо по лївї рудцї, шчобись той лїс вирубаў і в стоси поскладаў; і на ти кулак пшеницьї, зараз засьїї і там зачкай, заким вирости, тай позбирай, шчоби було шчо молоти на ко-
 ровай“. Відний Івась зажуриў сьа тьашко, бо знаў, шчо він того не зробіт, али вьсьо йидно — послухаў розказу і пішоў. Приходит до лїса, а він такий, шчо му кіньцьа не витко... Прийшоў до першого бука та кламснуў сокиркоў на початок — показало сьа йиму нешчасьтє, бо сокира на мак росипала сьа. Тоди наш Іван тьашко зажуриў сьа і кажи: „То вже мойа така доля шчирбата, а більши ньїчого! Най сьа дьїи воля Божа!“ Сьїдайн під буком та й плачи, шчо перед собоў і сьвіта не видит. Аж ту дивит сьа: приносит йїго нарїчена йїму йїсти і кажи: „А ти шчо ту робиш, Івасьу? Та ти шче і ни зачинаў ньїчого робити! Таже вьсь далї мама прилетит обгьладати, чи ти добри поробиў, а ти навїт не зачинаў! Йакки тепер є тим буди?“ Івась кажи: „Роби, шчо хочиш, йїа того не розумїїу, шчо твоїа мама кажи робити“... А йїго нарїчена притиснула до свого сердньїка та й кажи: „Не жури сьа, йїакоє то тото буди! Сьїдай та обїдай, не бї сьа, йїа то вьсьо впориткуїу“. А нашому Івасеви аж серци калатнуло з радости, і сьїдайн тай обїдайн, бо знайн, же она то вже є тим поради. Пообїдаў тай она йїму кажи: „Льгай, Івасьу, на кольїна, йїа тобї сьа в голуву подивльу“. І вачала в головї шукати і наш Івась заснуў, бо, сказати, бу' дужи стужиний. Скоро заснуў, то зараз — бий йї Божа сила — дала сьа на штуку, поскликала чортїў, а тотї раз два є тим дали раду. Прубуджайи сьа, дивит сьа, а там тїлько стосїў, же тьашко оком згьланути, а вьсьї в порїядку таїм, шчо йїму найменши треба два роки тото робити, шчобї так поскладаў до такого порїядку. Тогди погадаў наш Іван: „Ото, йїаку то чорти майут силу! А бодай йїм зогнила!“ Дивит сьа — а там таї стиртї пшеницьї, же тьашко оком згьланути! „О, Господи, чи йїа сильу та минї сьа снит, чи то такий правда?“ Али нарїчена кажи: „А видиш, ти спиш, а йїа працьбуїу за теби, шчоби ти не повстидаў сьа перед староў моў мамоў.“ То далї кажи до него: „Слухай, Івасьу, йїа їду до дому, а ту незадовго мама приїде обгьладати. Памїятай, жебись знаў, йїак сьа з неў рихтувати. Вирїжи си доброго грабчука і коли она приїде та й скажи: „А йїак ти ту, зьатьу, спорїадиў? Най'но йїа сьа подивльу, чи ти варта бути мойим зьатем'. А ти вже киймагїу нарихтуїиш і скажиш: „Прошу!“ тай зараз замотайиш косу на руки, а киймагоў так ори, шчо сили будеш мати, а все питаї: „А так добри, чи ньї?“ І так будеш бити, поки не скажи так, йїак майї бути“. Подьакували си за компанїїїу та й сьа розїїшли, а наш Івась тїлько роботи майї вишукати доброго

грабчука, і далі jde на стару відьму. Аж ту пополудню летит тхом, йак шалена Прильїтайи, давай чїпати сьа нашого Івасьа: „А шчо, зьатьу, спочивайиш? Ходи, най перигляну, чи ти добру спору до роботи майиш“. А наш Іван по розказї вельо зробиў; йак ухонит йак зачне бити, аж сьа відьмі навкучило. Тогди кажи: „Зробиў, зробиў досконало, ходи до дому і не вповїдай нікому, шчо йа стоси рахувала, бо йа с того дуже рада, шчом такого зьатьа достала“. — „Та на шчоби йа вповїдаў, таж то ваша власьть! — „Ну, йа їду, а ти незабагом приходи“. І полетїла до свого салашу, а Іван заду їде тай си гадаїи: „Ото, йакїй то в чортїў закон, шчо йїх так треба дужи бити!“ Приходит до того салашу, а стара йакби не бита порайи сьа коло вечерї і зараз запросила зьатьа сьїдати тай шчоби ішоў на вечеру, закїм зготовит. Вечера зготовлена раз два і вже носит і до вечерї просит, саджайи за стїл і кажи: „Сьїдай та вечерїй, бо завтра треба рано встати та шчось робити, бо то на веселья треба сьа добри владити, бо то ми великої фамільїї, то треба всїх запросити“. Повечерїли, польгаали спати, рано повставали, а стара даїи сьнїданьї, йак вчора, тай кажи: „На, сьнїдай, бо йа ти зараз дам роботу“. Той посьнїдаў, стара принесла ришито і йїдну цеглу і ботину і кажи: „На, їди там на туїу долину і там вичирнайиш зо ставу воду решитом і с тойї ботини наробиш бочок. Йак воду вичирнайиш, то рибу в тотї бочки поскидайиш; і на ти кулак гречки, засьїїиш. За той час, нїж ти с тойї цегли поставиш покоїї, то гречка вирости за той час — тогди там де при кутику лишиш тїлько води, шчобись туїу гречку змолюў, і там позаносиш до снїжарнї, а йа ти там обїд вишлю“. Той забриў тото наридїи і ішоў до ставу, положиў коло себе ботину і цеглу тай зачинаїи черпати воду решитом. А знаїти, йак то воду решитом черпати: бири, бири, та й вельа йї. Аж ту виносит нарїчена обїд тай кажи: „Ото, йа сьа не сподївала, шчоби ти так вельо вибудоваў!“ А наш Іван йак не крикни: „Того нїхто не може зробити, хїба тїлько чорти!“ Тогди сказала нарїчена: „Еї, шчо ти питаїиш! От, сьїдай та обїдай, а по обїдї то ти вельо поробиш“. І наш Іван сьїў тай обїдайи. а коли повобїдаў, то нарїчена кажи: „Сьїдай, то йа ти зноў подивльу сьа в голову, бо ти с тойї журби вже і нендзу майиш“... Наш Іван скоро льаг, тай зараз захранїў. буцьїм то вже спит, а тота тогди взьала помаленьку голову відсунула, йак не встани, йак не свисни — в тїї хвили зараз повльїтало сьа таких богато чортїў, шчо тьашко оком зглянути, а кождий з решитом, али знаїти, таких богато, шчо ані кїньца ані початку не можна було видїти. Тогди погадаў си Іван: „О, Боже милий, йака твоїа пречудна сила, шчо тїлько ангелїў сотвориў, шчо они йїх в небї побїдили, коли они хотїли над твоїим царством панувати!“ І в той хвили зараз воду вичирпали до чиста. І дивить сьа Іван — табо вже таких

бочок стоїт і 'но рибу решетами зносять, табо т'яшко оком зглянути! Ту вже і покоїї такі красні, шчо аж очи до себе берут, табо вже і гречка цвите, ту вже і млин стоїт, табо вже пшеницьу мольать — а Іван харчит на в'єсо горло, шчоби чорти не здогадали с'я, шчо він не спит. Ну, в короткій хвили вже і гречка стоїт в копах — йак вам знайти, чорти поприльїтали, то кождий в'зяў тїлько одну жм'єн'у тай в руках вилушчиў і зараз до млина, та вже і крупи понесли до покоїїў, а млин йак десь в'зяў с'я, так і не знати де с'я подьїў. Та бо дивить с'я Іван, та бо і одного чорта нема! А нарїчена прильїтай тай попихайи кольїна, п'їби то она не вставала, тай тогди кажи: „Івас'у, вставай, вжесь с'я виспаў, подиви с'я, кїлько йа вже зробила, а ти спиш та навїть ти не в головї, же мама казали, шчоби на пополуд'я було в'єсо готови. В'єсо они прийдут обглядати, та памїятай, шчобис'я знаў, йак с'я зарадити с тим, бо то не жарт. Знайиш, моїа мати то дужи тебе не лубит і мене за тебе не хочи дати, то онаби тебе стратила, шчоби 'но спосїбнїсьть найшла. Тож прошу т'я, коли она тут прилетит обглядати, то ти возми си доброго камен'я і нїкуди, іно по пульсах бий і питай, чи добри, а она буди лїтати йак шалена по найменших кутїках. Бувай здороў! А, шчем ти забула казати: йак прийдеш до дому, то по вечери тобї моїа сїстра кон'я в'єсїдлайи, шчобис'я йїхаў по г'єс'їтї. То си памїятай, шчобис'я добри уважаў, бо ти на такїм кони шче нїколи не йїхаў, то т'я можи зрадити. То возмеш собї три грабчуки і два застромиш за ремїча, а третий в руку, і йак с'ядиш на того кон'я, то так шчобис'я бїў, шчо сили стани, і завши будиш говороти: „Куда?“ — а бїльши нїчого шчобис'я не казаў. А знайиш, йак будиш сїдаў, то заду, бо с пїреду не можна, боб т'я забцў. Бо то, знайиш, мїй тато тебе буде везти, а він мене дуже лубит, то він по в'єсїх силах буде с'я старати, шчоби тебе зглядити іс того с'вїта. А йак приїдиш, то вже буде гостий богато, то мене посадьать за стїў, а в котре мїсци, то йа сама не знайу, і скажут, шчобис'я вїдгадаў, котра твоїа жїнка, а йак не вїдгадайиш, то в'єсо пронало. То шчобис'я добри уважаў, йа буду квіткоў теленати на серединї голови, то ти скажиш: „То та моїа“. І покажиш пальцьом на мени. А вїд тогди шчобис'я мене завши слухаў, шчо йа скажу робити“. — І розїйшли с'я, а наш Іван си в'єсо кимуйи в головї і гадайи си: „Коби так с'я вдало, тоби не було зле"... Тай сїдайи і розважайи, шчо с тим робити: чи так робити, йак йїму нарїчена казала? Деж то можна так родичїв бити? Ну, то вже в чортїї така в'єс'анова, а бїльши нїчого — і далї пішоў покоїї обм'ядати. Входит і дивит с'я — ах, йакаж то краса! аж очи до себе бере. Аж ту дивит с'я, летит моў той вїтер, аж с'я заслинила... Прильїтай тай зачала кричати: „А де ти, з'яту, і шчо ти ту доброго поробиў, най 'но йа с'я подивльу,

чи ти варта моїй доньки за жінку“. А наш Іван вже колиняту добру майи та златау стару, бе так, шчо по трохи лїтна. І далї стара в куждїй кутик заглянула, чи все гарно, чи до сподобанья, тогди кажи: „Ну, зятьу, прошу пиристань бити, бо вже більши йа тебе не буду контрульувати“. І далї стара йак на правду рїдна мати: „Тепер ходи, за то будем робити весїльа“. І їдут. А треба було по роботї повертати до дому. Приходить і кажи: „Ну, старий, вже наш зять все поробиу, шчо треба, зачинаймо лагодити весїльа!“ І кличи зятьа до покою і кажи: „А ти, доню, їди зладь швагрови конья, бо йнго ноги болять по тьашкї праці“. Тогди довідау сьа Іван, котра старша сестра, і тайа зараз пішла, а стара винймайи цїлу паку листїу і кажи: „На, знайиш, тепер майиш тотї все листи рїздати і зараз прийїжджай, бо тойї noci майи сьа весїльа скїнчити і ти майиш сьа забрати, шчобим тьа не видїла, бо йа тепер знайу, шчо вже с тобою нема шчо робити“. Іван взяу листи в кишеню і далї. Приходить, а систра тримайи конья такого, шчо аж страшно сьа дивити на него. І кажи: „Їди та сїдай, на ти уздечку!“ А йнго вже дармо здурити, бо він вже на той спосїб вчений. Тогди Іван пішоу, вирїзау три порадиных костурї, два застромїу за ремїнь, а третїй взяу в руку тай далї на конья сїдайи і йак не возми мастїгувати по голові, шчо сили майи, а нїколи нїц більши ни кажи, їно завши питайи: „Куда?“ А той моуби хмара валит по бескидах, шчо вже Іван не знайи, на котрїм сьвїтї, чи він жїйи, чи може і кости йнго рознесе чортьяга... А де 'но на йаке ровишчи прийїди, то вїйди нїби на, то 'но той подасеть лист, а більши нїчо не кажи; і так за короткїй час все листи роздау і не спамїятау сьа, йак го привїз перед той салаш, с котрого вїїхау. Прийїжджайи — гостїй повно, а за столом повно дружок, а все вбранї йак одна. І влзит с конья, а стара вїйшла конья відбирати і 'но тьашко здїхнула, коли подивила сьа, шчо коневи так тьашко голова збита, шчо кроу кавалками валит, а прецїнь нїчого не кажи. Тогди взяла конья, не веде до стайнї, та веде до кухнї. А Іван добри знайи, шчо то за кїнь, али нїчого не кажи, гадайи си: „Бери тебе, чортьяго, бїда!“ А потому стара виходит і кажи: „Прощу, зятьу, на весїльа, подивити сьа і познавай свойу милу, бо йак не пізнайиш, то за дармо твойї труди, шчось тїлько сьа напрацьував“. Али Іван 'но подивїу сьа, а на однї голові хитайи сьа квітка, а той зо всеї сили крикнуу: „А ось во тот!“ Тогди чортам пішло по носї, бо мусїли зараз подрушки за стола висунути сьа, а пустити молодого христїянина до чортихи. І далї розпочало сьа дарованья, али ни таке, йак в нас, бо молодого дарували грїшми, а молоду черенїм. Не мїгзе сьа Іван надивувати таким подарункам, а молода кажи до него: „Най тебе тим даруйут, чим мене, бо то саме золото, а того то черенїа“. Іван зараз

послухаў, бо знаў, шчо то праўда, шчо она кажи, і зараз сказаў: „Прошу вас, панови госьты, даруйти мне тым, шчо мойу молоду“. І даруйт і таньцьбуйт, шчо аж мило дивити сьа, тілько тото Іванови дивно, шчо таньцьбуйт, і зараз такій на тім місци кальяйт, ну али гадаи си: „Та то не дивницца, бо то злі духи так усї робіять“. І нывабагом скінчило сьа дарованьи, тогда пообідали і далї стара кажи: „Ну, тепер, зьаьту, ходи, дам ти віно“; йаке си сподобайиш, таке си возмеш.“ І виходьаь за стола, а йпго жінка кажи; „Памїатай, шчобись не браў тих куфрїў, котрі ти будут давали, іно тих три колодцы, шчо коло груби, осикових. То такій майиток, йакби не знати в йакого пана, то більшого не можна взьати“. На тойи Іван 'но головоў кивнуў: „Ото, допоможи, Божи, тото до дому притавити — буде чим жити“. А стара питаи: „Ну, зьитуненьку, чого хочиш? Буде с теби тих три куфри, в котрїм майиш цїле віно за моў донькоў“. „Ой, знайти, мамо, йа не хочу від вас нїчого, 'но тих три колодки, шчо коло груби“. А, моцний Боже, йакби стару окропом попїк! Йак не крикни, аж сьа земля стрисла! „А том си вигудуваха доньу, котра мене тепер так тьашко їрабит! Ох, бодай ти мене більши не видьла, анї йа тебе! Та ти з ним так, йакби вже дваццять лїт жила! На ти тотї колодки і зараз сьа забирай з мойих очей, шчоб йа тебе не видьла вже на свойїм помешканьу!“ І зараз Іван забраў свойи віно і пирихристиў і пускаи сьа в дорогу. А коли вже вийшоў, йак не зачнут чорти заводити, йак не зачнут шальїти, шчо аж землянька стогни! А Іван бере чиривики на ноги і гадаи си: „Коби йак найскорши звїдси втїчи!“ — Та знайти, шчо вступит, то мильа, а йак скочит, то двї; а чортиха жене, аж земля дринчит. С того жальу йак чорти розжалували сьа, далї пустили сьа в погонї. Йак повалїтали в лїс, йак зачали дєрива ломити, вїтрами колїсати, то де йакїй бу листок, то злетїў, і не могли нїчого порадици, бо молодьата вже були далеко. І далї полетїли до дому, йак не зачнут сьа сварити і кайати сьа! А далї посилайт найстаршу доньку, шчоби на дорозї здогонїла і зараз такій на тім місци смерть йїм поробила, а той майиток забрала і роздала межи бідних чортїў. І далї пустила сьа в дорогу і так летит, аж сьа заслинила. Аж тота притулила ухо до землї тай кажи: „Ей, біда, нїбожи, за нами мойа сестра летит! Она нас йак здогонит, то нам смерть поробит, бо она дуже недобра. Али знаиш, шчо йа зроблю — йа сьа пирікину красни зїльим, а ти парканом, а она лубит дуже зїльа нухати і коли ту прелетит, то всьо забуди“. — І зараз таке красни зїльа зацвило, аж сьа мило дивити, а Іван пирікинуў сьа парканом, а з куфрїў то зробили два одвїрки і дєрї. Аж ту прилїтайи, просто зїльника, стала і дивит сьа, і далї помаленьку вступила за паркан і зачыла си тото зїльа лубувати, бо то она йишче такого

красного цвѣту навѣт не бачила в житю. І палубувала сѣ, натїшила сѣ та далї полетїла до дому. Прилїтайн і кажи: „Не моглам здогнати, бо, знайти, здибалам дужи ладнїй зїльнїк во зїлем і дужи ладнїй паркан, а одвїрки то аж мило сѣ дивити і дверї також такї краснї, шчо до того зїльа пасували“. На тотї слова стара закричала: „Ей, нерозумна доню, таж то паркан то той шахрай, а одвїрки і дверї то моїа працѣ, а то зїльа, то она така зрадлївицѣ. О, добриби булась зробила, шчобїсь була паркан поломила, а зїльа позривала — тобїсь була добри зробила!“ — Ах, йак старий не крикни на наймолодшу: „Ану, полети і так зроби, йак мама кажи!“ — І далї тота в погонї, летит, шчо сили майн. Тїлько зараз почула сїстра сїстру і кажи: Знайшш шчо, вже моїа друга сїстра летит!“ — Бїднїй Іван зажуриў сѣ і кажи: „А шчож тепер будем робити?“ На тойн кажи возбрана: „Ей, коли йа с тамтоў порадила, то с тоў борши пораджу, бо тота цаўком дурна від тамтоїн. Знайшш шчо, йа пирикидаїу сѣ ставох, а ти качором, таї плавай, рїаску збирай“. — І зараз так зробило сѣ. Аж ту прилїтайн до ставу таї вже нема куди летьїти. Стала, подумала, подумала, а бїз той ставох було йї страшно летьїти, таї вернула сѣ до дому. Прилїтайн до дому і кажи: „Ой, йа не видїла нїгде зїльа, тїлько ставох, по котрїм качор плаваў дужи хитро“. Ах, йак не крикни стара: „Тумани, то він качор, а стаў то вона. Треба було йнго забити і булабїсь добри зробила“. Таї далї анї слова, пустила сѣ стара і литит вітрами, шчо аж воздух хитайн сѣ. А коханочка також почула і кажи: „Тепер наша бїда, бо вже мама летит. То йа пирикидаїу сѣ староў капличкоў, а ти старим ксьиндзом таї відправляй; а йак буде тн сѣ питала: „Чи не видїли ви йаклх двоїн лудїн?“ — то ти скажиш, жесь видїў, йак тота церква сѣ ставила, а йа на ксьиндза стаў, то ішли двоїн молодїх лудей.“ І зараз так зробили. Аж ту прилїтайн стара, дивит сѣ і кажи: „Йнгомосьть, чи не видїли ви ту двоїн лудей?“ А старий обзивайн сѣ і кажи: „Видїў, серци, али вже давно, шче 'но йак туїу капличку ставили, а йа іно тогди на ксьиндза вїйшоў, то ішло пару лудїн дужи краснїх“... Стара стала, подумала таї кажи: „Ну, то нема шчо робити! Таж тота капличка валит сѣ, а то дїйало сѣ вчора“. І полетїла до дому шчо сили. Прилїтайн і кажи: Брешиш, доню, йа не видїла анї зїльа, анї ставу“. А старий кажи: „Ах, негїдна донуненько, одна в другоў мене таї маму дурити! А бодай ти стала прїсноў душеў!“ Тогди стара зачїла вповїдати, шчо видїла в дорозї стару церкоў і старого ксьиндза. Ах, на тотї слова йак не зареве старий, шчо аж страшно слухати. „А ти, стара відьмо, та ти така дурна, йак они обидвї! Тажи каплицѣ то она, а ксьиндз то він, прїсна душа, бодай розпали сѣ! О, чкай, йа тото зараз буду знати, шчо с тим зробити!“ І поле-

тьїу по чортівському. Ну, і шчо с того? Летит, таї нема церкви. При-
 лїтайн аж недалеко сила, аж тогди го донька зачула і крикнула: „Ой
 біда, тато жене!“ А той далї капильх на себе, а она зробила сьа
 бабоў жебрушчоў, а йго нїхто не видит, бо в капильусї. Здоганьайн
 старий таї кажи: „Чи не видїли ви ту двоїн лїудий молодих?“ „Ви
 мине питайннн за молодї лїуди — та йа вже не двоїн видїла в житїу!
 „Али то йакнх новнх, можи тепер йакї прийшли до сила?“ „Йн, та ту
 прийшло двоїн, али вже поживнли сьа — то, чуйннн, йакїсь такї, шчо
 вона перши хрстїла сьа, нїж слїуб брала“. Ах, йак зарїдаў старий
 чортїага, таї полетїў йак шаленїй! А Иван капильх в голови таї
 з радостїў їде, аж сьа серци радуйн. Приходит на подвїри, кннў тотї
 колодки таї почаў кликати „Втворїть мамуньу!“ -- А стара з радостїў
 йак скочила за пїнца, йак не телеўхнн на землїу, мало сьа не забила!
 Бїжит таї втварїйн. О Господи, йакаж то радїсьть, йак стара мати
 вздрїла свого сннн! Встайн, витайн, з радости тїшнн сьа, плачи таї
 своїу нужду розповїдайн. Тогди невіска не така дика, йак перши, бо
 вже хотїла їти за Иваном — тож зараз сказала до старойї: „Мамуньу,
 давайнн вечерїти!“ А стара зараз кашучком потеленала таї зараз вже
 йн шо їїсти і пннн. Повечерїли і польгали спати. Дивнн сьа Иван,
 а на дворї шчось сьа блишчнт. А мама питайн: „Ви, дїти не знайнтн,
 шчо то сьа так сьвїтнт?“ А невіетка кажи: „То колодки оснкові — їди,
 Івасьу, забнри до хатн!“ — Внходнт Иван, дивнн сьа, а то такї трн
 краснї скрннї, шчо аж мнло днвнтн сьа! Бере Иван до хатн, али анї
 судн Божн одной рушнтн! Тогди Иван зднвуваў сьа, шчо недавно нїс
 трн, а тепер одной не можи, і закнлкаў жннку, шчо бн помогла. Зараз
 повнходнли вобї з мамоў, помогнн то вноснтн, а колн повноснли, даваї
 мнїтїок пернглядатн. Ох, Божн ласкавїй, аж очн до себн забнраїнн!
 Така краса, шчо аж мнло сьа днвнтн! Цвтворнли, а там самє золото
 і рїжнї сукннї, шчо аж очн до себн бнрут! Пнрнгляданули, та польгали
 спати. На рано повєтавали, пїшли до кєснндза, дали знатн туйу рїч —
 зараз кєснндз казалн прнвести і вхрстнтн. І так зробнли. Назвали Іва-
 нову жннку Йїрнїанка і зараз заповїдн внголоснли і зачїло сьа весєїльа.
 А мене на весєїльа запроснли за музнку, бо тамтого не рахувалн —
 тож йа згоднў сьа, бо дльа мєнн тойн насувало. А колн прнданн за
 столом сндїлн, то маў тогдн вїльнїсьть музнка і згоднў сьа вечеру но-
 снтн. А колн господннїа дала пнрогн, то йа собн сподобаў та почаў
 з радости їїстн Господннїа тойн, йак вздрїла, йак мїа вурвала хохлїў,
 то йа йак скочнў, а там стоїала шкїрннн бочка з водоў — та йа за-
 шпонтнў сьа, на туйу бочку внаў таїнн втїпнў сьа. І вїд тогдн мене
 нема.

Записано в Утїховнчнх, бродського пов. д. 7 марта 1897 р.

В отей казці скомбіновано багато казочних мотивів, що мають собі паралелі в різних окремих казках. І так Івасева пригода у сироті — мотив Поліфема і Одиссея, див. Кгек, Einleitung in die slavische Litteraturgeschichte і окрему працю сего автора про сей мотив, надто Hahn I, N. 3; Wolf N. 5; Oriens und Occident II, 122; R. Köhler, Aufsätze, 19. Про мошонку (в інших казках обрече), що на жадане достарчая їди і пия, оповідаєть ся в богатых казках, див. Рудченко II, N. 31, 32; А. П. Афанасьевъ, N. 108, 68; Худиковъ II, N. 48; Grimm N. 36 і т. д. Івасева вандрівка до скляної гори має собі паралелі в богатых казках, див. Grimm, N. 25 і ноти II. 47—50; Афанасьевъ, N. 94—85 і т. IV, 171—185 і т. и. Пригоди Іваса у родичів його милої пор. Рудченко II, N. 30; Афанасьевъ, N. 97; Wolf, стор. 82—80, Етногр. збірник I, 53—54. Втека Іваса і його нареченої і їх переміни в дорозі Етногр. збірник I, 58—59; Grimm, II, 118—126; Ciszewski, Krakowiacы 73—75; Gonzenbach I, N. 14 і Келерові уваги II, 213—214.

27. Покотигорошок.

Була собі баба і мала йдного сина. То той хлопець ріс, ріс, аж віріс великий. Пішоў, заробиў собі гроній і кажи: „Йа собі підү куплюў дваїцьцѣ штіри цѣтнарі зальїза, жиб минї коваль віробиў такү палычку“. І взяв' він те зальїзо і понїс до ковальї і казаў собі виробити такү палычку, і взяў ту палычку і йде собі в лїс на снапир. От, йак він пішоў в лїс снапирувати, і зблудїў з дорόги. Іде, йде, йде, йде в ніч і надїбаў такү хатїнку, жи в нї сьвітїло сьа. І приходї до тейї хатїнки і прόсїть сьа там, жиби трόха спочїў. А там ф ті хатїнцї то булі дїтькї і там була така закльїта пїнна. І каже до него: „У дванаїцьцятї годїни мої пани позїжджаїуть сьа, то тебе забїўт“. А він каже: „Йа їїх ни боїў сьа“. Сховала їнго до дрүгойї хатїни, аш ту приходї найстаршїй дїтько і кажи: „Тут хтось їи, бо їа ўже чуїў, жи смердїт христїанїн“. І кажи: „Де він їи?“ Вона кажи: „Ф тамтї дрүгї хатїнї“. І пішла їнго випустила і він іде і нїсє своїў палычку за собой. Приходї він до тойї хатї, а їїх приходї ше одинаїцьцѣ до того дванаїцьцятого. Так вони на него призїраїуть, жи він маїи такү палычку, і виходьать на двір і каже: „Но, пробўймо, котрой ту палычку найвишше вїкне“. Йак той Покотигорошок взяў, йак пўети в горү, заледь за три годїни фїїала. Йак взяў дїтько, пїткїнуў зо два сазьни, тай вона вже фїїала назад. І каже до него: „С тобїў нїма шчо робїти“. А він кажи: „Но, їдїм, бўдим бороти сьа“. Дїтько бойїть сьа з ним бороти сьа, а той дїтько то маў крѣнку бόроду. Він взяў росколōў грүбого дўба і заправїў до того дўба ту бόроду, і то стїснуло, та йак в лѣшчата. І повертайи назад до тейї хатїни і вже дїтька жадного не видати. І він кажи до тейї пїнни: „Тьїкаїймо до мого дому“. І вони стїли фтїкати, аж прїїшли до їнго дому і там собі поженїли сьа і господарать до котрόго часу.

Записано в Клекотіві. Брїдськ. пов. від господаря Демка Ридара в серпни 1894 р.

Є се неповно оповіданий варіант широко розповсюдженої казки про Покоти-горошка, пор. Игн. з Никлович, 60—64; Аванасєвѣ, N. 74 і IV, стор. 97—111.

28. Дівчина записана злому.

Буў собі мелник і не маў 'но йідну дочку; і він заўше буў ў млині, він знаў сьі — дух сьвятий при хаты — с тим шатаном. Той шатан йімў казаў, жиб він йімў шось записаў, той мелник. А мелник кає: „Йа тибі запишў коньа“. Він кає: „Йа коньа ни хочу“. Кає: „Йа тибі запишў короўу“. Він кає: „Йа й корови ни хочу. Запиши мні — кає — свойу дочку!“ Ін ўзяў і записаў йийі. Маў йідну і тўйу записаў. „Прислі мні — кає — йийі сэрид ночи, то йа йі возьму до млина“. Він зара, той мелник, першої ночи післаў ту свойу дочку до млина. „Бігай — кає — подиви сьі до млина, шо там робить сьі ў ночі!“ — так до дочки кає. Али вона йшла і ўзала, ўмила сьі ў ночі ў дома і стала говорити Отчинаш собі дорогойу. І прийшла ўона до млина, той йі ни міг йак узьати. Мелник зноў йі післаў на другу ніч, не даў йийі ў хаты ўмити сьі, кає: „Йди так ниўмивана, а йа йду по воду, потім сьі ўмийиш“. А вона виходила с хати і вжала, з мазника ўмила сьі і пішла до млина топіру. І він йийі зноў ни міг йак узьати, той шатан. Він йі казаў ше на трэты ніч іті. Взяў йийі випровадиў с хати, жиб вона ўже ни ўмила сьі. Вона на дворі — за позволінным — вісьцьала сьі і зноў ўмила сьі і той шатан йийі ни міг жадним праём ўзьати. Топіру мелник кає до него: „Йа пойду до льса по дрѡва, і йа йі покїну ў льсы, то тоды ўже собі возьмеш набиспечни“... Він поїхаў до льса, нарубаў фіру дроў і стаў ўвіязувати фіру: прикинуў мотуском бис фіру, кає до дочки: „Бігай, злапай за мотузок там тримай!“ — І вона злапала за мотузок, стала притримувати; він зайшоў до неї — шо маў від неї взьати мотузок, то взяў, сокіроўу йі відїтаў три пальцы на праві руцьі. І вона стала кричати; він добуў с кишени хустїну — шо маў завязати йі рўку, то взяў, завязав йийі ўочи і сам забраў сьі, поїхаў до дому і йийі покїнуў ў льсы. Али вона ўжала, двома пальцями зробила хрест на лобі с криві і на животї, — і він зноў йийі ни міг узьати, той шатан. І вона знайшла дупло ў ліпї, лїзла ў те дупло і там сидїла. Али раз було польуваньа, і грабїуго син прийшоў до тейі ліпї і йі зувїдыў. Вона була дўжи файна — він взяў на брїчку йийі тай привїз до дому. І він ў дома буў шось малю ни рік в неїу, той грабїого син. Али йигю дїд умёр шось на трэтым силї — він мўсїў вийїхати на похорон, а дїставиў своґо батька, староґо грабїу, і наказав йімў: „Нехай вона буди,

поки йа ни прийіду назад“. А вона була ф цїнжи від него; на чтивертий день, йак він вийїхаў, вона привелá хлópця, а той хлóпец маў на лóбі мѣсяць, а на животї зорў. І тóму старóму грабїювї то сї дўжи сподóбало, таї він написáв лист зáра до свóго сїна, шчоб він прийїхаў, і найшоў хлóпа ў силї і післаў до него. І той хлоп пішоў і захопила йїгó нїч і він фетупїў до коршмї переночувáти. А ў тїм силї буў той мѣльник, шо то йїгó дочкá. Він стаў сї тóго чоловіка питáти, шо йшоў в листом: „Де ви йдетé?“ Він йїму розказáў, йак то стáло сї, шчо: Такў й такў дїўку найшоў лїсї грабїюго снп, ўже бўди рїк; áли він сам вийїхаў до свóю дїда на пóхорон, а та дїўка привелá хлópця, той хлóпец мáйї на лóбі мѣсяць, а на животї зорў; і старїй грабїа то написáў лист до свóго сїна, а йа йду с тїм листом. Таї мѣльник кáи: „От, йак мáйїти ў коршмї ночувáти, то йдїт до мѣни до хáти таї периночўйїти“. Взьáў тóю хлóпа і привїў до свѣїї хáти, даў йїму дóбре повечѣрати і простелїў йїму і кáе: „Льгаїйте спáти!“ Áли йак вони позаснїплáли фсѣ ў хáтї, а той мѣльник засвѣтїў, взьáў вїт тóго хлóпа лист потїхѣнцьку і пїрїчитáў і взьáў йїгó кїнуў ў пїиц, а сам взьáў, написáў, по свóйїму написáў: „Вродїла сї, áли ни знáти, шо привелá: чи котá, чи баранá“... Взьáў, той лист запїчатувáў і ўпхнўў йїму ў кишѣнцьку назад потїхѣнцьку. На дрўгїй день хлоп ўстаў, в лїсты ни звáїи нїц, ф тїм, шо то сї робїло, і забїраїть сї таї йде дáльї. А мѣльник кáжи до него: „Йак бўдїти йти назад, то ўступїть зноў, пїриночўйїти ў мѣни, вечѣрати вам ни бўду жáлував дáти“. — Хлоп кáжи: „От йак мáйї де ходїти, то ўже, йак ми по знáкомосьцї, то йа зноў прийїду сьудá нáнїч“ і сам пішоў. Пїрїнїс він той лист до грабїюго сїна; той взьáў лист, перечїтáў, таї дўжи засмутїў сї і зноў вїтнїсáў назад зáра: „Шчо вродїло сї, то вродїло сї — нїхáй бўди, пóки йа ни прийїду“. — І забрáў сї хлоп, йде назад. Пїрїйшоў він назад до тóю самóю мѣльника нáнїч. Даў той мѣльник зноў йїму повечѣрати і пїрїстелїў і полїагáли спáти. Áли той хлоп заснўў твѣрдо, мѣльник зноў засвѣтїў, зьáў потїхѣнцьку йїму лист ўзьáў, кїнуў у пїиц, а написáў пу свóйїму і взьáў йїму ў кишѣнцьку назад фсáдїў — написáў ў тїм лїсты: „Йак йа прийїду, шчоб йа йїї ни застáў, шобїсти йї назад там завѣзли, звїтки йа йїїї привїз“. Топїру хлоп ўстаў зноў врáно, іде назад до свóю пáна. Пїрїносї йїму той лист. Йак грабїа пїрїчитáў, зáра взьáў кóнї, запрáг брїчку і йї завїз назад до тóго самóю дуплá таї скїнуў. Вонá сїбї ўлїзла ў дуплó і свóїм хлópцем і так сїбї жїли ў тїм дуплї. А йак грабїюо снп прийїхаў до дóму, стаў зáра питáти сї, де вонá йїст. А бáтько йїгó кáжи: „Тї так написáў до мѣни, шчобїсь йїїї ни застáў — óджи йа йї відвїз назад тã“. — Він топїру стаў кáзáти, шчо то ни йїст прáўда, і розказáў йїден дрўгому, йак той писáў, а йак той писáў.

Зара того хлопа вziali, шчо з листом ходиў, рустрiлили, а сам молодий грабiа запрiг конi и поiхаў по нью до льiса. Вин приiхаў до льiса, до того дуллi — а вона сидит, та' — iак iака пiнна. Али вин 'во пiд-нiаў рiки до пiйи, хтiў iйи взиати, — а ангил прилетиў з неба и за рiки iйи взиаў и iйи хлопця с собiю аж до неба.

Записано в Берлинi вiд парубка Василя Харчишина в грудни 1894 р.

Є се комбинация казочного мотива про дiвчину запродану злону (пор. Етногр. Збiрник I, 46—47; Grimm, N. 39), легенди про св. Геновефу Брабантську (див. Doubet, 396—408) и мотива про пiдмiнянi листи, що стрiчаєть ся в многих казках, див. Gonzenbach N. 24 i II, 220; Житє и Слово III, 377—381 i вказану там лiтературу, а також Драгоманов, Розвiдки I, 169, нота.

29. Сестра — зрадниця.

Буў цiсар, маў дочку и маў сiна; и вин iйх так тримаў, 'но цiбiгльи так iйх тримаў в огрiдбi iак в арештi и не пускаў на мiсто. Так iйм дiже було кiчно ф тим огрiдбi. Так допiру рiдить сi брат с сестрiю, жи: „Шо нам с того, жи ми жiймо такє добрo и пiньство“... Та й допiру брат каже: „Знайш ти шо, сестро? iа буду вiт свiго тiта фтiкати“. Але вони не могли iак вiттам вийти, бо цiбiгльи льoкай ходиў. Вин, iак iйго здурити — пiшоў и каже до льoкайа: „Иди там, возьми ф каицильарийи мнi зигарок, бо iа забуў с собiю взиати“. Они таким спiособом с того огрiду вийшли обидвои. Ишли вони, шли так с тоўо огрiду, аж зайшли ў тiмний льiс и захопила iйх пiч, — трiба ўже iйм ту почувати. Була така старi лица и ф тi лици було такє дуллo и вони там собi полбагали спати обидвои, брат с сестрiю. Сестра заснула, а той брат ни снаў, фургт сибi мiркуваў, шо ф таку далiку дорiгу вибраў сi, iак то буди, шо с того буди, жи свiго отцi покинуў... Допiру приходи до них трох свiятих. Иден каже: „Возьмi iйх, позабываймо“. А другий каже: „Нь, то шкода iйх загубити зи свiта“. Iак вони стали так говорити, тих трох свiятих, а взиаў брат, приложиў ўхо до сестри, чи вона спит. А другий каже: „Нь, iйго шкода, iа iйму дам таку сорiчку, жи сi вин iак уберє, жиби знаў, шо сi ў свiтбi рiби, и таку шаблю дам iйму, жи вин ньц сi ни бiде бойати зноў“. А третий каже: „Дам iйму таку трiбку, шо iак на нью затрiби, то ўсьа зьвиринi до неўо сi бiде злитати, и вин будє крулем нат фьiакоу зьвиринiю“. Питайить сi допiру брат сестри — iак вин взиаў то с сiби покидаў свiий убрания, а ў те сi ўбраў, шо вони iйму дали — и питайить сi сестри: „Чи ти чула, iак було коло нас три розбiйники?“ А ўна каже, шчо нь. Допiру рiно поуставали и вона каже: „Пiршiсьмо спали ф таких палацах, а тепiр ф таким тiмним льiси — хоць шче дiбре, жи нас зьвиринi iака ни поiла“. „А шоби ти так — каже брат до сестри —

а шчóби ти робила, йакби тут звiрина та була до тебе прийшла?"

„То йабим зараз зо страху умерла“. А він допіру каже: „Чекай, сестро, шесь не видыла дзвiрини, али зараз зобачиш, йак вона буди ўсяа коло нас“. Йак добуў трубку, йак затрубіў — де йака була дзвiринна, так сы до него позлытала на той гóлос. Те й допіру, йак сы то позлытало: — „Ни бий сы, сестро, вони ше тоби будут рúки лизати“. Йак то повидыла, дуже аж умлыла, ни могла йти. „Вибери си, сестро, котрого ти хочеш дзвiра, жель ты не можеш йти, i будеш на немú йхала“. Вибрали ўни сибi по йiдному звiровi, поўсыдали, йидут вони сибi дорóгойу на тих дзвiрах i так сибi гóвóраць обидвóйи: „Шосьми пёрши так мали шчо йисти, пiти, ўже два днi ўжесьмо не йили ныц. Шо нам с тóго, жи ми майнмо грóшi, али нимá шо де в лысы взыати“. Йидут вони черес той лыс, йидут, дуже шче великий кавалок, i захопила йих нич. Али дiульаць сы, ў тiм чóрним лысы стоiт великий палац, i ф тiм палацу йасно сы свiти, i чути там, шо спiваўут, йидбаць, пiут. Але каже брат до сестри: „Сестро, постий ти тут на дорóзi, а йа сы пiду перевiдаю, хто то тута й мешкай“. I пiшоў він тудi, дивить сы, жи вилка брама вельзна. Він вдариў тею шаблейу ў ту браму i вона сы йимú вiтчинила. А він там дивить сы, пiшоў він на ганок i такi скляни бóли двiри — дивить сы, а то йист там розбóйники, так йих бóло... бóло йих так коло пiадесыат, i майут коло себе досить йидзеньа i пiтба i забавляўуть сы сибi i весельаць сы. Але він ўзыаў i каже: „Добри вийчур, нанóве!“ А той найстарший каже, жи то йих буў той цехмiстер: „Ўозьми но меч свiй ш шарагу, вийди но там до него! Ми тiлько лыт ўже тут сибi сидимó, до нас ныхтó ни мi тут сы добути, аш такий сы найшоў мýдрий, шо до нас ту прийшоў. Шо то йи за птах? Озьми йимú мечём гóлову зара зiтнi“. Так казаў найстарший. Той 'но вiтхилиў двiри, розбóйник, хтыў гóлову зiтбати тóму, 'но гóлову фказаў черес двiри, а той йак йигó шаблейу махнуў, зiтбаў йимú гóлову, тóму розбóйникови. I так блiсько порóга буў лóх; йак имú гóлову зiтбаў, i зараз йигó до тóго лóху фкинуў, тóго розбóйника. Той найстарший каже: „Пиди но ти, другий, шо тамтóго так доўго нимá?“ („Ўже гамусин тамтóму йiдному йи — жiнка оповiдача). I той другий пiшоў, 'но гóлову фказаў чiриз двiри, i він таўже тóму так зробиў: гóлову зiтбаў i таўже кинуў до тóго сашóго лóху. I бóло йих так до пiадесыат i так пойдiнце вони йшли i він йих фсiх побiў i до тóго лóху йих поўкидаў, ўсы тi розбóйники. Уже так прийшло, жи 'но той найстарший зiстаў сам йидён ў свoiй канцельарийи. „Ўже ўсы мойi камрати ўже десь не жийут, коли котрий пiшоў, то ўже сы не вериуў!... Шось ту ўже йист за новóго!“ Коли сы подивиў на свoiу таўже шабљу, той найстарший, жи таўже йигó та шабля йис заржаўлана, нафiў заржаўлана с кривлiу: „Навойуавiм

з неїу, а йис заржаўвліна. То ўже приостатку коб по і мині тагже сьі не скінчыло ту жыт'я“. Але вьзаў той найстаршій тагже свій меч і так каже сам до себе: „Де пішли моїі камраті, так і йа туді за німи мўшу йти“. Желі той гóлову 'но фказаў чірез двэри, і тагже йімú гóлову вьт'яў і тагже ўпхнуў йігó до тóго льóху, де тамті. І дівить сьі — на гáнку вьсі на шарагу кльуч. Так він фтолі той кльуч вьзаў і зачннў той льох, де вони там фсьі лежалі побіті ў тім льóху і зачннў йіх, і допіру він вьзаў, пішоў до серéдннн, йак вже йіх фсьіх побіў. І дівить сьі, жи йис в льóху йидзэньа і пьт'я. шо душа забагнэ. І допіру то фсьо прнгл'януў, шо там йи, і пішоў свейі сестрі заклікати. „Хóцьсьмо, сéстро, ни йіли бис кльька дэнь, а тепэр же бóдем мáти шо йіети, пьти, шо душа нам забагнэ“... А сестра, вонá ф тім ныц ни знáла, шо він йіх побіў. І допіру йак вони прншлі туді с сестроўу, і допіро вони сибі мáют шо йіети, пьти; днўльть сьі, жи ўсьо йист, понайдáли сьі сибі і понаннвалі сьі, шо йім сьі хт'ыло, булó фсьóго дóснть, і пол'агáли спáти. „Хóцьсьмо ни йіли кльька дэнь, áли тепэр вже мáйнмо“. Рáно поўставáли, і той брат дўже льубнў ходьтн на пол'уван'я. „Знáйшн тн шó, сéстро — зготўй мннй тут обід, а йа йду на пол'уван'я“. Тоді він пішоў на л'ис стрільбóйу. І вьс'ыло дóснть кльучнў від р'язннх шáфнў. Тоді вонá ті кльучн — такá булá мўдра і хт'ыла то фсьо перегл'януцц, шчо де йи — вьтчнннла йндрн комоду: йис дóста злóта, ср'блá; вьтчнннла дрўгу, знóў йист дóснть грóшн; а вьтчнннла трéту, йист йндзэньа і пьт'я. Ась сьі зачудовáла онá, жи у свóго тáта нáвнть тóўо не вьд'ыла. І вонá фсьўда то вже перегл'янула і фсьі кльучн... повьтчнннлá ті ўсьн шáфн. Алн шче вьзалá, вьйшла на гáнок: „Шче вьзэмў йа той кльуч і йнго спрáтнкнўу, вьт чóго він йист“. А то буў кльуч вьт тóго льóху, де ті розбóйннкн фсьн там побіті. Так онá фтолн той льох вьтчнннла, а той розбóйннк найстаршій ше цáлком ни буў забнтьнй — сьнў сибн на схóды ў горн і сндрнў і то ўсьо слўхаў, йак онá ходьла, йак вонá той льох вьтчнннла. Дўже вонá сьн зль'акáлá, а він фтолн до неїн заговорнў: — „Шчо тн рóбнш, мойá кохáна, тн та й йак тн сьудá прншлáсь?“ — „Йа .. менé брáт сьудá завнў“. — „А деш твнй брат йн?“ — „Пншоў мнй брат на пол'уван'я, бо він дўжн льубн пол'увáтн“. — „Тепэр вьзэмн, мойá лебэзна, і ф тн там шáфн — йн сказáў — там йист такá фл'ашчннка с крóплеўу, і прннесн мннй сьудá, і йа сн насмарўнў, то йа сн внгоўу с тóго“. І вонá йнго послўхала і пншла йнмú прннесла ту крóпл'ьу ш шáфн. Йак сьн він насмарувáў, і зáраз зробнў сьн здорóвнй і шче рéштн вьзаў ті свонн камратн понзсмарóўуваў, тагже гóловн, і до кўпн кáждому прнлнпнў, і зáра фсьн поробнлн сьн здорóўн вьт тейн крóпл'н. І так вони фсьн ў тнм льóховн сндрнлн, вже булн фсьн здорóвн, і фурт йннн намóўльáли: „Знстáнь сьн тн з нáмн, тут бóднш пановáтн

з нами!“ А ўона каже: „А йагжеж йа — коли мій брат за́рас прійде!“ — „То ми йіго фсеі злапайімо, то ми йіго забйімó, так йак він нас побйў“. — „Ни зрóbити ви йіму ныц, він сы ныкóго ни боййт“. — „Возьмі ти йіго йак страть, свóго брата!“ — А ўона каже: „А йагжеж йа мóжу йіго стрáтити?“ — „Ми тибé наўчимó“. Каже: „Зрóbі сы ти слабá і скажй йіму, жи тибі сы сніло, шо там йист такá горá, на ті горі там такйй круль умér закльáтий, ф такім фестўнку, шо там ныхтó не мóже преступйіги; там йи дві гáды, шо мáйут по двáйцьйт штйри голóў. І ти сы зрóbі слабá, кажй йіму, жи тибі сы сніло, шо там йи такй йáблока, шо: „Йак ти минй тих, брáте, йáблок принесеш, то йа за́рас б́ду здорóва!“ — Зрóbит сы брáтові жаль: „Чимў, йа тибі принесў, бись менй булá здорóўа“. — „І фтодй, йак він пйди по ті йáблока, то йіго ті гáды там зыдбáть“. — І він пйшоў по ті йáблока. Там такйх дві брáмі д́же велйкі зельзні. Дáриў він шáблейу ф ту брáму, вона сы йіму вйгчывйла. Він йак сы та йіму брáма вйгчывйла, д́же стáли так до нéго свистáти, ась сы земльá траслá, котóрі мáйут по двáйцьйт штйри голóў ййднá гáдья. І він шо вдáри шáблейу в гóлову, то та гóловá вйдлётит і наза́д прильйнить сы до тейй гáды; шчо він дрўгу зйтбáў, тáгже сы йіму зноў наза́д сы прильйніла! І так він мйркўйи сыбй: „Шо йа б́ду робйти? Шчо гóлову зйтну, а вона сы наза́д прыскóчи до нейй, і зноў йи цылá! Нагадаў йн собй, шо він ту трўбку мáйи вйт тейй фсеіі дзвйрйни і вйт птах... Допйру йак він затрубйў, так сы фсеі птáхи злетьйли до нéго аш так, аж óблоки ўкрйли. І допйру, шо гóлову зйтнé, то прылетйт такйй велйкйй птах і ту гóлову ўхóпит, і такім спóсoбом він тйм гáдьям гóлови постывáў, і він такім спóсoбом тих йáблок дйстаў свойй сестрй і тих йáблок прыныс. А вна за́рас прййшлá і перед нйми, жи минй...: „Ни зрóbите йіму ныц, бо минй тих йáблок прыныс“. — „Шо то йи зноў за фильóзоф, шо він чéрес ті гáды преступйў!“ — так казáли розбóйныкы. І він, на дрўгйй день пйшоў він зноў так ф ті порй на польувáнья, той брат, і фтодй, йак він ййде, брат, на полувáнья, то вона ййх выпускайи с тоўо льóху. Йáкбн то брáта стрáтити? І каже допйру: — „Тут шче йист на горй такй птáхи — і ти шче робй сы слабá і кажй, жи: „Минй сы сніло, жи на ті горй такй йист птáхи велйкі, корабльы сы назывáйут — кажй: „Йди, принесй минй тóго птáха, йак йа йіго зварў, то йа б́ду здорóва“. А фтодй, йак він пйде по ті птáхи, то б́де тóго птáха стрйльáти, так той птах злетйт, так йіго вйдрáзу ўкoкнé (проковне) і такім спóсoбом ми йіго стрáтймо твóго брáта“. Він йак прййшоў до тейй горй і замйрйў сы стрйльáти і заговорйў до нéго той птáх: „Чогó ти ў нас потрйбўйиш, жи ти нас хóчйш стрйльáти? Та ти ййздесь наш круль і нат фсбáкойу дзвйрйноўу. Скажй минй, шчо потрйбўйиш, то йа тибй то дам“ — „Йа хóчу молодé кора-

рабля́“ . Ка́же до не́го той птах : „Йак ти так далéко зайшо́ў сьудá ? Хоцьáж йа тибі дам, йак ти йнó занесéш, бо то йнст д́уже далéко“ . Ка́же до не́го той птах : „Сьадь ти миньí мéжи крýла і занесу́ тибé аж до твóго пала́цу, де ти мéшкайш“ . Фтод́í вонá сьí подивíла без вíкно, шо летíт такíй велíкíй птах і несé брáта мо́ўо, пíшла, сказа́ла зàра тим розбóйникам, шо : Ви йнму́ не зрóбите ны́ц, бо ўже летíт птах і йнó несé на сòбí. „То ўже ми йнму́ не зрóбимо ны́ц і тепér. Мòже часом вíн вдóма лубóйў шось такé, купáти сьí або шо так?“ — казàли розбóйники до не́йí, до йнó сестр́í. Тод́í вíн прíйшо́ў, і ка́же : „Брáте, ти сьí так дóма лубóйў купáти шодéнь, а типér ўжесь кíлька дeнь ни купáў сьí, йíстись такíй ўже чóрний“ . Фтод́í йнму́ — вже так тí казàли розбóйники — фтод́í йнму́ зрóбíш той кúпíль“ . Вонá йнму́ той кúпeль зрóбíла, нальáла йнму́ вáну водí і : „Тепér, брáте, купáй сьí!“ („На смeрть“ — додàла прíсúтна бáба). — „Фтод́í вíн ўльíz ў той кúпíль. „Брáте, шо йа тебí скаж́у : ти йнздíсь такíй мóцний, ны́коўо сьí не бойíш, — йа тибí перевíажу мíзернí тотí пáльцы йндвáбом, чи ти перервéш, жeльí ти такíй мóцний“ . Перевíязàла йнму́ у двóйи — вíн вьзàў і перервáў то ; потíм ўвíязàла йнму́ шчe ў двóйи, ў чéтверо ўже і вíн вже сьí спробувáў і вьзàў рвáти — не мí. Фтод́í онá закл́íкала допíро тих розбóйникíў. „Ходьíть, тепér вже вíн купáйць сьí, вже рúки йнму́ звíязанí“ . Тод́í ўонá íх вíпустила з лóбу усы, и вонí ўпскóчили так йнó, доўкóла поставáли над нím з мeчáми. „То ти такíй птáшок, жи ти нас фсьíх тáкньсь побíў тьашкóйу смeртíйу, а ми шчe такíй жíймо! Типér, ти нас бíў сам йндéнь, нас пíадeсьбáт, а ми тебé б́удeм зноў ўсьí мeчáми рубáти, та' йак ти нас“ . Так ф той час вíн сьí д́уже зльáкáў, шчо йнму́ рúки йнст звíязанí, шо над нím поставáли. „Прáўда, шом вас фсьíх побíў смeртíйу, áлe знáйу, шчо і тепér і миньí б́удí смeрть кóло вас тáгжe. Алí пoзвóльтí миньí, пeрeд мeйу смeртíйу нeх йа сьí Бóгу помóльу. Йа мáйу такú трúбку, шчо йа на ньí зàўсьíдí Бóгу сьí мóльу, йак на ньу затрúбльу“ . Í вонí ни хтьíли йнму́ то дáтí тeйí трúпки, áлí сестр́а eтáла íх просíтí—зрóбíло сьí сестр́í шось жаль — і подáли йнму́ ту трúбку до рук, шо йак вíн на ту трúбку затрубíў і так сибí прíгалáў, шоби тí ўсьí птáхи сьí злетíли і шоби тí розбóйники подeрли, розвeсли íх, чíсто íх усы. Йак вíн на ту трúнку затрубíў, птáхи подeрли тí розбóйники, подeрли і полeтьíли ў горú і вíстáла сьí нo тоўо найстáршого ногá íпó ш чóботом, с тóго найстáршого розбóйника і шо вонá íгó д́уже лубóбíла... Тепér ка́же брaт до сестр́í : „Розвíязí миньí, сeстро, тí рúки, йáксь миньí звíязàла, бо тíсь менé до тóго довелá, до тeйí смeртí“ . Взлáла йнму́ сестр́а рúки розвíязàла. — „Тепérжí ти, сeстро, б́удíш тутáй“ . Í вьзàў сестр́у ланцухáми такíми прíкувáў до сьтíннí і прíсúнуў йíн ту вáну водí, шо в ньí купáў сьа : „Тепér ту вóду, сeстро, пíй за ту

кару, а ту погу йїдж іє то́го найста́ршого розбо́йника, шо ти йїго́ луби́лась“.

Записано в Берлині від кравця Юзька Захарчука в авг. 1893 р.

Пор. Рудченко II, N. 22; Аванасьевъ. N. 117, 118, 119 і т. IV, стор. 259—269 і подану там літературу. Кінцевий епізод з трубкою нагадує легенду про Соломона і Китовраса, що викрав його жінку, див. Веселовскій, Славянскіи сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ, 220—229.

30. Як піяк царівну вибавив.

Буў цысар і цысароўа. Мали ўони́ такú дочкú, та дочка́ лужи́ була́ чо́рна, жа́дин йї си кавальїр ни міг сподо́бати. Ўона́ пото́му ка́же: „Бо́же, Бо́же, жи́би пришо́ў лихйй, за лихо́го бим пішла́“. И ў но́чі прихо́дит до не́йї, йїдно́йї но́чі. Так ўона́ пото́му ка́же: „Тату, до мнѣ йїдѣн пренц хо́дзы́“. Ўін ка́же: „Цо́ то мо́же биць, цоб йа во ным ны вйїдза́ў“. Та́й він поста́виў ко́ли не́йї ва́рту, коли йї покoiу, ци хто ни бу́ди; и пита́йи сы ўра́но — ва́ртїўник ни вйїды́ў, а ўона́ та́тови повіда́йи, шчо буў. Та́й пото́му такú во́стру ва́рту поста́виў, аби по му́ха де такво́ шуборну́ла, за́ра стрі́льїти! Та́й він пото́му, йак ту ва́рту поста́виў, він до не́йї пришо́ў йї взы́ў заду́шыў. Та́й йїйї пото́му взы́ли до це́ркви, ко́ли не́йї заўше ста́вили ва́рту, — ўона́ заўше ва́ртїўника́ взы́ла. Так пото́му каза́ў цысар ви́брати́ такі́ пїякі́. Так пото́му йїдно́ўо тако́ўо пїяка́ на́тра́фили, шо буў му́дрий; за́провадїли го коли не́йї поста́ўили. А він взы́ў то фєсьо с се́бе ски́нуў, а сам пішо́ў без вікно́ фцы́к. Він фцы́кайи, напє́ред не́го йде хлоп. Пи́тайи сы: „Де ти йдєш?“ А він ка́же: „Ту цыса́рова дочка́ ўме́рла і ку́па во́льска по́йїла, — тепє́р пїякі́ дайўт“. Ка́е: „Ци пїя́к за йї грóши пїи, ци пїя́к за йї грóши де хо́ди, краде́?“ Ка́же: „Вернї́ сы наза́д — ка́же — йди́ сибї на фóри і взы́й сибї кнїшкú і чита́й. Ўона́ ста́не, бу́де тьї клі́кати, бу́де за тобо́ў сы́кати. Йак вона́ льїжи, то ти пїдиш наза́д ко́ли не́йї ста́неш“. Ўона́ йїдно́йї но́чі не йїла, — збо́льїла по ко́льїна. Пришо́ли на ра́но, пїяка́ облы́воўлывати: бїда́ пїяка́ ни взы́ла, но ва́ртуйї ко́ли не́йї. Да́ли пїяко́ви бїз де́нь йїсти, пїти, на́нїч зноў вйїду́т. За́вєли, він зноў фцы́кайи. Так йїго́ зноў зды́баў хлоп, ка́е до не́ўо: „Де ти йдєш?“ Він йїму́ зноў те са́ме сказа́ў. Він тоді́ ка́же: „Йди́ сибї до за́хрїстїйї, та́й взы́й сибї кнїшкú, зноў чита́й. Ўна́ тьї бу́де клі́кати, — ка́же — бу́де лы́тала, бу́де кїдала тибє́, бу́ди про́сити, бис до не́йї пришо́ў. Йак вона́ льїже, то ти зноў пїдєш ко́ли не́йї ста́неш“. Прихо́дыт пїяка́ ра́но ўоблы́воўлывати, пїя́к такї й ва́ртуйї. Да́ли пїяко́ви зноў бїз де́нь йїсти, пїти, зноў на́нїч за́вєли. Так пїя́к зноў фцы́кайи, так зноў йїго́ зды́баў хлоп і ка́же до не́го: „На, вирта́й

сьї назад, — кáе до нёўо — нá тибї двї пацьцьї сьїрки, йдї си на вїўтар, засьвітї сибї двї сьвїцьцьї, взьїй сибї тї йангѣли, жи ксьїндз слўжбу Бóжу правїт, — кáже — ўона сьї зїрве, бўде лїтáти. Йак ти задўїи с тоўо бóку сьвїчку, то ти тўїу сьвїтї, йак ти задўїи з дрўўо бóку зноў, ти звїтти сьвїтї; а дўже тьї бўди просїла, áби ти сьї даў йї зьїсти. Потóму ўона стáне живá, бўде нáла бїла і живáйа. Кáе: ни мáйсь сьї чоўо бойáти, — кáже — ўона бўди такїй хрїстїянїн, йак-би ти“. Тай вїн йїїи ни даў сьвїтла загасїти. Так ўона тодї кáе до нёго: „Ходї сьудá, ходї, ни бїй сьа йуш — кáже — ходї сьудá, ти менé вїт смёртї вїткупїў“. Тодї приходьят ў рáно, пїйакá ўоблызўўлї-вати, а пїйак с цьїсаровоў дочкóу кїнчїт, пацьцїр мóўи. Потóму дáли знáти до цьїсарїї. Цьїсар кáже: „Ней прїйдут вони до мéне“. А пїйак кáже: „Йакá цьїсарови дорóа до мéне, такá меньї до цьїсарї“. — Цьїсар заложїў штїри кóнї до повóзу і прїйїхаў по них. Тай вїн йїх забрáў до сéби, такў йїм крáсну гостїну справїў, і потóму ўобóх йїх взьїў жинїти. Такé весьлїь там велїке, такóго вóльска!.. І йа там буў, дáли меньї горїўки, йак йа сьї там фпїў, ім сибї там льїг на сьмїтць. Взьїли там стрїльїти, менé канóньїр фсáдїў ф канóну йї кáже: пу! а йа сьїў ту.

Записано в Кожичах, пов. Городок, з уст парубка Івана Криляшина в серпні 1893 р.

Пор. Аеванасьевъ, N. 207 і т. IV, 493; Wolf, 258—262.

31. Нероджений царевич.

Буў цьїсар і цьїсарóўа. И ўона, йак ўмирáла, то йїмў казáла, шóби такўїу взьїў, шóби то мáла на головї, шчо ўона — а ўона мáла на головї злóту зьвїздў. Тай вїн кўпа йївдїў за жїнкоў ськáти за такóў. Йїгó дочкá сьї мїла — так вїн зобáчїў ту зьвїздў, жи йїгó дочкá мáйи йак мáма. Тай вїн кáже: „Цўрко мóйа найкохáньшa! цо мáтка наказáла, то мўсьї бпць!“ А ўона кáже: „Тáтку муй найкохáньшї, то гїжїх бéндзьї!“ А ўїн кáже: „Ньїх цо хце бéдзьї, то мўсьї бпць“. Так ўїн сьї з неў ўожениў. Потóму взьїў — ўона з ним зїстáла ў цьїпнжи — вїн взьїў йїї зарїзаў ў корóткїм чьїсьї, йак йуж ўона мáла бўти з дитїноў. Йак йї зарїзаў, тодї взьїў ту йїїї вїпорвїў ту дитїну з нéї і даў ту дитїну ў мамкї. Так тої хлóпец сьї вїховаў, а йїїї ў горóдьї закопáў коли мáми коли йїїї, постáвнїў йї йак живў, і та зьвїздá дўже йáсна булá та-йак квїти. Йак тої сьї хлóпец вїховаў, йуж буў велїкїй, так вїн йїгó вїдїбрáў вїд мамóк, так з ним ўсьудá ходїў; до тоўо горóду ни ўпустїў, де тї були, йїгó бáба і мáма, похóўанї. Тай вїн кáе до нёго: „Тáтку муй найкохáньшїй! дльа чéго йа ўшéндзьї пўїде, а тўтай йа ньї мóже пўїсьць?“

Він тоді каже до не́го: „Ти то́му ни съцьїрпїш, ти там йак підеш, ти то́му нби съцьїрпїш!“ Так він йнго гет пустиў, тай він прихóди гет, дїви сї по тїм горóдї, так дїви сї: така йи сьльїчна квїтка на тїм горóдї росте... Тай ін прихóдит до не́ї, хце субї вїрвати, а ўона при-моўила: „Не рви, бось йї не садиў!“ Тодї каже до не́го: „Йди ти до стаїньї і дивї сї, котра коби́ла йи жирéбна. Взий ту коби́лу забїй, випор з не́ї лошїї і дай до кобилїв, наї сї вїховайн; а з мени взий си с плечїй вїрїзь скїру, ўший сибї рукави́цьї. Там б́уде така пánна, цїсарїн дочка, — там ќупа йу вóльска польаглó, кавалїрїў, за загаткї, а ўона твоїа м́уси б́ути“. (То допїру шт́ука! сам не рóджений і кїнь не рóджений!) „Ризмайїте сї б́уде трафлїло ти по дорóзї — абс то ўсьо погодиў. Йак поїдиш до не́ї, вибер си регїмент вóльска, абї б́ули ўсї в йиднїм днью рóдженї, хлóпи і кóни. Йак приїдеш до не́ї, ўна тобї задаст загатку, а ти йї так повїдж: цо мї за загатка, ма́ла йагóтка!“

Тай він взїў йїхати до не́ї, видїт: два гóлуби сї кусаїи. Тай він кае: „Чо ви сї так кусаїите?“ — Він кае: „Йа ма́йу ды́ти на йиднїм дéреві, а він на дрúгїм дéреві. Йа принесу́ сво́їм йїсти — він менї забере, йак він принесе́ сво́їм — йа йїму заберу́“. — Він тудї вїймаў шаблѹ і каже: „Йа тотóу шаблеў махну́, то неї б́уди така гра-ни́цьї, а ти на той бїк ни ходї, а́ньї ти на той“. — А він тоді кае: „Дзьинькўїи цї, наййасньїйши прéнцу, великїй ти пригóдї ста́ну“. — Так сї забра́ли, поїхали да́льї. Йи зноў двї ќупи мураўлїў, так ўони сї кусаїут!... Він сї зноў питаїи: „Чо ви сї так кусаїити?“ — Він зноў йїму каже: „Ми ма́йм ту ды́ти, и ўони йдут на́шим забераїут, а ми зноў йде́мо йїх забераїимо ды́тїм йидзéньї“. Так він зноў шаблѹ вї-тьнг, каже: „Ти на тóй бїк не йди збeрати, а ти на той бїк не йди, а ў середїни ма́йите мéжу“. Так вони йїму повїли: „Дзьинькўїи цї, наййасньїйши прéнцу, великїй пригóдї йа ти ста́ну“. Йїде да́льї повáд стаў: л́їзе рáк до горї на бéрег. Шо вїльїзе на бéрег, то ўпаде ў бо-лóто. А він каже: „Поратўї го там котрої!“ Взїў йїдин жóмньїр шаблѹ вїтьнг і кїнуў го на стаў шаблеў (гей на вóду, кїнуў на рїку). Він зноў кае: „Дзьинькўїи цї, наййасньїйши прéнцу, великїй при-гóдї йа ти ста́ну“. Так приїхаў гет, а там взїли йїх прийма́ти ўсєх. Йак сї понаїїдали, понанива́ли, тодї она взїла кнїшку, пішла з ним загаткї відгадувати. Тай і вона йїму шо заганé, то він йї ўсьо вїтповїст. Він тоді каже: „Цо мї за така загатка, йак ти вумїш! Йа цї повїм загаткї: нби рóдзóний і нби на рóдзóнім пшиїйхаў, а сво́її ма́ткї на рéнках пши́вьїс!“ — Та ўона до кнїшки дїви сї, перевертаїи, ци де така загатка йи — і не ма. Пішла, ўповїла тáтови, жи ни мóе тоїї загатки відгану́ти, — такий вона м́усит б́ути йнго жїнкоў. Тай ўонї...

взяў він йігó, пішли вóба на спа́цир. Прийшли до ўоді, — взяў розломаў сінгат і ка́же: „Ві́дш, йакі́й він йі?“ Він ка́же: „Ві́джу“. Взяў, кінуў на Дуна́й, ка́е: „Йак ти миньі йігó прынесеш, то ўзы́йшш мо́ю дочку“. Потóму він сыў та́й пла́че. Выва́зі рак до не́го: „А чо ти пла́чш?“ А він ўзы́ў йімú ўпові́дати: „Прийі́хаўім на гальóти, пішоў цы́сар зо мноў на спа́цир, кінуў пёретинь ў вóду, казаў: йак йа му прынесу́, тоді йігó дочку ўзы́йшш““. Ка́е: „Цы́хо, не плач! за́ра бóди“. Йак сві́снуў, так повыва́зіло розма́йтоўо хрóптава: рíбш, ра́кш, гадьўкш розма́йтш, та́кэ ўсьо, шо бóло ў вóды, ўсьо повыва́зіло. „То — ка́е — ська́йте пёретиньш, а́бшете найшли й ж́бшете мш го прынеслш“. Так пішли ська́тш, ська́йтш, ська́йтш... Йак він сві́сне, зноўсь повыва́зілш, то хрóптаво. Пшта́йш сьш, цш йш? Ка́же: „Ншма́“. Та́й він ка́е: „Йды́т ська́йте шеш раз!“ Потóму зноў сві́снуў, ка́же: „Йш?“ — „Нема́“. Взяў раховáтш, цш йш ўонш ўсьш — йідшн браку́йш! А то найшоў йідшн та́кшй кршвшй рак і пішоў до кóршмш і на то́й сінгат йуж напшў трóха грóшш, там шо маў, напшў, напшў. Пішли від не́го відб́ралш, дáлш йшмú, та́й він пршнесш цы́саровш то́й сінгат і дáлш му. Цы́сар ка́е: „Дóбре“. Тодш взяў чвёртку прóса і пóпелу, то ўсьо до кúпш змшшьў, даў го до та́кóйш тшмшйцы, ка́же: „Йак мш то вшбершш на ту й на ту годину, тоді бóдшсь сьш жешшў““. Та́й він сыў і пла́че. Пшхóдш муравель, пшта́йш сьш: „Чо ти пла́чеш?“ Він йшмú ўпові́ў, він ка́е: „Льшга́й спáтш!“ Йак сьш насхóлшло мураўльў, йак взя́лшш вшнесштш те прóсо с пóпелу, йак взя́лшш вшберáтш, гет ўсьо му вшбралш гет до чшста! Йшдшн муравель ўльшз ў ту дьўрку, де сьш кльуч ўсадж́йшш, дрúгшй ў ншс ўльшз, трéтшй ў вúхо, там четвёртшй пóза нáзуху поўлазшлш му — йак то́й налшйшоў, так ш мураўльш взя́лшш го ласкотáтш, жшбш він сьш пршбудшў, жшбш ўстаў зш спáньш. Пшхóдш цы́сар і пшта́йш сьш: „Цшсь йш вшбраў?“ Він ка́же: „Прóшу сьш подшвштш!“ Дшвш сьш, ка́же: „Дóбре! Холш зо мноў! Мáйшш тш — ка́е — ўсьо свóйш вóльско?“ И він ка́е: „Деш бш сьш дьшло?“ — „Мóя тш деш — ка́е — браку́йш кшнь або жóмньшр?“ Тшй він ка́же: „Мóго вóльсеша ншхтó не ўкрадé“. — Та́й шш допшру звшштероваў, зрачуваў сш — браку́йш му два кóньш і два жóмньшрш! Так взяў він ська́тш, а йшгó кóньш і тш жóмньшрш ў та́кшх корчóх поршзанш! Та́й шш пршйшоў, взяў сумувáтш. Летшт два гóлубш. Ка́е: „Складáйтеш то до кúпш! Йшдшн маў ў фльшсцьцш вóду цыльўшчу, дрúгшй жшвўшчу. Пшстшў ў йшднóго коньш — кшнь сьш студшў (кшнь цы́лшй), пшстшў зноў жшвўшчóйш водш — кшнь жшвшй. Так тш кóньш ўбóа йуж жшвш, здорóўш — тоді ў жóмньшрш. Пшстшў ў жóмньшршш — жóмньшр цы́лшй, пшстшў зноў то́йш жшвўшчóйш водш — жóмньшр жшвшй. Стаў жóмньшр і ка́же: „А том сьш вшснаў!“ Там потóму пóзво́дшлш до кúпш, — пішоў цы́саровш замельдуваў, жш йш ўсьш. Так тоді вшсэльш! Там та́кш тш балш мáйтш! І йа буў там, дáлш менш горшкш

и йа сї упиў и йа там заснуў. Взїли там стрїльїти на вонур (жи то висїльї) тай мнїє канонїр ўсадиў ў канон тай каже: пу! — а йа сїу ту. (Йуш то бїде ўсьо).

Йак йа буў ше малий, то тато ту байку ўповїдали. Йа її собї... то попраўльїу, ўповїдаўїм її потому, переймиў, і йакїм отак йу кїнчиў її, ім так скочїў на лаўцы, казаўїм пу! — йак сї лаўка стрїслá, ўо тайа ўо самá, ўпáло два горцы і збáнок з водбу! Йа тодї до тбїї байки ше дїстаў, — потому сї з мене так сьмїїáli, заўше кажут: Йї-вáне, ану кажї: пу! —

Записано ut supra.

Основний мотив сеї казки: царївна, що відгадує загадки, пор. А еванасьевъ, N. 132; Grimm, II, N 114; Schott, N. 9, 16; Вук, N. 45. До сего мотива приплетений мотив про кровосумїшку батька з дочкою, пор. середньовїкове оповїданє про Аполловїя Тирського (Gesta Romanorum N. III польських друків) і оповїданє про Блену-Оліву-Олівїну (Simrock, Deutsche Volksbücher X, 501—547 і Драгоманов, Розвїдки I, 168), мотив про невродженого лицаря, що в давнїх легендах прикладав слїде Грода (І. Франко, Памятки, II, 339), у Шекспїра приложений до оповїданя про Манбета. Конець — сповненє трьох праць при помочи вдячних звїрїв, пор. Hahn, N. 9, 37, 61; Grimm, N. 62, 104, і т. III, 107—109, 179—180; Вук-Караджич, N. 3.

32. Чародїйська лямпа.

Йїден буў такий кравец, маў сїна. І той син йїго так сьа собї розльампартуваў, ходїў собї по мїсьты геї батьар, батьаруваў. Зноў в йїднїм мїсьты такий буў чьїрїўнїк, жи він знаў тїїї рїжньї рїчи. Він собї пригадаў, каже: „Йакби йа там до того мїста пішоў — каже — вь тим мїстом там йї такий камїнь — каже — йакбїм го мїу дїстáти, то там — каже — йї така льямпа цудоўна“... А то було не ў нашїм країу, то було ў Азїї. Йак він приходїт з Африки до Азїї, той чоловїк, і здїбáйи йїго на мїсьты, того парубка, і пїгáйи йїго: „Цї ше твїй тато йї?“ А він повїдаїи, каже: „Йа не знаїу“. — „Гдїж — каже — кажї мáмї, жи йа там приїду на вечеру до твбїї мáмї“. Так він каже: „Мáмо, прийшоў стрїї і — каже — менє клїче, жиби йа з ним ішоў“. Повиходїли на мїсто, він йїго дўже лáдно прибрáў і каже: „Ходї, трбáха зї мноў будем, пїдем на спáцер“. Приходїт за мїсто, там йїст такий камїнь великїй, мáйи два андгáби великї (жельзїні такі дручки). Тепер він каже: „Берїно, пїднїмаї той камїнь“. — Він рушїїє той камїнь, каже: „Шо, стрїїу, дурнїй йїс? Де йа такє велике гóден пїднїяти!“ — Той тогдї взьїў, пїску назгортаў, взьїў сьїрки, запалиў той попїў і кїне на той камїнь. Тепер зьнїў му пєрстєнь з рукї і каже:

„Льяз там вадіў, там — каже — йи шчэпи, самі морляні (морлянові йапка). Будеш йшоў беш шість покoйіў, абис си підній вoдэжу, абис не зачіпйў там, бoбис зoстайў cтoйати. А йак пiдеш ў сад, там на йднім шчэпи cьвітить cьа льямпа цудoўна; тўйу мaeць вильльийш, а льямпу тўйу цудcўну cхoвайш за пазуху“. — Вiн тўйу мaeць вильльийш, льямпу cхoвайў i нарвайў си багaтo морляніў. Тeпeр iдe до гoрi, тoй cтрий фурт каже: „Давай живо тўйу льямпу“. Тoй йимў пoвiдaйи: „Стрийу, та чeкaй, най вильзу, то ти дам — Тoй cьа cтрий залoстий, кавайў йиму раз, дрўий раз, трeтий раз — тoй тaкoй нi. Тoй взыў кaмiнь кiчуў, тaй тoй зoстайў там на cлoдi. Зрoбiлo му cьa тeмнo. Тaй взыў там плaкати тoгдi, взыў рўки тeрти тaк до кўни. Ў тi хвiли кiньуш (дiйaвoл) пpибiгaйи, каже: „Шo хoчeш?“ Кaжe: „Ныц не хoчу, 'но мнi вивeси вiтти“. — Тoй гo вiннiс вiттам, тoй пpихoдит до дoму тaй каже: „Мaмo, oтoм — каже — cтрийa дiстайў! бўбим пpoпaйў тaмкa“. Тaй взыў льямпу пoстaвйў на шaфу, морляни вiсипaйў за лiжкo, сам льиг cпaти. Стapa взыла тўйу льямпу (була мoсьиндoвa), пoтeрла шмaтoў, ў тiм зaрaз кiньуш пpибiгaйи, каже: „Шo пoтpeбуйш?“ — Внa вльiкла cьi i ўпaла на хaтi. Тoй cьi зiрвайў, дивить cьi i каже: „Шo тo йиcт тaкoгo?“ А тoй каже: „Шo хoчeш?“ — „Нн вiдиш, щo хoчу? Хoчу йиcти, жибис ми нaньiс щo“. Тoй пpийшoў, пpиньiс йимў тaкy тaцу, кoтpa мaлa cьмдeсьит тaц зноў на oбi мaлiх, самi злoтi, — там фурт йиcти i нити мaў щo. Йак тo зьiли i вивили, тoгдi вiн oбi фурт тiйi тaци бeрe пo йиди й вoсит пpoдaвaти, пoйидици, пo cьим риньcких йиднў пpoдaйи. Раз йигo здибaйи злoтник, каже: „Шo ти нocиш пpoдaвaти?“ Кaжe: „Нoшу тaци“. — „Пoкaжi мнi“. Тoй взыў йимў вiдвaкйў, каже: „Дўрнью дурний, тo не cьим риньcких кoштўий, 'но йa ти cьмдeсьит риньcких дaйў за йиднў!“ — Тoй йак тiйi взыў cьмдeсьит риньcких, пpихoдит до дoму, каже: „Мaмo, йди до цьiсapий на зaльoти, йa cьi бўду c цьiсapoвoў дoнькoў жeнйў“. Нaбpaў вiн тix мoрляниў пoўну тўйу тaцу, даў йи ў кoшик, каже: „Нecй до цьiсapи тoтo на дaрўнoк“. — Пpихoдит вoнa йидeн дeнь до цьiсapи — ньiхтo йи ньиц не питaйи. Пoстoйaлa, зaбpaлa cьi, пiшлa. Пpихoдит на дрўий дeнь, цьiсap каже: „Йакaсь бaбa, тpa йи пpиклiкати cьудa“. Пpиклiкaйў йи до покoйу, каже: „Шo ти хoчeш?“ Кaжe: „Мeнe cин пpиcлaйў, хoчe cьa жeнити з вaшoў дoнькoў“. Кaжe: „Шoж ти тaм мaйиш ў тiм кoшику?“ — „Тo — каже — дaрўнoк длa твoйi пaниц, жи мий cьi cин хoчe жeнити“. Вiн зaклiкaйў си мiнicтpa i пoвiдaйи: „Нн мoжнaби зa тaкoгo дaти дoнькў, жи тaкий бoгaтiр?“ — Кaжi: „Идиж до дoму, зa тpи днi йa ти дам знaти“. Пpийшлo зa тpи днi, пpихoдит бaбa. Кaжe: „Шoж тaм?“ — „Кoли — каже — твiй cин йиcт тaкий бoгaтий, тo найжи вiн тy пpишлe cьмдeсьит цьiсapйў до мeнe i кўждий жиби мaў

золоту тапу на голові і тільки морлянію ў таці“. Тимчасом она приходить до дому і каже: „Сіну, отось ны — каже — післаў!“ (Вже гадай, жи вже буде она страчена і син). Він її сьі пытай, каже: „Шчо?“ Она йімү повідай: „Цысар каже, жиби ти йімү сымдесыт цысарію прислаў“. Той пішоў, потёр туйу лямпу — акурат йи сымдесыт цысарію і кужден маіи такү тапу! Йак ідут до того цысари, а там вярта, жи стойала — то ўже такий звичай буў, жи тих цысарію цылували ў плечи, а тійі повідайт, каже: „Ми не йи цысарі, но ми йи невольники того, жи сьі хоче сь цысаровоў донькоў жевіти“. Тоді цысар повідай, каже: „Видиш, не вярта — каже — за такоо доньку дати, жи він такі слуги маіи і такі дорогі річи присилай?“ Тогдй повідай до баби, каже: „За три місяцы буди весельі“. Йак вийшло три місяцы, він тогдй йіди до шльубу — так йіди, жи стойт штйри глыди войска тим обком і тим. Він там прійїздит, пойхали до косьцьола, і вже по шльубі, буў зі старім пару педьль і каже: „Тату, дай миньі пляц на покoйі“. Той каже: „Сіну, отуби — каже — буў на тім пагурку файний пляц, коби ти си виставиў“. Той потёр собі лямпу і каже: „Иа ту хочу такі покoйі жиби маў, жиби було сымдесыт покoйіў, йіден покуй велікій жиби маў сымдесыт і сым вікон, сьцьіни жиби були йідна верствя мурлянію, друга злото, трета срйбло, і верх жиби буў самим злoгом уббїтий. Так на рано жиби такий покуй стаў — а піў вікна ў тім покoйу, жи маіи сымдесыт і сым вікон, жиби йи було докінчїи“. Тимчасом рано старій сьі придвиў і каже: „Сіну, чомүс тоо піў вікна не докінчїў?“ Той каже: „Вже ми грoші йи стало“. Той тогдй взьїў, шчо маў грoші, то майстрїю скликаў, жиби то вікно докінчили, — але ўсї грoші стратїў і того вікна не докінчїў. Минїстер до него повідай: „Цару, то йиет — каже — чьїрвїнцкї річи“. Той каже: „Ньї, тобї сьї так здай, жи то йиет чьїроўскї річи — каже: То такий майонтар, богатїр, ўсьо си тото заплатїў. спровадиў, жиби тото стало живо“. Той тогдй потёр туйу лямпу, прибїгай киньш, каже: „Шо хочеш?“ Каже: „Ньїц не хочу — тоо піў вікна шобїс докінчїў — шо мїй тато грoші стратїў, на, берї — каже — ў мїх і занесї му, кинь на ганок“. Старій рано ўстай, дивить сьа — стойт ў мїхах грoші так йак бұлба, а вікно вже докінчїи. „Ано — каже — сіну, де ти тїлько грoші взьїў?“ Каже: „Миньї були вїнни, йа спровадиў назад, тобїм віддаў“. Так він ходит, старій, фурт сьї приглядай на тїї покoйї. Але тамтой стрий каже: „Чекай, будү йа собї такі річи робїў, ци він вїттам вїйшоў, ци там пропаў?“ Тогдй він собї взьїў, зробїў такі річи чьїроўскї — йімү показуй, шчо він вїттам вїйшоў, вжениў сьа сь цысаровоў донькоў і йиет такий і такий богатїр і такий собї палац виставиў. Зараз він собї казаў зробїти сымдесыт лямп мосьїнжих і ў тї

хвіли прибігаїи в Азїї до Африки, посит по місьты тїї лямпї і кри-
чїт: „Хто хоче мїньїти нову за стару?“ Але йнго слуга повїдаїи йнго
жїньцї — а він пішоў на польованьї — а йнго жїнка каже: „Ту йи
їакась старá лямпа, йди, ци то праўда, ци він замїнийї“. — Вїнесла
му тўйу лямпу — він тўйу лямпу взїў живєнько сховаў, а тїї фєсї
кїнуў до ровá. Вїйшоў за мїсто, потєр тўйу лямпу, каже: „Жїби той
пáлац буў ў мойїм силї, там, де йа мєшкайу!“ Так той пáлац вїбраў
сї зї слўгами і з йнго жїнкоў і пішоў ў повітру. Прихóдит він до дóму
вже, она́ фурт до нєго нїц говорїти не хóче. Йїї чоловік на польо-
ваньу, нїц не знáїи, жи тóго пáлацу немá і жїнки немá. Зáраз цїсар
пїслаў жоньїри за ним до льїса, жїбї йнго заковáти за рўки, за нóги
і на гóлову дáти кайдáни тáґже. Прихóдѣт в льїс, здїбаїут йнго, каже:
„Мáїим рóсказ від цїсарнї тебе заковáти за рўки, за нóги і на карк
заложїти кайдáни“. Прївóдѣт йнго до цїсарнї, цїсар каже: „Дєсь
мойу доньку подьї?“ Той каже: „Пустї менє на три дни на фрай“.
Кáже: „Йа тьї пўшчу, але йак ми донькї не приведєш назáд, то — каже —
йа тебе і в йїнчїм крайу знáйду, йа тьї стрáчу“. Так він идє. А в нїх
у вєчир йак сóнце заходїло, то звїчай буў, жи тре булó рўки мїти —
вн си рўки йак умїў і фтер, і тре булó до горї вїлазїти там на бєрег.
Вїлазїт до горї, потєр той сєґнат, шо маў на пáльци такїй золотїй,
прїбїгаїи кїньуш. Кáже: „Шож хóчєш?“ Той каже: „Ньїц не хочу —
де мїй пáлац йи?“ Кáже: „Йа не йїст пáстїр від пáлацу“. Той йнго
пїтаїи: „Мóже знáїиш, де?“ Той каже: „Твїй стрїй взїў той пáлац
аж до Африки з Азїї і там — каже — він стоїт на пасовїску“. Кáже:
„Возьмїж менє там занєсї“. Той ў тї хвїли, нїм сї дóбре смєрколо, він
йнго там заньїс. Той собї хóдит без нїч — зачїнаїи свїтáти, той сї
прїблїжїи до тóго покóйу, она́ знáла, кудá, йнго прїклїкала. Він йак
там прїшóў, і каже до нєїї: „Но, шож ту рóбїш?“ Она́ кáже так:
„Тн — кáже — не гóден ту бўти, бо він тебе — каже — струїт“.
Кáже: „Ньїц, йа каже — маїу таку табáку, йа тобї дам, напїї сьа
вїна з нїм“. Але йак той стрїй прїшóў, вона́ кáже: „Тєпєрка, йак йа
вже тўтка зайшла, то мўшу бўти с тобóў, вже ш чоловіком не бўду жїла,
но с тобóў“. Старїй сї ўгьїшуў, побїг, прїнїс шонаймоцнїїшого вїна,
нальїў ў двї скльїнки, кáже: Напїймо сї ўбóбї!“ Вона́ ў тўйу
скльїнку ўсїпала, шо мала пїти, й кáже: „Та скльїнка, шо мнїї, то
тобї, а шо тобї, то мнїї“. Скóро сьа старїй напїў тóго, зáраз упáў на
пїдлóгу. Той тогдї прїбїгаїи та й йїму за пáзуху — вїїньцў, а йнго
вїкїнуў без вїкнó на двір. Тогдї ў тї хвїли кáже, жїби той пáлац назáд
там буў, де стоїаў. Той пáлац пішоў з нїм на мїсце, там, де буў. Нарáз
старїй рáно вихóдит, прїзрїраїи сї, йїї тáто, повїдаїи до жїнки: „Здáїи
ми сї, жи той пáлац вже йи“. Она́ сї дївїт чєрєз вїкнó, кáже: „Такóй

віджу, жи стоїт“. Він каже: Йа собі не віру і тобі не віру, підү сї подивїти“. Виходит там, але вярта стоїт та й йнго не пүстит там до середїни. Аж так коло десїтоїї годїни, йак сї повисипїли, тогдї приходит тамка. Каже: „Шож ти, сїну, де той палац буў?“ Каже: „Де буў, то буў, вам не треба знати, дсїть, жи йн“. Тим чїсом йнго брат, того стрїя, каже: Нати (не знати), чи мїй брат ше жийї, чи ўже помёр?“ Робїў собі такі чырўскї річи, ймү сї показало, жи: мїй брат погїнуў через тўйу цудоўну лямпу. Али каже: „Чекай, пїмшчү йа сї ў своїй крїўдї“. Приблїжїи сї до того мїста, він сї довідаў, жи там була така кобіта, жи на пустїни сидїла, і вона так відмовїла то гостец, то шо. Каже: „Ти йак мїнї тих річїй ни повїш, жи ти знайїш відмовїти, то тї ножом зарїжу“. Она ймү тотó ўповїла, він тогдї взьїў їй пробїў і кїнуў ў кирницю. Приблїжїи він сї до тóо по-коїу, накрїў сї такоў веренюкоў, йак та баба ходїла. Йнго жїнка побачила, каже: „Вярта такую сьвїтү кобіту тримати ў нашїм покóйу“. А та кобіта перейшла, дївить сьа, по покóйах нїгдє лямпи нема. Жїнка до неїї каже: „Загрїмайте сьа, мїй чоловік хóрий, йнго чогóсь голова болїт — ви ймү гостец відмóвите над головоў“. Той приходит, та й каже: „Ту така їй така сьвїта кобіта йн“ — вона ймү повїдаїн, жїнка. Той лямпу потер, прибїгаїн кїньуш. „Шо ти хочеш?“ Каже: „Ту їн сьвїта“. Кїньуш ймү повїдаїн: „Дурнїй — каже — тотó не їн сьвїта, то їн сьвїтїй, то йист тóо твоо стрїя брат. Но — каже — дóбре ўва-жїйї, йак вона ти бúde гостец відмовїла — вона мїїнї пїж, вона тебе хоче зарїзати“. Тотá баба йнго накрїла, відмовїїи му над головоў го-стец, хоче го зарїзати — той тим чїсом взьїў, вїньїў пїстольї і за-стрїлїў їй. Та наробїла крїку: „Йой, нашó ти сьвїтү забїў?“ Той каже: „То не йист сьвїта“, 'но сьвїтїй... Тогдї йнго поховали, тўйу бабу вїньїли с кирницї, такої поховали. Пóтїм йак йнго тесец помёр, він тогдї востáў цїсаром. Конец.

Записано в Серниках, пов. Бїбра.

Є се в скороченю передана історїя Алядїна і його чудесної лампи, взята з арабської збїрки „Тисяча ночей і одна“ (шїч 410 — 476, нїмецького вїденьського вид. 1854 р. т. IV, стор. 19—160). Пор Рудченко II, N. 33; Аванасевъ, N. III і т. IV, 233—236; Cosquin II, 1—8.

33. Котигорошок, Розвернигора і Завернивода.

Була баба, мала трои дьтїй, два хлопцї і дьўчину. Мали да-леко поїи, каже: „Ідїть ви, синїй, ў поїе горати“. Тїїї два синїй пїшли ў поїе горати, а донцї казала, жиби їм їїсти вїнесла де коло субóти.

Але дїявол — злий дух взяв скїбу перегорав до своїї хати. Та йак понесла йїсти, та й прийшла до того дьїдка до хати. Потїм старá йде шукати за дьїтми, кóтиє сьє горшóк дорóгоу. Она взяла той горóх зьїла і зайшла ф цїнжи. За дєвїть мїсьацьїу мала хлóнци; йак йимú їмнїй дати: Котїгоршóк. Так той хлóпец рїс, до школи ходїу, вїучнїу сьє, тогдї си пїшóу купїу смїдесьїт штаб зельїаа. Пїшóу до ковальї, казав палицьу робїти с того зельїаа. Потїм сї питайн: „Мáмо, мáлпсте — каже — йакї дїти? Каже: „Тажем мала“. — „Деж — каже — вони?“ Каже: „Пїшли — каже — ф тóїи пóле горáти, жи далєко бóло, пропáли на сьвїтї“. — „Но — каже посьвїтитї минї тўїу палицьу дванайцьїт раз, йа пїду за нїми шукати“. Она йї посьвїтїла, вїн пїшóу шукати за нїми. Прихóдит прóсто до тóїи скалї, де той дьїдко мешкаїи. Она йїгó не знáла, шо то за йїдєн, каже: „Чоловїче, шо ти ту прийшóу?“ Каже: „Мїй чоловїк йак прїйде, то тьї йак мўху зьїсть“. „Оу — каже — де вїн йї? — та й взяв си фáйку закурїу, перекинóу нóгу на йїдєн бїк за вїкнó, а дрўгу на дрўгїй бїк ф середїни. Той прихóдит та й каже: „Ходї, швáгре, вечєрїїти!“ Каже: „То ходї!“ Посьїдали вечєрїїти, той йїсть два пирогї, а той три, Котїгоршóк. Каже: „Ходї, швáгре, пїдем сї борóти“. Вїн каже: „Но, то ходї!“ Йак сї взяли борóти, то сї борóли три днї і три нóчи. Вїн йїгó кїнуу, пережєгнóу тоу палицьєу, то сї 'но квáрта мáзи зробїла. Тодї каже: „Сєстро, тепєр — каже — будь спокóйна, вжем твóго чоловїка звоїував. Де — каже — тїї брáтї, жи вїн побїу?“ — „А — каже — ту ў пїўници позабїванї“. — „Йди — каже — вїнеси йїх“. Пїшли ўбóїи, повносїли, той взяв гóлови поскладав до кўпи (вїн йїм гóлови повїдкрўчував), тогдї взяв такóу водóу понамáшчував — вони поўживáли. Подавав йїм такї мїхи з грїшми, йакї мóгли нєсти, а собї набрав такїй тєньїїй мїшóк, так жи мїу завєсти. Вихóдїт на пóле, де стоїала грўшка і лїпа (вже до дóму йшли), посьїдали си пїт тоу грўшкоу і Котїгоршóк там заснóу. 'Ни сї радьїт, шо то робїти. Кажут: „Тре йти лїка надєрти, ўлєсти мóтуз і припнїти йїгó“. Тим чьїсом, йак йїгó припнїли, вїн снау, вони забрáли сї і пїшли. Прихóдїт до дóму, кажут: „Мáмо, мáли ви ше йакї дїти?“ Повїдайн каже: „Тажем мала“. — „О — каже — ми припнїли йїгó! тре йти — каже — зьїти сокїру, вїдрубáти“. Ньїм вони сї зїбрáли йти, тим чьїсом той берє з грўшкоу їдє до дóму і з грїшми. Прихóдит до дóму, йак потрїс — та грўшка ўпáла, пїў хати му вїрвала. Грóшї ўкїнуу без вїкнó до хати; старá го клїче, каже: „Ходї, сїну, до хати!“ — „Ньї — каже — йак знайдў такїх два дўрнї, йак ви, то — каже — до хати пїду“. Забрáв вїн сї, пїшóу, їдє межї гóри, сидїт чоловїк. Каже: „Шо ти йї за йїдєн?“ Каже: „Йа йї Розвернїгора“. — „Покажї — каже — тóїї штўки, будєш мїй брат“.

Той тогді йак вдарнї двомá рукама, та й сьї гóри перевернїли, йїдна тудá, дрўга тудá. „Тепер — каже — ходї зо мноў, будеш мїй брат“. Заберáють сьа обá, йдут, приходьит над во́ду, жи йде з горї, сидїт там третїй чоловїк. Каже: „Шо ти йи за йїден?“ Той каже: „Йа йи Завернївода“. — „Покажї — каже — тойї штўки, будеш наш брат“. Той йак подуў до горї, вода сьи вернїла і сўхо сьи стáло на ті рїцї йїдўт, нїч сьї стáла. „Анó, де будем почувáли?“ Але приходьит — йи хатїна; вечерїйти йи шчо, а на рáно немá нїц. Так вони там переночувáли, рáно каже той Котїгорошóк до Розвернїгори, каже: „Ти, Розвернїгорá, варї йїсти, а ми з Завернїводоў пїдем на польóваньї“. Той варїт йїсти — йде бáба старá, каже: „Дидидиди, шьївоньку, перешадї бес порїг!“ Він йи взьїў пересадїў бес порїг, сам пїшоў шукáти петрўшки ци там чо́го — бáбиско взьїла з горшкїў вїйїла, ше му ў горшкї нас..ла. Тїйї приходьит с польóваньї, питають сьа йиго: „Шчо такé горїче?“ Він повїдає: „Спрї патики булї, не хтїло кипїти“ — прáуди йи ни ўповїдайи. А на дрўгїй день той Завернївода сьї лишїў йїсти варїти — она тóму сáмож так зробїла, та бáба, йак приїшла. На третїй день лишїў сьї Котїгорошóк йїсти варїти. Приходьит бáба, каже: „Сївоньку, ўтвори!“ Він повїдає: „Йак йа йшоў, йа си сам ўтвориў“. — „Пересадї — каже бес порїг!“ Каже: „Йак йа йшоў, то йа сам перейшоў бес порїг“. Каже: „Вїсади мене на прїпїчок!“ — „Йак хочеш — каже — то сьїдай!“ Він там взьїў закрїшувати, дївить сьа — бáба йїсьть з горшкїў. Той йак озьмé паўку, зачинає тўйу бáбу бїти, бáба ў нóги, взьїла ўтїкáти. Той ни мїг здогонїти, кїнуў пáлицьу — пáлицьа полетїла аж там до скалї, де бáба бўла. Тїйї поприходїли: „Анó — каже — брáтьї, немá моїї пáлицьї!“ Каже: „Крутьт вужеўкї, будем — каже — робїли ведрó, тре йти дїстáти тўйу пáлицьу“. Взьїли крутїти, він сьї спустїў нáдїў; приходьит там нáдїў, там йи три покóйї. Приходьит до третого покóйї, там йи три пáнцї шїйи, а старá бáба в лїжку лежїт і паўка стоїт. Старá вóчи прилупїла: „Ей — каже — сїну, дóбре, жи ти приїшоў, побóрем ми сьї ту с тобоў!“ Йак сьї взьїли борóти, то сьї борóли штирвáйцьїть день Йакóсь він тўйу бáбиску кїнуў, аж сьї з нéйї грїс росїпаў, с тóйї бáби. Тогді каже до тих пáнцїў: „Пáнцї, ходьїт зо мноў, будете на сьвїтї жїли“. Набрáў він йи такї торбї грóшї, приходьит до тóго ведрá і трїсé ним, каже: „Брáтьї, йи ви там здорóви?“ Каже: „Йи“. Вїсадиў йїднў пáнцу, каже: „То твоїá, Розвернїгора!“ Йак вїсадиў дрўгу, каже: „То твоїá, Завернївода!“ Вїтьагнули трегу, каже: „То моїá!“ Йак му дáли грóшї тїйї, він видаў з мїхом, каже: „То моїá і моїї грóшї!“ — „Оў — каже — тре бїдў назáд пустїти з горї, пїттьїгнути трóхи до горї і кїнути нáдїў“. А він взьїў ў тейш ведрó наклáў камїньї, так тьїгнут до горї і взьїли й пу-

стїли надїї. „Ой — каже — то з нашого брата сї кóсти росїпали вже“. А він каже: „Ньї, ньї, йа ту жиїу“. Топїру там зостаїу, взїїу дїже плакати, сьїї собі під дїбом, плаче. Там птах Арої маїу гнїздó на тїм дїбї. Тї дїти кажут: „Чоловіче, накрїї нас, бо ту будé кривавїй дошч йшої, то нас зальїи — бо нас тато сїм лїт годїїи вже“. Він йїх накрїї, той птах прилїтїїи, хóче йїго зїсти, а тїїї дїти взїїли кричїїти, каже: „Тату, даї спокїї, бо він нас — каже — вїт смérтї фхоронїї, той чоловік“. Той старїї йак дїти погодуваїу, приходїт до него під дїба і каже: „Чоловіче, шо ти хóчеш за тóїи?“ Каже: „Ньїц не хóчу, 'но жиби ти менé вїньїс вїтци, с тóго сьвїта на таштóї“ (то булó вот йак тепér до Бразїлїїї йїлут, далéко). — Каже: „Знаїїш шчо — йди, порїж мóїїх сто вовéц і насолї й берї ї бариїкї і сьїдаї на мéне. Йак йа сьа ўобérну на правїї бїк, то кїнеш мнїьса кавáлок, а йак на лївїї, то квáрту водї“ Так йїдут, той тотó мнїьсо фсьо зїїї, вже туй туй до горї — нема. Той тогдї взїїу кавáлок стегнá свóго врїзаї, кровї наkáпало зної гáрнец, кїнуї йїмї то мнїьсо і тóїї кровї даї му. Йак вже вїїшої на берег, та й каже: „Де ти, чоловіче, взїїу такóго фáйного мнїьса і такóїї фáйної водї?“ — „Е, нашó тобї?“ — „Прéцьїнь де?“ Той тогдї взїїу показáї му, каже: „Дивї сї, де“. Той взїїу тогдї вїхаркаї, вїхаркаї і назáд йїму заплывáї то стегнó. Той тогдї приїшої до дóму, там де тотї брáтьї булї, і буї зі свої тої жїнкої, а вони в него булї за наймїтї. — [(Вам сї не снїло, жи ви будéте такїм старóстої, будéте мáти такóго пїсарї під рукóї) господар Йакїї Дьакїї до оповїдача].

Записано ut supra.

В отьому оповїданїю сьомбїновано мотїв Покотїгорошкa (див. висше N. 27) з мотївом трьох людéй з чудесної силою (Игн. зъ Никловичъ, N. XX; Аевана-сьевъ, N. 81 і т. IV, стор. 119—124; Schott, N. 10; Grimm II, N. 71 і III, 116—119) і в кїнци з мотївом визволеня трьох красавїць із пїдземної вязницї та зради поповненої на ньому брáтьїи (тут сей остатнїї мотїв являеть сї навіть подвїйно) пор. Cosquin I, 1—27.

34. Як хлоп визволив царївну від змїя і при мерцевї на вартї стояв.

Буї собі йїдén такїї хлоп, він ходїї по сьвїтї і робїї так дéшо, ворожїї, а чáсом то шо йї цїкáвого так зрóби. Але маї він два брáтї й від йїдноо чáсу посварїї сьа з нїми і каже до них: „Шчо йа бїду на вас робїти! Йа роблїї, а нема ньїц с тóо. Йа маїїу талáнт в рукáх та й йду ї сьвїт сїбї“. Взьаї сїбї пáлку в рúки і тóрбу фчепнїї черес плéчї, наклáї до тóрби рїзьнього зїльбá і пшóї ф сьвїт. Али йде він

селo вiт селá i ўсе пита́йць сьа, чи не чу́ти чо́го но́во́го в селi, чи здо́ровi ўсьi. Але прихо́ди блiсько мiста голоўно́го (так йак то Вiдeнь iйi голо́внe мiсто) i здiба́йи хло́па йiдно́го. Сказа́ў йiму: „Слáва Йiсусу!“ Той вiтказа́ў, i пита́йи: „Чи не чу́ти шо тут но́во́го?“ Але той хло́п стаў i росказа́уи йiму йiдну́ новину́. Ка́же: „Ў нас у мiстэ iйст цар i мáйи йiдну́ доньку́ йiдно́ю. I те мiсто йiст цáлко́м ў жа́лобi Насeред мiста йiст така́ крини́ца, жи з нeйi лю́де беру́т сь цы́лоо мiста во́ду, а ф тi крини́цы сидiт така́ змiя́, мáйи двана́йцыть голоў, i шчоде́нь муси́т цар да́ти йiдно́ мўжа йiйi зы́сти, жиби набра́ти водi. Так уже припа́да́йи на заўтра ко́льiна на йiго доньку́. Жиби йакiй такiй чоло́вiк зйа́нiў сьа i мiг йiйi стрáтити, то зьяўби йiго доньку́ за жену́ i стаўби царeм“. Так той хло́п ка́же: „Добри, йа йду прóсто“. Вiйшоў вiн до мiста i зайшоў на такiй велiкiй шиньк, жи там хо́ди па́нство ўсьо. Прийшоў, сьiў сибi на лаўцы, йак бiднiй, вiпиў сибi там скля́нку пiва i взьаў за грeйцар бу́лку i сьiў i слўхайи, шо те па́нство говóрит. Але тi панi зачалi бeсьiду сибi у тi змiйi, ка́жут: „Ў на́шим мiстэ вже шмат людiй вонá вiйiла, а на заўтра припа́да́йи царeву дочку́. Жиби нам йакoго тако́го найтi чоло́вiка, жиб вiн мiг йiйi стрáтити, то мiбсье́мо йiму далi, шчо вiн сам хтыў, ка́жден, а цар то ў два́йцатeро тiлько“. Так вiн стаў на но́ги, прихо́ди до панiў, клопиў сьа йiм i ка́же до них: „Па́но́ве мойi, шчо́б ми́нi за те бу́ло, жиби йа йiйi стрáтиў?“ А вони́ ка́жут: „Шчо сибi жада́йиш“. — „Ньiц ни жада́йу, 'но тiлько утримáньа до мeйi смeрти“. — „Дамó тибi утримáньа, йакe сам схóчиш, абiсь йiйi стрáтиў“. Ну, так взьалi йiго, сказали йiму до́бру ко́льа́циў зготува́ти, засадили йiго за стiл, до́бре найiў сьа, напиў сьа, i веду́т йiго до царá. Али йде вiн до царá i пита́йиць сьа тих панiў: „А йакже ми пере́йдем, коли тут ва́рта стоiт? Нас ва́рта ни пу́сти“. А йiден пан ка́ки до нeо: „Шчо ти, чоло́вiчи, бойiсь сьа — ми при́йдем пiд бра́му, пу́стим тальiграф до царá, цар сейча́с ка́же ва́рты пу́стити“. Прийшли пiд бра́му, ни пуска́йи ва́рта. Панi сьли, написа́ли па́ру слiў i пiслали до царá. Так трева́ло па́ру мiнут, прихо́ди ка́рта наза́д: сейча́с той чоло́вiк мáйи ста́ти тут! Так прийшоў той хло́п на той дзы́дзыне́ц до царá, фпаў на ко́льiна, поцьдуваў царá в но́ги i росказа́уи йiму, жи вiн то вiдрóби i освободiт царeву дочку́ вiт смeрти. Так той цар каза́ў за́ра своiм слўгам зготува́ти ко́льа́циў i прине́сти йiму вина́, жиби вiн сибi поно́йiў, i зрóбити йiму лўшко, жиби вiн спочiў, i поста́вити го́стру ва́рту (жиб ни ўтык — бо ча́сом мо́же ўтычи). На дру́гий де́нь ра́но прихо́ди той час, го́сьма го́дина, ўже ма́гут дочку́ ве́сти туди́ до те́йi крини́цы. Але вiн ўста́йи, той хло́п, i пита́йиць сьа царá: „Котри́й час ма́лисьти и́ти до крини́цы?“ А цар ка́же: „Го́сьмiй“. Так вiн ка́же до царá: „Шче перетрiма́йи двi го́дiнi, аж о де́сятi го́дiнi пiду“. Так до-

хóди дисьáта годíна, збирáють сьа хлоп і каже: „Ходьím і пíдем“. Прихóдять вони до тейí крини́ці, б́уде шче до не́ї до двáйцять кро́ків — та змíяá вíйшла ўже, аж ривé (вже й́сти, вже той час минуў й́). Але вийма́и сибí с тóрби зьíльа (б́уди прийма́ти й́), вийма́и сибí с тóрби такий мiх малéнькій, (йак то й́ст ма́ют у цéркви), па́ру вугликiў, кiда́и в тарiлку вугликi, засьвiтiў сьирник i дмúхайи на тi вугликi, жиби буў вогонь. Розробiў вогнiў, натéр тóго зьíльа, насiпаў на вúгльа — зачалó те зьíльа тьмiти i шквáрити сьа, те зьíльа, i зробили сьа з неó такi галочкi чóрнi. I казаў царéви, жиби й́мú дáти такú рушницiў, жи шче вона нiгди ни булá ў руках, 'но тiлькó йак ф́абри́ци, i жиби булá сáма стальовá, i йак хто пiде по ту рушницiў, то жиби й́йi ни браў гóлими рука́ми, 'но ў хустинку, i лúфойу не́сти назáд. Так пiслáў цар й́днóго жóмнiра, шчо нáйрозумнiйшiй, написáў кáртку i казаў, жиби він пiшоў до ф́абрики i даў ту кáртку, то ўже б́удут знáти, шчо там тре. При́они (пригонiть) той жóмнiр, аз засапаў сьа, принóси рушницiў, вiдаў в рúки i стаў дáльбi. Взьаў той хлоп рушницiў, насiпаў тих галочок чóрних, напхáў вúгльа i тóго зьíльа, набиў дóбри й́йi i стаў блiськó тейí крини́ци i казаў царéви, шчоби своiў донькú провáдиў блiськó крини́ци, жиби вона вилiзла i показáла й́мú гóлови. Прихóди дочкá блiськó крини́ци, вихóди змíяá с тейí крини́ци i гóнсес до дочкi, схопити й́йi. Так гáра той хлоп брáзнуў з рушницi напро́тьiв не́йi i ўглушиў й́йi; i скóчиў до не́йi, вiрiзаў двана́йцять й́азикiў, кiнуў до тóрби, а й́йi наздо́нкаў погóйу на стáршу ту гóлову, виньаў нiж, повiд-рiзуваў усi гóлови, одина́йцять голóў вiдрiзав, а двана́йцятó по-донкаў погáми; распалиў вогнiў, спатиў й́йi на вúгльа, сiпаў сибí й́йi в пу́шку i ўкинуў до тóрби, а рéшти казаў занéсти за мiсто, вiконати велику ф́о́су i вiмуровати кáмнем зоспóду доўкóла i приложити кáмнем i присiпати землéйу i посадити смерéку. А сибí казаў зготовáти кольá-цiйу, поставити на тi могiльбi, де й́йi закопáли. жиби він изьiў i жиби вона там уже загiнула, а сам б́уде заберáти сьа дáльбi ў сьвiт. I кáжи тóму пáньству: „Складáйти мнi грóшi, шосьти вобiцьáли, бо йа пiдú дáльбi ў сьвiт!“ Так цар й́нго прóси до сéби, кáжи: „Чоловiчи, де ти пiдиш вiд мéни, йа тибé ни пушчú, ти б́удиш у мени до сáмоi смерти i б́удиш й урáз во мно́йу й́сти кольáцiйу, за ту донькú, жись вiдратуваў“. Али він вийма́и с тóрби папiр i дивить сьа ў той папiр i кáжи до царá: „Йа шче ма́йу йти в й́дeн край — показуйи мнi на тiм папéри, жи там дúже велика й́ш бiдá. Йа мúшу йти тудi i вiратувати й́х с тейí бiдi, i назáд вернú сьа“. Цар кáже до не́го: „Дóбре, ти пiдеш у чужий край, але покинь мнi своiй мьнá, своiй прiзви́ско i дай мнi своiў фотигрáфiйу, йа прибиў на сьтiньбi, б́уду дивiти сьа на твоiў фотигрáфiйу, то мнi сьа ўсе б́уде здавáти, жи ти й́ст у мéне. А мiсто б́уде

складати гробі і скидати до шпаркási дльа тебе, а йа тобі заплачу, йак ти поверниш, а тобі тільки дай на дорогу трийцять сребреникiй". І забрав сьа й пішоў далі. І йде він, іде, війшоў чужий край і питають сьа: „Чи ви чути шо тут новоо?" А льуди йимú розказуйут: „Нас цар маў йідного сина і дуже ўцьонж войну точиў, такий буў запопадливий. Тилер він помёр і вимуровали йимú льох і вложили його до тоо льоху; і дайут шодён штири вартiйники (штири жомьіри) до нео до тоо льоху, і рано прийдут до льоху по ту варту, то нима ншц, 'но тільки з них кости пiт столóm лижать. І ўже старий цар ви майи тільки навiть войска посилати". Так він каже до тих льудий: „Шо то йнет за диво! Видьте 'но мене до тоо царá, а йа пiду сам на варту". Приходи він до царá, і роспитують сьа його, а цар йимú каже: „Така йи такарич". Він каже до него, до царá: „Дайти минь відвábний шнур, с самоо відвáбу, дайти минь дванайцять свiчóк і дайти минь кавáлок крейди і каньчúk і на каньчúk с самойи стáлы кúльу і видьте мене до тоо льоху, а йа буду там сам почувати". А цар каже до нео: „Вам буде смúтно самому тамка, йа пiшьльу шче з вами два войáки". А він каже: „Нш, минь не тре нiкóо". Вийшоў до того льоху, зачиниў відвábний шнур за першi двiри, потóму за другi і за третi, аж у дванайцятóх дверех скiньчиў (дванайцять дверий було до того льоху), а кiнец шнура фiчиў сибi за мiзний палец до руки; і 'пцекльоваў ше довокóла крейдоу сьваченоу, засвiтиў дванайцять свiчóк, поставиў на столь і зьаў книшку і читайи. Али він читайи та й читайи — приходи днсьáта година, бiжит до нео, кажи: „Вилызай, бо зым тибé!" А він каже: „Ни майу страху с тебе". Так той пішоў назáд. Пригни другий раз зi злóстiйу і каже: „Вилызай, будем борóти сьа". А він каже: „Ни майиш прáва зо мноу борóти сьа". Приходи третий раз тi й каже до нео: „Пiдиш борóти сьа?" (Той ни 'бзивайи сьа, він фцьонж читайи, ни 'бзивайи сьа вже „бо зара зым тибé!" А той виймайи каньчúk свий, той с стальовоу нагайкоу, та й каже: „Ходи сьудá!" Тамтои дуже раметиў сьа вже (дуже лихий буў) і скáче до него, жиб його зiести, али він ўцекльоваў сьа довокóла крейдоу, так не мóже приступити до нео. І берé дмухайи на тi свiчки, жиб погасити йих (буде мати льишний прем — каже Никола Кравцкий — Айá, льишний прем, — жиб нiч була). Тi й зачаў дмухати, погасиў одинайцять свiчóк, а дванайцята шче свiтит сьа. Дмухаў — загасиў дванайцятату, вже нiч... Дивить сьа, жи ни спас, жи бiди бiдá — потьагнуў ногоу за шнурóк — вiтчинили сьа ўси двiри і засвiтило сьа, зноў видно стáло йим. Виймайи каньчúk за пóйаса с стальовоу гáлкоу, йак відверне його вiт сéбе, трáскне його по лóби — пцвернуў сьа він і польáла сьа з него смола. І каже до него: „Тись мень дойхаў кiньцá! Йак ти такий буў мúдрий, iдиж до мóо батька, до царá, і кажи

тому батькови, нех вімуруйи гіншій льох, ані глүбкїй нї мілкій, 'но жиб буў сьїм сажєнь звишкі, сьїм фширкі, сьїм вздоўшкі; і нех менє перенесўт до тамтoгo льoху звїци, але нех менє не несўт повєрх землі, 'но нех менє несўт норoїу, шчоби булo сьїм сажєнь зимлі згрубшкі в горї, бо йак йа земльу прорвў, то фсoй сьвіт спальў". І той забрaў сьа і пішoў до царa; приходи до царa і роскaзуйи царєви те самє. На дрүгїй день цар носилaйи мульарї, зачалї муровaти і зачалї робїти ту норў і вже блїськo тoо льoху добивaли сьа в норoїу. Так казaў тої хлоп, жи: „Йа мўшу сам там бўги ў сaмїм перєдї, бо ви би ўсї там погїнули". Так приходи він до тєї норї, зробили дьзурў на вїльїт, а він 'бзвївaйи сьа до тoо хлопa, кaжє: „Йи ти тут, мїй вишнїйaцьїльу?" Він кaжє: „Йїст, шо тїбї бракуйи?" А він кaжє: „Ньїц мїнї ни бракуйи, 'но тїлькo йїсти хoчу, три мїсьацї ньїц ни йїў" (ну, три мїсьацї муровaли те, нїм вїмуровали). А він кaжє до нєo: „Ни бўдєш йїсти, поки сьвїта стaнє". — „Ну, йак не дасї мєнї йїсти, їдї до мoо батькa, і нех мїнє поховaйи с фaйноу порaдоу; але ньїц не потребўйу, 'но тїлькo йїднo кєсoндзa і дькa і войскoву мўзїку і войскoвї сьпївaкї і рєгїмєнт вoїскa, пїў шкaдрoнa кїннїцї і дьвї сьвїчки й хрєст". Так він йму скaзaў, жиб він роскaзaў бaтькoвї. „І йак бўдут мїнє ховaти, то жибї ни буў ані мїй бaтькo, ані мoїa мaтї, нї братї, нї сєстрї жиб ни булі коло нєгo, 'но тїлькo тaкї льудє, жи йа йїх ни знaйу, і нех менє запєсўт там, де йа потребўйу". І пішoў тої хлоп роскaзaў царєви і цар зробїў тўйу услўгу, шчо тої хлопї йїмў казaў. І поховaли йїгo і накрїли і він лєжїт ў землї, а йа шчє жїйў на сьвїтї і роскaзуйу. Вжє кїнєц.

Записано в Берлинї від господаря Юрка Соколовского в грудни 1894 р.

Комбїнация кїлькoх мотивїв: визволєнє царївнї від змїя — сьвятий Юрий і царївнa, сьвятий Тирон і Змїя в кринїцї і покрєвнї з ними оповїдaнї, див. А. Maury, *Essai sur les légendes pieuses du Moyen-Age*, стор. 144—145; Кулїш, *Записки о Южной Руси II*, 27—30 (Кирило Кожемяка); Аванасьєв, N. 85 і увага IV, 143—146; Игн. зъ. Нїкoлoвїчъ, 18—19; Чубїнскїй, II, N. 45; поборєнє ушпїрa людoїдa, пор. Ciszewski I, N. 126—128.

Чудесний перстїнь.

От ішоў так хлопчїна, хлопєц тaк рoслий сєлoм та й здїбaйи йїгo гoспoдар та й кaжє: „Звїдки йїдєш, сїлу?" Кaє: „Йїду, мoє дє на слўжбу стaну". „Ну --- кaє — дoбрє, буш у мєнє служїти". Ну, і тої хлопєц стaў на слўжбу. От він зачaў у пoлї то там, то там пoратї сьа пoвoлї і він у нєo ўбуў сьа і тої му спoдoбaў сьа дoбрє до рукї, гoспoдарєвї.

От, і так перебуў рік. Каже: „Ну, тепэр, сїну, йа тібi заплачу́, жись у мене рік буў, добресь миньi служіў. Шо тібi сьа налэжи?“ Він кажэ: „Ньц миньi, дьадьку, 'но тілько бóхонец хльiба і дьвi копійки“. Той кажэ: „Йа тібi дам вийнце, то мáло, нáшо тибi“. — „Ни хóчу“. Той вьзяў бóхонец хльiба і тi дьвi копійки — так булá криницьа на болóты, і заньсi і фкiнуў у ту криницьу. І сам прихóди і кажэ: „Ну, бóду дáлы служити, дьадьку, ў вас“. Вiбуў дрýгiй рік, зноў йiму кажэ: „Ну, сїну, йа тибi заплачу́“. Він ни хóчи, ни жадáйи вийнце ньц, 'но тілько бóхонец хльiба і зноў дьвi копійки. Заньсi зноў до тейi криницьi і зноў ўкiнуў, той хльiб і тi дьвi копійки, а сам прихóдит зноў і зноў каэ: „Ну, зноў, дьадьку, бóду служити ше ў вас“. І вiбуў трэтьiй рік, ну, гóспóдар кажэ: „Ну, тепэр, сїну, йа тибi мýшу заплатити дóбре“. А той кажэ: „Ньц не жадáйу, 'но тілько бóхонец хльiба й дьвi копійки“. І заньсi, фкiнуў і прихóдит до негó: „Ну, дьадьку, вже тепэр не бóду ў вас служити, пiду́ вже до свóо дóму“. Прихóди він до тейi стúдьвьi — то ви́плидо ўсьо на вёрха: тих шiсьть копiйóк і тi трi бóхоньцьi хльiба. І він то забрáў і йде сибi дорóгойу. Iдé дорóгойу і так там дьiти шóсь бiут заступiли (вот уў нас на вúлицьi вóзьде). Він прихóди, а вонi малéнького пёсика заступiли і хтьятé забiти. Він кажэ йiм: „Хлóпцьi, ни бийти — кáи — то грiх, то шкóда пёсика, ни бийти, йа вам заплачу́, дáйти миньi йигó“. А вонi: „Вóўшим, вáти вам!“ — Даў йiм дьвi копійки і половiну хльiба і йде дáлы, вьзяў си пёсика, йде От, iдé він так йак до Коньшкóва кавáлок, дiвить сьа, йде клýмпа дьитий. Али він до них прихóдит. „Дьiти, кудi ви йдетé?“ Кажэ: „Несемó кóтика топiти“. „Ах, де то, та то грiх, йа ў вас купльу́ йигó“. — „Ну, купiть!“ Даў він йiм дьвi копійки, дрýгу половiцьу хльiба, тим дьiтьам — далi йiму кóтика. Він пустiў кóтика, даў йiму хльiба трóшки, пёсиковi, кóтиковi, йде дорóгойу. Iдé він, йде, йде кавáлок через льiс, але так уў льiсьi булá сивóжаты і там косарi косiли. Покiнули косiти і ганьáй с кóсами по сивóжаты. Али він прихóди до них і питайить сьi: „Шо ви, льóде, ганьáйите так? — „А — кажэ — гадьўка йи вóзьде, хóчем забiти гадьўку“. — „Пустьыть, йа вам заплачу́, пустьыть, то грiх, то йи Пáвбiг сотворiў, пустьыть йийi“. Пустiли вонi ту гадьўку, даў йiм бóхонец хльiба і дьвi копійки (дьвi копійки, то колiсь булi грóши — за дьвi копійки то колiсь квáрта горiлки булá). От, він забрáў сьа, пiшóў дáлы. Але та гадьўка йигó в льiсьi переби́ла йигó наперéд дорóги і кажэ: — „Ти пiдеш там і там нáнич буш сьа просiти, а там, де ти бóдеш почувáти, то то бóде мойá сестрá. То вонá тебе бóде питáти: „Шо ти хóчеш за те, жи ти мойу́ сестрú від смёрти вiткупиў? — Вна тибi буде давáти грóши, йiсти, пiти, але ти 'но тiлько жадáй в нейi, той пёрстевь жiб вонá тибi далá, жи вонá майи на руцьi. То йак вонá тибi

дала, жи вона майи на руці. То йак вона тибі той перстень дасць — она ни схочи дати, али она тибі дасць потому — то йак она тибі той перстень дасць, то ти ним удариш до столá чи до лаўки чи до чо́го: шо ти замислиш, то те бу́иш ма́ти“. От, він йиде, скавала йимú і він пішоў далі, а вона ў сво́ю доро́гу. От иде він лыса́ми, лыса́ми, лы́са́ми фурт, приходи́ вже й і ве́чир, і йист ха́та в лы́сі. Та й він бачи, жи ше такі лыс, і приходи́ до те́йі ха́ти і проси́ть сьа на́ніч, і той ко́тик і песьик фурт за ним іду́т, бжа́ть. Те й ин пришо́ў до те́йі ха́ти і проси́ть сьа на́ніч. Нема́ ны́коо, 'но тілько йидна́ ко́біта, ті й ка́же: „Добри, добри, жисьти приишли́, от переночуйте, бу́де мины́ весельіше“. От, посидáли вони́, там зачала́ прийма́ти йіх, тоо па́рубка, та й дава́й пита́ти: „Шо ви жада́йте, жи ви мойу́ сестру́ від сме́рти відкупи́ли?“ Ка́же: „Йа грóші не жада́ю ў вас, бо йа кавальі́р, мины́ не трéба грóші, йисти не потребу́ю, бо хлы́б ма́ю свй́й — ка́е — ны́ц не жада́ю, 'но той, жи ма́йте, перстень на руці́, да́йте мины́ той перстень. Йа кавальі́р, то мины́ здасць сьа“. Вона́ ба́чит, жи він спира́йть сьа, та́кі не хо́че ны́чоо, та й взяла́ і дала́ йимú той перстень. Переночува́ў, забра́ў сьі й пішо́ў. Приходи́ він, зача́ў йти, зача́ў йти, приходи́ аж до сво́го до́му: така́ стара́ ха́та, та́кий шур (бо то ўже валі́ть сьа) і старій ба́тько там сиді́т у ны́ і ка́же: „Сы́ну, де ти бу́ў тілько? Йа незду́жайу на кусо́к хлы́ба заробі́ти, ны́чогіснйко“. Він ка́же: „Шо, тату, пита́йте!“ Али він сибі́ подума́ў: „Чика́й, бу́ду йа прибува́ти, шо то йа ма́ю за перстень?“ Пришо́ў він до столá, ски́нуў той с на́льцьа перстень, сту́кнуў о сті́л: ста́ли пала́ци та́кі, му́ри!... він убра́ний! Він сибі́ дума́и: „Тепе́р уже та́кі ма́ю пала́ци і ўбра́ний і ба́тько ўбра́ний у ўсьи́м“. Дупі́ру він сибі́ вийшо́ў на дві́р, ба́чит, жи йимú так на́раз то ста́ло, і замисли́ў сибі́, ка́же: „Ўже ма́ю то й то“ — замисли́ў сибі́, жи́б ма́ў фу́рмана і по́вуз і ко́ны. Пришо́ў, сту́кнуў: ўже сті́л не та́кий, йак пе́рше бу́ў, ўже йна́кшій — сту́кнуў: ўже йи́ фу́рман по двори́ хо́ди, по́вуз і ко́ны! Та й ка́же тепе́р до сво́о ба́тька: „Тату, сьада́йте на по́вуз, йі́дьте до то́о кру́льа, жи́б да́ў за ме́не дочку́!“ А старій ка́же: „Сы́ну, де йа по́йду!“ Дупі́ру та́кий бу́ў бідний — а він ба́чи, жи зроби́ла сьа комеді́я, а ни зна́ти, йак шо ста́ло сьа. Допі́ру старій кру́ті не верті́, кру́тить сьа і му́си йі́хати по теу́о... Прийі́зді́т до кру́льа, там йи́ во́йско, обступі́льане, ва́рта сто́йіт. Але ба́чит ва́рта, жи прийі́хаў — ка́е — йа́кийсь, ко́ны сьлы́чні, поўбра́ні, і він убра́ний, пусти́ли йго. Пришо́ў ин там до кру́льа, до пала́цу — от, йак то за́ра ў па́нстві́, за́ра прийма́ют, да́йу́т герба́ту, там шось пере́куску йа́кусь, за́чали там сибі́ то́йи при ті́м і ка́же: „Йа прийі́хаў, жи́б ви дали́ за мо́о сы́на дочку́“. А там до не́о, до то́о дру́о села́, де той кру́ль ме́шкаў, то бу́ў Стир та́кий, така́ вели́ка вода́. Але він подума́ў сибі́, ни зна́иш, йа́кий

то йнго син і поймакому, і він собі думай: „Йакусь йому треба байку таку загнати, жи він ни вольми мейі дочкі“. Душпру він каже: „Ну, йа дам дочку, але йак буде бес той Дунай буро́к, буде від моо палацу до йнго палацу бес той Дунай буро́к зробляний, а коло тоо бурку тим боком і тим жиб було розмайїтїй овоц, дерево обсаджане, а по тім дереві жиб були слиўкі, грушкі, йаблока, а по тім дереві зноў жиб скака́ли золоті пта́хи і сьпівали“ (цьвах такий му забиў!).

Ну, старий забраў сьа с тим, поїхаў до до́му і ка́же (приїздїт до до́му): „Де там тибі, сїну, до чо́го то!“ І ка́же: „Ну, шож він казаў?“ Ка: „Він казаў, жиби буў буро́к від йнго палацу сьудї до на́шого і тритува́р тим боком і тим мармуровий і тим боком і тим дерево розмайїте, плодови́те, і на тім дереві жиб буў овоц: йаблока, грушкі, слиўкі, помараньчи, то десь і тальїграф жиб буў і по тім дереві золоті пта́хи жиб скака́ли й сьпівали. А йак буде то ўсьо зробляно, йак буде йїхати до сьльубу (вже не буде там заповідь, нїц, но до сьльубу то ўсьо гото́ве) і йак буде виїздїти, жиб самі дзвони дзвонили, а йак буде йїхати, жиб тамті самі дзвони дзвонили у него. А йак не буде то ўсьо, шо йа росказаў, то ма́йи до штирнайцьїть день бу́ти страчаний“ (даў йому на штирнайцьїть день вірок). А той душпру ка́же: „Ньїц, та́ту, не журіть сьа с то́го ўсьо́го, ўсьо буде“. Вийшоў собі на двір на дру́гїй день рано, вицьїльваў льїнийу, він собі душпру буде замїсьїльваў, йак йому буро́к ма́йи бу́ти. Прийшоў до ха́ти, до стола́ вдариў тим сїгнатом, ка́же: „Ма́йи минї бу́ти буро́к і тритува́р тим боком і тим мармуровий!“ Вдариў у стїл сїгнатом. Виходи на двір: буро́к йїст, так йак він замїслиў, буро́к, хоць йайне кача́й. На дру́гїй день замїслиў собі, жиби ста́ло йому́ дерево тим боком і тим розмайїте. На третїй день замїслиў собі, жиб на тім дереві було овоц: слиўкі, йаблока, грушкі розмайїтоо гату́нку. На четвэ́ртїй день вийшоў і замїслиў, жиб йому́ буў тальїграф — прийшоў, вітьаў у стїл сїгнатом. На пїятїй день задумаў, жиби по тім дереві золоті пта́хи скака́ли — прийшоў, вітьаў сїгнагом. На шестїй день подумаў собі, жиби він маў розмайїте во́йско: канопїри, фанте́рія, артильїрія, розмайїтоїй бра́нжи. На се́мїй день вже то він буде вибира́ти сї до сьльубу. Ста́ло во́йско ўсьо, йакé він задумаў собі, так усьо йїст. Ану́, на се́мїй день забира́йи то ўсьо і пойдут до сьльубу. Приїзьдба́ть тудї, фа́йно ўбра́нї, хло́пец пристойний... Йак він тудї прийхаў на той гоф до кру́ля, той вийшоў, аз за го́лову ўхопїў сї, шо то йїст за комедїя! Він йому даў за штирнайцьїть день, а той за сьїм зрихтуваў то ўсе!... За́ра йнго до палацу го́сьтї забрали, му́зика, гра́йут, висьїльба ўже. Приїхали до сьльубу, вьвали сьлюб, но, до до́му; зноў весельба́ть сьа так

далі. Там йому круль шо ўобіцаў, те віно за не́йу даў: кілька пар кónий, кілька пар коро́ў, кілька пар воліў, забрали сьа і поїхали до сéбе до до́му, то ўсьо забрали с собо́йу. Дупіру йак вони́ прійіхали, й вона сибі вийшла на двір, та йнго жінка, так хóди, пригляда́йнить сьа по подвіру, жи то вонó ўсьо так кр́асне, кр́ашне, йак у йі́йі ба́тька йнет, ті пожóнтки. Але вони́ сибі мо́же там па́ру день мо' вона ўже бу́ла, польга́ли вони́ спáти ўже ўобóйи (ўже па́ру день бу́ли, гости́ли сьа). Але вона зачала́ йнго просі́ти, кае: „Шо то ти ма́йш за штúку, жи ти такім спóсoбoм на духáх, на мамéньтí то зрoбíў?“ (А ўсьо ба́ба такі йўди)... А він ка́же: „Знайш шо, ти мо́я кохáна жонó, йа ма́йу такі́й сíгнат, жи йа йак ним шо замiшьльу, вдáру ў стiл, так вонó зàра бу́де ўсьо“. Дупіру вона́ там бу́ла ше з ним ше день, два дьнi, дупіру вона́ повiдýла, де він йнго положиў, польга́ли спати, вона́ сибі ўстáла ў но́чi, взьалá і той сíгнат у не́го ўкрáла, та й уты́клá до ба́тька. Йак она́ взьалá той сíгнат, ўты́клá до ба́тька, так той дiстаў сьа бiдний, йак буў пéрши, хата та самá, жи бу́ла, шур... А той пéсик і кóтик коло не́го. Ка́же: „Бiдá тепер, бу́ло добре, а тепер бiдá, жiнки послóухавiсь“. А той круль прiслáў палыцайiў тих, взьалi йнго до гарéшту, і до та́кóго гарéшту, жи казáў йнго заму́ровáти у такі́й слуп, у мур такі́й йнго три сьáжньнi заму́ровáў, жи він iнó так во (тут оповiдач займае рука́ми навкруги сeбе малу прoстóронь) повéрнетъ сьа, не ма́йи кудi iтi. Допiру він: шож будем рoбiти? А той кóтик і пéсик ка́жут до не́го: „Но, ми бóдем тебе рату́вати! Мусим тебе рату́вати, йак ти нас вiратуваў“. Пiшли вони́, той пéсик і той кóтик, тудi, поплили бес той Дуна́й 'бiдва (бо ўже тóо бóрку нема) от, пiшли ўони там до тóо крúльа, так захóдъать, так захóдъать — не мо прiступiти. Були́б дiстáли йнго, але вона́ нáнiч йак лъга́ла, то той сíгнат бралá пiд йазик ховáла. Сидiт цýлий день той там заму́рований, нема, йiстoньки хóче. Але вони́ на той вéчир кiну́ли сьа, той кóтик і той пéсик — йак то ўу нас на Пiдзáмчi (в Врoдах) йи — той ухoпíў па́ру бу́лoк, пéсик, той кiт помалéньку прiступiў до столá, ўхoпíў кавáлок солонiни, прiнесли йиму там до тóо мýру поживiти йнго. Той ка́же: „Лызь ти до него!“ А той ка́же: „Лызь ти!“ А пeс ка́же: „Такi ти лызь, ти гoстрiйшi майш лáпи, по мýровi пiдиш, йак йа!“ Вiдранаў сьа кiт, подалi йиму, той там (майи рúки і ўсьо) трóшки послiкуваў сьа. Так вони́ бес три дьнi йнго фурт годувáли, а там лызали. Допiру вони́ там ўже вишпeкульовали, де вона́ йнго ховáйи і по йакóму, але не мо́же дiстáти. Але він ка́же, пeс: „Знайш ти шо?“ — до котá — „Ти злáпай миш, тўйу, жи вони́ тўгай лiзайуть, потиснi йiйi, вона мýси добóти“. Кiт дупiру засьiў над тiми дзýрами, де вони́ лызали там, акурáт та миш лызла, він ханцúў, злáпаў йи. Ка́же: „Зàра тебе зым, задушú, де 'но йакá вас

йи, так зйм, задуму, йак мині тоо і тоо не буде“. А вона каже до него: „Йагже йа добуду, йак вона у губу положи і зуби замкне — ну, йагже йа добуду?“ А він каже до неї — перепрошайу вас — кае: „Йак она засне, а ти піді йі на губу вильіз і — перепрошайу — в губу насці, а вона пльуне та й то вильуне, той сінгат“. Ну, та пішла так зробила. Йак вона йі так зробила, так вона „порск!“ та й вильнула, та й той полетьу, той сінгат. Та миш за той сінгат та й на двір. Виймайи той сінгат, ну і каже: „Йа возьму сибі!“ — А той каже: „Йа возьму!“ — „Ны, ти згубиш, дай йа возьму“. Допіру каже пес до котику: „Возьмиж мене на себе, бо йа ўтоплю сьа, ти лишне мийш плісти, перевезі мене“. Та й йдут без море, плывут, а пес питають сьа: „Майиш?“ — Той не ўбзивайить сьа. Пливут, плывут, плывут, той каже: „Майиш?“ — той не ўбзивайить сьа. Та й ўже недалёко берега, та й хтыў сказати: „Маў!“ — та й буль та й пішоў у воду... Повлазили на берег і той питаїи: „А майиш?“ — „А ти мене питаў, а йа хтыў еказати „маў“ і ўпаў у воду!“ Так вони ходять понад тейу водоїу, так вони ходять і плачут і маўкают і не 'нати шо! Але йак той перстинь упаў ў воду, зара рїба ўхонїла йго. Так вони бігают, дїўлять сьа: вильнула рїба на верх, перекинула сьа до горі животом. Але той кіт хутенько на воду та й за ту рїбу лап! — та й кинуў на берег. Взяли ту рїбу роздєрли на двойи, а там йи сінгат. Допіру пес каже: „А тепєр йа сибі беру, йа тепєр буду нести“. Принєсли вони той сінгат, так ўже тїшать сьа! — „Ано, тепєр (принїє той сінгат) тепєр тибі трєба дати, котику“. Но тїлько йїму винїє той сінгат до горі там, той траскнуў до мура, та й мур росїнаў сьа. Він ўже готівий, стоїт на землі, ўже пан. Приходит до дому, берє котику і пєсика с собою та й приїшоў до хати і: „Жиб то ўсьо стало, шо було перше, то ўсьо!“ Йак ударвў у стїл сінгатом, то ўсьо стало, йак перше було, назад!... Він сьадаїи ў півуз, йїди по жїнку зноў. Зноў те самє: двбни й вїско, те ўсьо, шо йак було перше, він с тим поїхаў. Приїхаў тудї по нью і каже: „Вїдиш, ти менє побїдила, але Пабїг минї даў мойї назад до мене“. Взяў назад до себе до дому привїў, каже: „Вїдиш, йак ти минї жїнка і ти вбгг мїї. Тепєр поки будем жїти, то менє не здурїш і праўди тибї не скажу“. Кїнец.

Записано в Берліні від господаря Гната Романова в авг. 1894 р.

Пор. Аенасєєвъ N. 112; Valjaves, стр. 186—191; Gliński, II, 119—135; Hahn, I, N. 9; Stier, N. 13; Pentamerone, N. 31.

36. Вдячні звірі, царівна і змії.

Буў чоловік і маў тройи дзітій. І він буў ні так богатый, і в зямлі ні мали ті дзіты шогісты і стары взыалы йідну дзітїну зарызали на мнѣсо. А ті старшы почулы, хлѣнец і дзіўчына, вже булы розумны — і пофтыкалы від батыка, від матеры. І прыйшлы в лѣс и йдуг, ідуг, аш там йакась хатынка йи в лѣсы, а ўоні прѣсать сѣ на нѣч. А там не було нѣкого, 'но старѣ бабўнѣ, ф ті хатынѣ. І кажи до тых дзітій: „Бўдзїты почуваты“. Аш ту прыходит дванайцѣата, а то булѣ такѣ старѣ чарїўнїцѣ; ў дванайцѣаты годнѣ в нѣчы прыходы старыі дзітѣко і кажи до старой: „Ту чўты йакась хрыстїянїны“. А вона каже: „То прыйшло двоїи дзітїи і просїлы, шоб йа йїх прыночувала“. А хлѣнец почў і стаў молїты сѣ Бѣгу, зылькаў сѣ, жїбы йїго той дзітѣко нї задушїў. А дзітѣко зылькаў сѣ і фтык с тѣї хаты вже.

На другїй дѣнь рѣно — там вїсѣла такѣ фўзїя і такѣ тўпка, і він берѣ ту фўзїю і йде на лѣс пташѣк стрільаты. От він прыходы, в йамі сїдїт лѣў чї лѣвїха там зь дзітѣмї своїмї. Він намірїў сѣ стрільаты, а она йїго прѣсы, кажи: „Нї бїи мнѣ, йа тїбї дам, шог ты хѣчїш“. Дайї йїмў малѣнького лѣва і такў дўдѣчку, тўбѣчку такў. Він взыаў, ідѣ далѣ. Ідѣ трѣха далѣ — сїдїт в йамі воўк, зноў малі йи. Він зноў хѣчы стрільаты, та йїму зноў дайї воўчынѣѣ і зноў дўдѣчку. І він взыаў і далѣ йде. Прыходы далѣ — зноў йи вїдмїдѣ в йамі зь дзітѣмї. Він зноў хѣчы стрільаты, та йїму зноў то дайї: малў ту дзітїну і зноў тўбѣчку. Він то забрѣў до тѣрбї і зноў далѣ йде. Прыходы далѣ, шог сїдїт зѣйаць і зноў в малїмї дзітѣмї. Він зноў намірїў сѣ стрільаты і та йїму дайї зѣйчыка і тўбѣчку. Він то забрѣў до тѣрбї, ті дудѣкы, ідѣ сїбї до свѣго дѣму, там до тѣї хатынѣ. Прыходы, прыйшоў до дѣму і ка до сестрї: „Ну, вжѣм тїбї фѣсѣго прївїў, давѣй тїпѣр шог йїсты!“ Сїстрѣ йїму далѣ гѣбїд і він зыў і йде зноў, берѣ рушнїчку на плѣчї, йде зноў на лѣс. Дѣ шѣг здыбаў, то застрїлїў, рїзны пташїнї. Він ў лѣсы, а там йакойсь розбѣйник зѣйшоў до йїго сестрї і стаў пїтаты: „Йакак вы жїытѣ ту, хто ту йи?“ Вона йїму росповїла, кажи: „Ту нїма, 'но нас двоїи, мїй брат і йа“. А він каѣ до нѣї: „Тї мене схѣвай до комѣры, а йакак брат прїйды, то зрѣбї такѣго кўпїльу, жїб він влїз до бѣчки кўпаты сѣ — нѣбы йакак то рѣблѣать такў ванну — то тї мене вїпустїш, то йа йїго зарїжу, то мї будѣм гѣбѣїи жїнїты сї“. Прыходы він зь лѣсы ў вѣчїр, а она кажи до нѣго: Тї такїй бруднїй, йа ту зрѣбїла кўпѣль, бўдѣш кўпаты сѣ“. Він нї хтыў, нї хтыў, йакак она йїго фчѣпїть сѣ, и він влїз кўпаты сѣ. Йакак він влїз до бѣчки чї там до ваннї кўпаты сѣ, а она хўтко двѣрї вїтсўнула с комѣры, а той розбѣйник до нѣго, а він гѣлїй, нѣц нѣ майї

коло себи... Взьаў такий ійдвабний шнурочок і зйазаў йіму два пальцы до кўпи і кажи: „Йак ти перервеш, то йа тибі ни зроблю смёрты“. И він тьагни, тьагни і перервати не мџи. І бачи, жи йіму смёрть маїи бути, і прџси йнго, кажи: „Там вїси мойа тџрба. Смёрть минї буди, али прошу тибџ, бїжи до тџї тџрби, там йи такіх штїри дўдочки, подай минї, нех йа шче засвишчу передо смёрты“. И він пішоў і взьаў ті дудочки і подаў йіму. Він йак взьаў дўдочку, йак засвистаў, а зйїчик без рокџми ўже коло нџго. А той дївить сьа, шо то йи. Йак він засвїшче в дрўгу, а воўчїско хирнїака ўже й вікнџм льзїл... Вже розбџйник зьлакаў сьа. Йак він затрўби ф трџты, та й вже видмїдъ прїйшоў, і ни знати, де двџри булі. Так розбџйник перельакаў сьа на смёрть, а ше бїдного лџва ни видати... Йак він затрўби ў читвџрту, вже й леў летїт. І питаїют свџго пана добродзїя, шо він жадаїи. Йак того розбџйника видмїдъ злїпайи за карк, йак трїшнџ до сьтыні, та й він вже ледь тџплий (вже йнго причавїў). Та й ті питаїют: „Ну, а шо ми будим робїти?“ А він каже: „Возьміть йнго і пїрвїть на дрїбнї кавалкї“. А сїстрў взьаў прикуваў до тџї бџчки, де він купаў сьа, і кажи: „То маїиш ту вџду пїти, аж за штїри рџки, йак йа буду йти назад, то йа тибџ вїткуїу, йак будиш жїти“.

А сам зїбраў сьа і забраў свџї рїчі і взьаў свџї звїрїятка і йде собї далї. Прихџди до йїдного мїста і прихџди до йїдного гутџльу, казаў субї гобїд дати і найїу сьа там і кажи до тџго жїда: „Шо ў вас ў мїсцьтї, жи так фанї повнїстаўльанї?“ А жид кажи: „Ту ў нашого нїнї — там буў йакїйсь корџль чи то буў крўль такий — нїнїки буди змїя, ту йи такий змїй, жи буди братї“... Ў тїм мїсцьтї то була така змїя, жи жала дванайцїть голџў, і льўди шодџнь мўсїли давати йїї йїдного йїсти, такі льџси викидали, нїби на когџ льџс принадџ, розумїйте — так йїдџн за дрўгим, аш прїйшоў льџс на тџго крўля дочкў. „А — кажи до нџїї, до тџї жидїўки — а колїшто то буди?“ Ўна каже: „Позайўтро“. А він каже: „Йаб йїї вїдратуваў“. Та жидїўка хўтко до тџго крўля дала післаньцџа і каже: „Ту ў мџне йи такий, жи він ту змїїу ўубїї, ни дасьть йїї зїсти“. Прихџди льџкаї і клїче йнго, каже: „Ходїть, клїче вас пан, пан крўль“ — чи шо він там буў. От, берџ він ідџ і с тџїу свџїу дзвїриноїу до тџо самоџ крўля. Прихџди до крўля, а крўль каже: „Ви уанайтџ, жи ви ту змїїу зарубаїите, там чи зарїжите чи застрїлите?“ А він каже: „Так йїст“. І крўль каже до нџго: „Йак 'но то Бог поблагословїт, то ви сьа з нџїу, з мџїу донькџїу, ўжџнїте“. Вже то прихџди той день, жи маїют йїї там вџсти до тџї скалі, а він виймаїи свџїу шабльу і берџ ті свџї дзвїри і там ідџ, до тџї скалі. Тут прихџди народин, кїлька процасїїї і цїлџ мїсто, прихџдџать, будут дивїти сьа, шчо то будџ за дивовїджа. Прихџди він

блішше дзурі і стаў там і чаўіи на ту змііу, а леўові каже, жиб вона йак вийме гóлову, жиб він іі притиснуў до землі — тóму дзвірові свóму так кажи. За піў годіни вихóди зміія с такім чырвóним йазіком, вітрішчила та берётъ сьа ўже до льудіи нїби до тих, а леў лапоіу хап ііі за гóлову і тьагне сьудá дáлы. А він йак махнуў шаблїиу, так іі від рáзу вітгáў гóлову. А вона до скалі назáд. Ну, так він чикайи, пóки вона дрўгїй раз вийди. Вильізайи зміійско дрўгїй раз, така ўже нидóбра, жиб ўсї льўди покальчїла, і зноў вистаўляйи ту нешчáсну головіску, дрўгу. Леў зноў йак іі злапаў, пїтгáгнуў, а він йак махнуў, і дрўгу відрубáў, ўже маїи двї. І зноў назáд посўнула сьа до дзурі. І зноў він чикайи, поки зноў вильїзи, чи вильїзи шче до нёго. І зноў він чикаў дóброї піў годїни, нїм вона трётїй раз вильїзайи. І вона зноў вильїзайи до них, и він зноў так зробїў сáмо, йак пёршї. Досьць, жи він фсы дванайцять повїдрўбуваў. І вьзаў гóлови позбїраў, подобуваў йазїки, повїдрїзуваў і позбїраў на такій шнурок і фїкнуў до свейї тóрби. І берé і йдé до тóго дóму, де він ту донькў відратуваў. Прихóдять там, до дзїдзїнца, ну йакже? — де круль мёшкайи, і спроваджáют сїбї велїку мўзїку и забáўляають сьа, велїкїй балъ рóблять, жи царóва дочкá вїйшла на вóльну вже, жи вона смёрти ни спожїлá. І цар каже: „Но, за рїк жибїсьте прихóдили, то бўдем робїти вїсьїльа“. Але шче на рїк даў часў. А там дрўгїй то почўў і пїшоў жїво гóлови позбїраў і сховаў, а йазїки там булі. А він йїм подьáкуваў і забрáў сьа і пїшоў дáлы. От він, ше йшоў рїк, повертайи назáд, прихóди й акурат трáфіў до тейї хатїнки, де він колїсь маў покїти смёрти. І згадаў сїбї за свойїу сїстрў І вїйшоў там, а сїстрá бїдна стóїт прикóвана (шче жївá? жїнка Дёмка Рїцара — Вóду мáла, то могла жїти) Кáже до сестри: „Ну, коли ти жїйїш, тепér йа ўже тебé вїт тóго вїтсўну“. І вьзаў сїстрў шчїпїў с тóго ланцухá і пустиў на вóльнїсьть, казаў: „Ідї, де хóчїш“. А сам пїшоў дáлы. От він йде, йде, йде, йде дáлы, а за те свойї весїльа і забўў сьа, вже мóи рїк перейшоў. І прихóди до тóго самóго мїста і захóди до тейї самóїї госпóди, де він буў — а то ўже там мáло бўти весїльа, ў тейї йїгó наричéнойї нїби. І він пїтайи тóго жїда, кажи: „Шо то такóго, жи такі чэрвóні фáни повїстаўлянї? — (Тодї булі чорнї фáни, а тепér чэрвóні). Жїдїўка каже: „То ўже тепér рїк, йак нáшого крульа мáли дочкў віддáти змії. Такїй знайшоў сьа, жи йїї відратуваў, то то бўде тепér весельа, пáньї!“ (Йак то жид каже: Гїрств, пáньї!) Так він пригадаў, жи то той час він сам буў там, і пїтайи жїда: „Кéди то то весельа бéньдзїи, пáньї?“ А жид кажи: „Вїйчур“. Так він берé ў вéчїр ідé на те вїсьїльа. А там ўже той, жи гóлови забрáў, буди казаў, жи то він сам. І він прихóди там, і там анї доступїти. І він берé, пїши картку і дайї відмїдэві, жїби

там заньіс до тейі молодойі. А зайаць каже: „Ти великий і такий неповоротний, давай, йа помежи льуди й помежи погами занеє“. І взяў зайчик і потьбіў (пониє нїби); і живо там помежи льуди і поїт той стіл, де паньі млода сидїла і віддаў йїї до рук. Йак вона то сьа подивїла і прочтала, і за столá вилізайи. Так йї питаїт: „Шо такого?“ І вона каже, жи: „То ни той самий, жи мине віт смєрти віткупїў“. І зробїли рóзрух, а він поселайи відмїдьá з дрўгим листом. Видмїдь прийшóў до хати, до покóїїў до тих, даў той папїр; і там відмїдьá почастували, дали йїмў горїлки. Йак сьа видмїдь розгульайи, та й вже тóго й за сўрдут тьáгни за столá, молодóго, і кажи: „Ти хочиш живїти сьа — а то ти то зробїў?“ І стáли сьа сварїти, а він свої гóлови викидаїи на стіл і каже: „Дивїть сьа, жи йа, бо йа маїу ті гóлови“. А видмїдь хўтко до свóго пана і виде до хати. А той йїго питаїи і кажи: „Йак то — каже — ти то зробїў? Покажи, чи ф тих гóловах йи йазїки?“ Той — фсї льуди дїўльаць сьа і панóве, жи аньї ў йїднї гóловї йазїка нїма. А той до тóрби і витьагаїи фсї йазїки, фсї дванаїцьїть на шнурóчку, і каже: „Дивїть сьа, чи він чи йа“. І зара той круль казаў тóму сїдати за стіл, а тóго взяў, нївїў шо найльїпшого гóгїра с стáньї і привїзали йїго до óгона зáду і пустили ф чїсте пóле, жиб йїму костюмахи порознóсїў. А той взяў собї шльуб іе тейу власнойу, жи він йї віт смєрти відратуваў, і пїи й йїсьть до котрóго чáсу — і пїи й йїсьть й і веселїть сьа с своїми дїтьми і ж жонóйу. Кїнець.

Записано в Клекотовї брїдськ. пов. від господаря Демка Рїцара 1. серпня 1894 р.

Пор. Рудченко I, 49, 50; II, 22, 28; Аванасєвѣ. N. 117, 118, 119; Кулїшъ, Зап. о Южной Руси II, 58—57; Худяковъ I, N. 10; III, N. 84; Haltrich, N. 24; Hahn I, N. 4, 24 і 32.

37. Плекай-корова, Покоти-гора і Переверни-гора.

Маў гóспóдар хлóпца, називаў сї Йївась. І йїмў маїи ўмєрла, а бáтько взяў ма́чуху; але та ма́чуха на Йївасьа була дўже недóбра і хотїла йїго стрáтити. А ф тóо гóспóлара була корóва вїшчўнка і ўповїла тóму хлóпцевї, шо ма́чуха хóче йїго стрáтити. А ма́чуха тóїи ўчу́ла, шчо корóва Йївасєви ўповїла, то зáра і корóву казала зарїзати. Але корóва ўгóбри до Йївасьа: „Йївасьу, ўтыкаїмо! бо гóбї і минї хтьаць смєрть зробїти. Але ти — кáе — не бїй сьа — йак схотьбаць тебє стрáтити, то ти нїц не робї, 'но тїлькó сьїдай на мєни і бўдим ўтыкати“. — І вїйшла ма́чуха і бáтько, хтьїли Йївасьа стрáтити. Ў той час

Йівась ўхопіў сьа на короўу і ўтыклі ў глыбókій ляс і знайшлі собі місце, де зимувáли й лытували; і корова ходіла в ляс на поживу, а Йівась ссаў коро́ву бесь сьім лыт. І ка́же корова до Йівáсьа: „Йівáсьу, ілі прубуй семилытнього дуба вірвати, чи ўже ма́йш сйлу“. — А Йівáсь спрубуй ві ўсьо́йі сйли та й вірваў. Ка́же корова до Йівáсьа: „Йівáсьу, мўсш шче сьім лыт менé ссáти, допіру пйдеш від мене“. — І ссаў Йівась шче сьім лыт і ка́же корова до нéго: „Йди, Йівáсьу, прубуй дващатыльгнього дуба рвáти“. — Йівась спрубував і вірвав лéшко. — „Тепер ілі, Йівáсьу, собі ў сьвіт, а йа пиду нава́д до госпóдара, бо йа ўже старá і прыхóди мині час, жи ма́у ўмпрати“. — І попросчаў сй Йівáсь с коро́вою й пшоў ў сво́ю дорóгу. Йде Йівáсь йіден день і дрúгй, а на трýтй здібáйт сй в двома́ парубкáми с такыи, йак сам. Привитáли сй ўсьы три і йлут ў дáльшу дорóгу. Питáють сй тйй два Йівáсьа, де він іде, а Йівáсь ка́е: „Йду ў сьвіт вандрувáти“. — „І ми тáже вандру́ймо ў сьвіт — а йак сй ти назывáйш?“ — „Йівась Плекáй-корова — а ви?“ — „Йіден Перевернй-гора, а дрúгй Покотй-гора“. — І ўсьы три разóм вандру́ют. Йдут вони́, йдут і прыхóдять до йідно́ места — а ў тй місéтьй лýди вогóрать, шо цысароних три донькй вййшли на спáцер і прййшлы́ до мóра; а в мори над бéрегом сто́йт велйкй човén — вони́ поўсыдáли на той човén і човén відплйў від бéрега та й вони́ не мáли рáди нййáко́й і човén заны́с йй аж гет на тамтóй бйк мóра. Та й тих три йак те ўчýли, та й прййшлы́ до цысáра і ка́жут, жи: „Ми пойдимо без мóри шукáти доньóк цысáрских!“ — та й поййхали. Переййхали на дрúй бйк мóра і ўвййшлы́ ў велйкй ляс; і прыхóдять до йідно́й хаты, а ў тй хáтьй не булó нйкóго, та й вони́ дйстáли сй ў тй хáтьй почувáти. На дрúй день рáно поўставáли і ка́же Перевернй-гора до тих двох: „Ви вбйдва йдыть на польувáньа, а йа дйстану сй тўтки, буду сьнйдáньа готовáти“. — І тих двох пйшло на польувáньа, а Перевернй-гора сьнйдáньа варйт. Сьнйдáньа зварйў, попратáў ў хáтьй та й положйў сьа на лйшку і лежйт — аж тут прыхóди хлоп на шй лйктьа, а борода ў него на шйтора лйктьа. І ка́же до Перевернй-гори: „Ну, чогó лежйш -- ўставáй, давáй сьнйдáньа!“ — А Перевернй-гора ка́же до него: „Абó ти минй наварйў сьнйдáньа чи шо, жиби йа тебе́ годувáў!“ — Йак ўхóпит хлоп сам на шй лйктьа а борода на шйтора лйктьа Перевернй-гору, йак стáне бйги — вйбйў, вйбйў дóбре на ўсьы бóкы, повййдáў ўсе, шчо булó, і покотйў сй без порйг йак гарбўз. Цопрыхóдили с польувáньа Плекáй-корова і Покотй-гора і ка́жут до Перевернй-гори: „Давáй сьнйдáньа!“ — А той роскáзуйш, шчо: „Прййшоў хлоп на шй лйктьа а борода на шйтора лйктьа, побйў менé дóбре і повййдáў ўсе, шчо булó, і покотйў сй...“ Прййшло рáно трéтйй день — ка́же Покотй-гора до тамтйх: „Ви ўбйдва йдыть

на польуванья, а йа буду сьніданья готувати“. — І пішли Плекай-корова і Переверні-гора на польуванья, а Покоті-гора сьніданья варит. Зваріў, попратаў ў хаты і лїг на ліжку. Аж тут зноў приходи хлоп на піў лікта а борода на піўтора лікта і каже: „Чогó лежш, ўставай, давай мины сьніданья!“ — А Покоті-гора каже: „Абó ти мины настараў сьі сьніданья, шоби йа тибі даў йісти!“ — Але хлоп на піў лікта а борода на піўтора лікта йак ўхопит за чупрїну, йак стáne бїти — набїў, набїў дóбре, повийїдаў гет усé і покотїў сьі бес порїг йак гарбўз. І приходьять с польуванья Плекай-корова і Переверні-гора і кажут: „Покоті-гора, давай сьнідати!“ — а Покоті-гора каже: „Прийшоў хлоп на піў лікта а борода на піўтора лікта, побїў мене дóбре, повийїдаў ўсе, шчо булó, і покотїў сьі бес порїг йак гарбўз, а мины не дїстáвнї нїчогó“. — Прийшлó четвэртїй день рано, каже Плекай-корова до Покотї-гори і Перевернї-гори: „Ви йдыть обїдва на польуванья, а йа бóду сьніданья варити“. — Зваріў, попратаў у хаты — приходи зноў хлоп на піў лікта а борода на піўтора лікта і каже: „Давай мины сьнідати!“ — Йак Йивась Плекай-корова схопит сьі до нёо, йак злáнайн за бóроду, йак стáne до землї тоўчї — потóўк, потóўк, злáнав за бóроду і вївольїк на двір. А на дворї за хáтою лежаў дуб дóўгїй штїри мётри а грубїй двáйцьят пїять цáльїв. Та й вїн тóо дўба росколóў і бóроду ўсадиў ў дўба, клїна добўў і дїстáвнї йїгó з дўбом ва хáтою; а сам пішоў до хáти. Поприходїли с польуванья Покотї-гора і Перевернї-гора, застáли сьніданья готóве — посьнідали і пїтаїют Йивась Плекай-корови: „Чи приходїў той хлоп на піў лікта, а борода на піўтора?“ — І той росказїў усé, йак сьа стáло з ним, і каже: „Йак не вїрите, то ходїть і подивїть сьі — вїн лежїт ў дўбовї за хáтою“. — Вїйшли на двір — немá нї йїгó нї дўба, 'но тїлько знак, шо повольїк дўба за собóйу, бо дўбом аж рїў вїгорнуў, кудї волїк. І йдут вони тим сьлїдóм і прийшли до порї, кудї полїз з дўбом ў норў. Тоды Йивась Плекай-корова каже до своїх прїятельїў: „Возьмїть лїнву і спустыть менé на долїну — йа йїго мўшу там забїти! Але йак засвишчу, то бóдете мене тьагнути до горї“. — І спустїў сьі Йивась по лїнвї на долїну. Приходи до будїнку, до пёршой стáнцїї — йї старá баба, гобїл варит. І каже баба до Йивась Плекай-корови: „Чогó ти тут прїйшоў? Йак пан ўстáne, то тебе забїї“. — „А де вїн? Даї мины йїго!“ — І йде до дрўгої стáнцїї — а ў тї дрўгї стáнцїї сїдїт пáнна прївїязана на ланцухў. Приходи до трэтьої стáнцїї — дрўга пáнна стоїт на ланцухў. Приходи до четвэртóї і трэтьа пáнна стоїт на ланцухў прївїязана. Аж вїтчїнъаїи дверї до пїятóї стáнцїї — сїдїт у куткў хлоп на піў лікта а борода на піўтора лікта, ў дўбовї. Ў той час Плекай-корова розлўтїў сьа дўже, йак зачáў гарбузá бїти, тоўчї —

той прбсить сѣ, ў рѹки ѣ нѹги ѣнго цѣльѹѣи, кѹже: — „Берѣ сибѣ ўсе, шчо 'но тѣлько маѹу, 'но тѣлько менѣ живѹго пустѣ!“ — І Йѣвѣсь Плекѣй-корова перестѹѹ ѣнго бѣти і взѣѹ стѹршу пѣнну з лѣнцхѹ вѣдвѣзѹѹ і лѣнвоѹѹ ўперезѹѹ попѣд нѣхвѣ, свѣснѹѹ і тамтѣх двѣ вѣтѣгнуло пѣнну до горѣ; а потѣм дрѹгу пѣнну і трѣтѹ так сѹмо. Тодѣ пѣшѹѹ знѹѹ до стѣнцѣѣи, взѣѹ бѹчку зѹлото і бѹчку срѣбла і бѹчку дѣѣѣменту вѣдаѹ до гори, і сам ўперезѹѹ сѣ, хтѣѹ, шоби ѣнго вѣтѣгнути. А ѣнго прѣѣѣтѣлѣ порѣдѣли сѣ собѣ, шчо маѣут уже жѣнкѣ і грѹшѣ дѹсѣть: „Ни трѣба нам ѣнго вѣтѣгѣти, то бѹде длѣа нас бѣльше зѹлото ѣ срѣбла і дѣѣѣменту“. — Подѣлѣли сѣ тим і пѣшлѣ ў дорѹгу і взѣали с собѹѹ і ту наймѹлѹтшу пѣнну — а вѹнѣ сѣ закохѣла дуже сѣлно ў Йѣвѣсѣи Плекѣй-коровѣ, шчо ѣнго дѣстѣвили у мѹри на тамтѣм свѣтѣ. Та ѣ тих двѣ перѣѣхѣло на дрѹгѣѣ бѣк мѹра, Покѹтѣ-гора і Перевѣрнѣ-гора, і прѣѣшлѣ аж до цѣсарского дѹму. І цѣсар дѹже розрѣдувѹѹ сѣ тим, шчо дѹчки сѣ вернѹли. І вѹнѣ розкѣзѹвали бѣтѹковѣ, шчо сѣ з нѣми стѣло і ѣак тих двѣ ѣѣх прѣѣѣтѣлѣ повѣратѹѹвало звѣтѣам і де вѹнѣ булѣ — і цѣсар сплѣкѹѹ нат тим, жѣлко ѣѣмѹ сѣ зробѣло, шчо дѹчки ў такѣ булѣ нѣвѹлѣ. І дѣлѣ рѣдувѹѹ сѣ ѣ веселѣѹ сѣа. А за тамтѹо, шчо дѣстѹѹ сѣ на тамтѣм свѣтѣ і ѣѣх вѣратѹвѹѹ, то ѣ не спѹмѣнали.

Тѣпѣр вернѣѣм сѣ назѣд до тамтѹо. Йѣвѣсь Плекѣй-корова дѹже на тамтѣм свѣтѣ засмѹтѣѹ сѣ — але прѣлѣтѣѣи до нѣо орѣл з двѹмѣ гѹловѣми і кѹже до нѣо: „Ни смѹтѣ сѣ набѹже, ѣа тебе звѣтѣи вѣратѹѹу. Ідѣ на полѹвѣнѣа і напольѣѹ двѣ бѹчки звѣрѣннѣ альбо птѣхѣѹ, шчѹби ѣа маѹ шчо ѣѣсти на дорѹгу“. — Пѣшѹѹ Йѣвѣсь Плекѣй-корова на полѹвѣнѣа і напольѹвѹѹ ўсѣльѣкѹѣѣи звѣрѣннѣ і птѣшѣннѣ двѣ бѹчки і ўложѣѹ на орлѣ тих двѣ бѹчки длѣа нѣго ѣндѣнѣа і сам усѣѹ і пустѣѹ сѣ ў дорѹгу. Летѣт птѣх, летѣт і шчѹрѣз по однѣ птѣцѣи Йѣвѣсь Плекѣй-корова подѣѣѣ ѣѣмѹ. Али колѣ ўже не стѣло шчо ѣѣсти, орѣл кѹже до нѣо: „Вѣѣ сѣа Бѹга, рѣтѹѣ і дѣвѣѣ шчо ѣѣсти, бо ўбѣдѣа пропѣдѣѣѣм!“ — Вѣн дѹѹго не мѣслѣѹ, добѹѹ нѣж с кѣшѣнѣи і врѣзѹ сибѣ свѣѣи кѣвалѹк лѣтѣкѣ; і орѣл то лѣкѣѹѹ і вѣнѣсѣ ѣнго аж на верѣх на тѹѣ свѣт. Тодѣ взѣѹ назѣд ту лѣтѣкѣ вѣпѣустѣѹ іс сѣбе цѣлѹ, ѣѣкѹ лѣкѣѹѹ, і прѣложѣѹ до ѣнго тѣла, та' ѣѣкѣи вѣн не рѣзѹѹ ѣѣ. І попрѹшѣали сѣ ѣ вѣн пѣшѹѹ ў своѣѹ дорѹгу. Прѣѣшѹѹ до мѹра, а на мѹри рѣбакѣи рѣбу ловѣли далѣко вѣд бѣрега. Вѣн стѣѹ крѣчѣѣти до нѣх і ўѹнѣ прѣѣѣхѣли ш чѹѣнѣми до нѣго і взѣали ѣнго на чѹѣна і перевѣзли на дрѹгѣѣ бѣк мѹра, до рѹдѣннѹго крѣѹѹ. І так вѣн прѣѣшѹѹ до мѣста, до цѣсарской стѹлицѣи, і почѹѹ помѣжи лѹдѣи, шчо цѣсар спрѣѹлѣѣѣи двѹм дѹчѣкам вѣсѣлѣа, ѣѣднѹго дѣнѣа вѣдбѹдеть сѣ те вѣсѣлѣа, а трѣтѣа дѹнѣкѣа, шчо не маѣѣи кѣвалѣѣра, смѹтѣѹ сѣа і дѹже плѣче. Натѹ вѣн прѣѣшѹѹ до цѣсарского пѣлѣѣцу — ѣак ўвѣдѣѣла та наймѹлѹтша дѹнѣкѣа цѣсѣра, шчо ѣѣѣи кѣвѣ-

льїр прийшоў, шо йіго дўже сподобала, і дўже сї ўтїшила і пішла до батька до свбо і донєсла батьковї велїку новинї і радїсць. І росказала батьковї, шо то не тїїї йїх вїхоронїли вїт тїїї погїбєли, 'но той, шчо тепєр прийшоў, Йївась Плекай-корова, йїх вїбавїў с тоо нїшчасьтєа. Цьїсар розгнїваў сї дўже на старші своїї дочки, шчо вони непраўду ўогорїли перед батьком. І приклїкаў до сєбе Йївася Плекай-корову і зробїў висїльєа з наймолотшоїу донькїойу; а Покотї-гору і Первернї-гору і старші своїї дочки — сказаў до нїх: „Ідїть сїбі ў сьвїт за непраўду, шчоби йа вас бїльше не ўвїдїў“. — Йа там буў і то вїдїў і ў тїм чуў.

Записаво н Берлїнї від парубка Тимка Яремка 7. явара 1895 р.

Паралєлї див. Афанасьєвъ, N. 80, 81 і т. IV, 119—124; Grimm, N. 91 і т. III, 157—161, а особливо Cosquin I, 1—27.

38. Вечорник, Упівнічник і Сьвїтовик.

Йїдєн буў такїй цьїсар, жи маў жїнку і та жїнка ни мала дьїтїї. Раз натходїт така баба і каже: „Чо крульїўна так шумїўют?“ — „Ого — каже — шчо сумїўю: майїток велїкїї йї, немá кому лишїти“. — „Ой — каже — а шоб ви, крульїўна, далї, жїб йа вам зробїла, жїби ви дьїти мáли?“ — „Ой — кажи — ни знáти, шоб йа вам дала...“ — Зара бабу взьїли пїд варту і баба си каже дáти дванаїцїть рїбакїў, котрі знáють добре рїбу лáпати. Пішла на Дунай, закінула вóлок — пóўний вóлок рїб! перегорїула тїїї рїби і пустїла назáд. Тїїї рїбакї такї злостнї пуд на ньу! — але зробїти ньїц не мóжут, бо то йїст цьїсарекїїй рóсказ. Заложїли дрўгїїй раз вóлок і шче вїїнци рїб бóло; вона сї передивїла — нїмá тоїї рїби, шо тра. Йак затягнула трєтїй раз — йїст рїба тотá, шо вона потребїўї; фсї перебрала, шо наймєншу си лишїла. Принєсла до цьїсарїўни і казала готóвити. А та слугá, жи булá при ньї, пїрша, взьїла то готóвити і каже: „Оў, жїби йа не коштувала, шо цьїсарїўна йїсєть...“ — Йак ова тоїї скoштувала, зара зайшла ў тьїнжи, ньїби грóба булá. Цьїсар каже: „Коли такїй гóстрїй наказ буў, ви вóльно булó ньїкóму коштувати, ни тре йї ньїц зробїти, 'но льумас вїнєсати, жїби не бóла ньїгдє ў крайў“. — Так она пішла і йде в лєс; і ў лєсї йїст хатїна і так уў тї хатїнї взьїла почувáти. Дóсїть стоїт вечєрї дльа нєїї на стóлику і лїшко йї, вїїнци ньїц немá ў тї хатїнї. Зїла вечєру — мала хлóпцьїа з вечєри. Йак му їмнї дáти — Вечóрник — бо кєїндза не бóло, їно самá собї хрєстїла. Так коло пїўночи мала дрўгого, йак го назвáти — Упїўнїчник. На дóсєвїтку мала трєтого, йак го назвáти — Сьвїтовїк (ньїби вже

свитаїи, то Сьвітовік сї називаїи). Тепер того цїсарї мала жінка три доньци (то сї дїлит на три рўци тотá бáйка) — тїї донькї йак до-
рослї, то змїя їїх пїкрала (а змїя була с тамтого сьвіта). Так допїру
той цїсар йїде шукати за тїми донькамі. Приїздит з вóйском до тóго
лыса. — „Оў, де би йа — каже — ночуваў?“ — Дївить сьа — йакесь
свїтло йи. Вислаїи свóо ординáнца до тей хатїни, де сьа свїтит,
Прихóдит там — нїхтó го не питаїи, 'но Сьвітовік. Сьвітовік каже:
„Шчо пан хóчут?“ — А вїн повїдаїи: „Йа не йїадем пан, йа йїст най-
йасньїйшого пáна слугá. Йа — каже — пришоў, ци не мїгби ту йасний
пан переначувати“. — А вїн каже: „Йа нїц не звáйу йасного пана, шо
то йи за йїден“. — Каже: „Цїсар“. — Каже: „Деж будé спаў — хїба
одé під порóгом“. — Той прихóдит, оповїдаїи цїсарови — цїсар каже:
„Най будé під порóгом. йа лїжка мáйу свóїи“. — Прихóдит до хати
ї каже: „Оў, ти казаў під порóгом, а тут такї лїжка, такї крісла, жи
ў мéне такїх нема!“ — Польгаїи си спáти — той Вечóрник каже: „Йа
тепер на вáрти будў стоїаў“. — Стоїт на вáрти — вóйско примéрзло
тóго цїсарї, хóче сї огéнь клáсти. Наклáли си вогнў — йак той взьїў
пáлицьї, йак пустиў на лыс — трéту чьїсьть вóйска вїбнў, той Вечóр-
ник. Мельдўїи рáно адїтант, жи трéтоїї чьїсти вóйска нїмá. А той
цїсар каже: „Нех ни бўди жáдного мўжа, аби йа тїлько здорóў буў“. —
На дрўгу нїч той ўнїўнїчник пїшоў на вáрту — аж дївить сї, жи вóйско
примéрзло, кладўт вогéнь — той йак кїнуў пáлицьу, половїна вóйска
погїнуло. Мельдўїут рáно до цїсарї: „Половїна вóйска вже погїнуло“ —
а той каже: „Нех не бўде жáдного, аби йа буў здорóў“. — Допїру на
трéту нїч той Сьвітовік їдé на вáрту стоїати. Дївить сї: вóйско кладé
вогéнь — пїшоў до вóйска, розмóвнў сї з нїми. Тогдї рáно каже до
цїсарї: „Знаїши шчо, йак хóчеш свóїї допькї мáти, то пришлї минї
дéвїть брик круп гречїннїх і дéвїть брик смáльцьу і йїден котéў такїй,
жиби то сї варїло ў тїм“. — Йак то му цїсар прислаў, то вїн то
зварїў і горнéц зо смáльцьом, с тїми крупáми то накипїў у верх, а вїн
тогдї каже Вечóрникови (нїби стáршому брáтовї): „Сьїдаї і йїдж!“ —
Вечóрник сьїў та й 'но трóшка зьзьїў. — „Анó, сьїдаї — каже — ти,
ўнїўнїчнику, йїдж!“ — Акурáт 'но горнéц зрїмнáли, рїмний буў горнéц.
Той каже: „О, то ви йїдцьї“ — то Сьвітовік так повїдаїи. Тогдї вїн
собї взьїў клáтку перекинуў бес той горнéц, йак си взьїў такў варéху —
аж той горнéц вїшкробаў. — „Но — каже — тепер пїдém шукати за
тїми донькамі“. — Йдут через лыс — вихóдит там чоловїк йїден. Каже:
„Хлóпцьї, де-вї йїдете?“ — „А там і там їдéмо“. — „Мóжеби йа — каже —
буў ваш брат?“ — Каже: „Ходї з нáми, то будéш самозвáнний брат“. —
Прихóднїт до лыса, де була самá черемшїна. — „Анў, робїм ведрó,
пускаїмо сїи надїў!“ — „А хтож — каже — пїде?“ — „Сьвітовік най їдé

надіў! — „Е — каже (Сьвітовік повідайи) — з вас добрі хлопці, з вас добрі йидці!“ Каже: „За рік за неділ сьім, йак йа тим ведром потрисіу назад до горі, то йа буду на сьвітї жиў“. — Онї там зостали на верха, а він пішоў у спід. Допіру за рік за неділь сьім він трисе ведром і каже: „Ти, Вечорник, на йидну панну, а тобі, Піўпичник, на другу панну!“ — Допіру той самозванний брат каже до них: „А мойа де?“ — Той каже: „Оў, твоїї вже нима!“ — Каже: „Знайте, братї, шчо зробіти? — тре йигó пїттьигну́ти до горі та й пустити на́діў, най сї забий, те й мойа — каже — буде!“ — Йак йигó пїттьигну́ли до горі і пустили на́діў, той каже: — „Ой — каже — слухайте, братї, йак з брата ко́сти летьїть“. — А той каже: „Ой — каже — нш, йа — каже — ше на сьвітї жиў“. — Але пішло потóму, йак той цїсар тїїї донькі́ дїстаў ўсї до до́му, каже: „Тепер тра сї віддавати найстаршїй. Де би ту таксо́ дїстати ковалїї, жиби зробіў такú кору́ну і такé л्यустерко, йак она́ там ма́ла?“ — А Сьвітовік тимчїсом вишоў сам на гору́, бо він знаў, шо сї ў сьвітї рóбит, буў ншби такїй планетник — і він сибі стаў на слúжбу ў цїгана, у тако́го, жи він умїў ковалство, а той цїган ’но йидну маў кúрку. Приходьт до тоо цїгана: „Мóжеби — каже — ти зробіў кору́ну для тоїї панни?“ — Цїган повідайи, каже: „Йа зрóбљу. Дасьтé ми полумацок (= чвэ́ртку) горїхїў, двана́йцїть фúнтиў сьвїчóк і срїбла, злóта до рóботи, то йа — каже — то зрóбљу“. — Але той тўйу кору́ну звіттам дїстаў, той хло́пец, Сьвітовік, і даў цїганови і цїган понїс тамки до цїсари. Акурат е́тало сї весельї, цїган поїхаў на весельї (запросїли йигó) — там такї гїйдаўкї булі, жи сї гїйдали панї (гїйдачкї такї). Цїган йак прїїхаў до до́му і каже до хлопця: „Ей, жиби ти там буў, тиби відьїў, шо там панї виробльїли, йак сї гїдали висóко...“ — А той каже: „Десь ви сї нанїли горїўкї і вам ў очóх так сї гїдало!“ — Каже: „І то, сїну, може бути праўда“. — Пóтїм прїїшло, віддайи сї тотá вже, жи він сї з неў хтїў жевїти. Она́ каже: „Йак будў ма́ла такé л्यустерко і такїй гребїне́ц і такú кору́ну, йак йа ма́ла там, то сї будў віддавала“. — Топіруж він тепер каже до то́го цїгана: „Мóжеби ти, цїгане, зробіў такú кору́ну, йакись тамтї зробіў“ — той вже хóче три полумацки ворїхїў і ўсёго́ три рáзи так йак за тамту́. Топіру Сьвітовік взїў тўйу кору́ну, принóсит до цїсари — она́ сї віддайи за то́го самозванного брата. Він тепер каже: „Оў, жиби она́ сї за нéго віддавала — а вона́ ма́ла мойа́ бúти!“ — та й каже: „Шкóда!“ — Йак він ішоў до шльóбу, то той хло́пец, жи служїў у цїгана, жи рóбїў тїїї кору́ни — знайте, стаў сї на гостїнци дьїдом. А він йїхаў ў карїтї, а той прóсит альмужни. Той тогдї злáпаў йигó за рúку, йак той йнмú наставївї вїгтам грóші, і йигó викинуў, сам сїў

до каріти, з нею до шльїбу поїхаў. Тогдї вістаў цїсаром ў тїм крайї.

Записано в Серниках, пов. Бібрка.

Головна основа — недоладно оповіданий варіант попередньої казки; (пор. особливо Аєана сьєвѣ Н. 80); у вступі широко розповсюджений мотив про вроджене чудесних дітей із риби, пор. Караджич, N. 29; Grimm, N. 60 і III, 100 — 105.

39. Чудесні помічники.

Буў собі йїдєн пан і йшоў він черезь лїс, але нїчоо він не застрілїў (то буў стрїлець). Йде він, іде черезь лїс і здібайї дрўгого собі пана і питаїи: „Шчо ти за йїдєн?“ — до него. Він каже: „Йа так. Йа йїстем йак при йакї бїдї, то йа йак стану вїшше лїса, то побачу, де 'но свїтїть сьа (такїй високїй буў)“. — Йдут вони черезь лїс обидва, здібайут шче одноо і питаїуть сьа до нео: „Шчо ти за йїдєн?“ — А він їм вїтпотаїи: „Йа такїй: шчо зроблїў крок, то мїльа, а скок — двї“. Йдут вони зноў черезь лїс дальї, здібайут трєтього і питаїуть: „Шчо ти за йїдєн?“ — А той трєтїй дїже буў короткїй і грїбїй, вїса маў на сїм саджєнї. — „Шо ти с тїми вїсами робїш?“ — Він каже так: „Йа йїдїм вїсом йак скрунї, то дїже велїка спєка, а дрўгїм вїсом йак скрунї, то велїкїй мороз“. — Йдут вони дальї ўсї штїри черезь лїс, здібайут зноў дїже короткого, грїбого. Питаїи сьа йїго: „Шчо ти за йїдєн?“ — Він каже: „Йа такїй — йак де ў бїдї, то стаў водї вїпїу сам“. — Ну, йдут вони, йдут черезь лїс ўсї ўже пїать — напала їїх тємна нїч. І вони вогорать так йїдєн до дрўгого: „Де ми бїдем почувати?“ — Каже йїдєн до дрўгого: „Ти, високїй, подивї сьа 'но ти, де свїтїть сьа“. — „Свїтїть сьа там на замку в йїдноо крульа, і на тому замку двайцять пїать голоў зрїзаних на такїх палїах залїзних стремлїать“. — І ўони прїйшли і там стали почувати. І каже шче той велїкїй: „Ў тоо — каже — корольа йїст така дочка — хто з неїу три нїчї переночїїи, то дасьть той король своїй цїле те крольїўство, а скоро не переночїїи, то зара голову зїтнє і там на палї настрїмї“. — Ну, й той пан (значїт лїснїчїй) пїднїаў сьа на три нїчї почувати з йїго дочкоїу, с тєїу крульїноїу; але він йак собі лїагаў там ў лїжку, то просїў тоо корольа, шчо би їїму булї коло него тих штїри чоловїка. І польгаїли вони в нїчї на лїжку. Двананїцята годїна вїбила — вона зробїла сьа голїбкоїу, і полетїла она за мїлїу і на дїбовї стала на високїм. Каже до тоо високкоо: „Ти, високїй, бїжї, здїймиш йїї!“ — І він пїшоў, здїнїаў йїї, ту голїбку, і положїў коло тоо пана назад на лїжку. Поўставали вони рано, — прїходїт той круль і давїи сварїти сьа з дочкоїу: „Чому ти

не ўтыклá? — А вона гóвóрит: „Йа полетýлам за мýльу, стáла на висóкiм дýбi — той висóкiй пiшóў мене зьняў“. — Дрýга нiч прыйшлá, зноў вни польгагáли обóйи, зноў двана́нцьгáта годiна вiбiла — вона полетýла за дьвi мýльи, зробiла сi камiньцём i ўпáла межи гóри, межи камiньцi. Та й кáже до тóо висóкoгo: „Ти, висóкiй, зробиш крок i скок, та й пiдеш дiстáнеш“. Пiшóў вiн межи гóри i зьзяў iйi, тóгo камiньцá, i положиў зноў коло тóо пáна. Прихóди рáно зноў той круль до тóо покóйу: лежiт дочкá. Давáй сварiти сьа з нёйу: „Чомý ти не ўтыклá?“ — Вона iйму кáже: „Йак йа — кáже — не ўтыклá? Йа — кáже — полетýла дьвi мýльи межи гóри, ўпáла камiньцём межи роздóли, а той — кáже — велiкiй пiшóў й мене зьзяў“. — Пришлó на трéльу нiч, зноў польгагáли вони. Двана́нцьгáта годiна вiбiла — она зноў вiкпóм фa! пiшлá, за три мýльи ўпáла ў стаў у вóду глiбóку, зробiла сьа йáйцём i ўпáла на сам снiд. Кáже до нёо той велiкiй: „Пáне — кáже — ўже не мá“. — „А деж?“ — кáже. Ка: — „Полетýла за три мýльи i ўпáла на стаў, зробiла сьа йáйцём i на снiд сýла. — Кáже: „Ти, грýбiй, бiжi вóду вiпiйш, сýдáй на мене, йа тебе занесу“. — Той сiў, грýбiй, на тóгo висóкoгo, той висóкiй зробиў крок i скок, i вже нат тёйу вoдóйу — грýбiй той зьлiз, вiпiў вóду, цýлий стаў вoдi, i те йáйцё зьзяў. I прынiс i положиў коло нёгo. Рáно поўставáли, iдé вже пан до тёйi покóйу — такi лежiт та крульýна, та дочкá йнó, с тим пáном. Давáй з нёйу сварiти сьа: „Чомý ти не ўтыклá?“ — Она кáже: „Йак йа не ўтыклá? Йа — кáже — ўтыклá за три мýльи, ўпáлам на стаў i зробiла сьа йáйцём — пiшóў той грýбiй вóду вiпiў, йáйцё зьзяў“. — Ну, рáда в рáду, шчо робити — трéба дáти ту дочкý вже i те крульýство, жи то вже переспáў пан три нóчi. Той круль так до них гóвóрит: „Вже — кáже — йа вам те зроблý, шчом обiцьаў — кáже, — вас пiять йак зьiсьтё сьiм волiў, то — кáже — допiру дам дочкý за тóо пáна“. — А той грýбiй кáже: „Пáне — кáже — дльа жéне самóо — кáе — мáло тих сьiм волiў iсти!“ — Згoтовiў вiн тi волi, вони попойiли сiбi, польгагáли спáти. I казáў той круль ту хáту запалiти з нiми. Йак запалiли ту хáту, стáла хáта горiти — схóпили сьа, кричáть: „Гей — кáе — ўставáйте, бо хáта горiт!“ — Йак той грýбiй схóпiть сьа, йак тим вýсом скрунó, де сьiм саджёнъ мáйи вýса — дóсвeть вoгoнь тёнгiй, а морóз шче лiпшиий зробиў сьа. I хáта згорiла, а йiм ньiц не шкóдiло, бо той грýбiй зробиў морóз. Але той круль такi не хтýў йiм тóгo дáти, шче йiх хтýў позамикáти до гарéшту; i вни забрáли сi i пiшлi лiсом, дорóгойу — а той круль казáў зьбáги рóгу вóйска йiднý i казáў, жиб йiх дiгнáти i забрáти до гарéшту на дорóзьi. I тi бiгли, бiгли, вóйско, i не могли дiгнáти йiх. I пóтiм пiслáў цýлий цулк кiшницi i нiхóти. Йак той грýбiй огльáнуў сьа, шчо стаў вoдi вiпiў i сьiм волiў зьiў, йак свiснуў, —

то те ўсьо позаливаў чісто. — Вже кінець — йак зробіў добрый набій, ўсьо пішло, йак канонам побіў.

Записано в Лешневі Брідського пов. від господара Демчука в серпни 1895.

Пор. Рудченко II, N. 25; Nowosielski, I, 270—277; Афанасьевъ N. 83 і т. IV, ст. 124—133; Gonzenbach N. 74 і т. II, 248—250.

40. Як хлопець служив у пеклі, а відтак королем став.

Буў собі бідний чоловік, і він пішоў з вйаскоюу собі до лїса по дрóва. Він ў тїм лїсьбі заблудіў і зайшоў далёко ў лїс, прийшоў на йакійсь фільварок в лїсьбі. Там були на тїм фільварку самі шатанї, і вони йїго ни хтылі назад вїпустити. Стаў він просити сьї, кáи: „Йа ма́йу ў до́ма жінку й дьїти, пустыть мине, нех йа хоць довіда́йу сьї трóхи“. — Ўні до не́го так казáли: „Йак хóчеш до до́му йти, пїтпшїи сьї нам, шо ти наш б́удиш, то ми тибé п́устим — али тейї й тейї нóчи м́усим тибé ўзья́ти назад“. І кáжут: „Іди до до́му, а за пáру тїзьньїў б́уди велїка б́ура ў нóчї і ми тибé вóзьмем ўсэрид нóчи“. — Прийшоў той чоловік до до́му назад і стаў д́ужи грїсти сьї; ни хтыў нї гобїдати, нї вичерати, 'но фурт грись сьї. Жінка йнго стáла пїтáти: „Чогó ти грїзэсь сьа?“ — Він до нейї кáи: „Ет — кáжи — шо ти минї порáдиш ў тїм?“ І він взьяў, вона йїго ўчинїла сьї та й він йїї сказáў. Кáи: „Йа б́уўім тоды ў лїсьбі, йак йа заблудіў, зайшоўім на фільварок, на тїм фільварку були самі шатанї, та й вони мине ни хтылі назад пустїти. Йа йїм пїтпсэ́ў сьї, шчо йа йїх, і — кáе — от на трéтью нїч ма́йут мине ўзья́ти з до́му і м́ушу йти — кáе — з нїми“. А жінка кáже до не́го: „Чоловїчи, йак ма́йиш ти йти, ма́йїм сьльпнóго — кáи — хлóпца, от дáймо йїго: робóти з не́ўо нїїди нїмá“. — Кáжи: „Дóбри, дáймо йїго — кáи, мóжи' — кáи — так увїйди“... Али прийшла ўже та нїч, шо йїго ма́йут б́рати. Д́ужи стáла вилїка б́ура на дворї та й кáе той чоловік до свóўо сїна: „Йивáслу, вїниси собáцы хлѣба на двір“. — Хлóпцї взьяў за кавáлок хлѣба — він, хоць сьльпнїй, али знáйи, де йїст на свойїм дворї ўже собáка. Він йак вїйшоў на порї', той хлóпец, зáра йїго та б́ура злáпала до горї та й понéсло ў гору́ і стáли сьї йїго ў горї пїтáти: „То ти так сьї пїшиш?“ — а він кáжи: „Ньї! — кáи — то мїй тáто так сьї пїши, а йа — кáи — сьльпнїй, йа — кáи — ни вїджу нїц на ўбїдльвї вóчи“. — Та й вони йїмú так кáжут, тї шатанї: „Ти молодїй, ше б́удиш ў сьвїтї жїти, а ми бáтька зáра м́усим ўзья́ти тáтжи с собóйу“. (І бáйка, вона до прáуди йде — замїгїла прїсутна баба). Принéсли тóго хлóпца на той фільварок свїй; на сам перед той

найстаршій шатан взяў зі стўдны воді, мочіў свої пальцы і замастиў тому хлѡпцеві вѡчи. Пѡтім взяў зноў з дрўгої стўдны воді і зноў замастиў йімү вѡчи. Кажы до тѡго хлѡпца: „Липай вѡчима!“ — Хлѡпец липнуў і стаў так дивити сѡ, йак ка́жден чоловік з вѡчима.— „Типѣр— кѡи — видиш уже, то ми тобѡ дамѡ робѡту — ми тибѡ ни дамѡ тўтки дўрно хлѡба йїсти“. — Завіў йигѡ до стѡны, показавў йімү дѣвѡтеро кѡни: трѡи кѡни чѡрних, а трѡи лѡсих, а трѡи бѡлих. Кѡи: „Тим чѡрним шѡбись даваў на день три гѡрци вўгля йїсти і по двѡи сухѡвил зельѡзних по хрѡтѡ, а тим лѡсим по два гѡрци вўгля йїсти і по йїдны сухѡвила (вѡтѡати 'но раз), а тим бѡлим шѡбись даваў по пѡ гѡрца вўгля, а сухѡвилѡ ўже нѡ, жѡдних жибись ни даў йим“ (йак шкодуваў! — замѡтла присутна баба). І показавў йімү три кѡтлѡ: „Пѡт тим пѣршим кѡтлѡм кладѡ такѡй вѡгѡнь, йак горѡт, ше бѡльший, а пѡт тим дрўгим ўже не такѡй дўже вѡгѡнь, такѡй, йак тут горѡт, а пѡт тим трѣтѡим так вважай, абѡ 'но вўгля жарѡло, шѡб ни вигасѡло дўжи“ — і казаў йімү: „Шѡбись нѡгди ў ту стўдню ни заглядаў! Типѣр ти йди — кѡе — до свѡї робѡти, а ми йїдем ў свѡт далѡ“. — І той хлѡпец собѡ так фўрт робѡту рѡбит, йак той йімү накаваў. Али скорѡило йигѡ раз заглянути ў тѡ кѡтлѡ. Він заглянуў ў пѣршѡй кѡтел, — а там сидѡў бѡтько йї матѡ. Та й кѡи: „Ай, сѡну, — кѡи — бѡи сѡа Бѡа — кѡи, — ни кладѡ такоўо вѡгнѡ“. — А він кѡи: „О, нѡ. тѡту, запродаў ти — кѡе — минѡ йим, типѣр йа — кѡи — ше бўду пѡт тобѡу три рѡзи такѡй вѡгѡнь клѡсти, йак горѡт“. — Заглянуў він ў дрўгий кѡтел, — а там сидѡли брѡтьѡ і сѡстри йигѡ — він ўже пѡт тѡми клѡў мѡншѡй вѡгѡнь, йак йімү накаваў. Заглянуў він ў трѣтѡй кѡтел — там сидѡли сусѡди, крѣвѡ йигѡ сѡмѡ — він ўже пѡт тѡми зноў мѡншѡй вѡгѡнь клѡў, — а пѡд бѡтьком і пѡд мѡтьѡройу то найбѡльший вѡгѡнь, за ту штўку, шѡ йімү так зробѡли. Пѡшѡў він, до тѡї стўдны заглянуў — нѡц не булѡ, 'но йїднѡ водѡ. Він ўзваў, ўстрѡмѡў два пѡльцы з рукѡ ў ту водѡ і винѡваў — вѡнѡ стѡли йімү злѡтѡ. Він сѡа тим дўжи ўтѡшиў; він ўзваў, скѡнуў шапку і ўмѡчѡў гѡлову до половѡни — та гѡловѡ йімү тѡже стѡла злѡта. Взѡваў він, назад шапку насадиў, а два пѡльцы завѡзаваў хустѡпоу, шѡб йигѡ не видѡли. І забрѡў сѡ, пѡшѡў зноў до кѡни; взяў він тѡ кѡнѡ бѡти, так йак йімү накававаў — тѡ кѡнѡ стѡли сѡ йигѡ просѡти: „Ни бѡи нас, бо ми йи такѡ дўшѡ йак і ти. Ми грѡхѡ витѡкутуѡим, то ми вѡзѡди мѡйим такѡ кѡру — а ти нас так бѡиш“. Кѡе той сѡвий кѡнь до пѡѡ найбѡльшѡй: „Пѡслўхай минѡ, йа тибѡ вѡт тоўо вибаўљу — а йак ни послўхайиш, то пронадѡш ше гѡрши, йак ми. Нам йїднѡкоўо, ўже ми пѡри-тирѡли — ка́же. Ўсѡдаѡй — ка́же — на мѡне і бўдим тѡкѡти звѡци ўсѡ, то ше бўдем жѡти ў свѡтѡ“. — Даў йімү той сѡвий кѡнь два рушѡники і нагайку, і ўсѡў він на тоўо сѡвоўо конѡѡ і стѡли фѡтѡкѡти звѡттам:

той сівий біг на сам пиред з ним, с тим хлопцем, а тих вóсмеро коний за ним. Али йак вони ўже відйїхали кілька миль, стали ті шатанї за ними дўжи гнати. Дїгнаў він того хлопця, той шатап, і стау дўже печї ў плечї йїгó. А кїнь до хлопця каже: „Кїнь той рушник назат сéби на шатана!“ — Взяў хлопец рушник йїдєн, кїнуў назат сéбе: стаў за ним дўже великий льє. Закїм той шатан вїломиў той льє вилїкий, то ўонї відїгнали сї зноў кільканайцять миль ўсї зноў йак той шатап дїгнаў зноў йїх, зачаў йїгó зноў ў плечї печї, а кїнь зноў каже до хлопця „Кїнь дрўгий рушник!“ — Зваў той хлопец зноў кїнуў назат сéби рушник: стали вилїкі дўжи, густї лóзи за ним. Зноў шатап закїм ті лóзи вїломиў, то вони зноў кільканайцять миль ўтыклї; і зноў шатап трéтий раз йїгó дїгнаў, зноў йїгó дўжи мóцно стаў печї ў плечї. А кїнь до хлопця зноў каже: „Кїдай ше ту нагайку назат сéби“. — Кїнуў він ту нагайку: зробїло сї дўжи велике мóре за ним. Закїм він те мóре переплїў, то вони ўтыклї аж до мїста. А той взяў, назад вернўў сї шатап. „Типер — кán (ті конї до тóго хлопця) — ти сїбї зльїзай з нас і бўдиш у мїсцьтї жити, мижї льудьмї, а ми тпер мáйим вїтхóдити до нéба, вжéсьмо грїхї вїтхóтували“. — Кáе той сівий кїнь: „Вїрви на мoйїм лóбї волосóк і сховай сїбї, жїбїсь нїгди йїгó ни згубїў. А ми тїбї колїсь допомóжим, шо сам схóчїш“. — І забрáли сї конї, пїшли ў своїу дорóгу, а той пїшоў собї ў своїу дорóгу. Али ў тїм мїсцьтї буў грáбїа великїй, та' йак князь, маўкóла палацу маў великїй óгруд і тримаў ограднїка. А той óгроднїк ўзваў сїбї на своїу рўку тóго хлопця за чильáдника і так йїму наказáу: „Ўважай, таї йак йа робїў, шобїсь так робїў, шобїсь нїгди ни зпесуваў нїчó, бо йак зїпесуїш, то йа тобї зроблў смерть“. — Али той буў хлопец бїдний, але буў фáйний і йїгó дўжи грáбїова дочкá лубїла. А ни булó йїх 'но йїднá дочкá. Али раз він пїдрїзуваў квіткї, той хлопец, і пїдрїзаў штіри квіткї зелéних, і він дўжи тóму залькаў сї, шо тамтóй йїму наказуваў, шо йїму смерть зрóби. Взяў той хлопец, ўстаў ў ночї і вїйшоў на двір, взяў за той волосóчок, покругтїў, шо вїт тóго коньá, — і ті конї збїгли сї до нéго, питаїут йїгó: „Шо ти хóчїш?“ Він кán: „Йа пїдрїзуваў квіткї і пїдрїзаў штіри квіткї зелéних, і мнї казáу óгроднїк, шо мнї зрóби за то смерть, йак вони не прїймуть сї“. А конї так кáжут до нéго: „Чи ти хóчїш, шоп тїбї тих штіри квіткї приньáлó сї, чи шо ти хóчїш вїїнци?“ — „Йа — кáе — квітóк не хóчу, йа хóчу, шоб мнї той паркán буў сáмий дїаментóвий наўкóла“. — Кáже (ті конї): „Йди, льагай спáти, а взáвтра вранó стáнїш, бўдиш мáти ўсе гóтóве“. Али на дрўгий день поўставáли вони — вїйшоў старїй óгроднїк до óгроду, дўжи сьá ўтїшиў, шо такїй паркán дїаментóвий стаў. Вїкликаў він грáбї і стаў показувати то. А він, грáбїа, стаў сї питáти:

„Чи то ти зробиш, чи то хто?“ — „То — кáи — ни йа, 'но — кáи — то пéуши нам Бог так даў“. — Взяў він, вікликаў то́ўо хлопця сво́ўо і пánна вийшла, і кáе до не́ўо: „Видиш ти, шо то йист, йакій наш паркán типéр? То — кáе — нам десь Бог тейі но́чи так даў“. — А той хло́пец ка́жи: „Трóхи Бог, а рéшти то мойá голова ў тiм ўсьiм—шчо йа хтыў, то мині Бог даў“. — Та й та пánна стáла йiго ше лiппи лубiти, то́ўо хлопця. А до тейі пánни свáтало сi двавáйцьцiть крульiў; вона ни хтыла за жáдного йти, 'но за то́ўо хлопця, а йiй бáтько то́ўо ни позволяў, шоб вона йшла за то́ўо хлопця, 'но за котрóўось крульа. А та пánца скáзала до тих ўсьiх крульiў і до то́ўо хлопця так: „Котрiй минi в вас на дрóгий вéчир принесé найкращий бóкит, то йа за то́ўо пiду“. — Взяли вони ўсьi, поросходили сi, а той хло́пец пiшоў спáти. Взяў той хло́пец, ўстаў ў но́чi і вийшоў на двiр, взяў за той волосок покрутиў — тi конi збiгли сi ўсьi до нéго і кáже: „Шо ти хочиш?“ — „Йа хочу — кáе — такiй бóкит, шо на цылим свáты такóўо ни зроби нiхтó“. — Кáже, тi конi, до нéго: „Иди, лягай спáти, а звáтра ўстаниш, то будиш маў бóкит на лiшку коли сéби“. — І хло́пец фстаў врано, дiвить сi: бóкит лижит! Він показáў пánни, і пánна дóжи сi тим ўтiшила, шо дóжи фáйний. І на дрóгий вéчир вони посходили сi ўсьi, поприносили по бóкитовi і пiклали на столi, — а той хло́пец прийшоў і свiй положиў мижи нiми. Али йак він положиў, то цылий покiй ўсьвiтиў той бóкит: буў найкращий за йiх ўсьiх. Ўона йiм скáзала так: „Котрiй бóкит найкращий, йа за то́ўо пiду—возьмiть сибi кáжде свiй бóкит ў рúки!“ — І вони позаберали, а той хло́пец взяў свiй. І кáе: „Видити — кáе — чий найкращий, ўсьi: то́ўо хлопця найкращий. Йа за нéго йду зáмуж, а ви сибi росходiть сi, ў своiу до-рогу йидиць“. — І цысар взяў справiў йiмú (то́му хло́пцевi) баль, бо ўже мýсьiў, і даў йiм сьлюб, і типéр той хло́пец сам цысаром дiстаў. То той самий цысар, шо типéр йист.

Записано в Берлині від парубка Василя Харчишина в грудни 1894 р.

В отсiй казцi скомбiновано кiлька казкових мотивiв. 1) Син запроданий бaтьком чортови пор. Рудченко, I, 52; II, 30. А еанасьевь, N 125 i т. IV, 282 — 284 G r i m m, вид 193—200; 2) пробуване наймита в пеклi, некольнi муки пор. Кулиш, Записки о Южной Руси (Бабуся з того свiту); 3) втека героя на чудесних конях пор. вiще N. 26, А еанасьевь, N. 105 i т. IV, 202 — 209 i 4) герой — наймит iз золотою головою, шо доконуе чудесних дiл i здобувае руку царiвни (Незнайко, Grindkopf i т. и.) пор. А еанасьевь, N. 165 i т. IV, 391—405.

41. Чудесний коник, золоте перо і золота підкова.

Будо їх двана́йцять браті́й. Ма́й ба́тько двана́йцять сині́й і вже вони́ так повироста́ли великі́, — ка́же: „Шож ви́ будети́ тутки́ ў ме́ни робі́ти? Іды́ть собі́ на службу́!“ — І пішли́ вони́ ўсі́ служи́ти до і́днього двора́, до і́днього па́на, їх двана́йцять, — той наймо́лтшій назива́ў сы́ Петрúсь, наймо́лтшій брат. І та́ йак вони́ вже згоди́ли сы́ ў па́на на рік, і пан́ їх пита́ў сы́: „Шо́ хочы́ти, чи на гро́ші?“ — а ўони́ ка́зали: „Ны́, 'но тілько́ будемо́ служи́ти рік і дасьтэ́ нам по коневі́ ко́ждому“. — І вже так то́ блісько́ ма́й вже́ йім рік виходи́ти, то́ йак він пішо́ў до ста́нбы — пан́ йім ка́заў: „Іды́ть собі́ выбира́йце, йакі́ сы́ вам ко́ньні сподо́байут, то́ тако́го ка́жен собі́ возьмі́ть!“ — А той наймо́лтшій, Петрúсь, собі́ тако́го мале́нько́ў, найме́ншо́ў ко́ника ви́браў. Ті́ фсы́ собі́ выбира́ли одина́йцять шо́ найкра́шчі ко́ньні, а той Петрúсь, шо́ він ма́й бра́ти то́ўо ко́ника, то́ той кінь до не́ўо загово́рыў, ка́же: „Петрúсьу, возьмі́ мене́ найме́ншого, то́ не ска́йсь сы́ зо мно́ў.“ — Вже́ то́ вони́ фсы́ в́ислужи́ли рік ф то́го па́на, взы́али собі́ по коневі́, поі́хали до до́му — тих одина́йцять прый́хали наперэ́д, а Петрúсь іс тим ко́ником віста́ў сы́ за́лу. І тих одина́йцять браті́й, вони́ йіго́ ма́ли, то́ўо найме́ншо́ў, за ду́рнго́ і вони́ з не́го сьмі́яли сы́, ті́ ста́рші браті́ — „Служи́ўсье́с враз з па́ми, ми́ собі́ позабира́ли такі́ фа́йні ко́ньні, а ти́ собі́ взы́аў тако́го, шо́ він не́ варт ны́ць“ — і ка́жут, шо́ такі́ ду́рнім ду́рні́й. Прый́хали вони́ до ба́тька, ка́же йім ба́тько: „Шож ви́ будети́ робі́ти ў ме́не типэ́р? Іды́ть собі́ та́ й шука́йці тако́го ме́сьцьца, шобі́сьте десь собі́ ка́жен ожени́ў сы́; ма́ўу йа́ вас двана́йцять, іды́тьжи́ собі́ так шука́йці, жи́бі десь бу́ло двана́йцять до́чок, так йак вас бу́ло двана́йцять сині́ў, і іды́ть собі́, пожены́ть сы́“. — Так пита́ли вони́ село́ віт села́, аж в і́днім ме́сьцьці напита́ли, ф ті́м і́дэн двір бу́ў, шо́ бу́ло 'ж двана́йцять до́чок, так йак йі́х двана́йцять сині́ў. І прый́шли они́ туди́ і захо́пила йі́х вже́ там ніч, де ўони́ там сы́ хты́ли жени́ти; дўже́ сы́ зра́дували ті́йі, шчо́ ма́йи она́ двана́йцять до́чок. (Так вже́ прый́шло!) Поста́вила йім мно́го і́ндзэ́нья і пьі́тя — а то́ бу́ла зме́я, шо́ то́ ма́ла два́йцять до́чок, і вна́ йім так ка́зала: „Ви́ собі́ лы́гайці ў́ ті́м покóйу, по і́днім бо́цьці, а ви́, до́чки, лы́гайці по дру́гім бо́цьці“. — А той Петрúсь ко́ник фсе́о то́йи зна́ў, і йак Петрúсь вийшо́ў до сво́ўо ко́ника, і ка́же: „Важай́, Петрúсьу, йак йа́ заржу́ раз, то́ жи́бісьти ка́жен вже́ не́ спа́ў, а йак йа́ заржу́ дру́гі́й раз — так ка́заў ко́ник до Петрúсьа, — а йак заржу́ дру́гі́й раз, то́ жи́бісьти ка́жен взы́али́, там де́ сам ле́жш, то́ жи́бісьти ка́жен взы́али́ сво́йў, шо́ ма́йш сы́ з не́ў жени́ти, положи́ли

на своїм місцьці, а йак заржу третій раз, то жиби есте кажен сьїдали на своё коньа і звітам утыкали, бо вас там смерть чикайи“. То ви но тілько пофсїдали на конї, а ўна прийшла мїслила, жи то лежать тих дванайцьцїть на тїм місцьці, а то бїли на тїм місцьці йїїї дїчки, — йде в ночї і своїм дїчкам голови постивала, зайшла вїт кїнцьа, чїсто голови постивала. А тї вже вїдїхали кавалок с того мїсьцьца. Тодї йак она сї придивїла, жи то йїїї дїчки вже йїст порїзанї, — давай за нїми гнати. І тї фсї поїхали наперїд своїми сильнїйшими кїньми, а Петрусь маў слабїо коньа, найменшою, не мї фтыкати дїбре — тодї каже кїник до Петрусьа: „Ўгльаньно сї, Петрусьу, назат себе“. — Огльануў сї Петрусьу. — „Але, та бож за наїи женї!“ — „Кїнь, Петрусьу, камїнец!“ — Кїнуў Петрусьу камїнец: стали дїже великї гїри і скїли. Тодї вона тї гїри шаблейу рубала, роскїлала — такї й вона бес ту гору перейшла. Вїгнаїи вони вже кавалок: — „Вгльаньну сї, Петрусьу, шче!“ — Гльануў сї Петрусьу: „У, та бож женї за наїи такї!“ — „Кїнь, Петрусьу, кавальчик ломачки!“ — Кїнуў Петрусьу кавальчик ломачки: ноў стали дїже гїри, лїсї великї. Так вона рубайи шаблейу сьудї і тудї той лїсї і такї й за нїми женї. За кїм вона бес той лїсї перейшла, вони зноў кавалок ўїхали. Каже третїй раз кїник до Петрусьа: „Вгльаньну сї!“ — Вгльануў сї Петрусьу: такї бо женї ішче за нїми! — „Пльунь, Петрусьу, на зїмљу!“ — Пльунуў Петрусьу на зїмљу: стали дїже великї мїри. Но, й вона бес тї мїри йшла й ішла, та змїїа, і дїже сї змогла насїрид мїрїу, не мїта шо с тоїї злїсти робїги, давай вїду пїти. Йак стала ту вїду пїти на мїрах, вже мїто шчо в мїрах водї йї — наїїла сї мїцїно в мїрах водї, аж на двїїи трїсла. — „Ўгльань сї, Петрусьу, шче раз!“ — „О, бо вже тепїр нїма йїїї!“ — „Вїдиш, Петрусьу, йа тїбї казїу: Возьмї менї, кїника найменшого — кажи кїник до Петрусьа, — бо шчїби нї йа, тїбїсїти бїли смїрти пожїли“. — І прийїхали фтодї назад вони до своїїо бїтька: — „Тїту, тїту, шоби не Петрусьо, тобїсїти булїи нї знїли, де ми сї пудїли“... Каже бїтько до своїїх сїнїу: „Йїдїть ви назад до тоўо пїана і ставайти на другїй рїк“. — Йїдут вони назад до тоўо пїана, йїх дванайцьцїть, а Петрусьу собї фурт з їаду на своїм кїнику. Вже так вїдїхали в далїку дорогу — дївїть сї Петрусьо: лїжїт злїсти пїўрї. Петрусьо кажи до кїника: „Йа те пїўрї возьмїу“. — „Не руш — кажи кїник до Петрусьа, — не руш, Петрусьу, пїўра, бо бїде бїла!“ — „Алї возьмїу, бо дїжи фїйїи“. Такї й Петрусьо взяў. Тодї прийїхали до тоўо пїана зноў, де пїрши бїли. Алї йїм пїан вїдаваў шо день сьвїчку кїждому, пїцївати кїней на нїч — а Петрусьо кажи: „Пїани, мїнї сьвїчки нї трїба“. — „Шчо йїи за новїго, жи ўсї сьвїчки фасїўут, а Петрусь кажи: Мїнї нї трїба!“ — Тодї взяў сїбї пїан, засїў пїд жїлубом

ў ста́йны, де ко́ны сто́я́т, чим то Пётру́сь сьві́ти? Тоді Пётру́сь сibi
 вoзьме те пiйро́, по́ложи на жо́лубі і ўно́ йiму сьві́ти на ўсьу ста́йню!
 Тоді вийшо́у пан до Пётру́сьа: „Так, Пётру́сьу, то ўжeм тебe злaпaй!
 Тeпeр жи мiнi ілi, тоўо птaшка злaпaй, котрe те пiйро́ злoтe згубiў,
 а жeлi мeнi то нe дiстaнiш, тоўо птaхa, то бiдиш кaрaнiй чeрe
 смeрть, а йaк мiнi то дiстaнiш, то дам зa тeбe свoйу дoчкy“. Стaў
 Пётру́сьу, дiжкi сi зaсмутiў, шчo тaк йiгo зaлaкaў, і пiшoў до кoнiкa
 до ста́йны і дiжкi смутiў тiшкo, здiхaйи кoлo свoгo кoнia. Загoвoрiў
 кoнiк до Пётру́сьа: „Чoгo ти, Пётру́сьу, тaкiй смутнiй?“ — „Aх, зaхтiў
 ти, кoп ти знaў, шчo мiнi пaн скaзaў!“ — „Нe гризи сi, Пётру́сьу,
 тaк кoнiк кaжe — йa тeбe e тoўо вiрчy. Нo скaжi пaнoвi, нeх зрoбi
 зeлiзнy клiткy і нeх дaсть нa дoрoўу, длa тeбi і длa мeнi і длa
 тoўо птaхa, тoгo йндзeньa, шчo вiн лiбi йiстi, то мi йiгo злaпaймo —
 тaм в лiсi, нa тaкiй вeлiкiй гoрi, тoй птaх сидiт. Тодi вiлiзiш,
 Пётру́сьу, нa дeривo, a тy клiткy пoстaвиш пiт тим дeривoм і тaк бiдиш
 свистaти до тoўо птaхa, йaк тoй птaх свiшчe. Фтoдi тoй птaх бiди чим-
 рaс спускaти сi нa дoлiнцy, чим рaз блiшчe клiткi, скoчи вiн aж нa
 зeмльу, пoбaчи вiн, шo тaм тe йндзeньa йiст y тi клiтцi, шчo вiн
 лiбi йiстi, тoй птaх, тoдi вiн ў тy клiткy скoчи, ў тoй чaс йa до
 тeбe, Пётру́сьу, зaржy, — тaк кaжe кoнiк до Пётру́сьа — ти йaк нaй-
 хiтшe пpибiжiш до тeй клiткi, вжe вiн сi зaжнe ф тoй чaс“. — Взiли
 тy клiткy iс тим птaхoм і пpийхaли до тoўо пaнa. Ў тoй чaс Пётру́сьo
 сi дiжe фтiшiў: вжe тoўо птaхa дiстaў. Йiхaли вoнi знoў iс тим
 птaхoм, — лeжaлa знoў злoтa пiткoвa. Дiжe сi Пётру́сьeвi спoдoбaлa,
 кaжe Пётру́сь: „Йa йi вoзьмy, тy пiткoўу“. — Кaжe кoнiк до Пётру́сьа:
 „Нe рyш, бo бiди бiдa!“ — I Пётру́сь нe слiхaў і взвaў. I фтoдi Пe-
 тру́сьу знoў вжe сьвiчкi фaсyвaў вiт свoгo пaнa, aлi тiмi сьвiчкaми нe
 сьвiтiў пyцoвaти кoнiй, нo тiлькo клaў пiткoўу нa жо́лубi, то ўoнa
 йiмy дaвaлa блaск нa ўсьу ста́йню. I фтoдi знoў пaн йiгo пoстeрi,
 шo тi рeштi брaтi сьвiтлaть сьвiчкaми, a вiн свoйi сьвiчкi склaдaйи:
 Чим вiн сьвiти, йaк пyцiўи кoнi? — Пaн сi счудoвaў: Шoсь тo мiсн
 бiти ўжe знoў — і зaсiў знoў y ста́йны нa Пётру́сьa і йiгo пoстeрi,
 шo вiн тy пiткoўу клaдe, шo вoнa йiмy сьвiтiлa фeўдi стaнy і дaйи
 блaск вeлiкiй в нoчi. — „Aгa, Пётру́сьу, тiпeржe ілi мeнi тoо кoнia
 дiстaнi, шчo тy пiткoўу згубiў, a йaк йiгo нe дiстaнeш, то тибi бiди
 смeрть, a йaк тoо кoнia злaпaйиш, дам зa тeбe свoйу дoчкy“. — Дiжe
 сi Пётру́сьo зaсмутoвaў дpугiй рaз і пpийшoў до свoгo кoнia, стaў дiжe
 сi жaлoвaти і плaкaти: „Шчo йa e тим тeпeр бiду рoбiти... — Кaжe
 кoнiк до Пётру́сьа: „Нe смутi сi тaк, йa тибe e тoўо вiрчy iшчe —
 a чимy ти мeнe нe пoслiхaў, йaк йa тибi, Пётру́сьу, кaзaў: Нe рyш
 пiткoўи, бo бiди бiдa? Скaжi свoмy пaнoвi, нeх дaсть нa дoрoгy

Гля тебе фўтражу і гля мени і нех дасць прадива і смолі. Фтоді нех тибé поўбмотайи надоўкола пёрши прадивом, — так казаў кóник до Петрусьа — по тім прадиві нех тибé обильі смолóйу, пойдéмо так ў далéку дорóгу і такú велику горú, де ті сьі кóны там вихóвуйут, і фсьадиш на мени фтоді, пойдéмо пít ту горú і там пít тейу горóйу зльизиш, і там йи двавайцьцít кльа́чй пít тейу горóйу, тринайцьцатий óгир, котрú ту пítкóйу згубйў. Тодй йак же прйй́деш пít ту горú, то ти, Петрусьу, з мени зльизиш і вильизиш сибй на дэрво. Йак йа заржú раз, то той óгир бúди слúхати, а йак йа заржú дрúгий раз, то той óгир вже бúди до мени б́хчи, а йак йа заржú трéтий раз, то той óгир прйбй́жйт до мени і застрóми миньй свойй зúби ў мени, ў ту смолу і ў те прадиво, а йак йа заржú четвэ́ртий раз, то йак найхúчи ўсьйдай на мени, а в́н коло мени бúди сто́йаў, бо ни бúди мйг зубйй добу́ти ис тейй смолй; ф той час ханай тоўó óгира за стрéмени і фсьйдай на нёго, бо в́н бúди осьóдланий; ф той час бúдиш на нóму йй́хаў до свóго пана і тих дванайцьцít кобилй бúдут за ним, за тим óгиром, татжи б́хчи аж до тóго пана на дзьидзьй́нец“. — Фтоды йак прйй́хали на подв́ри, — ась сьй той пан счудоваў, шчо Петрусьу такйй йи нивгра́бный, шчо йй́мú заўдай́ут такй рй́зньй штúки, а в́н то ўсьо спóўни! — „Типёр, Петрусьу, звайиш ти шчо? Дам за тэбе свойу дочку, а́ли шче миньй тй фсьй кобилй, шчось йй́х прывйў, мýсвш йй́х подо́йти, а йак нй, то зара тибé скажý рострй́лити, йак миньй тóо ни зрóбш“. — Так Петрусьу д́жи сьй загрйз і за-смутоваў і стаў тьяшко плакати, шчо: „Типёр вже минé блйськó смерть чикайи“... — „Чикай, Петрусьу, йа ше тибé і с тóго вй́руч“ — так ка́же кóник до Петрусьа. „Скажй свóму пановй, нех поста́ви котёл насэ́рит подв́ру і нех тобй дасць палку пав, і ти прйй́й і ка́жду ту кльа́ч тейу палкóйу і кажй: Анó, до дй́ньй! — і ка́жда прйй́ди і самá сьй та кльа́ч вй́дойй до тоўó кй́тла“. — І так йй́двú вй́тв́аў Петрусьу: „Анó до дй́ньй!“ — і так дрúгу і так трéтвú, і так сьй сьй йй́мú подо́йли. І пан сто́ййт, то сьй дй́ви, шо то йй́ст с Петрусьем за комедй́я, шчо такй кльа́чи сьуть онй дй́кй, жи стрáшно до нёйй прй́стунй́ти, а в́н йй́х вй́тне палкóйу і вонá сьй самá прйй́де до кй́тла і сьй вй́доййт! То йакась комедй́я, ни Петрусь! — Йак сьй вже тййй фсьй кльа́чи подо́йли, закльа́каў пан Петрусьа до сёбй і ка́жи: „Типёр ф тй́м молоцьй б́днйсь сьй купати, шо тй́ кльа́чи сьй ўдоййли. Али скажý накла́сти пít тим котлóm жаркóго огн́у — так той пан ка́же до Петрусьа — йак те молоко ў тй́м кй́тлв́ б́де кй́пй́ти, йак ф тй́м сьй скупайиш, а вй́деш, то вже з мейу дочкóйу вóзьмеш шльуб. (А та дочка тóйй почúда та й сьй д́жи засмутовала: „Шо батько йй́ст такйм гра́бй́ом велй́кым, а хóче мй́нэ за ф́урмана дати“). А йак сьй скупайиш, то вóзьмеш шльуб з дочкóйу з мейу — йак с тóго кй́тла вй́йдиш, ис такóго кй́пй́а́чóго“. — І ф той час Петрусьу татже сьй

дуже засмутиў: йак в гара́чоо, с тако́о кінйáчоо китла́ вийти, і же́би чоловік ше бу́ здоровий? — А ў той час Петру́сьу стаў так сї дужи смутовати́ і так пла́кати тья́шко і прийшо́ў до ста́нби до то́го коня́, а коник той Петру́сьї, він фесьо то знаў, шо с Петрусём сї ма́йи ста́ти. І прийшо́ў до ста́нби і тья́шко пла́чи — пита́йи сї коник Петру́сьа: „Чого́сь такий смутний?“ — „Ни скажу́ ўже наві́ть тебі́ то́го, бо ти ўже мине́ с то́го не віручиш, ўже минї́ смерть за плечі́ма...“ — „Ни бїй сї, Петру́сьу, — ка́жи коник — віручи́їм тибє с тамто́го, то віручу тибє і с то́го — шче будеш па́ном. Так йак то б́уди кінїти і пан тибі́ ска́жи ска́кати, то ти па́на ни слухай, 'но тї́лько мене́. Йак йа заржу́ раз, то жи́би сїсь розбира́ў, а йак йа заржу́ дру́гий раз, то жи́би́сь ўже сто́йаў розі́браний і так чика́ў на мойу́ коменду, а йак йа заржу́ тре́тїй раз, то жи́би́сь скака́ў ў той котел, йак він б́уди кінїти. Так до́ўго будиш купати́ сї, аш по́ки йа ни заржу́ четве́ртїй раз — йак йа заржу́ че́тве́ртїй раз, то жи́би́сь йак найх́утши виска́кува́ў вітам.“ — Віскок Петру́сь. дужи́ файний і хоро́ший зробі́ў сї пісьля́ то́го купельу; ўскок го́лий, віскок ў дужи́ файний соро́цьци наза́д, ась сї та па́нна зачудова́ла і ф той час дуже вже йї́го сподобала, йак він віскок с то́го купельу — а вона́ б́ула зару́чена із дру́гим таким грабї́юм сі́ном. Пе́рши вона́ з Петруся́ сї сьї́йала, а пото́му то дуже пісьля́ то́го купельу й і одно́ дру́гого сподобало. А той, жи пе́рши бу́в з не́йу зару́чений і сто́йаў і тойи́ сї дивї́ў, йак Петру́сьо сї-купа́ў : „Пїду́'но йа ў той купиль, та́джи сї скупа́йу — шо Петру́сьу такий бу́в низгра́бний, а тїне́р сї зробі́ў такий з не́о поржо́ндний, такий поржо́ндний панї́ч! А йа та́джи, йї́зди́м так поржо́ндний хлопа́ка, а пїду́ сї скупа́йу ф той купиль, де Петру́сьо сї купа́ў, то ше кра́счий б́уду...“ — І каза́ў па́нові підложити́ огню́ піт той котел, так йак Петру́сьо сї купа́ў. Ста́ло те молоко́ кінїти — йак той скочї́ў у той котел, то так сї скупа́ў, 'но кісткї́ на ве́рха спили́ йї́му. — Вже йи́ фсьа.

Записано від кравця Юзька Захарчука в Берлині в авг. 1894 р.

Пор. Бодяньскій, Насяки українські казки Запорозьця Іська Материньки (Казка про дурня да єго кони срібни шерстьянка — золота шерстьянка); Аеана-сьевъ IV, 210—213; Grundtviг II, 1—23.

42. Хлопчик „волове вушко“.

Бўло сибї двоїи́ старї́х людї́й, глубо́кі лїта́ ма́ли ўже, сїмде-сьятлї́тнї, і даў ї́м Па́нбїг і́днoго снїка́ і той снїок ріє ї́м так йак в водї́. Али і́днoго ча́су, на ве́сну пішо́ў той старї́й ў по́ле горати́ штиро́ма вола́ми — а́ той снїок ка́же до не́о: „Тату́нчу, йа пїду́ з ва́ми

ў полі.“ — А він каже до нео: „Де-ш ти підеш, такий мацьупенький — йак ўпадеш де меже скіби, то йа тебе ни знайдў.“ — А він каже: „Йа, тату́нчу, влізу волоўи ў вўхо і бўду вам погоніти волі.“ — Так старій взыаў йіго ў полі, зачинайи горати. Той малій хлопчїнка бавиў сьа трішкі на доробзы і прійшоў, ўлиз волоўи ў вўхо і погони і фее кричїт: ге! соб! там на волі. Але йїдут панї доробойу і стали дивїти сьа: сам йїден хлоп горє волами, ни маїи батогá в руках, а так йїму файно волі завертаїут! ’но ўсе тїлько хтось тонєвїмкым голосом погонит, дитячим. Так доходи він до дороги, так панї йїго питаїут: „Чоловїчи, шчо то йїет такого, жи ти ни маїиш батогá ў руках, а хтось тибї волі так завертаїи, жи ти навїть ни ’бзиваїишь сьа до них?“ — Так той хлоп кажи: „Йа за молодїх лїт севєїу жонойу жиў і не маў жадних дьїтїй, а мињи на старїєть Пáнбїг даў такў дитїну, жи він сидїт волóви в вўсы і погони волі.“ — Так тї панї кажут: „Чоловїчи, продаї нам тóго синкá, а ми тибї дамó за нео, шчо сам схоч.“ — Так він каже: „Ньї, ни дам за жаднї грóшї (нзыáшчо)!“ — Так той синóк вильзãйи волóви з вўха, приходї батковни під вўхо і кажи: „Тату! продаїти ми́не, а йа ўтычў!“ — Так той хлоп зачинайи торгувати сьа с панáми. — „Йак мињи пан дадўт тїсьачу рїнских, то йа продам йїго.“ — Так панї дóўго не сперечали сьа, виввали тїсьачу рїнских і дали хлопóви. А тóо синкá взыали на долóвчу, потышили сьа ним і сховали до кишєнї. Али йїдут вони доробойу і мацаїут за кишєнї, жиби він ни задунїў сьа ў кишєнї. Так йїдут зноў далї, слўхаїут: йїет ў кишєнї — а він ўзыаў та й ўтык, а поўну кишєнчу — за позволїньїм — наробїў. Так панї прійжджаїут до дóму. Той каже до севєїї жїнки: „Кобїсь вїїдзãла, паньї, цо йа мам!“ — А паньї ка: „Цож маш?“ — „О, йа мам бáрдзю дроги, йа кўпїл за тїсьїнци рїнских.“ — „А дьїш ти йїго маш?“ — А він каже: „Йа мам ў кáпце.“ — „Та цош ти маш ў кáпце? За позволїньїм — гўмно маш!“ — так до нео, прóсто сказа́ла йїмў. „Е, цо паньї мўвї, паньї мўвї з горóнчки! Авў йа вєзьнї до кáпци рєнкї, а покажи, цо йа мам...“ — Усалиў рўку ў кишєнчу, вїймаїи с кишєнї — тарáх! ў зємльу. Та й каже: „Ньїх цы дзвãбли вєзмут! За таке пакўцтво — далєм тїсьїнци злáтих!“

Так тепєр вертаїймо сьа назад до тóо синкá. Той синóк дўже бўў роспўсний і лубїў лўдьям робїти шўтки, збїтки комў зробїги — так зроби, жи йїго нвїхтó не зняў навїть. Вїйшоў йїдногó рáзу ў полі і лїзе борозобойу йак мш. Приходї на полі і дивїть сьа: горє йїден мужїк штирокá волами. Так він сьїў сїбї під межєїу і чикаїи, нїм той мужїк пїди до дóму на полўдїнь. Взыаў той мужїк волі, вїпраг з йармá і нагнаў на теребїж (сїножáть) пáсти, а сам пїшоў до дóму на полўдїнь з нáймагом. Йак він зувїдыў, жи ўже йїго ни вїдно, тóго мужїкá, пї-

шоў на теребіж, порізаў волі і заньіс гóлови у болóто упхнуў, повідْرِізуваў фості і ўсадиў вола́м у гóбу. А сáм сьіў на корчэ́ви і сьпіва́йні. А ті волі зарі́зани завольі́к у жы́то і чека́йні до вэ́чера, бóде бра́ти до до́му. Потóму пішоў, вьзяў плуг і тельшкі́ і йáрма і заньіс на гості́нец і пороскидаў здоўж гості́нцем. А сам сьіў і сиді́г. Прихо́ди мужі́к с полў́дня, діві́ть сьа: нима́ десь йвго́ волі́ў! І ка́жи: „То, ві́рвало тво́йу ма́ть! — ка́же — пу́стїўім волі́ па́сти сьа, ни пасі́ сьа йі́му! То він повольі́к сьа ў трі́сьтя́ ў болóто! Залы́з ў болóто та й 'но гóлову ві́ставиў!“ — А то́й малі́й сиді́т на корчэ́ви, хлопч́іна, і сьпіва́йні: „Ді́во! ві́л вола́ зьіў!“ — А то́й ка́же: „Бода́й тибі́ ў гóлові за́дівало! Мінні́ вóзде така́ бідá, йак йá витьа́гну волі́ з болóта — а він мінні́ сьпіва́йні, жи ві́л вола́ зьіў!“ — Прихо́ди під болóто, скида́йні шта́ні с сéбе і лы́зи ў болóто, бóди волі́ витьа́га́ти. А то́й ўсе сьпіва́йні. А він ка́же: „Жибі́м маў йа́кого кавáток дру́чка, то́бим за́ра пішоў ту пта́ху за́біў.“ — Прихо́ди до то́о вола́ у болóто і ка́же: „А тра́сьтї́ бн ти зьіў! Йá тебé пу́стїў на горбóк па́сти сьа, а ти залы́з ў та́ке трі́сьтя́ ў болóто — шчо́ж йá зроблю́ с то́боў!“ — Берé вола́ за ро́ги і бóде тьа́гну́ти. Та гóлова ві́смикнула́ сьа з болóта, а він хльáп! у болóто і ўпаў. Та й ка́же: „Ага́! бóдеш маў вола́! ў́же гóлову ві́рваў.“ — Прихо́дит до дру́гого вола́ — а дру́гому во́лови сиді́т фі́ст у гóбі! І ка́же до нéо: „То ти ни маў шчо́ йі́сти, аж вола́ йі́вись!“ — Ухо́піў зі злóсти за гóлову, гóлова ві́смикнула́ сьа з болóта, а він ўпаў. І ка́же сам до сéбе: „Жибі́ буў знаў, жи мойі́ та́ке нншча́сьтя́ чека́йні, то бóўбим ни йшоў с хорóбойу йі́сти!“ — За́берайні́ть сьа і йде́ до до́му. Ка́же: „Йду на пóле, хо́ць возьму́ плуг, тельшкі́ і йáрма, бо шче́ й те пропа́де.“ — Прихо́ди на пóле: нима́ ньі́чо́го на пóльї! Так він ка́жи сам до сéби: „Нима́ волі́ў, ни тре́ мннї́ ў́же римесла́!“ — І за́берайні́ть сьа і йде́ до до́му. А то́й малі́й хлопч́іна ў́се бї́жн́г за ним і сьпіва́йні: „Ді́во, ві́л вола́ зьіў!“ — „А ў гóлові́ тибі́ — ка — за́дівало!“ — Ка́же: „Дóснть мнннї́ бідá — то шче́ йа́кнйі́сь пта́х мнннї́ докуча́йні!“ — Прихо́ди до до́му і роска́зуї́нн сво́й жн́нцьї, йа́ка йі́му бідá. Ка́же: „Плу́га нема́ і тельш́ок нема́ і йáрміў, а волі́ залы́зли ў болóто, поза́груза́ли, йá пішоў ў болóто, хтї́ў витьа́гну́ти — ѓлови пові́дрива́ли сьа, йá попльва́ў та й пішоў до до́му. А пта́х за мнóў ў́се лнтьі́ў і сьпіва́ў: Ді́во, ві́л вола́ зьіў!“ — Так він сьіў у до́ма і ка́же до жн́нки: „Ни зна́ўім, шчо́ бідá, а́лі тнпéр то бóду зна́ти.“

Так тнпéр зноў ві́рта́ймо сьа до то́о снн́ка. Так то́й сннóк дў́жн буў збн́тóчнннй, нн́гдн не мн́г посн́ды́тн ў до́ма, 'но цьоннш, жнн ко́му збн́тка зробн́тн. І на нéо ві́звали́ лў́дн „бэдў́нчнк“. Так він йн́днóо ра́зу ў но́чн пішоў до ксьб́ндза. Там бóдо два наймн́тн, дві́ кў́харкн і старá бабў́ня. Але він прнйшоў ў но́чн до кў́хнн, днвнть сьа, жи ў́сн спльáть —

али кухаркі рошчили дьшку хліба на рано. Так він зачинає робити збітки. Зваў, пішоў, ту рошчину з дьшкоу і вісипаў межи ксьондза і межи ксьондзову на лішко, а наймитови зліпіў ійдному до друоо волосьа до кўпи, а мизи кухаркі злапаў маленьки песнятко, уповіў у пельушкі і положиў межи ними; а старі бабўны зробіў дўтку і заправиў — вибачайте — ў задок. А сам сибі сїў межи начинам, межи горнятама, жибі йго нїхтo не віцьї. Так ў ночі прикінули сьа ксьондз, хтїли ўстати, садїли рўки ў рошчину і клічут йїмосьці: „Тї спїш?“ — „’бо шчо?“ — „Та ти шчоє зробила...“ — Кїе: „Та де?“ — „Та подїви сьа.“ — Йїмосьць садїли рўки те й кажут: „Та то не йїст... та то шчоє гїнчого такє рїткє.“ — І бўдять кухарок: Ставай, засьвїті котра!“ Кўхарка прибўджуїть сьа, слўхай: шчоє мизи ними пишчїт! Так вона бўдїт другойї і кажи: „Ти, та ти дїтїну мала!“ — А та ка: „Брєшш, то ти мала!“ — І зачалї сьа ўбїдвї бїти за ту дїтїну. Ксьондз дїўльвать сьа: шо такo стїло сьа! — бўдять наймитїў —: „Ставай, Йїване, та засьвїті сьвїчку!“ — Йїван схопїў сьа та й кричїт: „Ти, пустї волосьа! Такїє лїг мoцно првїсвўї менї, жи ни мoжу ўстати.“ — Той порўхаў сьа — так шче лїпши тьїгне за волосьа. Той дoўго ни размисльвайї, нїдїймаїи рўку — тарїх! по мoрды —: „Пустї волосьа, ти злoдїйу!“ — А тoї кричїт: „Ти мивє злїпавїсь за волосьа!“ — Пїдїосї рўку та й вїдайї тoму зноу ф нїсок. Так зачалї сьа й бїти, аж йўшка тїчє ўже з нїх. Так ксьондз клічут старoїї бабўны: „Бабўну, стїантї засьвїтїть! Шчоє за бїдї ўлїзла до хїти і не мoжем знїти, шчо йїст!“ Бабўна ўстїла, шукїи сьїрникїў — нїлї нїдїє! А тoї бадўничк поховїў. Так дївїть сьа до кўхнї: йї шче з вєчєра кїлька вуглїкїў з вoгнєм. Так берє бабўна і роздувайї вoгoнь. Шчо бабўна надмєть сьа вoгнїў лўти — а дўтка граїи. Ну, ўже бїдї цїтком! Али бабўна ўсє дмє вўглики та й каже: Нехїй там граїи, абї йї вoгнїў зробила! — Роздўла вoгнїў, засьвїтїла сьвїчку і бўдє дївїти сьа, шчо то йї. Прихoдьвать до ксьондза, а вїн взвїў рошчину вїсипаў на лўшко ўсєу! — Прихoдьвать до кухарок: кухаркї спєречїють сьа за дїтїну. Дїўльвать сьа, а то малєньки песнятко ўповїте! — Прихoдьвать до наймитїў, дїўльвать сьа, а наймитї пїчїлїанї волосьа смoлoїу до кўпи, такї подрїпанї, покїлїчанї, жи нївїть ни мoна пїзнїати йїх! — Та ўзвїлї нoжицї, рoсьтвїлї йїм те волосьа і пустїли йїх. А тoї бадўничк сїдїт мєжи горнятама. Старї бабўна нїшлї мєжи горнята, хтїла пїпїти сьа водї — бадўничк за горня, тарїх! бїбу ў гoлову, а сам в нoги та й ўтїк. — І лўдє вїзвали на нєo „волoўє вўшко“ і „бадўничк“. — І ўжє кїнєц.

Пор. Аванасъевъ N. 168. і т. IV, 407—411; Cosquin II, 147—155; Ciszewski, I, 176—177; Z. D. M., I. 48—49.

43. Чоловік без страху, вдячний мрець і заклята царівна.

То буў такий іідён чоловік, жи ни знаў, що йист біда на сьвітї. Запнтаў сї своїх рѳдичїў: „Рѳдичї, ви ў сьвітї прожїли — шѳ то йи ў сьвітї за біда?“ — Росказали йїму рѳдичї: „Ей, сїну, сїну — шчо йи огрѳмна біда.“ — Тонїру він кае так: „Тату мїї і мамо моїї, жи ви мене дўжи страшати. Йака то йист біда? А до тѳго ўсьѳго йа нїц ни знайу робїти — йак йа дацьї бѳду ў сьвітї жїти?“ — Уповїдаїи до неѳо отец і мати: „Сїну, сїну, вдаї сѳа до йакѳгѳсь реме-сла“. Но, а він каже: „До йакѳгож йа сї ўдам?“ Кажи йїму отец йти до краўцьїў — він ни хотїў, до шнїцьїў — він ни хотїў... Кїлькѳ йи ремесла на сьвітї, він до жадного ни хотїў пристати — іно шче йїдво сїбї вїбраў: до дзїгармїстра. Так дзїгарки робїти жиби він умїў — дѳбри. Завїў йнѳѳ ѳотец до дзїгармїстра і каже так: „Прѳшу, маїстри, наўчїти мѳѳо сїна. — Кає, жи: „Дѳбри, наўчу вашѳго сїна — али дасьтѳ мнїнї пїадесѳат рублїў“. — Угодїў сѳа він на три рѳки. Зачаў він маїстровати — до трѳх мїсѳацьїў то він знаў лїпши дзїгарки робїти, йак сам маїстар. Буў він в неѳо черес три рѳки і пїши до батька до свѳѳѳ, аби по неѳо прїїхаў. Но, прїїхаў до неѳо йнѳѳ отец; глѳануўши маїстер чрїз вїкнѳ, що ѳотец по неѳо йїди — той маїстар маў три члѳаднїкї — так буў той маїстар чарїўнїкѳм, шчо заклѳаў ўсьїх трѳх, шчо ўсьї три стали годубами сївнїи і повїлїтали на жѳртку і сидѳать. Прїхѳди отец до хати, кажи: „Слава Бѳѳу Ісѳуу Хрїстѳу!“ — звчѳїїно. Кажи йїму маїстар: „Слава на вїкї!“ — „Маїстри, маїстри, а де мїї сїн?“ — „А — каже — подвїть сѳа, ондѳ на жѳртцї сидїт — йак пїзнаїїте свѳѳѳ сїна, котрѳ ваш с тих трѳх, то сї йнѳѳ вїдберетѳ, а жѳлї не трѳпїте на неѳо, а трѳпїте на гїншѳго, то ваш сїн бѳде моїїм сїном“. — Але він сї застанѳвїў і не звїїн, шо до тѳѳѳ маїстра вїтпѳвїсти. Оджив йнѳѳ сїн сидїў ў середїнї і дївїть сѳа на неѳо, на свѳѳѳ батька, і показуїт: йа, йа, йа! — так дзѳѳѳѳм нїѳн [дївїть сѳа на мѳне вѳ, а ви там вже звїїяти, йак писати]. А він кажи, йнѳѳ батькѳ, вїтпѳвїдаїи до маїстра, шо: „Йа бѳду ўгагувати. Тѳѳ, — каже — маїстре, мїї сїн, котрїї ў середїнї сидїт.“ — І ѳонї повїлїтали і поставали такїми члѳаднїкама, йак булї пѳрши, злѳуднїи Даў отец пїадесѳат рублїў маїстровї і свѳѳїѳѳ сїна вїдїбраў до дѳму. Той сїн йак пѳрше не робїў нїц, вїдїбраў йнѳѳѳ отец

до до́му, і по́тім не робі́ў нїц. Ка́жи то́й си́н у́до́ма: „Та́то, тато, скажи́ть ви́ минї́, шо́ лю́де ўпо́віда́ють, шо́ йїст на́ свѣ́тї бїда́ — а́ йабим́ сьа́ хоты́ў з не́йу́ віды́ти.“ — Ка́же ўоте́н так: „Сї́ну, сї́ну, нех́ тебе́ Па́нбїѓ боронї́т, жи́би ти́ хты́ў ту́ йїдну́ бїду́ йїно́ зна́ти, шо́ йїст бїда́ ў́ двора́ дўже...“ — Поки́нуў він́ сво́го ба́тька і́ сво́ю ма́тьїр, пішо́ў до́ двора́. Пішо́ў до́ двора́, але́ шож́ — ста́ў за́ вокма́на, фєсьї́ на́ коньа́ і́ йїзди́т си́бі коли́ лю́дїй — лю́ди ро́блять, а́ він́ си́бі йїзди́т. І́ подўма́ў си́бі ў́ сво́їй го́ловї́: „То́ не йїст пра́ўда, шчо́ мо́ї ро́дичї ўпо́віда́ли, шо́ ў́ двора́ йїст бїда́ — у́ двора́ жа́дної́ бїди́ нема́.“ — Тї́лько чу́їи лю́цьку ў́отпівєсьть, шчо́ лю́ди говора́ть, шчо́ йї́ ў́ войску́ бїда́. От́ він́ поки́нуў у́ двора́, пішо́ў до́ во́йска Бу́ў то́ му́дри́й чо́ловїк, одра́зу, ў́ступї́ў до́ во́йска, зїста́ў о́фіце́ром. Ў́сїї си́ на коньа́ і́ йїзди́т, коменди́ру́їи во́йском і́ жа́дної́ бїди́ нема́. Пішо́ў він́ ў́ коўпа́нїїу з дво́ма ка́піта́нами на́ йїдну́їу заба́ўку, і́ зача́ли сьа́ си́бі ба́льва́ти, заба́ўля́ти, і́ зача́ў він́ сво́її жи́тв́а о́повїда́ти, жи́: „Йа́ слў́жу, але́ не́ зна́їу, за́ шчо́, бо́ йабим́ сї́ рад́ з бїдо́їу віды́ти, але́ не́ могу́...“ — О́повїда́́їут во́ї до́ не́го так: „Там́ ти́ до́пїру́ о́фіце́р, а́ ти́ шче́ бїди́ не́ зна́́їш — а́ ми́ ў́же ка́піта́нами, а́ тї́лько зна́їм бїди́, шчо́ нам́ сьа́ вже́ не́ хо́че із не́йу́ сьа́ віды́ти“. — По́ тї́м на́по́їу і́ по́ тї́ забавї́ —: „За́бера́їим сьа́ і́ йїде́мо ў́сї́ три́ на́ сва́цїр.“ — Оджи́ж при́їхали́ на́ три́ до́ро́зы. У́на́ў о́фіце́р є́ коньа́ і́ тї́лько сна́ў, шчо́ є́ коньа́ лєты́ў на́ зє́млю — йаќ сьї́ хў́тко схопї́ў, таќ не́ уздрї́ў, на́ котру́ до́ро́гу тамтї́х два́ ка́піта́ни по́їхало. І́ ста́ўши́ си́ подўма́ў, жи́ ў́же бїла́. Ны́ц си́бі не́ пта́їи, 'но́ свїда́їи на́ коньа́, йї́де вїо́, сам́ йї́деи. Таќ він́ йї́ди, йї́ди і́ ў́хопї́ла йїго́ нїч. За́йїджайї́ він́ до́ гостє́нниці́ і́ про́сьи́ть сьа́ йїго́ на́нїч, о́ренда́ра. Хо́че не́ хо́че жи́д, а́лї́ пере́ночува́ти му́сит. Да́ў ста́нцїїу́ на́ коньа́, да́ў ста́нцїїу́ дьля́ чо́ловїка. Повече́раўши́ і́ положи́ў сьа́ спа́ти; а́лї́ спї́т ни́ спї́т, дї́вїть сьа́ — ў́стаї́й жи́д у́ но́чї, свѣ́ти свѣ́чку, берє́ гара́нник ве́лїкї́й ў́ ру́ки і́ йї́де по́над йїго́ лу́шко і́ мїна́їи йїго́ лу́шко і́ і́де́ ў́ льох. Му́дри́й о́фіце́р шї́двї́ў го́лову́ і́ слў́хайї: бїи́ жи́д раз — ка́жи: о́й! — але́ бїи́ жи́д два́на́ньцї́ть раз, і́ два́на́ньцї́ть раз ка́жи: о́й! Верта́їи́ть сьї́ жи́д наза́д, гасї́ть свѣ́чку, а́ ў́ го́дїннї́ о́сьмі́ то́пїру, льяга́їи жи́д спа́ти — але́ о́фіце́р фу́рг ни́ спї́т і́ си́бі ў́важа́їи. Ў́стаї́й жи́д у́ два́на́ньцятї́ го́дїннї́ у́ но́чї, берє́ гара́нник, і́де́ зно́ў по́над йїго́ лу́шком ў́ то́й сам́ льох, зно́ў бїи́ два́на́ньцї́ть раз і́ два́на́ньцї́ть раз ка́жи: о́й! І́ верта́їи́ наза́д по́над йїго́ лу́шком, льяга́їи́ свѣ́ти. Ше́ста го́дїна́ ра́но — жи́д ў́стаї́й, свѣ́ти свѣ́чку, берє́ гара́нник, і́де́ по́над йїго́ лу́шком, зно́ў ў́ то́й сам́ льох і́ зно́ў бїи́ два́на́ньцї́ть раз і́ зно́ў ка́жи два́на́ньцї́ть раз: о́й! А́ о́фіце́р ў́важа́їи. Но́, по́ тї́м ў́сї́м да́лї́ льяга́їи жи́д спа́ти. Фе́стаї́ ра́но, да́їи́ о́фіце́ровї́ сьнї́даньа́, конє́вї́ обрї́к, звича́їно, йаќ по́вї́нно́ чо́ужо́му чо́ловїковї́ подоро́зьньо́му зроби́ти сьа́.

Оповідай йому офіцир: „Панні орендáру, скажіть ви мині — шчо тейі но́чи бу́ло за дьло? — Ка́жи йму́ орендáр: „Гі́рсти, па́ннї, йакé дьло?“ — „Шо́ нан ходи́ў чере́с три ра́зи до льо́ху і би́ў по двана́н-цьїть раз нагайом і двана́нцьїть раз крича́ло: ой!?“ — Вітпóвїў йму́ наза́д орендáр: „Тóго не мо́жу нї́кóму вітпóвїсти.“ — Ка́же офіцир так: „Мині́ мо́жеш сказа́ти, бо йа́ нї́кóму не скажу́.“ — „Гі́рсти, па́ннї, йак ви мині́ прися́гнети, шо́ нї́кóму ни́ ска́жити, óтжи́ж ф той час йа́ вам скажу́ шчось...“ — Офіцир прися́гнуў йму, жи: „Нї́кóму ни́ скажу́.“ — „Прóсьи па́на, ту бу́л ўмнї́и йї́ден госпóдарж і мв́ял вї́йлкї майóнте́к, а́льи фшї́ско пшени́вал ўмнї́и і на пї́нньдв́ьсьонт рў́бльуф на́брал на́бур йї́шче. Вї́нц вї́н ўмар і мнї́и тен длу́г зоста́вил; і да́льи йа́ й по́шед на цвї́нтарж, йї́го вї́кóпал зь зьї́ми і ти пї́нньдв́ьсьонт рў́бльїў йа́ йму́ одбї́вам.“ — Офіцир помї́ркува́ўши ў сво́їй голо́ві, жаль сьа́ йму́ зробї́ло, вї́нма́їи пї́адесьа́ть рубли́ў с кишéннї, платї́т тóму жї́довї: — „І́ возьмі́ тóго чо́лові́ка, занесї́ наза́д на те са́ме мї́сце, зако́пай йї́го.“ — І́ жид зані́с і зако́паў наза́д, гльа́чогó? — бо діста́ў сво́їй грóши, за той доўг. Забери́йть сьї́ офіцир ра́но, йї́ди сибї́ ў до́ро́гу да́лі. Так йї́ди до́ро́гойу, так йї́ди, так йї́ди — вихóдит напротї́ўко нéго злóтий панї́ч і фурт так йак той йї́ди конéм хў́тко, так той панї́ч ішчé перебї́гайи тóго са́мо́го коньа́ ішче хў́тше. І́ спї́нньа́їи йї́гó і кра́сно йму́ дьа́куйи. Оджи́ж повї́даїи: „Шож ти́ йї́ст?“ — „Ой, — ка́же — йї́сьї́м са́мо́го тóго ду́ша, за котóрогось менé вї́купи́ў, шчось за мене́ да́ў пї́адесьа́т рубли́ў і за мо́їў ду́шу.“ — Ка́же так: „Па́не, йа́ зна́йу, за чї́м ти́ йї́диш — ти́ йї́диш за бї́дої́ў шука́ти; а́лиш послў́хай мене́, ўсьо́ до́бре тибї́ учї́нньў. Йї́дь — ка́же — до тóго і до тóго льї́са, ф тї́м льї́су стої́т па́лац йї́ден пу́стїй, там лї́ст па́нна крульї́ўна за́кльа́та на шатана́. Йак ти́ йї́ї́ вирў́чиш наза́д на ві́ру хрї́стї́янську, óдже́ж будéш па́ном і кру́льом“. — І́ дьа́куйи йму́: „Жї́сь менé вї́ручи́ў від тóго жї́да, шо́ тьї́ло тейі́ душі́ той жид катова́ў — а за тóїи нех тибї́ Бог стокрóтнї́ надгóродїт. І́ тї́лько абї́сь нї́чогó не бойа́ў сьа́.“ — Приї́жджаїи вї́н до тóго льї́са — стої́т па́лац ўгрóмнїй-велї́кїй. Зайї́жджаїи вї́н до тóго пала́цу, чў́їи отпóвїсьть йакўсь, але не зна́їи йаку — гра́їут і сьпї́ва́їут, але не ба́чи нї́кóго. Беру́ть йму́ коньа́ футру́їут, йї́му йї́сти-пї́ти доноша́їут — шо́ вї́н сибї́ іно́ ў сэрцьї́ замї́слїт, так фсьо́ ма́їи, а́ле нї́кóго не ба́чит. Бу́ў то час шéстїй і по-вечера́ўши засьвї́тїў двѣ́ свѣ́чки і чита́їи на ксьóнсьцьї́. Прихóди до нéго відьмї́д грóмне страшвї́їй і велї́кїй і ка́же так: „Добри-вї́йчур па́ну! Йак нан ласка́ў, прóшу ўсьо́ зробї́ти, іно́ тї́лько нї́ц до нї́кóго ни́ ўобзї́ва́ти сьа́“ — і зник. Була́ то годї́на одї́наньцьа́та альбо пу́ддодва-наньцьа́тоїї. Прихóди до нéго отéц і ма́ти йї́гó: „Сї́ну, сї́ну, йак ти́ тут сьа́ ма́їиш?“ — Вї́н нї́ц сьа́ ни́ ўобзї́ва́їи, іно́ тї́лько спї́дїт і на кнї́-

сьцьці читаіи. Каже отец до матери так: „Еее, та шож, — каже — ми до него прийшлисьмо йако гэсьцьці, а він сыі до нас ни відзвіаіи! Запалымі дэсьціть сызьныіў дроў нараз і фкіньмо йигó ф той вогóнь, нех він згоріть.“ — Узьаў батько за нóги, мати за гóлову і розмахали йигó ф той вогóнь страшний фкнїўти — : „Бо й ше він не йист крўльом, а він сыі до нас обзвiаги не хóче, а шож буди ў той час, йак він крўльом буди...“ — Взьалі йигó за рўки, за нóги і ф той вогóнь страшний і великий. А Бог даў, шчо пiвень засьпiваў — ни стiло нi батька, нi матери, нi когó. Лыг він снаги — снаў до дыща. Прихóдит рiно, даў Бог день — óджж доношiаўт йимў iдзеньа, пiтiа, шчо йно він сибi замислиў ў своiй души. Топiруш він собi бвз день подўмаўши — : „Страшний мiй тўтка йист кутóк“ — але чекiаи кiнцьцiа дiлi. Доношiаўт йимў iдзеньа, пiтiа, пiсьньнi сьпiваўт, кричiаь: „Вiват нашому царiў!“ — аги він нiкого ни бачит. Даў Пiанбiг дрўгий вiчiр — буў крiсьнiй гобiд, буў крiсьнiй пiдвечóрок, булi крiсьна і кольiацiа и йимў і йигó конiвi — а він нiкого не бачит. Шiета у вiчiр — прихóдит видмiдi, iнó в iйднў часьть видмiдiа, а у двi чiасти чоловiка і каже так: „Йа-сьўнў кохiаннiй, прóши своiй дiло випоўнити.“ — Угльiауўши він: крiсьна пiанна, у двi чiасти чоловiка, а ў трiтiу видмiдiа — али він сьа до нiц нiц ни ўобзвiаги. На дрўгiу нiч прихóдит у одиiаьцьцiа гóдиннi двi капiтiаги, котóри сьа з ним на дорóзi розлучiли, і витiаўть сьа з ним: „Йак сьа мiаиш, пiаннi óфицiр? — а той сьа до них ни відзвiаіи. Оджи вони кiаут так iйдiн до дрўго: „Тўтка йист стўдiньа дўжи глубóка, ўкiньмо йигó до тiй стўдiньнi — а дiа чогó? Бо він шóно йист тiпiр óфицiром, а ни йист йишчi крўльом, а йак він зiстанi крўльом, хто знiаи, шчо він з нами зрóбат...“ — Взьаў iйдiн за нóги, дрўгий за гóлову і ф ту стўдiньнў йигó понiсли кiдати. Йак'но йигó розмахали, йак'но йигó ў ту стўдiньнў пустили, на тiм пўньтi пiвень засьпiваў і йих не стiло. Оджиж він сибi йак сидiў коли столiа, так сидiў, йак читiаў ксьбiншку, так читiаў, і нiц сьа йимў ни стiло. Даў Бог день, — прихóди пiанна до нiго крiсьна-сьлiчна, взьалi йигó обнiвалi і цоцьулувiала і — : „Прóшу ў той час до мiне сьа вiдавiаги вжe, бо менiсь викуниў од усьогó злóго.“ — От зачалi сьа вони сибi розмóўлiаги крiсьно у пiаньскiх дiлах і цоцьулувiали сьа — та не штўка ў пiаньскiх, али і ў крольiўскiх. Оджиж пуженили сьа вони — по висiльу у пiру дiшiў вони сибi сьа порозмóўлiали, йакi то дiло, шчо ти, а што йа — оджиж пiтiаиьть сьа він йиi: „Шчо ти мiаиш?“ — „Йа — кiаже — мiау крульiфетво.“ — Ну, пiтiаиьть сьа тiпiр вона йигó: „Шчо ти мiаиш?“ — Кiаже: „Йа мiау тiлько iно iйдвiх пiадi-сьiаьт рубльiў.“ (А то йак той пiанiч пiрeбiгiаў злóтий, óджжж він пiвiрнўў йимў тих пiадiсьiаьт рубльiв назiд, óфицiровi) — Кiаже вна йимў

так: „Знайши ти, небоже, шчо — іди ти до того костела, десью сльуб брали, дай тих пядесят рубльїу на бже.“ — Запраг він штири конї, повуз krásний і йди він до того костела, де браў сльуб, тих пядесят рубльїу дати намши. Запраг він цуг свїї і йди — виходи до него на гостїнцьї старайа баба, каже: „Панўнью-шердєвкю, прѡшу вас на шьвїданьа.“ — Але то була велїка чарїўнїца, так того пана одразу очаровала. Тепєркай пшѡў він там на сьвїданьа; дала она їму двї сльїки по сьвїданьа, тому локайвї, і —: „Йак пан схѡче ў дорѡзы водї, шчобисьте їмў далї тїї двї сльїки зїєсти, то пан не схѡче водї.“ — Вийїхаў пан ў шїў дорѡги і захѡтїў водї ў такїм мїсьцьї, жи дє водї не мѡжна було дїєгати. Алеж локай даў панѡвї тих двї сльїки зїєсти, і пан сьа вїкинуў і спит. Али спаў до годїни дваначьцатої, убўджуїть сьа і каже локайвї: „Вертаї сї назад.“ І вїї сї вернўў назад на тойа самѡїи мїсце — вихѡди баба, прѡси їнѡ на гобїд. Поїїхаў він до неїї на гобїд — ў неїї krásно погобїдаў, до костела не їїхаў. Дала локайвї двї їаблонї —: „Нати, йак пан схѡчи ў дорѡзы водї, дати їму тих двї їаблонцьї зїєсти, то пан ни схѡчи водї.“ — Оджиж пан погобїдаў, а до костела ни поїїхаў, бо їнѡ ўсьѡ злѡїи вїдвирнўло. Вийїхаў пан у шїў дорѡги назад, ў тїм самїм мїсьцьї, ў такїм, ў котѡрїм не було водї, а пан захѡтїў водї. Даў локай вїєсти тих двї їаблонцьї і пан сї вїкинуў і спит. Пришлѡ пул до четвєртої — пан спаў; прибудїў сьа і казаў свѡму локайвї, жиѡ завертаў конї до теїї бабї назад на пудвѡчѡрок. Завертаїї сьа він назад — вихѡди баба і прѡси: „Прѡши пана їше на подвѡчѡрок.“ — Поїїхаў він на пїдвѡчѡрок, попїдвѡчѡркуваў і дала баба локайвї двї грўшки —: „Нате вам, йак пан схѡче у дорѡзы водї, прѡши дати тих двї грўшки зїєсти, то пан ни схѡче водї.“ — Оджиж вийїхали вони ф ту самўїу дорѡгу, і пан гваўт захѡтїў водї і ни мїг дїєгати водї. Допїруж даў локай тих двї грўшки зїєсти і пан сї вїкинуў і спит. Надїжджайї їнѡ жѡна і пїше їмў лист і фкладайї їмў до кишєнї. І вийїмайч злѡтїї пєрєстїнь зї свѡго пальцьа і лѡмїт на двѡїї і йїднў половїну берє собї, а дрўгўїу завївїайї у пїпїр і дайї локайвї в рўки —: „Йак пан фєтанє, дасїш їму той лист і той пєрєстїнь.“ — Так їмў паны написата, їнѡ власна вїрна жѡна: „Натибї, мїї мўже кохачїї, той пєрєстїнь, тўїу половїну, — котѡра сьа половїна зїїде наша до кўни назад, ф той час ти бўдєш моїїм мўжом, а їа твєїу жѡнѡїу. Далї с тєїу бабѡїу шчо ти майїш зрѡбїти: повертаї назад ї йак она тебє бўдє прѡсїги на кольачїїу, нїц їїї не рѡбї, но вїньми зї шпачї шабльї і зрубай їїї шїїу. Ф той час, йак сьа той пєрєстїнь зїїдє до кўни назад, йак він буў, ф той час бўдїш моїїм мўжом, а їа твєїу жѡнѡїу.“ — Обєртаїї сї назад паны, їїди ф тойа самѡїи мїсцьї, — вихѡди баба і прѡси їнѡ на кольачїїу.

Нынц він сьє не розмисльаў, 'но виймаѝи с шпáти шáбљу і варáз бáби стинáѝи гóлову. Оджи с тейі бáби нальлáло сьє три милы на ўсѝи чáсти мáзы-смолы. От він йіхаў, йіхаў, йіхаў і ни мiг чирес тўйу смолу перейіхати. Покидáѝи він свѝй пóязд і свѝй кóны пiхльáѝишчі вже, сьїдáѝи на йїднóго коньá навэрх — заледви-заледви він тўйу мазь перейіхаў.

Йїди він, йїди, так далéко зайіхаў, ф такі лѝсá, жи 'но сьватé нéбо і землá. Здибáѝи він три чолóвiки, котóрі сьє бiют на смерть. Прихóди він до них і кáже: „Льўде, льўде, за шчо сьє ви так бiйтé? — „Ой, так ти нам ни порáдиш, нибóжи, — ни такі булі, йак ти, а нам нiчóго не порáдили“. — „Але прэцї шчо?“ — питаѝи сьє він йіх. Кáжут йїму так: „Жи́б ти нас мiг так россудїти, то жи́б тибї надгоро-дїлїсьмо. Алез ни такі булі, йак ти, а нас ни россудїли, і ти нас ни россудїш“. — Кáже він: „Чомў? йа вас россуджў — инó скажїть ви мнѝв, о шчо сьї вам росхóдит“. — Повїдáѝут вони́ йїму так: „Бўдемо тибї грéчнї і дўже, йак ти нас ў тiм дьїлі россудїш“. — Питаѝиць сьє він йіх: „О шчо ж сьї вам росхóдит?“ — Кáже так: „Ми ўсѝи три брáтвa йїздéсьмо, помёр нам отéц і дїстáвнїў нам три рїчи — тїлькó нам ни сказáѝ, котрóму мáѝут тї рїчи бути. Оджи той брат хóчи сибї, а той хóчи сибї — ўсѝи три брáтвa хтвáть, жи́би булі йїднóму ўсѝи три рїчи“. — „А — питаѝиць сьє ж він йіх — йакї́ж то рїчи?“ — „А — кáже — чéснїй господїне, такі рїчи: даў нам бáтькó покїнуў рушнїцьу, такўйу, йак далéко бáчнш, так далéко нéѝу застрїлїш і шчо схóчнш. Покїнуў нам сьїдлó такóѝи, жи йак ўсьáдеш на нéго, то поїїдеш і до нéба аж і де схóчеш. І шче покїнуў нам такў йїднўйу рїч: нагáѝку — жи́б бўдо сто регїмэнтїў вóйска, то йно ўдáри йїдén раз, то тейу нагáѝкоѝу ви́бїи ўсё одрáзу“. — Оповїдáѝи він до них так: „Льўди, льўди, а йа вас россуджў. Йа набїў рушнїцьу тўйу кўлькóѝу і стрїльу черес тўйу горў, а котóрнї з вас злпáѝи ту кўлькó хўтши, то тóго бўдут ўсѝи три рїчи“. — Оджи ж набїў він ту рушнїцьу кўлькóѝу і стрїльнў черес горў, а ўсѝи три брáтвa за нéѝу полетїли. Йак вони́ полетїли за нéѝу, він звáў фесїў на сьїдлó, рушнїцьу на плéчи і нагáѝку в рўки і вїо! фесїў і поїіхаў ў сьвіт. Так далéко йіхаў, так далéко йіхаў, зайіхаў ў такі лѝсá, ў такі дэбра, жи 'но сьвіт, нéбо і землá і лѝс — і захонїла йнó нїч. Ф тiм лѝсѝи засмутїў сьє він —: „Вже топїру бїдá, шчó йа бўду бїднїй дьїяти“. Але дiвїть сьє він, шчось уў лѝсѝи сьвїтїть сьє. Прихóди він на те сьвїтлó, ўхóди до хáти — а там йнєт дванáнцьбїть розбiѝнїкїў. Прихóдит —: „Добрїйвечїр вам!“ — Повїдáѝут йїму: „Дóбре здорóўлá!“ — Питаѝуть сьє вони́ йнó: „Шчо ти ўбїў колї?“ Кáже: „Ўбївїм ксьбiздá, ўбївїм пáна йїднóго“... — Кáже: „Шож ти мáѝиш за грóшї?“ Кáже: „Мáѝу пїадесáть рубльїў“. — „Ей, йакїй дурáк с тéбе, шоби ти льудїй калы́чну за пїадесáт рубльїў — то ти

не йістесь жадний розбійник. Преці нас йіст розбійникіў дванавьцяті, а ми людій ни ўбіваймо“.— „Ну, скажітьжи ви миньі своїў сторійу — йа вам ўже ўповіў мойў сторійу, а ви миньі скажіть своїў, йак ви ўбівайіте“... — „Е, ми — каже — маймо такі черевіки, которійі на ноги насадимó, то йак стўним крок, то мільа, а йак скóчим, то дві. А маймо такий плашч, жи йак сьа ўберём ў него, то нас нїхтó не видит у нїмў“.— Прóси він йіх: „Будьти ласкаві, озьміть той плашч на себи, чи йа вас буду видіти“ — хотїў сьа переконати. Але взяў розбійник найстарший плашч на себе і питаїть сьа йігó: „А чиж ти мене бачиш?“ — „А — каже — нї, не бачу тебе. А позволтиж — каже — з ласки свейі миньі, чи ви будете бачити мене“.— Далі йіму той плашч, взяў він на себи і кажи так: „А бачити ви мене, людї усї, чи нї?“ — назваў йіх людьмі. — „А — кажи — ни бачимо, власни ни бачим — каже — нїц а нїц“.— І кае так: „Бувайтиж ви здорові. Йак мене ни бачити, то вїйици бачити ни будити!“ — Хапїў черевіки в рўки, вискакуїи на двір, чиривіки на ноги, плашчём сьа ўкрїў, усїў на сьїдло, рушницю на плечи, а нагаїку в рўки і поїхаў високо поїд самим небом. Фсїх розбійникіў ошукав. Йїде він, йїде, далеко йїде — до зеленого гаїў, аз до склянóго замкў. Прийїжджайи він там, застайї своїў жонў на сьльубї-на висьльў. Але приходи він там, зложїў свої річи на ўособлівосьци і поховав: і рушницю і сьїдло і нагаїку і черевіки. Приходи він до хати, нїби там, де висьльа, і дивить сьа, шо сьа дїїи з йігó жонїўу: йігó жонá сидїт за великим столóm с крульом на посады. Приходи він і сьїдаїи сїбї коло неїі, сидїт, сидїт — але пїут вони сїбї обїи гербату. Сьїў він сїбї коло неїі із дрўгого бóку і сидїт ф тим плашчї, ф котóрим йігó нїхтó ни бачит. Пїут они сїбї гарбату чїлюб чай — виймайи він тóго пїў пєрстивьа, той óфіцир, і кладє йї до склянки. Оджи вона йак вїпила, так той пїўпєрстивь дзєвнькнў йї до зубїў — фкрутни вона сї зьльакла, шчо за дїво. Взьала той пєрстивь і виймайи свїї с кишєнї, своїў половїну, і складайи до кўпи і раптом сї пєрстивь злеп до кўпи, той злótив. Вона сї ўкрутни зьльакла, фстайи на ноги чирис цїлдуїу мївїстєрїїу, через такїї красні гóсьци і уповїдайи: „Панóве гóсьци, йа сїбї зробїлам кўфер (не зробїлам, но казалам сїбї зробїти кўфер), разом казалам йігó фкувати сїбї. Типєр мнї прóшу вїтповїєсти — шчо йа вїт тóго замкá згубїлам кльуч і йа казала сїбї доробїти гїншїй кльуч до тóго замкá — тепєр ви миньі скажіть: которїй кльуч йіст лїпшїй, чи той, жи сї разом робїў з замкóm, чи той, жи сї даў пóтым доробїти?“ — Вїтповїли йїї фсї: „Лїпшїй той кльуч, которїй сї даў разом зї замкóm зробїти. Бо вже той дрўгїй ни так сї вдáсть, йак той, шо сї разом з замкóm робїт“.— Була вона терпїлива, пїшла до сьльубу і взяла с тим крульом

сьльуб. Клякну́ди вони до сьльубу об́оїи і ўклякну́ў пёрвий чоловiк у тiм плащi рáзом з нiми до сьльубу, звичáйно, той сьльуб браў раз, а той браў два. Оджи по висьiльу звичáйно йак чоловiк зi жiнкой — той ни вiтступáйи у плащi. Той кáжи: „Мойá жiнка!“, — а той скидáйи с сéбе плащ i дайтъ сьа вiдлiти i кáже: „Мойá жiнка!“ — Той круль кáже, жи: „Йа браў з не́йу сьльуб!“ — а той óфiцир кáже: „Йа браў два рáзи сьльуб з не́йу! Ти браў i йа браў!“ — Кáже той круль, котóрий сьа з не́йу побрáў: „Но, небóже, ставáймо до вóйни!“ — Вiтповiдáйи йiму той ниборáк: „Ставáймо“ — кáжи. Той сибi закомендирувáў свойi вóйско, кiльканáйцьитъ регiментiў, i шчо вóйска жаў, так до вóйни фсьо сформувáў — а той сам йiдén з душéйу. Але той нибогáцько розжисьлáўши плащém сьа ўкриў, на сьiдлó ўсьиў, рушницю на плéчи, а нагáйку в рúки, черевiки на нóги, йiздит сибi попiт сáмим нéбом i си ўважáйи, де сьа круль обертáйи. Спускáйитъ сьа з горi, берé йнго запiт пáхви на свойi сьiдлó i таскáйи йнго пiт сáме нéбо, пiт сáмi óболоки. Питáйитъ сьа йнго: „Скажи мнвi тепёркай — чийá жiнка, чи твойá, чи мойá?“ — А вiн оповiдáйи так: „Ой, тепёр нех бóде твойá вже“... — „Бо йак тi пúшчу до землi, то áвнi твойá кроў ни долетiт!“ — Присьгайи вiн йiму пiт сáмими óболоками, шчо: „Твойá жiнка, iнó будъ так дóбрый i грéчний — ньц не хóчу, iнó менé знесi вá зéмлю, а тибi дару́йу свойi крульiство i ўсьáкий ўсьой мiй край. А менé живóго знесi, нех йа сибi йiду ў сьвiт, абим жиў. — I во вiки вiкóм áмнiнь.

Записано в Берлинi вiд господара Ивана Якимовича з прозвищем „Тарабан“ 1896 року.

Незручне счiплена кiлькох казкових мотивiв: 1) чоловiк, що йде шукати страху пор. Етногр. Збiрник I, 5—8, Аванасьевъ, N. 204 i т. IV, 488; Grimm I, N. 4 i III, 13—19; Cosquin II, 253—263; 2) мрець визволений вiд покути дае герови чудеснi дари, пор. Етногр. Збiрник I, 36—39. Ciszewski I, 177—180; 3) герой визволяє царiвну пробувши три ночi без переляку серед страховищ, пор. Grimm N. 121; 4) герой наслiдком чарiв забуває про свою мiлу, пор. Pentamerone I, 219—237; 5) герой при помочи хитрого пiби-суду здобуває чудеснi рiчи, пор. Аванасьевъ, IV, N. 167 i IV, 407, Руданський, Твори V (Цар Соловей ч. I); 6) герой на весiлю своiй жiнки, пiзнавæ через розломаний перетiнь, пор. Вук-Караджич, Пjесме III, 162—167; Grimm, N. 101.

44. Як брат брата визволив i злого духа стратив.

Оджиж буў сибi йiдén такiй пан, маў вiн сибi йiднú кляч i сýку; та кляч мáла два лошаки, а та сýка мáла два пёсики. Оджиж то рослó, от i хóбци рослi, повиростáли, даў пан до шкóли, óжи вони сьа по-

привучували — от, батько ўслаб. От і ўслаб і ўмер. Алеж ті хлопці ў школах були ўже вицьвічені — : „Типер нас треба до війкишних шкіл давати, а нема кому ўилачовати — оже покидаймо школи і ходим до дому і той ґрунт пускаймо ў посасий і берім собі ґрейцар і поспраульаймо собі мундур такий, жиби то межи льуди десь вийти, і підемо ў світ вандровати“. — Оже воиі собі вziali по лошакові і по йидному песикові і вийіхали з дому. Але вийіхали кавалок ў дорóгу і здібали собі дві дорóзи і стали на тих дорóгах. — „Ну, і шож, брате, — каже — кўпойу не будем йіхати, ти пускай сьа ў праву дорóгу, а йа в льву дорóгу“. — Так йиден до другого каже: „Йаґжеж, брате, буде, йак ми сьа розйїдем? Бороні Бóже смёрти ў дорóзи, йак ми будем знати йиден у другому, йак на котрого слабість спаде?“ — Оджиж той старший каже: „Одји так, брате: йа майу нóжик і закопайу йигó на тїм роздорóжі — жельї в нас котрий ўслабне, а — бороні Бóже — і ўмре, а ти будеш здорóў в нас котрий, а прийїде на те роздорóжа, а той нóжик чїстий, то ми 'обїдва жиїмó, а йак заїржавланий, то вже в нас йидного нема“. — Оже смўтно сьа зробило братові у свїтї і прахтикуваў і ниц не мїг спрахтикувати і тьашко йїму на сёрцьї і повертайн назад на те роздорóжа, добувайн цигóрик — заїржаўланий — : „Йї Бóже мий, Бóже, Бóже! нема мого брата, — першесьмо були ў кўні, але тепер вже нема, ўже небóшчик“... — Оджеж той брат, жи поїхаў ў перед, і прийїхаў до йидного мїстóчка. Те мїстóчко дўже хорóше, сьльичне, 'но тїлько дўже жалóбне. Оджиж той панїч пвтайн тóго господїна, жи буў ў него на кватїрі, шо то йист, жи такий нарид красний і мїсто файне, а такé йи жалóбне. Оджиж той господин зачаў розговóрувати, жи — : „Ў нас йи така змїйá, жо вона шчо дньá мўсит чильадїну зїсти, а нїнї то вже припадайи найяснийшого нашою монархи, то мўсит дочкў дати, бо кóльїа вже вийшла“. — Оджи той допїру каже: „Запровáдьте 'но ви менé на то мїсце, де та йист змїйá“. — Оджи той господин йигó завїў, де то вона була — там капелїчка була вїмурована і там йак вона прїйшла туди і ту чильадїну привезли і ту дўшу мала згубїти, то перше та чельадїна Бóгу сьа помолила ў тї капелїцьцї. Оджи він усьїў на свóго коньá і зьаў свóо пса і поїхаў до тейї капелїцьцї, кльакнўў і добўў квїшку і зачаў сї Бóгу молїти. Але лїви сьа, слўхайн — гримїт звїттам, йде. А то та змїйá вихóдят. Показáла вона двї голові, шо 'но хтьїла йигó ўхопїти — той йак махнўў шаблейу, і видитьá. Ожиж та погулá назад, óжи вихóди зноў ш штирма головами — ак він махнўў, так зитьáў тих штири голові. Оже він слўхайн — гримїт зноў, зноў іде; аж вихóдит, майн шїсьть голоў. Той йак махнўў, так видитьáў тих шїсьть. Слўхайн — зноў гримїт, іде, майн дванáньцьїть голоў уже. Оже він махнўў і цестинаў чїсто йи гóлови і зачаў сї Бóгу мо-

літи. Оже він віт тих головиў відрізаў тих двана́нццять йазікіў і завя́заў собі ў хустинку відва́гну. Але Бо́гу собі помоліў сы на кьо́нсьцьці і слухайи — везе́ локай цы́сарову дочку́. Той локай привіз її під гору́ і ка: „Забирай сьа, йди!“ — та забрала сьа, пішла до те́йї капели́цьці. Приходи вона́ до те́йї капели́цьці і добу́ла кни́шку і ста́ла сьа Бо́гу мо́літи. Помоліла сьа Бо́гу, та й той папич узваў її за ру́ку та й ка́же: „Ти тепе́р мойа́, а йа тво́й. Оже, йакі ми ўзна́ки дамо́ йіде́н дру́гому, жи ми бу́дем сьльубова́ти йідно́ дру́гому?“ — Оже вона́ ма́ла зло́тий пе́рстень, приложила на дво́йи, дала́ йімў полови́чку, а взяла́ собі по́лови́чку; а він маў відва́гну ху́сточку, переде́р на дво́йи, зваў собі по́лови́цьцу, а даў йі полови́цьцу. — „Оджиж тепе́р бу́дзьмо здоро́ві, за рік і за два ми́сяцьці бу́дем сьа ви́дѣти, а йа шче по́йду ў сьвіт прахти кува́ти“. — Оже вона́ поверну́ўши сы до до́му приходи́ до те́йї горі́ — локай сто́йит. — „А чо́гож ти, небо́же, йдеш наза́д?“ — „Бо буў там та́кий-та́кий і ту зми́ў поруба́ў і мене́ віт сме́рти відратува́ў“. — Ожи він ка́жи так: „Йак тибі́ ни бу́ло сме́рти там, то йа тибі́ зроблю́. Присьагви́ ти миньї, жи ти буде́ш ме́йу жінкойу, а йа тво́йім чоло́віком, то йа тибі́ сме́рти ни бу́ду робі́ў“. — Вона́ сы зьляка́ла і ка: „Йа тибі́ присьагну́“ — але так на сьва́тій здога́д. Ожи він йі́ зваў на по́йзд наза́д і привіз йі до ба́тька. Так ба́тько шчу́доваў сы, жи: „Ти йі́ привіз наза́д!“ — ожи він перед цы́сарем, жи: „Йа ту зми́ў поруба́ў“ (а він забраў го́лови, а тамто́й йазі́ки зваў) — ну, і ба́тько допі́ру сьа сконте́туваў тим і ўты́шиў сы, жи: „Ти бу́деш мойім зя́тем“. — Та́кжеж той локай прїндори́ (хоче), жиби то ху́тко весы́льа бу́ло і за́повідї ро́бити, а ма́нрха ка́же: „Миньї ўсьо йідно, чи за́ра, чи пізьньїше“. — А дочка́ зробила́ сы сла́бѣу. Йак она́ зробила́ сы сла́бѣу, та й ма́нрха ка́же: „Га, тру́дна ра́да, весы́льа не бу́де, бо дочка́ слаба́“. — Одже ба́тько дочкі́ пита́йи: „До́ньу, мо́жеби весы́льа за́ра спра́вити тибі́ с тим ло́кайом?“ — А вона́ ка́же до та́та: „Мій тату́нчу коха́нний, миньї сьа так ў сы́нї присьї́ло, жи йа ма́йу ў жа́лобі ході́ти рік і два ми́сяцьці, то йа допі́ро за не́о піду“. — Оже ви́йшло рік і два ми́сяцьці, зачина́ют весы́льа ро́бити. Ожи той ма́нрха росписаў по сво́йї фами́льїї, по сво́йї й по чу́жї: „Хто ма́йи во́льнисеть, нех сьа йі́де на те весы́льа двї́гити“. От, зачалó сьа те весы́льа іс тим ло́кайом. Але го́сьты прїйзѣда́ть ра́нше і пізьньїше і той подоро́зьний прїйхаў іс тим псом. Ожи він там йак прїйхаў на то́й дзвїдзї́нец, так то ўсьві́тіло чїсто, бо буў зло́тий на ным губі́ор — ожи він написаў лист і даў йі, те́йї молодѣ́йї наймоло́гтшї сестрі́, жоб она́ доручї́ла сво́йї сестрі́. Оже вона́ діста́ла той лист і перече́тала, жо той самї́й йи, жо відратуваў йі́ віт сме́рти — ожи вона́ до ба́тька сказа́ла: „Тату́нчу, ту прїйхаў та́кий сту́дент, жи ми ра́зом булі́ ў шкóлах, ожи прóши, жиби він ту буў на

весьільу". — Майи він коня́ і пса — да́ти ї́му ста́нцію, псо́ві, коне́ві ста́нцію, а павича́ то́го на те висільа́ вже. Оже́ те па́нство сибі́ йак сьа́ похóдило́ вже, й́ло і пі́ло, та й за́чали́ сибі́ й́де́н по дру́гові —: „Ано́, каза́ти сто́рїю!" — Оже́ те па́нство фсе́о ви́говори́ло ны́бя, шо́ бу́ло при́ тим кі́рмаші, аж при́шло́ вже до па́на молодóго, жи́би той й́акү́ ка́ску сказа́ў. Ожи́ він за́чаў вогорі́ти: „То́го-то́го дьня́ найасьні́йшого ма́нарха пові́зим дочкү́ — б́жим ті́ змі́йї го́лови повитти́наў і ті́ го́лови ма́ю на по́каз". — Ожи́ж при́ходи́ аж до то́го стү́дента вандро́уного —: „Нех па́н ска́же й́акү́ ка́ску!" — Той вандро́уний ка́же: „Коб сьі́ па́нство не гнѳва́ло, й́абим пові́ў ка́ску: ка́жна дзѳві́рина, жи́ лѳта́йи і хо́дит, чи мо́же бу́ти бі́зь й́азі́ку?" — Так сьі́ па́нство чу́дува́ло, жо́ не мо́же бу́ти [сама́ рі́ч — й́ак мо́же бу́ти?]. Оже́ж добу́вайи хусті́нку, розй́а́зуйи ті́ й́азі́ки і прѳту́льуйи до тих го́лоў — і ка́жен при́ходи́.— „Оже́ тепе́р, — ка́же — мойі́ па́нство коха́не, нех сьі́ пані́ не гнѳва́ють — жи́ то́ йа́ йі́ сам ві́дратува́ў". [А ло́кай бзди́т уже́ ў шта́ні, ха ха́!] — А дочка́ ка́же: — „Так, тату́нью, так! То́ мій муж, а йа́ й́нго́ жо́на". — Ші́ро ло́кайа́ на о́ік, а то́го поса́дили з молодóйу, вандро́уного. Оже́ па́нство за́чалó́ сибі́ ра́ду ра́дити — ўра́дили та́ку ра́ду, жи́ й́нго́ зві́ттам ві́ступили, а то́го з молодóйу поса́дили — а то́го взба́ти, ло́кайа́, привй́аза́ти го́гірові́ до фоста́ і ви́пустити́ ў по́ле, жо́б й́нго́ ко́сти розне́сли.

Ожи́ найасьні́йший ма́нарха́ й́ако́ сво́йїй до́цьці́ да́ў полови́ну майі́тку і зроби́ў ї́х господа́рами. Тепе́р вони́ сибі́ ўсо́бне зо́стали́. Ожи́ він бу́ў вже́ ў сво́йїх до́брах — подиві́ў сьа́ він пе́ршої́ но́чи ў ві́кно: вогóнь па́літь сьа́, горі́т. Ожи́ на дру́гїй де́нь бере́ть сьа́ він і й́іде́ на польова́нья, бере́ сво́о пса́ і коня́. По́ййха́ў і за́ййха́ў в лі́се і зблуді́ў; за́чаў він блука́ти, не мо́же ви́йхати́ до до́роги. От, захо́пила́ й́нго́ пі́ч, тре́ба ночу́вати. Пі́шла́ бі́да, дошч, слота́, ві́тер-бу́ра, от, він змерз —: „Тоб й́ако́го вогню́ розложі́ти, накла́сти вогóнь, розі́грїти́ сьа́". — Ожи́ він хо́дит, гльа́діт то́б чо́го сухе́нького — зди́баў він лі́сьтьа́ й́ поро́хна́ і розложі́ў вогню́. Ожи́ той вогóнь розгорі́ў сьа́, і він коло́ то́о вогню́ розі́грїў сьа́ і й́нго́ сон зморі́ў. Але́ слү́хайи́ в но́чі: соба́ка забрехала́ — і він сьа́ при́күну́ў, але́ діві́ть сьа́: й́де ба́ба. — „Ой, пану́нцьу, й́абим хты́ла сьі́ розі́грїти́ коло́ то́го вогні́кү́ трóшки"... — Али́ при́йшла́ до вогню́ і за́чала́ ру́ки зате́рати́ — о́дже́ж то́о зноў сон зморі́ў. Але́ вона́ ма́ла прү́тик — дѳу́льчачи́ сьі́, жи́ той спит, та́ й па́ц, ко́ника прү́тиком, та́ й ко́ник ка́менем ста́ў; дру́гїй раз па́ц! пе́сика, та́ й пе́сик ка́менем ста́ў, но, та́ й вже́ нема́ ны́ц, вжо́ по фа́мільї́й.

Оже́ж тамто́й брат при́їзди́т на те́ роздо́рожа́, діві́ть сьа́ на но́жик: заі́ржа́вляний. — „Ге́й, — ка́же — Бо́же, Бо́же, нема́ мо́го бра́та на свѳі́ті!" — Оже́ він поверта́йи на ту до́рогу́ самү́, кото́рою́ брат

поїхаў—оже він приїхаў аж до тоо самóо міста. Зайіхаў до тоо самóо господіна, шо тамтóй буў, йнó брат, та й він там роспитуїть сьа: „Чи не було там такóо або такóо часóm ў вáшнм місьтьї?“ — Оже йнму той господін росказаў, шо: „Буў такїй-такїй на пáньске облича і ту то зробиў і сь цїсароўойу дочкóйу сьлюб узьаў“. — Оже він ныц сьобі с тоо не рóби, 'но йде прóсто тудї. Приїздит він сьобі до дзьндзїньца — óже йнму кричáть: „Гвер раўс!“ — вже йнму кричáть до по́сту, принц йде. Оже жінка тамтóго вїйшла напрótьїў нéго з великóйу рáдостїйї і чоловїка вїтáйї:—„Жось поїхаў на польовáньа і тебе тїлько-тїлько не було“... (а вона не знáйї, шо то йї брат). — Оже вона з великóйу хенцїстїйї і повелá йнó до своїїх дóбрїў. Оже вони передновáли сьбї, прицьлá йнó, йак сьї належїт, він сьї йї вїлятаў, жи йнó брат с польовáньа зостáў. Пїшли вони ў но́цї сьобї спáти — вьзэаў він своїу рушнїцьу, положиў ў середнїнї, і зноў ўстаў ў но́цї так, вже так по пїўно́цї, і зноў дївить сьї: палїть сьї вогóнь. — „Моїá жóво кохáна, шо то сьї за вогóнь палїт?“ — „Ой, тобї ныц, 'но вогóнь та й вогóнь. Так йак тамтóго рáзу сьїсь двїўї, то пáру дньїў тебе не бóдо“. — Оже вони переночувáли, зготовáла вона йнму сьнїдáньа, і він берéть сьа на польовáньа. Вовáж йнó прóсїт: „Мїй мўжу кохáнїй, ни йїде на польовáньа, тобї польовáньа не потрібне“... Але він зибрáў сьї, такї поїхаў на польовáньа. Поїхаў він на польовáньа і зноў то сáмо збудїў з дорóгн. Захопїла йнó нїч, тра зноў ночувáти в лїсьї. Схопїла сьї бóра-нешчáсьтьа, дощ, зноў сьбї гьлэдїт, тоб шчо вогнў розложїти, жоб сьа розїгрїти. Гьлэдїт він, шукáйї тоб чóо сухóо — наклаў він той вогóнь, той вогóнь розгорїў сьа і йнó сон морїт. Але зачáў собáка брехáти, той сьа прибудїў — ба йде бáба і прóсїть сьї до вогнў — : „Пау́ньцьу, мóжеб йа приступїла до твоó вогнў і розїгрїла, бо дўжеж змэрзла“. — А він примóвїў до нéїї: „Вóльнó, вóльнó прїїтї, розїгрїти сьа“. — Ожи він почувїши, жи та бáба прїїшла, ўже йнó спáньа не берéть сьа, 'но фурт уважáйї, шо та бáба робїти бóде. Оже вона пóзур даїї, чи той пап спїт — він не спїт, 'но тїлько так дрїмáйї, а дївить сьї дóбре — онá пац! кóник на голові: кóник кáменем стаў. Хтьїла пёсїка, а він йї за рúку. — „А де — кáже — мїй брат? А де моо брáта кїнь? А де мїй кїнь?“ — Дóсїть, вьзэаў йї бїти. Онá кáже: „Пау́ньцьу, бóде, бóде, бóде зáра твїй брат і твїй кїнь і пес“. — Ожи зачáў йїї бїти — ўстаў йнó брáта кїнь. — „А деж мїй брат допїру йї?“ — Но, то ўстаў брат. — „А деж брáгїў собáка? А деж мїй кїнь?“ — Дóсїть, ўже поўставáнї, йї ўбїдва, брат уже ўстаў, йї пес і кїнь. Оджеж тї брáтї розвїгáли сьа сьбї бїдва —: „Ей, тож, — кáже — брáте, смáшно спáў!“ — „Абó — кáже — ти спáў — ти кáменем лїжáў“. — Зачалї ту бáбу бїти —: „Ідї, берї водї, кропї

Ї гору (ныби на те місце), жиб льуде ўставали — бо гора дуже була. Бабу бйут, баба просьте сы: „Ой, чекайте, пані, — каже — піду, наберу води, поўстайут“. — Повелі їй до криниці, набрала вона води, покропіла ў гору — ше більша росте. Ті зноў бйут бабу. — „Ой, чекайте, пані, не бйити, їа ўже возьму тейі води, покропльу, то ўже поўстайут“. Їак пішли з неїу, набрала води, їак покропіла, зачали дьаковати льуде, ўставати, досьте, с тейі гори не знати шо зробило сьа, не було гори ныц, 'но вже рїмне поле. Оже 'брадили сьа сибі, шо с тейу бабоїу робїти — треба забїти. Їак забїли, так поўсїдали сибі на коньї і їйдут. Ожеж каже: „Брате, їа с твейу жїнкойу тейї вочи спаў, але ныц злого не зробїў“. — А той те вїслухаў, та взяў шаблю та ї голову зїтїаў свому братові —: „Їакїм ти способом з меїу жїнкойу спаў!“ (А вїн їак льгааў, то прегородїў сьа). Оже стаўжи їнго пес і кїнь над ним плакати; а той забрaў сьа, поїхаў до свейї жїнки, до дому. Але їак той прїїхаў до свео дзьидзьїнцу, пaтрoль стоїала на вартї, зачали кричати: „До їверїў!“ — шо принц їїде. Жїнка то ўчула, жи чоловік їїде, з великойу радостїїу зноў тїшить сьа. От, заклїкала вона зноў їнго до свейї салї там, переднували сибі, повїсиў вїн своїу фўзїїу на пўлку. Ожиж вона питайї їнго: „Вїдльа чбо то, чоловіче, їнст: пєрша нїч — була фўзия на пўлку, дрўга нїч — була меже нами, трєтья нїч — зноў на пўлку?“ — Оже вїн сибі подумаўши, жи їнго брат ныц злого ни зробїў, і зачаў зноў їїхати до свео брата, подивїти сьї до свео брата, їак вїн лежачї лежаў. Прїїздїт вїн до свео брата — стоїт пес по кольїна ў сьльозах і кїнь по кольїна ў сьльозах, плачут над ним. Ожи вїн с тоо ўсбого поїхаў вїн сибі по ту воду, розміркуваў вїн сибі, роздумаў — от, прїїшоў вїн сибі до криниці, промовїў, жиби вода була живўшча і сьцьїльўшча. Прїїшоў вїн до брата до свейїго, змастїў сьцьїльўшчойу водоїу, потїм даў живўшчойї — ожи вїн вжиў. Їак ужиў, і їїдут сибі ўбїдва. Їак прїїхали до дзьидзьїнцу, зачали кричати: „Ївераўс!“ — жїнка їнго то ўчула, вїїшла напротїў них та ї зачала дуже плакати: ни пїзнала свого чоловіка. От, їако чоловік їїїї прїмовїў до неїї: „Ти моїа жонa, а їа твїї муж, а то їн зноў мїї брат“ — оже вїн берє до себе ўгосьтїї їнго. Але вїн каже: „Мїї брате коханий, питай сьа свейї жїнки — мoжеби ї дльа мене місце ту було де?“ — Ожеж вони сибі ўбїдвоїи мaли їїден покуї, а той брат дрўгїї покуї. Але чоловік питайїть сьа жїнки: „Моїа жоно кохана, мoжеби тут і дльа мoго брата де місце було?“ — А вона каже: „Їн — але трўдно її дїстати. Їн моїа сестра шче їїдна — жиби її дїстати, тоби ше ї твїї брат маў половїна маїонтку від мoо бaтька“. — І вїн свейї жїнки їак сьа вїнпитаў, і їнго на дрўгу нїч пустїў по нoчі до тоо покоїу, де вони ўбїдвоїи спaли. Оже вїн ше їїїї лїпше вїнїтуваў —: „А ти, брате, слўхай

під лúшком“. Оже йак вони сьа розговорили, вiпитаў її, а тамтoй вислухаў — : „От, йакимби він спóсoбoм там дiстаў сьа до нeйi, де вoнa йи — бо то ў стeпax, ў гoрax“. (Бо то тi злiйдухи тaтжe йи були вiдi-крaли, oжe вoнa тaкi дьльa нix сьа судiлa) Кaжe: „Йa мaйу тaкe йaблoкo, йак сьi покoти, нeх бóдyт мoрe, нeх бóди рiмнoтa, тaк пoйiдe до мeйi сeрeдúшчoйi сeстрi — тaмтaйa пoрaди, чи він мoжe йи дiстaти, чи ньi, тaмтú мoйú сeстрú“. — От, прiйixaўжи він до тeйi сeстрi — : „I нe вiдьлaм i нe бaчилaм, чoлoвiчe, прiснoйi дyшi, 'но ти сьa ўбiвaвiў. O, де йa тeбe тeпeр сxoвaйу, йак мiй чoлoвiк прiйдe?“ — Ожe вoнa йигo ўстрoмiлa пiд лúшкo. Пpилiтaйи йи чoлoвiк, тoй злiйдух (тo йix шoсь чи пiять бyлo: жи тoй вaндрóвний до нeйi, a тix штiри тo пiшлo нa бiк). От, пpилiтaйи йи чoлoвiк, кaжe: „Дeсь тo пpиснa дyшa смep-дит!“ — От, вoнa йимú тaм бoмки бiйи — : „Шo ти — кaжe — пpиснa дyшa! Ти пo сьвiтi нaлiтaў сьi, ти тoгo сьi нaнyxaў, тo тiбi сьi тaк пpидaйи“. — Ожe вoнa йимú ўсмaжилa йaйцe, він iзьiў i льиг снaти; oжe вoнa нaписaлa лист, йак він льиг снaти, до сьвeйi сeстрi нaймoлoтшoйi i дaлa зноў сьoйi йaблoчкo — : „Йiдь зa тим йaблoкoм, тo тeбe тe йaб-лoкo зaвeдe aж тaм, де мaйиш бyги, йa тo — кa — нe пoмoжú“. Ожик вoнa нaписaлa лист пo сьoйимy i дaлa сьoйи йaблoкo зноў — oджeж тe йaблoкo пpивeлo aж до тaмтeйi нaймoлoтшoйi. Ожи він пpи-йixaў aж тaмтудi, до тaмтeйi, тaмтa здyмiлa — : „Де ти, чoлoвiчe, тy сьi вьзaў? Вжe тiлькo-тiлькo льит нe вiдьлaм чoлoвiкa, 'но тeбe“. — Ожeж вoнa пeрeчитaлa тoй лист — : „Де йa тeбe, чoлoвiчe, пoдьiйу?“ — Ожe вoнa вьзaлa йигo зноў пiд лúшкo сxoвaлa. От, пpилiтaйи зноў йи чo-лoвiк — : „Дeсь тyт — кaжe — пpиснa дyшa чyти“. — От, фyрт вoнa йимy зноў бaки зaбивaйи, жи: „Ти нaлiтaў сьa пo сьвiтi, нaнyxaў сьa смoрoду, тoгo, i тiбi тaк сьa пpидaйи“. — Дaлa йимy сьнiдaньa и тoй пiшoў снaти. Ожe йак він пiшoў снaти, вoнa дoпiрo кaжe: „Чoлoвiчe, нa тoбi кoньa мoгo — i нaписaлa лист — i пoйдeш тудi, де сьa хoчeш дoстaти“. — Сьiў він нa тoo кoньa, зaвiвaлa йимy вoчи i дaлa йимy пoсьнiдaти йaйцьa; йак він пoсьнiдaў, дaлa йимú зaльiзцy пaлку — : „Пидийми йи — кaжe — чи ти пидиймeш?“ Тoй зa тy пaлку: aнi пoвoрoхaти. Дaлa вoнa йимú нaпiти сьi — тoй йак узьaў зa тy пaлку, тaк вививaйи йак пpутoм, тaкий вжe здoрoў. — „Йaкжe тoй сьa кiнь знeсe — кaжe — ў гoрú, a бóдe йти aж пoпiд гoблoки, тo ти пiць нe рoбi, 'но тeйy пaлкoйy ў лoб смaлi“. (A тo тoй сaм бyў, тeйi жiнки чoлoвiк). Йак він зaчaў бiти, тaк він стaў тaм, де мaў стaти. Кaзaў він тoo кoньa зaвeсти до стaнi i дaў йи лист — oжe вoнa пeрeчитaлa i кaжe: „Oй, де йa тeбe, чoлoвiчe, пoдьiм, де йa тeбe скpийу?“ — Ожe вoнa дьльa сьoo чoлoвiкa нaгoтoвaлa ўсьo, шo мaлa нaгoтoвaти сьнi-дaньa (йix штiри бyлo, a тa йиднa вiстaлa сьa), a йигo ўсaдiлa, вiбa-

бачайте, під спидницю, між ноги, по правді сказаўши. Оже як він допіру прилетіў с повітра, зо світа (бо він гоніў, звичайно, так як злий дух), оже він прилетіў заньўхаўши то само і говоріт: „Десь ту прісна душа смердіт?“ — до жінки так питаїи. Оже вона до нео каже: „Ти по світї налытаў сьа, повітра наньўхаў сьа, то тибі сьа так придайї“. — Оже дала їму посьнідати і зморіў їнго сон. І каже до жінки: „Піськаї мене трόхи“. Оже як вона зачала їнго ськати, аж сьа здримала. Та й ка: „Мій мўжу коханий, минї сьа ў сьні прісно: де ти свойї здорόўля тримаїиш?“ — А він сї с тоо розивлостіў та й каже: „Глуна бабо, де йа свойї здорόўля тримаїу, ти менє хоч допитати? Йа свойї здорόўля тримаїу ў порόзы“. — А йакже жінка приацьїлька, мїи той порїг, воскўи їнго, шанўи (жо їнго здорόўля)... — Оже їмў жалко сьа зробїло, жо жінка коло тоо порόга так працьїи-бїдўи — : „Та деб йа свойї здорόўля, дурнї бабо, тримаў ў порόзы!“ — Оже вона сьа дўже с тоо рожжалувала, жи: „Ти минї, мўже, не кажеш правди“. — Ожи він сїбї роздумаўши, жо жінка така сумльїна, жи вона той порї мїла і шкрабала її шанувала — : От, мўже вона мойї здорόўля бїде шанувати... (А баба пїткусї чоловїка!). [Та бабї 'но два рїзи на рїк тре правду сказаїи, бїльше нї — один з прїсутнїх]“. Мойї жоно кохана, йа тибї скажў правду, де йа свойї здорόўля тримаїу. Там у польу стоїт грўша, а ў тї грўшї йи вўльїи, а ў тому вўльїивї йи качка, а ў тї качьцї йи йайце“ — йакби ту качку хто добўў, а те йайце з неїи добўў, то вже по їнго здорόўлї — ўже допіру жїньцї дїйсну правду сказаў. Оже вона до тоо вандрόўного — а своо чоловїка прїспала — : „Наш тобї сокїрку, їдї вирўбуй ў тїї грўшї вўльїа того і с тоо вўльїа добўдь качку і ту качку роспорї і йайце добўдь“. — Оже він їнго добўў і тримаїи на долонї. Тому ў сьні сьа прїсно: „Ставай, небόже, бо ўже по твєїм здорόўлю!“ — Але той зї сну зирваў сї, зачаў летїти — а той, жи тримаў йайце, дўже сї зьякаў, бо він летїў до него прємож, і він сї жжахнўў і те йайце їмў вїсало з рук і смолїу сьа розильяло. Ожж той прїшїоў до їнго покоїу і берє, жінка берє сўму звїтам (вже вона сїбї добровольне хόди, вже шо хόче, то берє), оже понабїрала сїбї дόсїть сўми, ўсїдаїут на тоо коньа, ўже їїдут. І він прїїхаў аш там до тєї сестрї назад, жи тоо коньа дала, і сїровадїла їнго зноў на дорόгу — : „Йїдїти сїбї тецєр аж до шоо тата (вже маїи ш чим). Бїдеш ти йїхати через дорόгу, бїдут ковалї ў кўзьнї кавалок залїза бїти, а ти бїдеш йїх питати: „Нашо ви маїйте бїти те залїзо — продайте минї!“ — кїлько вони сьхьать за нео (кїлько вони зацьїнут сїбї за нео), то ти жибїсь даў“. — А то ту голову бїли шатањьску, жи даў сї ошукати. — Оджи він сїбї прїїхаў аж до тоо цара, де їнго брат буў. Оже як він прїїхаў до

сво́о царá, до ба́тька, цар д́уже сы́ зра́доваў, жи то він досту́пнїу і звіттам її добу́ў. Оже цар допіру альо́! — дайї сво́йу ту дру́гу полові́цьку майо́нтку то́му і справи́ў їм висы́льба і вони́ сибі́ зоста́ли господа́рами. А цар зоста́ў при зьта́бах. — А с кова́льями то 'но тілько, жи вони́ зальзо́ викупи́ли.

Записа́во в Берліні від господа́ри Гі́лька Сеха з прізви́щем „Гна́да“ в грудни́ 1895 р.

Комбіва́ция кі́лькох казко́вих мотива́в: 1) геро́й визво́ляє царівну від зми́н пор. висше N. 34, 36. 2) два брата́ розстаю́чи ся зако́нують ніж на роздоро́жу, потім молодши́й іде́ визво́ляти старшого́, що поги́б від чарі́в, пор. Етн. Збір. I, N. 9. 3) царівна увільне́на геро́єм від сме́рти му́сить виходи́ти заму́ж за иншого́ і тілько́ підчас ве́сіля явля́є ся пра́вдивий геро́й, пор. висше N. 43. Grundtvig II, 226—230; 4) два або́ три брата́ по чере́зі підпадаю́ть чарам, оста́тній визво́ляє їх, гине́ сам з ру́ки заздрі́сного брата́, та се́й перекона́вши ся про його́ невини́сть оживлю́є його́, пор. Аѳана́сьевъ N. 92 і т. IV, 157—161. 5) геро́й добу́ває царівну від зло́го духа, котрого́ душа́ захо́вана в яйці́ пор. Аѳана́сьевъ N. 93 і IV, 161—171; Grundtvig II, 215—217.

45. Чудесні́ ко́ні.

Бу́ў сибі́ йіде́н господа́р, ма́ў три сині́. Ма́ў теребі́ж і там йи́му́ за́на́дили сьа́ дікі ко́ньї і він ни́ мо́же да́ти ра́ди: шо́ прійде́, спа́шано. І він прихо́дит до до́му і ка́же: „Сині́ мо́ї, — ка́же — та вас три йи́, то ви ни́ мо́жете догльа́нути! Йа́, старі́й, йду́, гльа́джу́, а ви ні? — Але́ він ўже́ ско́сиў йи́го́ і згрома́днў і зьни́б і ски́даў до сті́рти. Йа́к він йи́го́ ски́даў, пішо́ў мо́є за три дньи́, за шти́ри дньи́ — е, вже́ бога́то підї́ли. — „Ану́, сині́, йдїть 'но́ на́ніч!“ — Але́ той найста́рши́й син забра́ў сьа́ і пішо́ў. Ві́льїз на сті́рту (на землі́ бойа́ў сьа́ почувáти), зробі́ў сибі́ та́ку йа́му, сы́ў сибі́ і сиді́г. Но, але́ він засну́ў, ра́но ста́йї — йи́ зїї́джано, али́ ко́ний ни́ зла́паў. Прийшо́ў до до́му. — „Ну, а шо́?“ — „Та́ не бу́ло ны́ц“. — На дру́гу ні́ч йде́ той середу́шчи́й і те́ самé: ві́льїз на сті́рту, ви́микаў сы́но, сы́ў сибі́ те́ й засну́ў. Ко́ні́ прійшли́, пова́йдáли сьа́, ра́но ўста́ў, диві́ть сьа́: йи́ сьльї́д, ко́ньї ро́су позбивáли коло́ сті́рти і сы́но зьлі́. Прийшо́ў до до́му —: „Ну, шо́ там бу́ло?“ — „Та́ шо́, та́ не бу́ло ны́ц, ны́ко́о не бу́ло і ўже́“. — На тре́тє́у ні́ч іде́ ўже́ той оста́тній, найме́нши́й — то́ дурни́й бу́ў. Пішо́ў, ві́льїз на сті́рту, але́ мі́ркўїи сибі́: „Йа́ та́е засну́“... — Але́ зьлі́з ві́ сті́рти, сто́йа́ў те́рен — він то́о те́рну на́рубáў, ўбе́ре́мок до́бри́й, і той те́рен на сті́рту ви́кида́ў і вльї́з на сті́рту і те́ сы́но ви́микаў, йа́му зробі́ў, ў́ ти́ йа́мі сы́ў і доўко́ла се́би ўобтї́каў сьа́ тим те́рном. Али́ він шо́ задримне́ і похили́ў сьа́, то́ йи́го́ те́рен той укóле і він проки́нуў сьа́. Задримне́ зно́ў, на дру́гї́ бї́к похили́ть сьа́, і зно́ў йи́го́ той те́рен уко́-

лоў; і ўже спаці не можа. Але слухай: дудніт, ідзе. Прышло іх зо трыццацатэро коней, лікіх, і ўступілі доўкола стірта і ідбаць сыно. Але він сидіт і бойць сьа — коньы сыно хрупают, а він сидіт собі на стірты і дівить сьа. Але маіи оброть. Так він дівить сьа, котрога то злапати — шоб 'но він ідну злапаў... Але так дівить сьа — стойт ідна теньга кобіла, дўже груба і веліка і глатка дўже. Він ўже на ту кобілу маіи воко, ту муси злапати. Але йак він вьзаў ту оброть, йак накінуў, і сам зара на ньу ўсьіў. І він іде вже, але драцўи, дўже гонит з ним, йак то паньскій кінь — зьлякала сьа, ньігди хлоп на нї не буў — він вїинци йак дьві годїны або три, закїм іїї стомїў. Йак він іїї стомїў, і він прїїхаў до дому. Але іде, а за тейу кобілоўу то ўсьі коньы ідут, бо то сáмі дьты ії були. Та й він прїїхаў до дому та й ті коньы — ни маіи хлїва такóо на ті коньы — на ўобору пустїў. І пустїў на ўобору та й ўсьу ўобору заступили — мóчно конїй булó. Прышоў до хáти —: „Но, а шó, сїну?“ — „А ідїть 'но, подивїть сьа, шо йа ўже прївїў!“ — Пїшоў старїй, подивїў сьа: пóўна обóра конїй. — „Та ті десь, сїну, с ўсьóго селá злапаўїсь коньы! Мóже тут рáно кўжден поприходи, то бóде відбираў!“ — „Ну, йак чїй ии, то відберé, йак заплатїт за сыно“. — Прышло рáно, ходи госпóдар по дворї і дівить сьа на ті коньы —: „Ву нашїм силї такїх конїй нїмá ньїгдé“... — Але ше не доврїайи, клїче сусїд —: „Идїть 'но дивїть сьа на ті коньы, чїйїб то були“... — „Нї, тут йа — кáже — йа не видїў такїх конїй“. — Ідé вїт, трéба ше й вїтовї казáти —: „Ходїть 'но сьудї, вўїцьї! Тейї нóчи мїй син полáпаў коньы і 'но мнїнї замóроки велїкоїї наробїў і ни знáйу, чїйї і шо“... — А він кáже: „У нашїм селї такїх конїй і не булó і не бóде“.

Але той дурнїй, шо іх полáпаў, злапаў ту кобілу велїку, кáе: „Йа іду собі ў сьвїт, а ті рéшти коньы пїлїўїти, ньїхтó ни прїзнайїть сьа — продавáйте“. — І він ту велїку кобілу собі вьзаў, усїдлáў і сьїў собі і іде. Але іде, іде лїсом, зїбаў собі: лїжїт на дорóзы пїурó — такé йак пїшете ўо, але те пїурó ньїби с пташїнї. І він зьлїзáйи с тейї кобіли і здїйжáйи — та кобіла до нéо кáжи: „Ни берї тóо пїурá, бо бóде бїдá!“ — Але він такї вьзаў і сховáў собі у кшэньу і іде собі далї. Але він іде собі коло іднóо дворá, вїдит ходїт пан по дворї, і він хóче водї. Стойт стўдньá — він зайїжджáйи верхóm і зьлїзáйи с коньá, вїтьагнуў собі водї і напїў сьа. Прїходи до нéо пан і кáе: „А вїтки так іїдете?“ — „От так іїду, хóчу слўжби напїтáти собі. — „А йї і мнїнї трéба“. — „Но, а йá'жи, до чóо? — „А мнїнї тра до конїй, парубкїў“. — „Ну, то йа стáну“. — „Але йак, на рїк чи йак?“ — „А йа на рїк хóчу. Але ти маїиш коньá — і с коньéм“. — „Но, йа с коньéм іїду, йа пїшки не мóжу йти“. — „Но, дїстань

сья у мене ўже". — Запровадиў коня до станы, заложіў сына — : „Іді, ўбїдай і піди до робóти до йакóйі . — От, він сибі пішоў, поўобїдаў, вийшоў пан до тих рéшти парубкіў — : „Ма́йште мині іті у по́ле косіти". — Кóси дайі йім, свої́ ма́йи — пішли кóсьять. Вийіє йім на полуденя пополуднати, пополуднали, трóха спочіли і зноў рóблять. Але вже вéчер, пунрихóдили до дóму, кóси положили і пішли до станы. Дівить сья він на своїў кобілу — стоїт. Ка́е пан : „Попóрайте кóны, подава́йте обрїк і гнїй викидайти, шчоб чїсто мині бу́дó". — Даў пан дві свѣчки — ті лыхтарні свѣгьать, а він те пйурó добуў і ўсью станьу освѣтіў, і він не потребу́йи а́ны свѣчки. Так ті парубкі дїўлять сья; і ўони рáно поўставáли, попóрали і пішли до тоо пáна і ка́е : „Ми ма́ли свѣчки і лыхтарні, а він свѣчки ни браў і лыхтарні нї — йак віньаў с кишéны йакéсь тоўó, засвѣтіло на цýлу станьу". — Авó, той пан вийшоў до нéо та й ка́е : „Шó ти такé ма́йш, шо ти не свѣтіў?" — А він ка́е : „Шóж йа ма́йу?" — віньаў те пйурó, показу́йи пáнові, а пан ка́е : „Е, йак ти ма́йш те пйурó, то мині ту птáху принеси́, — бо йак мині тоо ни б́уди, то йа тибé страчу". — Но, а він птáхи не зна́йи — пришоў до станы те й пла́че, ка́е : „Шó йа сибі паробіў!..." — А та кобіла ка́е : „А йа тибі кава́ла, шо не бері! Ну, і шó ти б́удиш тепéр робіти? Іді до пáна і кажі пáнові, нех дайі тибі ф́утраш, ѓля тэби і ѓля мéни, і пойдéмо до мóра, то та птáха там у мóрах йи". — Та й він пуйхаў, даў пан ф́утраш, прийхаў до мóра — та птáха сидіт. Але вона ўже сидіт, ўже ў вéчир, на сьїдалы́, тáйа кўрка, ў мóрах — та й ка́е та кобіла до нéо : „Лызь, лызь на те дéрево, а́ле потихéнько, і йи злáпай". — І він вьзаў польіє і злáпаў ту птáху. Дупіру він по́йхаў наза́д до тоо пáна, ту птáху виддаў йимў і дупіру пан ту птáху вьзаў до клы́тки і трима́йи йи. Він рáно фстаў, до нéо — : „Йа ўже ў вас ни хóчу служіти вийнци". — Пан йимў запла́тиў і він сибі по́йхаў, зноў наза́д сибі до дóму. — Ўже кінéць. —

Записано в Берлині від господара Гандруха Кравіцко́го 30. липня 1894 р.

Скомбіновано два мотиви: 1) Три брати за чергою чатують на чудесних коней — наймолодший ловить їх, пор. Аванасьевъ, N. 105 і IV, 208; 2) герой їде на вінци коні, знаходить чудесне перо, і не слушаючи остероги коня бере його і мусить через него пізнйше спонювати важкі задачі, пор. висше N. 41. Сей мотив зрештою в отьому варіанті уриваець ся на пернім епізоді.

46. Чоловік, що розумів бесіду звівірів.

Буў сибі чоловік так бідний і йшоў в лысы́ дорóгойу. І дівить сьі — вогóнь горіт над дорóгойу, а ў тім вогні́ таквó кóлесо такé велики, там вуж такій великій кричїт у тім вогні́. Дупіру той чоловік

відійшоў і стаў і сьі му маркóтно зробіло, жи той вуж пинчїт у вогнї, а не мóже вїльїсти с того вогнїу. І він стаў, жаль йїмў зробїў сьі, вернўў сьі назад до того вогнїу — він взяў пáлку там в огонь до того вужа, вуж узяў по пáльци та й на шїїу ченїў сьі тому хлопові. Та й йде гет дáльї і кáже до сéбе: „Е, йа бїдў надїбавїм“... — так той чоловік. Вїйшли ў пóле й і вуж бáчи, шо йїмў ўже ў пóльї зле — без лыса не мóже жїти він — і кáже вуж до того чоловіка: „Чикай — кáже — йа зльїзу, а ти тут чикай, на тїм мїсьцьї, йа ту прїйлў до тéби, то йа тїбї принесў, то ти бўдїш знáти, шо 'но сьі де рóби“. — Принїс йїмў такé зéрнãткo і даў йїмў. Той вуж узяў пїшоў у своїў дорóгу, а хлоп назад сїбї. Ў пóльї дуб стоїт, немá нїчóо, 'по йїден дуб — і він лыг пїт тим дўбом, той чоловік. А ворóна сїдїт на дўбовї, молодá і старá. Та молодá кричїт до старóїї, до мáтери: „Дáй йїсти мїнї!“ — А старá ворóна кáже: „Шó йа тїбї дам йїсти, йа не мáйу шчо!“ — Кáже: „Чикай, тут пан прїйїде, бўдут почувáти, то вони прївезўт ўсьогó, бўдїш мáти йїсти“. — Дoпїру йакурáт той пан прїйїздїт, і дьїти і жїнка і ўсьогó, і кўхнã, ўсьо. Постáвили стїл, йїдãть, пїут і забáўльáють сьі. — „Нам тут вигїдно — той пан кáже — бўдим тут почувáти“. І стéльãть сьі пїт тим дўбом. Дoпїру той хлоп кáже — йи той хлоп пїт тим дўбом — : „Нї, ви тут ни льãгайти спáти! Льãгайти сїбї так дáльї там, так стéльїть сїбї на пóльї далéко“. — Польããли там на пóльї, спльãть — той дуб у ночї тарáх! тарáх! тарáх! та й мельк! та й вївернуў сьі ў пóле. Ўпаў, та й тї рáно поўстáвали, Бог йїх вїратуваў, та й допїру пан ўже тóо хлопá не покїнуў, вже взяў с собóйу, тримáў йїгó, жи він йїгó, той хлоп, ўхоронїў вїт тéїї бїдї.

Він допїру, той пан, поїїхаў зноў в дорóгу і за ним пїшло два пси, за пáном, а йден малéнькїй ў лóма дїстаў сьі у покóйу. Там той пан бáвиў сьі мóже мїсьãць, тїждень в дорóзї, а лóкай убїкраў того пана сáхóго, там грóшї, срїблo, ўсьо. Той пан прїйїхаў та й тї му кáжут, жи убїкрали, там грóшї, срїблo, шо булó, то ўобїкрали. Сидьãть, вечéрайут фьсї, той хлоп сїдїт із нїми — тамтї собáки, шо прїйїхали с пáном, того малéнького пїт столóм кусáйут і кáут: „Ти буў, гoспóдар поїїхали, мáйїнтoк прївезли, а ти дáвїсь, шо фкрáли!“ — Той хлоп слўхайи, він знáйи, шо вогóрать тї собáки. А той собáчка малéнькїй, шо дїстаў сьі ў покóйу, кáже: „А йа шó вїнен с того, — то лóкай — кáже — ўкраў“. — Кáже: „Там у гнóйу за стáннїу, там лежãть тї грóшї, там пїдї та возьмї!“ — до тих собáкїў. А той хлоп слўхайи, знáйи фьсьо, шо вони вогóрать. Пїшчї до того гнóйу, казãў: „Тут копáйге!“ — і тї грóшї вїкопали, фьсьо, пáновї вїддали.

Той хлоп знаў фьсьо, шо 'но птїцãвã котрá кáже, він знаў фьсьо. Та пáнї с своїїм чоловіком дóбре не жїлá. Де він, пан, поїїхаў, та

паньї мала гіншого сибї там, коханьця. Півень буў і sóрок курій — і той хлоп каже: „Півень кілько курій і він фесьім дайі раду, а ти, пане, своїї жіньцьї ни хочиш да́ти ра́ди.. Возьмі нага́йки, а до́бре ви́бий, то бу́де до́бре“. — Півень ви́йшоў, ту кўрку сьуді, ту сьуді, ту сьуді, а сам стаў ў се́ре́дині. Пан дуні́ру ви́йшоў, взяў сибї нага́йку, до́бре ви́биў, і вже по́тім слўхала. — Ну, то вже ті бу́де кінєд.

Записано в Берліні від господаря Кіндрата Сторожука в серпни 1894 р.

Комбінація двох казкових мотивів: 1) чоловік визволяє вужа з огню, за те дістає дар розуміти мову звірів і остерігає нших перед випадками, про які дізнав ся від звірів, пор. Афанасьєвъ. N. 138 і IV, 323—325; Nowosielski, I. 353—356; 2) чоловік знає мову птахів, але не сміє сказати сего нікому, а то впрє; жінка налягає на него, щоб сказав їй, він уже готовить ся на смерть, та розмова когута з курками наводить його на розум, пор. Афанасьєвъ N. 139 і IV, 325—329; Tausend und eine Nacht, Wien 1854, I, 27—24. Сей другий мотив у нашій казці розказаний дуже неолодно і уривково.

47. Як дурний злих духів перехитрив.

Буў сибї ба́тько, бідний ба́тько, називаў сї Йі́ван. Маў двана́йцьїть сині́ў, одина́йцьїть бу́ло розу́мних, а двана́йцьятїй дурні́й. Той дурні́й си́лды́ў ў за́пичу. Оджи ба́тько с ті́ми синя́ми ни знаў шо робі́ти. Взьяў він йі́дно́го до лѳа пові́з, зді́баў со́сну — : „Шо с те́йї со́сни бу́де, си́ну?“ Він ка́же: „Бу́ди терті́ця“. Одже він назива́ють сѳа трач. Взьяў він дру́ого си́на, везе́ до лѳа — сто́йїт дуб — : „Шо с то́о дуба́ бу́де?“ — „То бу́ди кле́пка“. То той бу́ди бо́днар. Взьяў тре́тього си́на — сто́йїт граб — : „Си́ну, шо с то́о гра́ба бу́де?“ — „То бу́ди до мли́на, то па́льцьї (до ко́льїє)“. То бу́де ме́лник. Веде́ четве́ртого — сто́йїт во́сіка — : „Си́ну, шо с те́йї во́сіки бу́де?“ — „Будут не́цьки“. А йа́кже то́о назва́ти? — сто́льа́р. Веде́ пѳя́того до лѳа — сто́йїт йа́вир — : „Шо бу́де с то́о йа́ви́ра? — Ка́же: „Кала́тало бу́де“. Назва́ў йи́го пастухо́м. Везе́ шѳесто́го — сто́йїт бе́рест — : „Си́ну, шо с то́о бе́реста́ бу́де?“ — „То ко́лѳса, го́бїдѳа“. То то бу́де сте́льма́х. Везе́ се́мого до лѳа — сто́йїт вѳльха — : „Шо с те́йї вѳльхи́ бу́де?“ Він ка́же: „Бу́дут лі́шка“. То то йи́ сто́льа́р. Взьяў го́сьмого, везе́ до лѳа — сто́йїт бук — : „Шо с то́о бу́ка бу́де?“ — „Бу́дут рїска́лі“. То той бу́де назива́ти сї та́же сто́льа́р. Взьяў дивѳя́того, везе́ до лѳа — сто́йїт йа́син — : „Шо с то́о йа́сїна́ бу́де?“ — „Бу́де ві́з, спасѳь до во́за“. То то сте́льма́х. Взьяў де́ся́того до лѳа — сто́йїт йа́лі́на (йа́лі́ця) — бо́днар. Одина́йцьятїй — сме́ре́ка — бо́днар та́же. Взьяў він то́о двана́йцьятого дурно́о, везе́ в лѳс — сто́йїт лі́па, кучѳра́ва лі́па гру́ба, па́молотки*) шїро́ко роспу́стїла — : „Си́ну, шо с те́йї лі́пи бу́де? — „Бу́дут моту́скї з лі́ка“.

*) — памолодки, галузки.

Пришоў до него „дух сьвятий при хаты“, каже: „Шо ти робіш е тих мотускіў?“ — Він каже: „Де 'но йи, фсьі, то йа вас буду вішати на тих мотусках“. — Оже той зьлякаў сьа, пішоў до старшого, кривого —: „Шо е тим робіти?“ — „Задаймо покўту, чи він то зробіт.. Там стойт коло багна кобіла — чи він йііі ўбнесэ три рази багна?“ — Ожи він йіго дупіру вьзаў до тóго багна, кажи йімў: „Бері!“ — до тóо дурноо. Він каже: „Бері перше, хто хўтши ўбнесэ“. — Той злий дух вьзаў, три рази йак обнїс, аж йімў вóчи вильзали, тóму злийдухóви, а той дурний вьзаў фсьіў на кобілу та й три рази ўбїгнаў та й йімў лэхко пішло. Ожи він пішоў до старшого, кажи: „Бїдá! Йа вьзаў наперед сéбе, аж мншї вóчи вильзали, а він вьзаў межи нóги, аж лист свистаў“.

Ожи він йіго зноў, той старший, післаў до тóо дурноо—: „Вїйди ў чїсти пóле — він маў такé йайцé — хто вїшчи вїкїни?“ — Оджи йак він кїнуў, дьїтько, трўдно вóком зглáнути — фпáло на зéмльу, сьім локéт в зéмльу впáло. Той дурний каже так: „Йак йа кїну, а мїсьаць сьвїти (то то мїсьаць він називаў брáта сьóго), то він — кáе — настаўльаїи рўку, то йак йа кїну, то він тїбї ни дасьт“. А дьїтько зьлякаў сьї, кáе: „Ни кїдай!“ — Пішоў до старшого: „Шо е тим робіти?“ — „Вїведи йіго ў чїсте пóле, там стойт корч — котрїй котрóго злáпайи?“ — Оджи стáли вїт корчá вїт тóо, котрїй злáпайи. І дьїтько каже: „Йа побїжу на перéд, чи ти менé злáпайиш“. — А дурний каже: „Ти дурний, йа маїу такóго брáта малéнького, йак йа сьвїсну, йак він пїдé, то ти йіго не доженéш, не то менé...“ — І дьїтько зьлякаў сьї і пішоў до старшого, шо е тим робіти. А старший каже: „Ідї спїтаї йіго, шо він хóче за то — трéба йїму заплаїти“. — А дурний каже: „Йа ньїц не хóчу, 'но жидїўскїй шаламóк грóшї“. — І дурний вїконаў йáму: шьїсьт локéт глубóка а шьїсьт локéт шїрóка, а звэрха дьїрá до тéї йáми, 'но тїлько шо шаламóк влзїзет сьа. І тї злийдухї нóсать мїшкáми грóшї, насїщали пóўну йáму. І він ни маў е ким покїнути йáми в грїшїи і сїдїт пїд лїпоў, аж прилїтаїи совá і сьїла на лїпї і крїкнула гуп! гуп! — а дурний каже: „Ти вже от тут пїлнўїй моїх грóшїй!“ — І совá сїдїла на лїпї, і дьїтько сьїў на грóсах і пїлнуваў, а дурний побїг до дóму. Прибїг до дóму, каже: „Тáту, бїрїть дванайцїть фїр і йїдте за мнóў“. — Але бáтько йїму каже: „Ти дурний, шо ти вогóриш, чо йа маїу йїхати з дванайцятóма фїрами за тобóў, коли ти ни маїиш рóзуму!“ — А він каже до вїтцá: „Йїдти, ньїц ни пїтаїте, а бўдут грóшї“. — І ўотéц запраг кóнї, дванайцїть фїр, прїїхаў з ним, а на грóсах сїдїт дьїтько, стережé тих грóшїй. І він прїїхаў, перехрїстїў сьї, а дьїтько з грóшїй фтїк, фстунїў сьї. І зачалї брáти тїїи грóшї на фїру, набрали дванайцїть

фір, але половину сьа лишіло. Завезли тії грощі і прийїхали другій раз, дванацять фір, по ті грощі. І з дурного дванайцятото сина зістаў наймудрійшій. І привіз грощі до дому і даў на службу Божу і на посьвѣшченья дому і спросиў мно́го людий на ту́ю цѣль.

А старшій брат, котрий зістаў трачѣм, буў бідний, хоць сьі писаў богач, але буў бідний. Ка́же до него: „Бра́те, звітки ти до то́го дійшоў, шо ти майїш тїлько всього майо́нтку?“ — А той брат до него ка́же, наймо́лотшій: „Просі́ Бѳга, і тобі Бог дасьть.“ — І топіру просі той брат найстаршій йи́го ў чвѣртку жы́та, то́го дурного. А дурний до него ка́же: „Да́й, йа тобі вийму йїдно́ во́ко і дам тобі чвѣртку жы́та.“ — І найстаршій даў йїму ви́ньати во́ко і наймо́лотшій ви́цьаў йїму во́ко і даў йїму чвѣртку жы́та. І шож с то́го? — не ви́старчи́ло то́го жы́та на́віть на дві ни́дѣлі. Прийшоў і другій раз до него йи́го старшій брат і ка́же: „Бра́те, да́й ми́ні йи́шчѣ йїдну́ чвѣртку жы́та.“ — Але дурний ка́же: „Ну, дава́й дру́ге во́ко йа тобі ви́ко́льу і дам чвѣртку жы́та.“ — Алеж поми́слиў дурний нат тим: „Йа тобі, бра́те, не ви́ко́льу во́ка, тїлько ви́тну́сти ми́ні за те во́ко, шо йа тобі ви́колоў, а йа тобі дам йи́шчѣ збі́жа і бїльше йак чвѣртку.“ — І даў йїму збі́жа на́тїлько, шо старшій йи́го брат справля́йи баль і посьвѣшчува́нья до́му, за то шчо йи́го брат поми́луйи і да́йи йїму́ збі́жа і грощі, на шчо йїму потрі́бно до посьвѣшчува́нья.

Записано в Берлині від господаря Кулика в грудні 1895. р.

Невдатно зліплеаі два казкові мотиви: 1) дурень (де инде циган), що обдурив чорта, пор. Рудченко I, N. 33, 34 і 2) брат брату за чвертку жита око вибрав, пор. Етногр. Збірник т. I, 69—76 і т. III, 229—234 і подану там літературу.

48. Царівна-опириця.

Буў то цїсар і маў дочку́ дуже́ фа́йну, але вона́ ни жи́ла сибі з Бѳгом, но так нїби, ни зна́ла, шо то Бог йи. І прийшло́ та й вона́ засла́бла та й ўме́рла. Та й вона́ вме́рла та й зачала́ ходіти по но́чах. Та й вона́ приходіла до цїсара́ такї гет до до́му, йи́м збі́тки робіла. Але цїсар ра́ту в ра́ду — посла́ти жо́внїри на ва́рту до не́ї, по йїдному́ жоўнїрови (бо ўо́на бу́ла ў льо́ху похѳвана́ такїм, йак то пані́ хова́йуть сьа). Але ті жоўнїри, котрий йїде́ до не́ї на ва́рту, та й вона́ йи́го заду́шит. Та й вже ходіло́ шмат-шмат тих жоўнїри́ў та й вона́ йи́х поду́шила. Та й вона́ йи́х ўже́ ўсе́их поду́шила, але йде́ ўже́ йїде́н, такий буў побѳжний, та й йде́ та й пла́че, вже зна́йи, шо ўже́ ни при́йди ви́гтаж. Та й йде́, пла́че до́рого́у — але зди́байи дьїдка́ сивѣ́нього. Те й той дьїдо́к йи́го пита́йи, ка́же: „Чо́го ти, сїну́ пла́чеш?“ — Те й він

зачаў росказувати тóму дыдкóви, те й той дыдóк йімú ка́же : „Ни бйй сьа, вонá тибé ни задúшит“ — те й даў йімú такú кни́жечку малéньку, той дыдóк, ка́же : „Йак вонá до тéбе будé лы́сти, то на ньу листóчками кй́дай с тейй кни́жечки.“ — Те й вйн пйшоў в́же те й сьйú собй, сьйú собй так висóко. I вонá до нéго лы́зе, а вйн возьмé той листóчок кй́не на ньу та й вонá ўпадé. Те й вонá кй́лька раз ў́же пáдала, вйн фсе кй́даў, бо вонá лы́зла до нéго, те й вонá в́ке врéштьй, дванáйцьата годйна минúла, те й вонá в́же ўпáла та й колóмазейу сьа розильльáла. Та й вйн ў́же прйшóў та й лúже сьа ўсы шчудовáли, шчо ййгó ни задúшйла. Але вйн зачáў ййм росказувати, шо вйн йй зробйў. Та й в́же тогды ни ходйла ньй́ди. — В́же фсьа.

Записано в Боратинй брйдського пов. вй́д Маланки Кй́рик в-серпни 1894. р.

Мотив вй́дчитувания грй́шной покй́йницй, оброблений у богатьох казках (пор. Аванасьевь N. 207 i т. IV, 493) тут пй́дмй́няний мотивом з нар. вй́рувания, шо картки з деяких кни́жок (свагелйа або чародй́йських писавь) мають силу — вй́дбирати шкй́дливу мй́ць нечистим духам, пор. Етногр. Збй́рник V, 183—184.

49. Царй́вна-опириця, жовнй́р i чудесний старець.

Маў цар дочкú, а та дочкá закохáла сьа ў йй́днй́м чорнокнй́жнику. Одже́ж та дочкá с тóго закохáнья аж помёрла й́ положили ту дочкú ў цёрквы́ в бй́лгарй́ i до тьй́ла вáрта ходй́ла, шчо нóчы йй́дён жомнй́р на вáрту. Пёршоёй нóчы пйшоў йй́дён фантерй́ст i стоёй́аў коло нейй́ на вáртьй. Десь коло дванáйцьатой в нóчы фстáла умерлá с трúмла i пй́рвáла тóо пóста на кавáлки. На дрúу нй́ч запровадыли дрúоо жомнй́ра i так сáмо ў нóчы коло дванáйцьатой фстáла с трúмла i пй́рвáла тáгже йй́гó. Аж на трéтьу нй́ч вй́пало на бй́дного рекрúта й́тй́ на пост. I той рекрúг прй́шóў на пост, йй́гó запровадыли до ўмерлóйй; але бй́дний рекрúт засумовáў сьй, шо ў́же двох вй́стáло на смерть пй́рванй, добúў вй́кнó i ўты́к с тоо пóста. Але й́де дорóгойу i пла́че, аж здй́бáйить сьй с старй́м ды́дом-жебракóм на дорóзьй i старй́й ды́д пй́тáйй йй́гó : „Чогó ти пла́чйш?“ — А вйн росповй́дáйй ды́довй, шо ўу цы́сара дочкá помёрла i два пóсти без двьй нóчы стоёй́ало, йй́дён йй́днóйй нóчы, дрúгй́й, дрúгойй нóчы, i вонá фставáла в нóчы без обй́двьй нóчы i ўобóх йй́х порозривáла на кавáлки — : „Тй́пёр прй́пáло на трéтьу нй́ч минй́ й́тй́ на пост до нейй́, i менé страх обй́няў сй́льно, шчо й́а вй́кнó добúў i мýсьйў уты́кати i й́дý сам ни звáйу кудá...“ — А старй́й ды́д йй́му на тóйй вй́ткáзуйй : „Й́дй́ назáд на пост до цёрквы́ и стань сй́бй за óбразом Исúса Хрй́стá, и й́ак вонá ўстáне в нóчы с трúмла i бúде кй́икати тебé : Де ти йй́ст, вй́йди до мéне, нех

їа на тебе подивлю сї хоць — а ти нїц ни відзивай сї на тоїи, тїлькò моли сї Бóгу і спокійно будь.“ — Оджи послухаў тойи і повернуў назад до цєркви, стаў за образом Исуса Христа и молиў сьа Бóгу. Ў ночі коло двананьцятóїї годїни фєтала мертв́а с трўмла і хóди по цєркви і плаче і кричїт: „Де ти йєст? Вїйди, нех їа на тебе хоцьай подивлю сьа, нїчóго тибі ни б́уду робїти.“ — І він на то ни відзиваў сьа, 'но молиў сьа спокійно Бóгу. І на тїм минуў час годїни двананьцятóїї, назад умерла льагла ў трўмло і віко сьа затворїло. Одже рано приїшли пóста обльузováти, дївлать сї, а він йєст живїй! Ўсї сьа на то зачудовали тї, котрі по нєо приїшли Та́же і на дрўгу нїч на нєго припала сама вартá. І запровадили йнó зноўу до цєркви на пост до ўмерлоїї дочкї цїсара; але зноў йнго страх обняў вже дрўгїй раз і він без вікнó утык. І йде зноўу доро́гоїу і плаче, і вже пустиў сї на гїншу доро́гу йти, шоби ни злібаў сї с тим старїм дьїдом; але хоть ішоў гїншоїу доро́гоїу, такі здїбаў старóо дьїда. І дьїд пїтáйи зноўу по дрўгїй раз йнó: „Чогó ти плачеш?“ — Він йнмў вїтповїдаїи, шчо буў на вартї ф цєркви і переховаў сї за образом Исуса Христа, и на дрўгу нїч зноўу дали йнó на варту, а він тїлькò застрашаний, шчо не мóже б́ути на пóсьты. Оджез дьїд до нєо гóвóри: „Іди до цєркви і в захрїстїї сьадь за стóликом і возьми фелон і накрїй сьа, шоб тебе не булó вїдно, і моли сьа Бóгу. А йак она ўстане ў ночі, то ти вьїц ни відзивай сї, 'но спокійно сидї і моли сьа Бóгу, а йак она назад до трўмла льяже, допїру мóжеш ўстáти и стойáти коло нєїи на вартї.“ — Так він і зробїў. Пїшоў до цєркви назад і сїў в захрїстїї за стóликом і накрїў сьа фелоном і молиў сьа Бóгу. Окóло двананьцятóїї годїни фєтала ўмертв́а с трўмла і лїтáйи по цєркви і кричїт: „Де ти йєст, пост? Вїйди до мєни, най їа на тебе подивлю сї!“ — А він не виходїў і не відзиваў сьа; і минуў час двананьцятóїї годїни — она льягла ў трўмлу, він допїру фєтаў і стойáў коло нєїи до рана на пóсьты. Приїшли по нєго рано, обльузóувати, і застáли йнó й дрўгїй раз живóго. Оджез і на трєтьу нїч припало зноў на нєго ітї на пост до умерлоїї. І запровадили йнго зноў до цєркви на пост, і зноў страх йнго обняў, ўже трєтьїй раз, і він без вікнó зноўу ўтык і пустиў сї йншчє раз ітї на гїншу доро́гу, шчоби с тим дьїдом ни здїбати сї. Оджи нараз здїбуїть сї с тим старїм дьїдом і дьїд пїтáйи йнó: „Чогó ти плачїш і де йдєш?“ — А він вїтповїдаїи до старóго дьїда, шо ўже на трєтьу нїч йнó запровадили на пост до ўмерлоїї и він мáйи такїй страх, шчо не мóже там б́ути на пóсьты. И дьїд старїй кáже до нєго: „Іди до цєркви і льязь побїч коло нєїи коло трўмла с прáвого бóку і моли сьа Бóгу. А йак в ночі вона ўстане і пїде з олтарá на цєркву, то ти чим найхўтши льягаї в йїї трўмлї на йїї

місци і положи ївер на собі і помолі сьа Бóгу. А йак она прийди по часї дванацьцятім наза́д до трўмла льягати, то ти йїї ни ўступи, 'но тїлько говори до неїї, шоби вона сьї перехрестїла, і йак вона сьї перехрестї, допіру фстанїш і вóзьмеш йїї за рўку и вона зїстане твою жонбóу.“ — І так бідний рекрўт послўхаў старóго дьїда і пішóу наза́д до цёркви і льїг побїч коло неїї коло трўмла і в но́чї коло дванацьцятóї годїни стáла с трўмла і пішла на цёркоў глядїти, чи когó нїма, а бідний рїкрўт йак найхўтши льїг в йї трўмлы на мїсци йїї і положиў ївер поздóуж на собі і молиў сьа Бóгу. Аж по часї дванацьцятїм приходи ўмерлá до трўмла, бо час прийшóу вже йїї льягати, і вона зувїдыла, шо пост лежїт на йїї мїсци, але не могла до негó приступїти, бо посьвїашчуваний ївер лежаў на немú. Оджеж вона йїгó просїла, шчоби він сьа ўступиў с йїї мїсцьа, а він йї казáў: „Перехрестї сьа, то йа сьа ўступлю“ — а вона не хотїла тóо зробїти, перехрестїти сьї. Але блїськїй час ўже на ньу найшóу, шчо ўже трéба льягати до трўмла — прóси йїгó: „Фстань і пустї мене на мойї мїсце, йа тїбї нїчóго ни зрóбљу!“ — а пост ни хтїў сьа зноў с трўмла ўступїти. Аж ужé когўт запїнаў, і вона шче стоїт над трўмлом коло негó і прóсит йїгó, шчоб він сьа ўступиў, але він не хотїў, 'но казáў йїї: „Перехрестї сьа, допіру сьа ўступлю.“ І вона ўже мўсьїла сьа перехрестїти, і йак сьа перехрестїла, так він устаў, узяў йїї за рўку і зїстаў з нею стоїати враз. І йак рáно прийшли по негó, йїгó обльзóуувати, вичинїли двéри і дўже сьа пострашїли, тї, шо по негó приходїли. І повернўли наза́д і далї звáти до цїсарá, шо так сьа стáло, шчо вони ўобидвóїи стоїать при кўні (вона вже ожїла, бо вона ни ўмерла на смёрть, 'но так замёрла — розўмно?) Тїй хвїли сам цїсар прийшóу до цёркви і зобáчїў свою дочкú, шчо ўжїла з мёртвих; і ўзяў дочкú і бідного рекрўта до сéби і поженїў йїх обóїи. Але йїднóго рáзу вийшóу той рекрўт уже зї свéїу жонбóу на спáцер до льїса, здїбáїш сьа с тим старїм дьїдом і старїй дьїд ка́же до негó: „Йак йа тїбї роскáзуваў, і ти менé услўхаў бис три рáзи і тепér мáїш цїсарá дочкú за женú — оджїж даї мнї половїну свéїї жїнки.“ — (Бо то, вїдїте, хоць вона сьї перехрестїла і вжїла, але вона шче такї не булá вичїшчена — розўмно?) І той бідний рекрўт нїчóго йїмú ни казáў і позвóлїў йїмú тоїи зробїти. І взяў старїй дьїд, роспорóбў рїкрўта жїнку і вїнбаў з неїї фьбу утрóбу і дмухнўў на ньу (То буў сам Господь Бог мóже, хоць то ни булá праўда і не бóде — колїсь, ка́жут, такї Бог ходїў по землї, колїсь лўди здїбáли сьа, а тепér не гóден). І ўона ўстáла здорóва цїлком і йвнчé ладнїйша, йак молóтшой булá.

Йа там буў і том вїдїў і вам то росповїдаў.

Записано в Берлинї від парубка Тимва Яремка в груднї 1895. р.

Пор. висне N. 30, 41, 48. Конець явїсь незрозумїлий.

50. Дівчина і мрець.

То буў собі Ёасьо і Касья і воўі собі лубіли сы дўжи. Але Ёасья віддали до войска і вона дістала рік і два і три і десьціт лёт, і нима Ёасья. І вона сидіт, плачэ і плачэ собі, так чикайи на Ёасья... Приходи старэнька бабўня і кажи: „Чогó ви, панўньцьбу, плачїти?“ — А она каже: „Йа плачу—каже — за тóйи, бо йа мала — каже — чоловіка і йнó нима“... — І каже: „Панўньцьбу, возьміт полўмисок наплачти сьльіз і возьміт мукі, спечїт палавїцьбу с тїми сьльїзїами“. — Але вона прóсїт сы: „Мóже ви, старэнькі бабўню, мóже ви мишї тóго ни порáдїти?“ — Каже бабўньца: „Зара прїїде!“ — І ўона йак то ўже спеклá, але слўхайи — вже Ёасьо йїде на сївїм конї під вїкнóм. Але Ёасьо прїїжджáйи, каже: „Вїтчинї, Касью!“ — Она каже: „Чекáйи, пїсьу Ёасью!“ — І вїтчинїла йїмў, вїн приходи, положили йїмў тї книжкї, сьвачéні рахувáти, а вїн каже: „Забірáй то, Касью, звітсї!“ і каже: „Збірáй сї, Касью!“ — І забірáйуть сьа, с хáти вихóдьать, стоїт сївїй кїнь —: „Сьїдáйи, Касью!“ — Посьїдáли і йїлут дорóгоўу і каже: „Анї куря ни сьпївáйут, анї гўси ни гнáйут, і злї лўди по сьвїтї льтáйут. Не бойсь сьї, Касью?“ — „Не бойў сї“. — І зноў те самé дрўгїй раз і трéтїй раз те самé. Але прїїжджáйут на цвїнтáр і грїб ростворїў сї, і каже: „Йди, Касью, на перéд“. — А вона каже: „Нї, йди ти на перéд!“ — І вьзáў йїйї за фартушóк і пїшóў на перéд. А вона вьзала фартушóк вїтчинїла і стáла фтїкáти. Стáла фтїкáти і забїгла аж в лїс. Дївїть сї — сьвїтїть сї сьвїтло. Прибїгáйи — там йи мерéц лежїт ў тї хáтїнї. І прїїшла і зара зачїнїла сї ф хáтї і тї йакїсь там мала тї пацїóрки посьвáшчувáні, і вьлїзла на пїнц, вьзала собі льáмцу і кнїшку і чїтáйи. І прїлїтáйи —: „Ўставáй мерлїй, бўдем живї дéрти! — Стаў йїдéн звітáти дéрти, а дрўгїй звїци. А пївень: „Кукурїку!“ — той с тãтóо бóку смолóўу розїльлáў сї, а той с тóо бóку і вже. — І вьсòндз прїїшóў, льїўчїну вїсповїдаў і вона ўмéрла ў тї хáтїнї. —

Записано в Берлінї від господаря Гїлька Гнїди в груднї 1894.

Тема звїсна в Бїргерової баяди „Lenore“, паралелї пор. Чубїнськїй II, 411—416; Аєанасьевъ N. 205 і IV, 491—492. Велику масу ıньшїх паралель зведено в працїх Erich Schmidt, Charakteristiken 199—248; Шишмановъ, Пьсьеньта за мьртвїя брать (Сборникъ за нар. умотворенїи т. XIII і XIV).

51. Дїдїв син і бабина дочка.

Буў собі дьїд і баба, баба мала дочкў, а дьїд сїна. І дьїд заслáб те й ни мáйи йїмў шо йїсти дáсти. Баба берé кóшик, йде за хлїбóм,

своїу дочку годуйи, а дьдовому сїновї ни хоче дати, каже: „Нех тибї твїй батько дай!“ — Каже дьд: „Ну, ти, сїну, не тримаї сьа менє, іди ў службу сибї, будеш не голоден і не гольї“. — Забраў сьа, пішоў снн. Але він іде, йде, увїшоў в лїс, йде кавалок лїсом — стоїт хата. Пішоў до тейї хати: там поўно йи панїў і музики граїут — і він сибї стаў під вікнѳм і дивить сьа. Але вїбїг йїдєн пан на двір: „Шѳ ти ту рѳбїш?“ — „Йа — каже — заблудїў та й прийшоўїм та й днїльу сї“. — „Іди до хати!“ — Пішоў до хати — тї берут йїгѳ танцьцувати. Він кає: „Йа йак піду танцьцувати? Йа не нїў горїлки і йїсти хѳчу“. — Далї йїму йїсти, горїлки — : „Ну, вжесь найїў сьа?“ — „Та вже найїў сьа“. — „Ну, йди танцьцувати!“ — „А йак йа — каже — піду бѳснї танцьцувати — чобїт ни маїу“... — Пішоў, ввїс йїму чѳботи, він уўзўў сьа—: „Ну, іди танцьцувати!“— „Ну, йакже йа піду, йак йа штанї маїу подєртї?“ Уўєсли йїму штанї, убрáў сьа —: „Ну, іди танцьцувати!“ — „Ну, а пѳйаса не маїу!“ — Принїс пѳйас, ўперезáў сьа—: „Ну, іди танцьцувати!“— „А йа йак маїу танцьцувати, йак йа не маїу хўсточки ў кишєнї, нї внїц...“ — Далї йїму хўсточку —: „Іди танцьцувати!“— „Коли йа не маїу ў шчо ўдьягнїти сї“... — Вонї йїму внєсли паньчў —: „Ну, йди танцьцувати!“ — „А шапка де?“ — Уўєсли йїму шапку —: „Ну, йди танцьцувати!“ — „Ну, йа йак піду танцьцувати, йак йа грѳшї ни маїу ў кишєнї?“ — Пішли йїму набрали грѳшї —: „Ну, іди танцьцувати!“ — А тут пївень: „Кукурїкууу!“ — а с панїў 'но тїлько смолá поробїла сї та й не ма нїкѳго. Він забраў сьа, йде до батька назáт, вже не йде на службу, грѳшї-маїи. Прихѳди до дѳму, а батько ай утїшиў сьа: убрáнїй, грѳшї принїс! Бáба своїу дочку набїла —: „Іди й ти так заробї, йак він!“—Та й дочкá взьалá сьа та й пішла. Й акурáт вонá зноў до тейї хатїни-пришлá. Стáта сибї під вікнѳм: гульáїут, аж хата хѳдїт! Вїйшоў йїдєн на двір —: „Шѳ ти ту рѳбїш?“— „А йа пришлá дивїти сї“. — „Йди до хати!“ — Привелї йї до хати —: „Іди танцьцувати!“ — А вонá кає: „Йа не маїу чобїт, йа не маїу...“ — рáзом ўсе сказáла: карáльїў, дукачá, убрáньа — рáзом ўсе сказáли і вонї йїїї враз вунєсли фєє шмáтьа. І вонá ўбрáла сьа, пішла танцьцувати з нїми, та й розїрвáли йїїї та й вже смєрти пожїла та й вже кїнєц. —

Записано в Берлїї від господаря Каролька Лугового в груднї 1895 р.

Пор. Рудченко, II, N. 20 і обширний цикл казок, де виступає Кобиляча голова. Етногр. Збїрник I, N. 15; Аванасьєвъ N. 52—55; IV, 45—47.

52. Вдячні звїрї.

Буў сибї йїдєн хлопець, пішоў на службу. Здїбáйи йїго гѳспѳдар—: „Будеш у мене?“—От, буў він тїждень у пєго —: „Ну, згодїм сьа на

рік — шó ти схóчеш? — „Дасьтé миньї штїри грéйцарї і бұлку хльїба й б́ду рік“. — „А деш то тїцько — та йа тибї дам опанч́у, пóйас“... — Ни хóче ньїц, ’но тїлько так, йак він казáў. А гóспóдар вже пристáў на тéйї. От, вїбуў він рік, кáе гóспóдар: „Но, вже трéба тибї платїти“. — Даў йїму бұлку хльїба і штїри грéйцарї. Пїшоў він. Але йде, здїбаў сибї крїниц́у. Взяў той хльїб кїнуў у ту крїниц́у і тих штїри грéйцарї. Те й те ўпїрн́уло, і забраў сьї та й ідé назáд до тóо гóспóдара. — „Йа б́ду у вас зноў рік, гóспóдаре“. — „Згодьїм сьа, то б́деш“. — „Ньї, так йак йа буў“. — От, вїп уўзьáў і зноў стаў сибї, вїбуў зноў рік у нéго. Гóспóдар йїм́у заплачїў і зноў сибї пїшоў. Пїшоў до тéйї крїниц́ї і зноў ўкїнуў, те й те ўпїрн́уло те й нїмá. Вертáйть сьа він назáд зноў до тóо гóспóдара—: „Йа зноў б́ду ў вас, гóспóдаре, ше трéтьїй рік“. — „Може ти схóчеш вїїнцé платї? йа ти дам“. — „Ньї, таќу сам́у“. — Вїбуў він трéтьїй рік, даў йїму гóспóдар зноў штїри грéйцарї і бұлку хльїба. Ідé він зноў до тéйї крїниц́ї. Прїйшоў до тéйї крїниц́ї: плївайи хльїб навéрха, два бóхоньц́ї, і тих вїсьїм новїх тáже навéрха плївайи. Взяў він тї грóшї і той хльїб забраў пїд пахв́у і йде. Йде, йде — пас́ут пастухї товáр і бїут пéсїка, так м́учать йїгó. Він прїйшоў—: „Шó ви йїгó бїйтé? Не бїйтé, дáйтé мнїнї йїгó, йа вам заплач́у“. — Даў йїм штїри грéйцарї і взяў тóо пéсїка. Ідé дáльї, пас́ут др́угї пастухї, зноў м́учать кóтика. — „Нáшо ви йїгó м́учите?“ — „Ни хóче лáпати мїшї ньї ньїц, ми йїгó хóчеш забїтї“. — „Дáйтé мнїнї тóо кóтика, йа вам заплач́у!“ — Даў йїм штїри грéйцарї — вже мáйї кóтика і пéсїка. Але йде, йде — кóсит чоловік трав́у, а жїнка сьїно громáдит. Дитїну положїла пїд вїльхоїу — зачалá дитїна там плáкати. Онá прїйшлá до тéйї дитїни — на тї дитїнї гадь́ука сидїт. — „Чоловїче, йди, бо гадь́ука сидїт на дитїнї!“ — Хлоп бїжит с косóйу, але не мóже йїї бїти, бо на дитїнї сидїт. Той ідé—: „Шо ви кричитé так?“ — А той кáже: „Хóчу гадь́уку забїтї“. — Він кáе: „Йа йї возьм́у, дáйтé мнїнї, йа вам заплач́у за нь́у“. — Даў йїму штїри грéйцарї, та й взяў ту гадь́уку з дитїни, перевїсїў на шїїу сибї і йде. Кáже до нéо та гадь́ука: „Ти пїдеш до мóо бáтька (мїй бáтько йї царóm), але вїдеш і вїп тибї б́де платїти, шось вїкупїў менé вїт смéрти [б́ўбї забїў хлоп] — йак б́де тибї давáти грóшї, срїбло, злóто б́де давáти тибї, ни берї, ’но тїлько скáжеш, на руц́ї сїгнат шоб тибї даў“. — Прїйшоў він до тóо царá. — „А шо скáжете?“ — „Йа вáшу дочќу вїт смéрти вїткупїў“. — „А, дóбре, дáти тибї грóшї?“ — „Ньї“. — Дáйї йїму срїбло, злóто — ни хóче —: „Но тїлько мнїнї той сїгнат дáйтé і вже“. — Але він не похóчуїи дáти — нарéсьтьї кáе: „Но, вже дам“. — Взяў скїнуў с пáльц́а, даў йїму і він сибї пїшоў.

Она вийшла за ним і кає до нею: „Йак тобі шо грощі буди браковати, то тим сїгнатов до столá вїтти і грощі зара будеш маў“.

Прийшоў він до їдїної коринї сїбі і каже їсти дати й пити. Жид каже: „Ну, ну, 'но грощі минї давайте“. — „Йа тобі дам грощі зара“. — Ни хоче жид їмў дати. Той до столá вїтвў: грощі цїла кўпа коло нею їи. Вже жид даїи, шо він хоче, ше питаїить сьа: „Може будете їсти мнвасо йакє або рїбу або тєїи?...“ — Той сїбі їде вже до дому. Прийшоў до дому, каже батько: „Десь так доўго буў?“ — „От, по свїтї блукаўїм сьа“. — Зара сїбі у хатї вїтвў сїгнатов у сїл: грощі маїи досить. Загадаў сїбі: „Вже хата валїть сьа — жиб минї стáли палáци тут надўх!“ — Вїтвў сїгнатов до столá: палáци стáли. Посїлаїи батька: „Пїдете минї до цїсара, жиб за мене дочкў даў“. — „Йак йа до цїсара пїдў?“ — „Але їдїть, їдїть“. — Старїй забрáў сьа, пїшоў. Прийшоў до цїсара: „А що ви скажете?“ — „Мене прислáў син, шоб манáрха дочкў далї за нею“. — „А, дóбре, дам — але йа їїх маїу три йак їїднá. Йак він прїїди, а трáпит на нáїстáршу і її ўубїїже поцьбулїїи, то їїгó жїнка бóде; а йак трáпит на тї дрўгї на котрў, то скажў їїгó рострїлїти зара. І то їдїть їмў так скажїть, і жибї до мене булá грєблв́а вїсїнана і садовїна жиб минї тим бóком і тим булá і зацвїлá і фее і дзвонї шоб минї дзвонїли самї“. — Прийшоў батько, їмў роскáзуїи. Та й він ни звáїи, кає: „Йак йа мóжу ўтрапїти до стáршої?“ — А той собáчка каже: „Ідїм, йа тобі покажў. Йа — каже — побїжў на перєд. Йак йа пїдлв́зу пїд сїднїцв́у пїд їїї, то то та стáрша“. — От, він там ввїїшоў на двір, вїтчнїяїи двєрї, а пєсїк живєнько та й так пїд нв́у та й так її сїднїцв́у пїткїнуў трóшка, та й він її ўбїїнв́аў, поцьбулв́аў. От, їїгó там прїнв́алї, там їїсти далї —: „Но, вже — каже — мўшу за тєбе дати (трáпїў акурáт на нв́у, а ўсї їїднáковї). На той день прїходї тут ужє, прїїїжджáї, і шобїсь маў вóйска зї собóїу досить, так йак йа“. — Він забрáў сьа, пїшоў до дому. Вже прїходїт той день, шчо він вже маїи їїхати з вóйском до нею. Забрáў сїбі вóйска досить, кїнїнїцї, пїхóти, їїдут, грєблв́у вже вїсїнв́аў. Прїїїжджáїи до цїсара, сьлв́уб вьзали і назáд їїїї вьзв́аў до дому, ту жїнку, молодїї. Булá там шось тїзв́день, двї недїлї в нею, і вона від нею вїдїкрáла той пєрстєнь та й фтв́клá до батька назáд; та й він вже ни маїи нї грощї нї нв́їц. Вьзв́аў він тóо пєсїка, кóтика, пїшоў по нв́у. Ідє — мїшачє вїсїлв́а, багáто мїшїї і наперєд молодá їде. Він, той кóтик, скóчїў і ту молодў злáпáў і каже до нєїї: „Йак минї вїт тєїї пáннї дїстáнїш пєрстїнв́, то йа тїбє пушчў“. — А тї мїшїи прóсьать сьа: „Ми дїстáнемю“. — Але тї молодў трїмáїут, а друшкї маїут дїстáти. От, тї друшкї там пїшлї до тóо покóїу, дєсь по дзвўрах пїшлї, і здїбалї ту

жінку, спала. А вона той перетинь то тримала ў губі, йак лягала спати, то ў губу ўпхала, щоб хто не ўкраў від неї. Так миш не знайи, йак дістати — ну, йакже вона з губи возьме? Але вона лежала на бізак, а миш увзала вілівла на губу та й напакудила ў губу, а вона взала пльнула та й той перетинь винаў, а миш уузала. Пішла на те місце до тейі молодойі —: „Но, вже молодá буде наша, бо вже йи перетень!“ Тушіру відібраў той перетинь, а ту молоду пустиў кóтик. Пришоў він сам до цы́сара, цы́сар казаў да́ти малъаріў і казаў йигó замурова́ти там т́сно, сто́йачи, то́о сво́о зя́тца, жи́б він там згинуў. Ледви д́хайи ѓба, 'но т́лько шо дух іде, вийице н́ц, а порухати с́а не мóжна. Той кóтик вже пла́че, вже йигó там замурова́ли вже там, те й ті, кóтик с пёсником, вже забра́ли с́и та й від пёо пішли та й вже ківёц.

Записано в Берлині від господара Гната Романова в грудни 1895 р.

Комбинация мотива про вдячних звірів (пор. Етногр. Збір. I, N. 5) з мотивом Алядина і чудесної лампи (пор. више N. 32). Конець якийсь темний і урваний.

53. Кіт і граф Попеловський.

Буў наймит і кіт. Буў то старій кіт мóцно, доўго ў госпóдара служіў. І він заслаб. А наймит ў стодóлы молотіў і приходи на полудень до х́ти, а госпóдінья ка́же: „Возьмі йигó де вікинь, бо він ўже заслаб, то шчэзне ф х́тї, то будé кінско“. — А він взяў то́о котá і приньс до студóлы і ка́же: „Нибóже, лежі тут, бо й минї колїсь так прїйде. Дóки йа здорóвий, роблю́, то минé лубльять“. Він йигó положиў ў стодóлы ў солóмі і приньс йиму́ трóшки ў черепóчку йїсти і він йигó годуваў бесь ц́лий т́ждень так. І той кіт одужаў. Тим часом наймит заслаб, ну, лежаў йіден день, два дньи, три дньи, а наресьты госпóдар ка́же: „Йди сибі — йа тебе́ б́ду тримати, ти слабїй, йа тибé б́ду годувати — деь там ў за́пльа“. — От день, два дньи деь там занёсли йїсти наймитові, а на трет́ий день ка́же: „Він лежіт, йа йиму́ за шчо буду носіти йїсти?“ — От, ц́лий день лежіт, ни́чоо ни йїсьть, ўже ни дайї — а кіт ка́же: „Но, ратуваў ти менé, йа тебе́ б́ду ратувати“. — Кинуў с́а кіт, от, йак то він знайи: ў йигомóсьцьца, йак то б́ли старі, на стріху висьять коўбаси — старій кіт знайи ўсьи ўхóди, побіг, прибіг, потягнуў йиму́ коўбасу́, неклёванїй хлїб приньс й ка́е: „На, майиш, б́деш маў на пáру день йїсти“. — Він зноў пішоў д́гій раз, браў там коўбасу́ чи сáло н́с — ў пёо відбіли. Він ка́же, той кіт: „Знайиш ти, Йівáne, минї ту зле: йа тибі прине́ў ту шо, ў мене́ відбіўт і мене́ ше ви́йут. Іди зо мнóй, там йи старá цегóльня, там йи старі пийи́ци (ўже не робїла та цегóльня, сто́йала ну́сто), іди зо

мноїу, йа тебе там заведу, йа буду там беспечно с тобою. — Він йоо там завїу на цегольцу, там була старá пїиц, він сибї лїг, то й там йнго ўже положиў ў тїм пїицовї й кае: „Тут будь!“ — А то було так під містом, йакби то цегольня була тут ў нас, під містом. — Він зачаў ходїти, зачаў йнго живїти, носїу, носїу, досить, жи він йимў достарчиў на двї видїльї харчу, розмайїти, йак то слабїй чоловїк потрібуїи, то він то ўсео йимў достарчиў, дилїкати и тлўсти. Потому кае до нео: „Майиш жити ўже на двї недїльї досить харчу“ — и вже він одужуваў трóхи — а він кае: „Йа йду, йа тебе мўшу ўженїти“. — Він пїшоў до магазїну до цїсарского (йак то колїсь у замку ¹⁾ буў магазїн) — а там грати на льїто вїтчїнайїи — польїз до магазїну, через грати, добўў сподїньї йимў файїи офїцїрскї, шанку-вуланку, и так старáу сьа и ни вивольїкїу жиби так шмáтьа гїмайїи, ино тїлько офїцїреки вїтьгагáу — досить йнго ўбраў, йак так гїнерáльскїй син, у мўндур такий ўбраў. И допїру він кае — ўже йакось одужаў —: „Ну, ўбераї сьа ў мўндур, йа тебе на зальóти поведў ²⁾“ — але він до нео кае: „Ньїц ти не слўхай“. — Каи: „Йак ти менé на зальóти поведеш?“ — Кае: „Йа тебе зроблўу крўлем“. А він кае до нео: „Йак ти менé зробїиш крўлем, йак йа по рўску прóстїй Йїван и ни ўмїю нї читáти нї писáти?“ — А він каи: „Ньїц, 'но менé слўхай — абїсь менé слўхаў, то бўде ўсео дóбре. Ти тут бўдї!“ — Він пїшоў до крўльа — буў так круль недалéко — и кажи: „Йа мáю тўтай на зальóти запровадїти йїдногo крульїўского сїна — нї, пишїть: гїнерáльского сїна“. — Оджи він приїшоў и обеспéчили, йак кїт приїшоў, жи приїде той син на зальóти — але він приїшоў, жи він нїц ни мáи, вїї бáтька нї мáтери, 'но сам так, сиротá дїстаў сьа. Він пїшоў ў ноцї до магазїну, десь там до кáси, добўў — пёрши то так грóшї ни ховáли мóцно, йак тенёр ховáїут, 'но так — добўў пук папéрїў и йму цринóси й кае: „На, мáиш грóшї, жибиєсь маў, ў кишéньу“. — И кае до нео: „Идї до мїста и найїи собї фїйáкир, жиб буў сьльїчний и порáднї кóньї, и поїїдїи на зальóти“. И кае до нео: „Памн̄ьтáї, йак там поїїдїиш — бо йа ни бўду с тобóю ўогорїти, йа бўду сибї там ходїти — жиби ти знаў, шо ўогорїти. Кажї, йак бўдут тибé питáти за мáйóнток, кажї, жи: йа йїстем сам йїдén и йа мáю двїр свїй, кóньї, волї, корóви, пáлац и так дáльї, ўсеой мáйóнток мáю“ — він йогó так намóвиў ўже там и той сибї мáи ў голóвї — и кае: „Ньїц, 'но менé слўхай“. — Дупїру він, поїїхали тудї на зальóти, тим фїйáкром, — йак ўонї там приїхали, и вони там зачалї сьа гостїти сибї, пїли, йїли, сьпївáли, — дóсїть, жи тим старїм спо-

¹⁾ Замок брїдєвский, що належить до дїбр графа Молодецкого.

²⁾ „Ўже очўнаў, то уже хóче жїнки“ — увага жїнки оповїдача.

добаў сьа він, буў сьляччннй ўособа, хоць то буў прбстнй Йіван, али ўбраў сьа ў цысарскнй мундур, маў поставу файну. А та молодá пánна думайн снбн так ў свонйм дусн: „Жнбн тн навнть нн маў ннчбб, то йа за тебе пнду, дббре, жн тн татовн сподобаў сьа дббре“. — I вонн йнго нн хтвать пуствнть —: „Вже будь тут, ббдем робнть веснльа“. — А той кнть внкликáў йнго на двнр н кáжн (вонн йнму передбм казáли: „Фнру внсснлáй до дбму, а тн зостáнеш тут“) — то внн сказаў йнму тут: „Тнм чáсом, пбкн тбтай внсснльа вн зрббнть, то йа пнду длá тебе внстарáйу сьа маббнтк“. — Той кнть пншоў ў своню дорбгу, а вонн ўже снбн зачалн сьа кохáтн, ўже йнму пáлаш далá. То потрнмало до трн недблы, покн те внсснльа зрббнлн, тейн. Допнру зачалн веснльа, поженнлн сьа снбн. Але веснльа рббнть сьз, áле внн такнй смутннй, внн снбн мнркуйн, шо йак кнть покнне, то допнру бндá ббде, внн ннчб нн майн. А кнн йнму даў ннньá такб: „Йан, граф Понелбўскнй“, йак там йнб будут пнтáтн, жнбн внн знáў, шо казáтн. (За то, жн внн там лежáў у пбпелы, то внн йнму такб йнньá даў: „Йан, граф Понелбўскнй“). Допнру той кнть там вншпекольваў: булá старá пáньн, мáла дббра сьляччн (так йакбн то ў Поннквн¹⁾), булá ўдовнцьа. Дупнру внн там пншоў, вншпекольваў те гбсподáрство — а пáньн маббнтна дбже булá, ўсьо, худбба, фнльвáрок такнй — н той кнть там пншоў н кáже до тейн пáньн: „Пáньн, тут на вас вáжуть, вбйско, хбче застрнлнтн“. — I та кáже: „Ну, й шож йа ббду робнть?“ — старá пáньн. I кáже: „Жнбнсьте де сховáлн сн!“ — а ўонá кáе: „Нн знáйу, чн зáра, чн нн?“ — а внн кáже: „То допнру аж за тнждень вонн теўб рнхтуйуть сьа“. — Допнру внн ўже те ўсьо вншпекольваў н йде назáд до Йнвана, за трн недблы. I внн тогдн прнхбднт до нбб н кáже: „Йнст!“ — Кáе: „Йнст? Ну, Ббгу дбáкувати!“ — I дупнру вонн ўже йак поженнлн сьа, ўже ббдут внбнрáтн сьа на свонн гбсподáрство, а нн знáйут, кудн — коб нн кнть. Дáйн йнму цуг вбйска, повбзн круль, мбзнка, повнберáлн сьа, посьадáлн, мбзнка грáйн. Але черезь лнс там булб, мбб кавáлок там булб, а внн до нбб кáе: „Тбтай запннн, трбха спочнвáйтe, а йа пнду напербд, а йак йа прнйдб, тупнру ббдете йнхатн там“. — Кнть побнг напербд до тбб пáлацу, до тейн пáньн, н кáе: „Пáньн, сховáйтe сьа, бб вбйско йде н вас забнн“. — А вонá кáже: „Дeж йа сховáйу сьа!?“ — Кáже: „Тут йнст за тнмбб — гáй зáра буў н ў тнм гáй дбже мбцно грбба лнпа булá — там ў ту лнпу йднть, нeх вас заведбт, н там вн внховáйтe сьа“. — Та зáра казáла снбн, двá лбкáйн жнб йннн запровáднлн, а внн ка, кнть, до тнх: „А самн верннть сьа назáд!“ — до тнх лбкáйнў. I йак вонн вернўлн сьа назáд, н внн йнн росказáў, кáе так: „Тут йде — кáе — грáф, н ббде то ўсьо ўтрнму-

¹⁾ село в брндскнм повнтн.

вати, той граф, він назива́ють ся: „Йан, граф Попело́ўскій“. Повп-хóдьте ўсьі наперéд, льокáйі, фурма́ни, йакі́ 'но слуги жийу́т ў́ тім па-ла́цу, так ўсьі вихо́дьте—: „Йі́де наш пан граф Попело́ўскій, віваа́т!“— ўсьі крича́ть на́раз, йак бу́де йі́хати— він д́уже вам буде сипати гро́ши, йак бу́дите так крича́ти на́раз“. — Одже йак то почу́ло, жи бу́ди сипа-ти гро́ши, так сейча́с ўсьо́ сьа зібра́ло, хто 'но жиў, наперéд. А він побі́г наперéд на́прóтыў сво́йіх па́нства і до не́о ка́же: „Ану́, маше-ру́ймо! Комендеру́й, жи́би машерува́ли!“ — Йак ма́ли до те́йі лі́ни йі́-хати, па́ру кро́кіў ше так, па́ру сьаже́нь ше бу́ло, ка́же: „Комендеру́й, жи́б на ту лі́ну стрі́ля́ли, бо то ста́ре дере́во мо́цно, то ўпаде́, вітер звалі́т, і ко́го забий“ — Так він закомендерува́ў на ту лі́ну стрі́ля́ти цуг вóйска, так ту лі́ну побі́ли на дрóски і ту па́нью там забі́ли ў́ ті лі́ні. А ті слуги йак почу́ли, жи та́кий га́лас там, крик ў́ тім гайку́, да́лы, летя́ть. Йак попри́ля́тали, гльáнули, жи тілько́ вóйска, па́нства та́кого ўсьо́го, зачу́т — а він йі́му сказа́ў, йак бу́дут крича́ти „віват!“, жи́бсь кі́даў гро́ши сьуди́-туди́, сьуди́-туди́ с повóза — за́чали кри-ча́ти: „Йі́де наш пан граф Попело́ўскій, віваа́т!“ — крик, ле́мент та-кий, áле аж при́провáдили йго́ до пала́цу, а той гро́ши сина́ў сьуди́-туди́, сьуди́-туди́ на зéмлю. При́провáдили йго́ до пала́цу, позльи́зали мо́лоді, до покóйу, подиві́ла сьа вонá, жи сьльи́чній майóнто́к, скрив́ь ў́бійшла́ по покóйах і кúхні, скрив́ь майóнто́к йнст, йі́йі сподóбало сьа мо́цно. Потóму він вийшо́ў, да́ў по па́ру грéйцарі́ў кúжно́му жо́ячирóві і ві́провáдиў наза́д до до́му, а самі́ зоста́ли там жи́ти.

Записано від господари Гната Романова в Берліні брідського повіту в авг. 1894 р.

Пор. Житє і Слово III, 55—57; Pentamerone II, 4; Perrault, Le chat botté; Haltrich, N. 13; Gliński, III, 149; Gonzenbach N. 65 і II, 242—245. Поданої в ост. книжці квазівки з Аванасьева не могу ідентифікувати.

54. Царівна-чарівниця і вдячні звірі.

Буў то круль і маў три дочкі і ті дочкі булі великі вже; і коли оні йшли купати сьа, то робіли сьа гуска́ми й леты́ли до ставу́, бо то булі злі д́ухи. Але буў йідéн та́кий мо́лодий хло́пец і хты́ў те́йі най-ста́ршой шма́тца забра́ти. Коли ўони́ прилеты́ли до ставу́, вьзали́ стрипну́ли сьа і те пі́ри з них сьі пофсипáло і с то́го пі́ра зроби́ло сьі сукни́, шма́тца. А той хло́пец сиды́ў за корчéм і диві́ў сьа, котрэ́ йи те́йі ста́р-шой шма́тца, де ўоно́ лежит; і вильз за то́го корча́, йак вони́ повльи́зали в во́ду купати сьа, і те́йі найста́ршой шма́тца вьза́ў. Коли ўони́ вькупали сьа, повильзали́ з воді́, йі́х дві́ вбра́ло сьа, мо́ло́тша йі́ сере-

дўшча, а найстаршай не было шматга. Тогдi вона зачала плакати i той почуў, хлопец, i прыйшоў до неi i каже: „Як ти за мени пiдш, то йа тобi шматга те вiдам“. — I ўона йимў казала: „Пiду, але вiдай минь шматга“. — I той йий вiдаў шматга i та зробила сь гўскоу i фтыклá до свóго дóму. Та й той зачаў нагльани iтi за нею, де вона полетила i зайшоў аж до йий дóму; i прыйшоў до неi i каже: „Видиш, йакá то ти! Йа тобi шматга вiдаў, а ти фтыклá, не хоч за мене йти!“ — Тодi каже йий мати: „Будеш ў мене черес три рóки служй, нщч не будеш робй, то 'но будеш минь три кобилки пас“. (А тi кобилкi, то булi тi дыўкi йий, вона йх поробила кобилкáми). — I каже: „Видиш, йакi вони тепér мiзернi; то за три рокi минь мáйш йх дўже поўпасати, шоб булi глáткi“. — А колi вiн йшоў за нею до йий дóму, то здiбаў на дорóзь, шчо пси лiса кусали. I каже лис до него: „Возьми мене ўборонй, то йа тибi колiсь у пригóды стáну“. — Й iн взьаў пси повiдгонй i пси пiшли ф свою дорóгу. I не маў йимў чим заплатити, шо вiн йигó вборонй, той лис, казаў сибi вiрвати з него йiден волосок свй i каже: „Колi тибi йакá пригóда буди, то той волосок вóзьмеш за палиш, то той сморiд пiде по лiсi, то йа до тебе прйду“. — Iдe вiн дáлы, здiбайи, шо воўкi дўже кусали сьа. I каже до него: „Розборонй нас, то ми тибi колiсь у пригóды стáним“. — I вiн йх розборонй i вони йимў дали по йiдному волоскови по свóму i каже: „Як колi тибi будe нас тре, то тi волоскi запалиш, то ми до тебе прйдем“. — Iдe дáлы, здiбайи: рáки дўже на соньцi печуть сьа. I кажут до него: „Возьми нас поўкидай ў вóду, то ми тобi колiсь у пригóды стáнем“. — I вiн вьзав йх в вóду пофкидаў, i тi йимў ни мали чим заплатити i взьаў свй рак вус вiдiрваў i даў йимў i кажут: „Колi тибi будe нас трéба, то той вус припечеш, то ми до тебе прилетемо“. — Але вiн прыйшоў вже до тей бáби i пiгнаў тi кобилкi пáсти, i та бáба каже до него: „Як минь йх вéчир до дóму ни приженеш, то йа тибi смерть зрóбьу“. — Колi вiн пiгнаў тi кобилкi пáсти, i взьаў — вона йимў так зробила, шо вiн спáти зiхтыў — заснуў i тi кобилкi пофтыкáли в лiсвачi йами, поховали сьа вiд него, бо йим так мати та наказала. Колi вiн вiснаў сьа, прибудй сь, та й кобилок нема. Та й iн взьаў той волосок запалиў сьвiрикóм — колi слўхайи: аз земля стóгне, так лiси до него жиўт... Колi прйшли до него, та й кажут: „Шо тибi за пригóда? Роксажй нам!“ — Той йим роксазаў, шчо вiн кобилкi пас i йимў пофтыкáли дeсь, ни знайи дe. Тодi йак вони пiшли по йамах тi лiси, i тi кобилкi в йамах надiбали, зачали кусати, i повигóнили тi лiси тi кобилкi с тих йамй. I той вéчир пiгнаў тi кобилкi до дóму. На дрўгий дeнь рáно пiгнаў iн зноў тi кобилкi пáсти, i вiн льг та й заснуў i тi кобилкi пiшли поўтыкáли в воўчi йами. Колi вiн прибудй

сья, стаў — кобилók нима. Тоді він зачяў плакати, але собі пригадаў, шчо маіи воўчій волосók. Взяў той волосók запаліў, слўхайи: аз змля́ стогне, воўкі женўт до него. Пригна́ли до него і пита́ють сья, шо йімў браку́йи? І він йім росказаў, шчо ті кобилкі зноў десь поховали сья; і ті воўкі пішли по йамах і повіго́нили ті кобилкі зноў до него. Ўвечир він йіх пригнаў до до́му і ма́ти дўже ті дыўкі зачала́ біти, шчо вони́ дóбре не ховали сья від него. На трэ́тій день пігнаў зноў він ті кобилкі па́сти; коли вона́ йму зноў так зробила, шо йго дўже сон зморіў, і він лы́г і заснуў і ті кобилкі поховали сья на стаў та й в очерёт. Коли він прибудиў сьі, і зачяў дўже плакати, шо ўже кобилók не найде; але пригадаў собі, шчо маіи з рака той вус. Взяв ін той вус запаліў і той сморід розійшоў сья, і дивить сья: дўже багáто рáкіў прилетіло до него. І спитáли сья, йака́ йімў пригóда? І він йім росказаў: „Вже два рáзи кобилкім згубіў і найшоў, а тепёр вже не найду“. — Тоді вони́ полеті́ли на стаў і зачали́ тїми шчїпцями йіх шчїпати, ті кобилкі, і ті кобилкі пригна́ли до него. Коли він йіх до до́му пригнаў, тоді йіх ма́ти дўже била, нашчо́ вони́ дали́ йімў найти сья. Коли він вибуў три рóки і вже маў ту дочкў брáти, тоді ка́же ма́ти та до него: „Возьмі сто мóргіў лыса́ вікорчуй за йднў піч і погорі́ і засьйі́ пшени́цью і принеси́ миньі на сьньїдáнок с тейі́ пшени́цы дьві бўлки“. — Та й він зачяў дўжи плакати, та й прийшла́ та стáрша дыўка до него та й роспитáла, чо́го він плаче? Тоді він йі́ росказаў, шчо маіи за йднў піч вікорчувати сто мóргіў лыса́ і погорáти і пшени́цью засьйіати і с тейі́ пшени́цы ййі́ ма́тері на сьньїдáнок дьві бўлки принести́. Тоді вона́ ка́же: „Ни жури́ сья!“ — Она́ свїснула і назгоніло сья багáто чортіў і той лыс вікорчували і пшени́цью засьйіали і ййі́ на сьньїдáнок дьві бўлки принесли́. І ка́же: „Вже вóзьмиш ййі́, áли ше миньі йднў річ зроби́: ййі́ на горў на висóкку, там йи́ срїбний зáйачик — ізлапáй миньі ййгó і принеси́ миньі ййгó сьудá, то дам тибі свою́ дочкў“. — И він зачяў плакати и вона́ прийшла́ до нео, та дыўка, і спитáла сья йго, чо́ він плаче? І він ййі́ росказаў, шчо маіи зáйачика срїбного злaпати. І вона́ свїснула, і поназгоніло сья зноў багáто тих ды́ткїў і пішли́ і злaпали́ тóго зáйачика. Тоді він приньіс ййі́ ма́тері тóго зáйачика і йй даў. Тоді ка́же та дыўка до него: „Йдї до стáнбї, там бўди двóйи кóний сто́яти ў стáнбї; а не берї глáткого, бо глáтким не ўтычём — то 'но берї сухóго, то сухім хўгши фтычём“. — Коли він прийшоў до стáнбї, і ййгó скорты́ло такї глáткого взáти коньá. Посьїдали́ вони́ на тóго коньá, зачали́ тькáти; йак сьі ма́ти огльады́ла, зачали́ з бáтьком догонїти і взьали́ йіх дїгна́ли і взьали́ дочкў і тóго хлóпцá. Коли вони́ зноў змóвили сья тькáти, тоді вона́ самá пішла́ до стáнбї і взьалá тóго мїзёрного коньá і зачали́ тькáти. Коли бáтько йй ма́ти ўгляды́ли сья за

німи, зачали їх доганя́ти: коли́ ўже блісько були́ коло них, тоді вона́ зробила йіго гусаком, а сама́ зробила сьа водою́ і ка́жи до не́го: „Ти ныц, то 'но на середіньі круті сьа ў ті воды, а нат край нїїде не пливї, бо ўони тебе́ злапа́ють“. — Коли́ ўони прилетьїли до теїї води, зачали той ба́тько йї ма́ти ту во́ду ви́пивати і ту во́ду ви́пили, тїлько зоста́ло сьа ціт кріла́ми ціт тим гусаком, шо він на ті воды сидьїў. Тодї ба́тько йї ма́ти віт теїї води́ потрїскали і та вода́ ви́льала сьа наза́д. І вона́ йіго зробила зноў хлѡнцем, а себе́ дыўчиною́ і полетьїли до до́му. — І вже фьса.

Записано в Боратинї брїдського пов. від парубка Янка Петруса в авг. 1894 р.

Комбінація мотива про вдячних зьвірів, пор. Етногр. Збірник I, 13—17 і про те, як герой здобув царівну-чортівку, сповнивши ряд чудесних робіт і перебувши ряд перемін при втеці зі своєю молодю, пор. висше N. 26.

55. Чудесна скрипка відкриває братовбийцю.

Маў круль три синї: два розу́мних, йїден дурний. Маў сад; до того саду́ зава́диў сьї дїкій вѣприк і зачаў рїти. Прийшоў круль, подивїў сьї й ка́же: „Котрої́ минї́ достереже́, той ста́не на мої́м трѡ́ні“. — Йак звїкльї, найста́рший син ка́же: „Тату́нью, йа піду́ забїў“. — „Ну, — ка́же — йак забї́иш, то ти будеш на мої́м трѡ́ні й йа тебе́ вжельу́“. — Той пішоў та й ни забїў, найста́рший. Молѡ́тний пішоў, та й молѡ́тний ни забїў. А найсереду́шчий ка́же: „Йа піду́ забїў“. — Тї зачали́ сьа сьмія́ти з не́го —: „Шчо ми такі́ мўдрї не забїли, а ти дурний забї́иш!“ — Пішоў той дурний ў сад, зробїў собі́ постѣльу́ і положиў сьї і сон йіго зморїў. І він дивить сьї: бодьак йї кольу́шчий. І він стаў с теїї постѣльї і пішоў бодьак вірваў і посадиў собі́ ў го́лови, і шо йіго сон зморї, він голоўкою́ све́йу киўне́, а бодьак йіго кольне́. І сон від не́го відлетьїў. Приходи́ дикій вѣприк, зачаў рїти й йаблока збирати́; той відвинїў кўрок з рушницї та й ўзваў та й забїў. З вели́ким тїхом прийшоў до ба́тька, ка́же: „Тату́нью, йа забїў вѣприка́ дїкого!“ — Тї з не́го зачали́ сьї сьмія́ти, братї, назва́ли йіго дурний —: „Шо ти вогорїш, ко́го ти дурний рѡ́биш, ти сам дурний!“ — „А бі́гме, та́ту, забїў!“ — „Ану́, ходьїм на ту спру́бу, чи то праўда“. — А ба́тько пішоў й вони́ пішли, дыўлять сьї — а то праўда. Ну, та й йіго ба́тько ў се́рце ўзваў —: „Ка́жете на не́го, шо він дурний, а він розумньїший за вас ўбидво́х“.

Ра́дять сьа ўони́, шо йїмў зробі́ти за то́и —: „Йды́м на сна́цир й ми йіго забї́и́мо... Ходї́, Міхась, з па́ми на сна́цир!“ — Али вони́ пішли, там йїст саджалка; ві́ехала вода́, 'но наму́ла. — „Ну, — ка́же —

ми йнго ту забіймо!“ — старший каже брат до молодшого. А той молодший каже —: „Нї, ни біймо!“ — А той каже — „Йа забій!“ — Відвинув рўку, даў йму ў нїс кулаком — кроў йнго обліла; той поправиў сї другий раз, даў йму поза ўшу та й запаморочив йнго. Той ўпаў. Була кваснікова палка; так він ту палку ўхопив ў рўку кваснікову й так йнго бив, шо на смерть йнго забив. Та ўзвали розгорнули те болото, закопали йнго ў ті намўлы і палку ўсадили на тім місцьці, кваснікову ту. Та палка приняла сї; шчєпа віросла злота, йблока злоти і скрипочка висит злота й смик злотиї.

Пастўх стадо женє, пригнаў до тєї саджалки. Маў малого хлопця —: „Пидї — каже — завернї с саджалки той товар, ажиби котрє ни загрузло“. — Він пішоў, пастушок, завертати тою товару, дивить сї: йи злота йблонья й йблока, скрипочка й смичок. Той хлопець вильяз, ўбїрваў і здїнваў ту скрипочку й смичок. Завертали товар, с тєїї радєсьцьї, шо він такў скрипочку майи й такиї смичок, зачаў грати. Та скрипочка прямоўляїи:

Помалєньку, помалєньку, мїй пастўшку, граї,
Тїлькож мого, тїлькож мого сердєнька ни край!
Бо й іў лўзы при галузы брат минє забив,
Й а за того вєпрченєка, шо й іў саду рив.

Прибїгали пастушок до свого батька —: „Ой, татунє, майу скрипочку!“ — „Дєш ти ўзваў?“ — „Йа на йблонї здїнваў“. — „Шож ти майиш ў торбїнї?“ — Каже: „Йблока майу“. — А той ўзваў, старий, за скрипочку й зачаў грати. Та скрипочка зачала до него прямоўляти:

Помалєньку, помалєньку, мїй старєнький граї,
Тїлькож мого, тїлькож мого сердєнька не край!
Бо й іў лўзы при галузы брат брата забив,
Й а за того вєпрченєка, шо й іў саду рив.

А той пастўх каже: „Бїгали, займали товар до дому!“ — І пригнаїи він той товар до крульїўства. Приходи до покоїу, принєсит скрипочку. Круль питаїить сї: „Шо ти майиш?“ А він прийшоў, ў рўку поцїдуваў, каже: „Йа скрипочку майу“. — „А дєж ти тєїї скрипочки ўзваў?“ — „Е — каже — йа там ў саджалцьї ўзваў; йи йблонья, йа с тєїї йблонї ўзваў“. Узваў круль ў рўки, зачаў грати, таїа скрипочка зачала прямоўляти:

Помалєньку, помалєньку, мїй татунє, граїте,
Тїлько мого, тїлькож мого сердєнька не крайте!
Бо й іў лўзы при галузы брат брата забив,
Й а за того вєпрченєка, шо й іў саду рив.

Даў круль своїй жінцы скріпочку та й каже: „Подиві сьі, йак та́йя скріпочка жалобно гра́йі“ . Крульо́ўа ўхопіла ту скріпку, готэц зачаў плакати, ма́ті зачала с те́йу скріпочко́йу гра́ти, а та скріпочка зачала примоўля́ти :

Помале́ньку, помале́ньку, й а ма́тыінко, гра́йте,
Тількож мо́го, тількож мо́го серде́нька не кра́йте!
Бо й іў лу́зы при галу́зы брат мене́ забіў,
Й а за то́го ве́приче́нька, шо й іў саду́ ріў.

Прихо́ди мо́ло́тші́й брат —: „Покажіть 'но ми́нйі те́йі скрі́почки, шо та скрі́пка фа́йно гра́йі!“ — „На то́бі, сінку, погра́й трохі!“ — Ві́н ўхо́піў, смико́м потыагну́ў; зачаў він гра́ти, зачала та скрі́пка примоўля́ти :

Помале́ньку, помале́ньку, й а мій бра́те, гра́й,
Тількож мо́го, тількож мо́го серде́нька не кра́й!
Бо й іў лу́зы при галу́зы ти казаў: Ни бий! —
Й а за то́го ве́приче́нька, шо й іў саду́ ріў.

Прихо́ди найста́рші́й брат —: „Ай — ка́же — шо ти тако́го ма́йш?“ — „На то́бі“ — ка́же. У́хопіў брат найста́рші́й, зачаў гра́ти, — зачала та скрі́пка до не́го примоўля́ти :

Помале́ньку, помале́ньку, й а мій бра́те, гра́й,
Тількож мо́го, тількож мо́го серде́нька не кра́й!
Бо й іў лу́зы при галу́зы ти мене́ забіў,
Й а за то́го ве́приче́нька, шо й іў саду́ ріў.

За́ра пішли с тим настухом туді́, той настух пішоў й показаў, де він ті йаблока вірваў. Зачали́ ту йа́му розгорта́ти, а там ў ті наму́лы йі, шо забі́лі йиго́. Казаў круль вивести́ гогі́ра зі ста́ны і приві́язати́ йиго́ до фоста́. Пустиў ў чісте́ по́ле; де ўда́риў сьі голово́йу, то та́мки ді́л йи, а де с...йу, то горбо́к.

Записано від господаря Онуфра Стольара в Берліні брідського пов.

Пор. Рудченко I, N. 55, 56; Куліш, Записки о Южной Руси II, 20—23; Леонасьевъ, N. 137; Худяковъ II, N. 57; Чубинскій, II, N. 144; Grimm, N. 28 і III, 55—56. Велику силу паралелів зібрав В. Бутель у своїй статі „Illo ludowe Balladyny“ (Wisla VII, 1893); пор. про сю статю мої уваги Жите і Слово III, 149—155; Cosquin I, N. 26.

56. Як умерлий визволив царівну.

Буў йіден король, а маў три сини: ті старші булі за мўдрі, а той трётій не маў такої мўдросьці, наймолотшій. Одже вони йак вже дорослі, то казали свому батькові, королєві, жиби дати їм майїток, а вони пойдут у сьвіт. Йак поїхаў найстаршій син, обїхаў, обїхаў сьвіт і нїчогó на тім не спрофітуваў і задармо за жєбраним хлїбом повернуў сьа до батька свогó. А потóму, йак він повернуў сьа зь вїчїм, то другїй подняў сьа на тóїн, шчо —: „Йа поїду, може йа шчось лўчшого у сьвїтї позїскаю“. Оджи й той обїхаў цїлий сьвіт і повернуў сьа назад і не скўраў нїчогó, шче гїрше вїт тóо старшого. Дошпру трётій, хоць той буў вже не такій, ай подняў сьа, казаў —: „Тату, обїхали вони фєсї країї — поїду і йа“. Одлаў йїму батько той майїток, шо приобїцаў йїму дати, і пустиў сьа ў дорóгу він. Одлаў йїму кóнї с поїяздом і фурмани йїгó дьа негó, локаїї, і він поїхаў у сьвіт. Йїхаў він, йїхаў, і зайїхаў до йїдногó мїста на йїднїйу госпóду. Але ті йїгó слўги розлямпартували сьа, пішли гульвати — оджи він поцаў сьї ў злїсьть і йїх фєсїх отпрáвїў, зостаў сьа ў тїй госпóдї сам йїдєн; і казаў до тóо госпóдара —: „Вїшукай мнї слугу“. — Сам забраў сьа і шчочуть сьвіт пішоў на спацїр. Пішоў сїбі за мїсто і йшоў коло цвинтарá, там, де лўди ховаїют; і вїдїў, шо йїдєн чоловік дўже ранєнько бїг с палыцею на цвинтар, і йак він, той чоловік, прїйшоў на цвинтар, то прїйшоў на грóб на умерлого і даў йїму пїятнáньцїть кїїў на грóбі, і він чуў ше, шо тамтóй у грóбі, йак він йїгó бїў, то він плакаў. А на другїй ранок то він сїбі пішоў зноў там сáме тейу дорóгойу на спацїр коло тóгó цвинтарá і зноў прїхóдї той сáмїй чоловік на цвинтар і зноў бїи по грóбі, а він чуїи, шчо він плаче. І трётій раз зноў так. За трётїм разом то він прїйшоў до негó і каже: „А за шчо ти, чоловіче, йїгó бїиш?“ Каже: „Він зьаў позїчїў ў мєне (йак то даўнїйших лїт) пїятнáньцїть рублїў, а йак умерáў, то мнї тїх грóшиї ни оддаў — оджи йа маїу на цїлий рїк шо дьнá йїму дати по пїятнáньцїть кїїў“. — „Не бїїжи ти йїгó, йа тїбї свóї грóши (вїїлáїи с кишєні) дайў, а вїїнцї абїсь ни прїхóдїў йїгó бїти“. — Але він вже ў ті госпóдї коло свóїїх кóнїї лїг сїбі спáти. І прїхóдї до негó йїдєн чоловік, шчо би він йїгó прїнвáў на слўжбу за фурмана. Пїтáїи сї він: „Чи ти ўмїиш, чоловіче, коло кóнїї ходїти?“ — „Так умїю, шо йїно крульвїч скаже“. — Пустили сьа вони йїхати в дорóгу. Було три дорóзї — вїїнц двї дорóги, шо вóльню йїхати, а трётяїа дорóга заказана, абї пєїу нїхтó не йїхаў. Дошпру він рáдїть сьа с тїм фурманом, каже: „Котрóїуби ми мáли дорóгойу йїхати?“ — „А шож ми, крульвїч, поїїдемо дóбрїми дорóгами! Знáїшмо,

добрими дорóгами шчо дóбре йїхати — йїдьмо ми там, де йїст найгїрше заkáзано, тейу йїдьмо, а бóдем знáти, шчо там йїст“. — Йїдут і ўгортáйи йїх невідна́йа нїч. І йїдут вони вже дóже запїзна і дївлять сьа: шось сьа сьвїтит. Прїйїздьбáть они до тóо дóму — видьбáть, шчо великїй пáлац. Прїйшли вони до нёго і пита́йуть сьа, чи мóжна там зайїхати. І потóму они дївлять сьа: там бу́ло дванáньцáть розбóйникїу́ у тїм пáлацу. І йак вони просїли, шоб там зайїхати, то сказáли, шчо вóльно, пита́ли сьа: „Шчо ти за йїдён?“ — Вїйниц той фúрман ни каза́у крульївїчовї ани зльїзáти с поїáзду. Йак вони тогдї зайїхали у той дїм, то каза́у найстáршїй той розбóйник: „Підї йїх справч!“ — Але там бу́ли дьвєри великїї до тóо дóму, а ў тих дьвєрах то бу́ли малї — вїйниц они ў тїї великїї замкнїли сьа, той крульєвїч іє тим фúрманом. Потóму вихóдит розбóйник, аби йїх у своїйх сьїнцáх побїти. Вїйниц йак отóй фúрман вьзáу від свóго крульївїча шáбљу і йак він отчинїу́ дьвєри, той розбóйник, то він йїго по голóвї шáблейу — сьтáу йїму голóву і откнїу́ йїго прїч. Забáвило сьа то дóўго — але він не прїхóди. Посилáйи дрúгого і кáже: „Ідї ти!“ — до дрúгого. А пїшóужи він, дрúгїй, то він і дрúгому так зробїу́. І так фьсїх йїх, 'но тїлько йїднїм йїдён вїстáу сьа — шчо йїх бу́ло дванáньцáть, оджи фьсїх йїх до йїднїго стрáтиу́, 'но тїлько дванáньцáтий вїстáу сьа. Потóму вьзáу си пїстóльа ў кишєнью і шáбљу в рúки і пїшóу тудї до тейї хáти. А той найстáршїй вьзáу сїбї пáнну (злáпали в дорóзї) і тримáу си на рукáх; йакжи той фúрман крульїу́скїй вїтчинїу́ дьвєри, він погльáнуўши, шчо немá з йїго тих камрáтиу́ ани йїднїго, то він дóже сьа зльакáу і дóже сьа схóпнїу́ стрáсни на нóги. І той фúрман йакже увїшóу і він йак погльáнуў на нёго, і кáже так: „Ани рúхай сьа, раз своїй житьá мáйш скїнчїти!“ Вдáрнїу́ йїго с пїстóльа і йїго забїу́, той крульїу́скїй фúрман. Рáно виберáйуть сьа, але той крульївїч у нїчїм нїчóго не видїу́, шчо то сьа стáло. Вьзáу фúрман забрáу тїї кльучї, шчо йїх той найстáршїй розбóйник ма́у, і поїхали дáльї у сьвїт. Йїдут вони, йїдут і прїйїхали до крульїу́скóго мїста. Йак вони прїйїхали, зáра гїннїй круль запросїу́ до сєбе йїх у гóсьтї. Оджи він там сєбї з нїми бальувáу пáру дньїу́ — а той круль ма́у йїднїм йїднїу́ дочкú, той, шчо вони до нёго поїхали в гóсьтї, а тáйа йїго дочкá дóже бу́ла прєкраснáйа і вже мáла дванáньцáть чолóвїкїу́, а жáден чолóвїк нїкóли з нєйу нóчи не перепочувáу. Але той крульївїч йїї си сподóбау і хтьїу́ йїї вьзáти за жїнку. Вїйниц шкóдувáу йїго той чужїй круль і каза́у: „Сїну, шкóда тебє, бо вже мáла дванáньцáть чолóвїкїу́, а ж жáднїм чолóвїком не перепочувáли нóчї“. [Йакáсь тáе кєпєскá бу́ла! — однї з прїсúтнїх] — Оджи він рáдить сьа свóо фúрмана, шчо с тим мáйи чинїти, чи йїї вьзáти, чи нї. Фúрман кáже: „Берїть, крульївїчу, нїкóли вам шкóдити не мóже

ниць. — Підіймайся сьа той король, шчоби їй такі за жінку взяти. Пішли до сьвасчєнникіу, до ксьондзїу, потому, йак за звичай християнський, сьлюб, заповідї, і він сьа з неїу вженїу. Так вони пішли собі на станциїу обїи спати. Али той фурман каже: „Крульвічу, тїуу ніч бїду йа з вами“. — Йак вони полагали спати, і позасиньляли, а той крульвічіу фурман стоїау над ними. Йак прийшла дисьбатаїа годїна, сонїуу дїже їїї страсне страслó, а йак прийшла одиваньцата, то другїй раз такса́ме страслó неїу, а йак прийшла двананьцата годїна у ночі, то йак неїу страслó — вилїзайи такаїа гадь і йнó хоче ўкусити. Той крульвічіу фурман знау тоїи наперёд, шо то сьа може стати, взяу тїуу шабљу — котра таїа гадь вилїзла з неїї с середини і хтїла йнó ўкусити, він взяу теїу шаблеїу їїї гóлову отгїау і сховау ў кишєньу, а той тїлуп влїз в нїуїу наза́д. Він взяу сї і пішоу до своїїх кóний, фурман, а їїх там обóх покинуу. Пришлó рано, вїиц старїй круль казау: „Підїть тудї до теїї станциїї і возміть тоó трупá“. Прихóдять вони тудї, заглядаїут до него бес кључ — а вони поўставали, обїи собі гóвóрять. Даїут крулеві знати, шчо вони сидьать і ўбóи гóвóрять. Дїже той круль зрадовау сьа і фтїшиу сьа, шчо вже з неїу ніч найшоу сьа такїй, шчо переночувау. А йак вони прийшли, то то дїже великії круль с теїї радостї заложїу бал. Потому доки він там буу, то буу, але казау: „Одїду до своїїх рóдчїу до до́му наза́д зі свєїу жонóїу“. — І казау їїму круль: „А шчо ж тибї майїтки да́ти?“ — „Ничóго йа ў вас ни жадаїу, майїткїў жадних, 'но тїлько шобисьте минї далї сто возїў драбнїастих і фурма́ни до тих возїў, аби йа зайїхау до тоó мїста“. — А йак він повернїу сьа наза́д до тоó палацу, котрі ті розбóйники були побїті через йнó фурмана, то вони набрали на сто возїў драбнїастих рїзньїх майїткїў, зóлота і срїбла. Приїздїтки він наза́д до своó батька із великими майїтками, та й батько дїже врадовау сьа ним, шчо йнó за найнїдлїйшого у своїїм царствї ма́ли, а він найвїицшїуу штїку доказау.

Одже то́му фурмановї вже за той фсьої цїлий час вїйшоу рік і він хоче сьа вибєрати від него — але той крульвіч каже: „А шчо ж тобї за той рік запла́тиги? Будь у мене, прóшу тебé, великоїу тобї запла́тоїу заплачу, абїсь у мене перебувау“. — „Не хóчу йа жадноїї ў тебє, круљу, запла́ти, 'но маїиш минї да́ти свєїї половїцїу жінки“. Згóмнїу дїже той круль, шчоби то їїму половїцїу да́ти; повїдлїуши він тїї їсьї чудá без йнó дорóгу, шчо він їїму дока́зувау, не маїи вїицє їїму шчось отка́зати за йнó половїцїу жінки і каже їїму: „Таже йак ти хóчєш влãсьнїї половїцїу, то йа вже тибї одда́м фсьу“. — Але ввїдїла таїа крульвічова жінка, шчо то не бїде жарту с тим, і стала дїже пла́кати і ўмлї-

вати. Вішниц зірвали сьа їїї огніти*), огнітовати стала і віогнітовала туйу гадь, котру мала ў собі. Тоглі той фўрман добўў туйу, шчо він там їїї голову отлаў, і зложіў до кўни і казаў: „Отó, крульвічу, відиш, йа маїу половицьцу ў кишэні, а половицьцу булó у твойї жонї“. — Взяў він то сьцїліў до кўни і казаў: „Отó, крульвічу, ў тебе тїлько хóчу запла́ти. Заплатівісь, крульвічу, за мене даўно, тогді; йак той чоловік биў по грóбі — бо йа буў умёршїй чоловік, Пя́нбі прислаў мене за тих пїятнайцьїть рубльїў ў тебе рік служїти. Вікупівісь менé, крульвічу, віт тейї невóльї, шчо він рік маў по смёртї мойї збиткувати сьа. Бі́днийїм буў, віпозичїў у тóго богача тих пїятнайцьїть рубльїў, і він по смёртї мойї збиткуваў сьа. Але Пя́нбіг прислаў такїу дўшу, шчо за мени запла́тїў“. — Вже кїнець.

Записано в Лешневі брїдського пов. від господаря Демчука в серпни 1895 р.

Скомбінованї тут два мотиви: 1) Мрець вибавлений від кари за невідданий довг віддаче ся герови, пор. више N. 43; 2) царївна, у котрої мруть мужї першої ночи, пор. *Somadeja* II, 22—24; Аванасевъ 175 і IV, 441—450.

58. Кравчик і велитень.

То буў йїдén малїй краўчик. Йїдного рáзу він забїў двáсто мух і написаў сибї на кашильсї, шо він двáсто мўжа забїў. І пустиў сї він ў сьвіт вандрувати. Ідé він доро́гойу, здїбáйить сьа з йїднїм великим чоловіком, велигденьом. Так той великїй чоловік перечитаў йїму на кашильсї, шо такїй малїй, а забїў двáсто мўжа, і він переполошиў тóго. Ідуть вони да́нї доро́гойу — взяў той великїй чоловік дéрево за верх, пригнуў до землї, а той краўчик йак ўчпїў сї за вершóк і перелитьїў на дрїї бїк дéрева. Оджїж той великїй чоловік ішчé гїрше перельакаў сї: шо такїй малїй бес такé висóке дéрево перескóк! Ідуть вони доро́гойу і прихóдять до йїдного мїста — а у тїм мїстьї булá змїя з дванайцятóма гóловами, а шчодéнь припадáло йїдного чоловіка тї змїї зїєсти. І йакурáтне припадáїи ужé того дньа цїсаровї дочкў давáти тї змїї зїєсти. І віголосили по мїстьї: „Йакóбї де такїй чоловік сї знайшоў, шчоби ту змїї забїў, то цїсар даўби своїу донькў і полови́ну цїсарства свóго“. — Але той велигдень зголосїў сї, шчо він йїї забїї, і пїшоў до тейї змїї, взяў велику зальїзу пáлку — та змїя 'но тїлько з норї гóлову показáла, так він змїї тейу пáлкою забїў. Оджїж і припадáло йїму с тейу принципнойу ўжинїти сьа; але принципна йїгó не кóнче сподóбала і не хтїла за чоловіка, 'но тїлько

*) Воїти, рїгана.

того краўчика. І так поміслиў собі той вєлігдєнь: „Іакоби тоо краўчика сь сьвіта згубіти?“ Польга́ли вони спáти ў йіднім покóйу; али краўчик пiтслўхаў, шчо той ўгоріў—так узьаў ў ночі пішоў на цвинтáр, вiконаў мерцьа, приньiє, положиў на своїй лішко, а сам улiз пiд лішко. А вєлігдєнь пiтслўхаў, шчо ўже твєрдо спит, ўстаў, взьаў залiзну пáлку і ўдариў краўчика по голові, і слўхайи, шчо ўже краўчик не жийі — а краўчик здорóвий лежи́т пiд лішко́м. Пóти́м вєлігдєнь заснуў — краўчик узьаў т́рупа і на́чáд зацьiє на мiсце. Рáно поўставáли, дiвить сьа вєлігдєнь, шо мóцно йи́го ўдариў і здавáто сьi, шо забiў, а краўчик жийі, здорóвий! І так вєлігдєнь нiчóго йи́му не зробиў. На дрўту нiч польга́ли спáти — краўчик узьаў ту йи́го пáлку лєдво взьiє до горi, йáк удари по голові вєлігдєньа — забiў на смєрть. Рáно поўставáли — вєлігдєнь не жийі. Оджи принципiзна дўже сьi зрáдувала, шчо вже вєлігдєньа нема́, бо вона́ краўчика сподóбала, а то́го нi. Вєлігдєньа поховáли, а краўчик ожениў сьа с принципiзно́у; і цар йи́м даў половiну майíнку і ўони́ жийiт iшчє й до нiньi. — Йа ў той час там буў і то́йи видiў, і до Бєрлина приiшоў і на лаўцьi в Йакимóвича [госпóдар в Бєрлинi] сьiў й ту бáйку ўповiў.

Записано в Берлинi від парубка Тимка Яремка в грудни 1895 р.

Пор. Рудченко II, 45; Леанасєвєвъ, 234, 235 і IV, 518—524; Cosquin I, 95—102.

59. Стрiлець і гриф.

От горобєц собі льiтáў, йáк то зимовiї порi, по дорóгах, от де кiнь сьа вiнає, óжи горобєц собі там льiзайи і пóрпайи і збирáйи, там де шо йи (бо йи такий кiнь, жи він цiлком кóўкайи). Ожи миш вiльiзла зь дзєурi та й приблiжуйиць сьа до тоо горобцьа́ і кáже: „Можеб ми сьа пiбрáли?“ — Тай ка до нєо: „Зна́йиш ти шчо — шчо ти ту хóдиш по дорóгах! Иди́ 'но ти за мно́у, подiвись сьi на моiй дóбра“ — миш так. Оже горобєц трóхи сьi сторонiт в дзєурi лiєсти (бо він собі так дєсь понiт стрiхами то він мáйи звiчайи); але дáлы собі роздўмаў —: „Пидi“ . Але миш у дзєурi, горобєц за мiшоу, і вона́ привелá йиго до своїх дóбрiў. Йи пшєнiцьа, йи говєє, йи грєчка — шо хóчєш, то ўсєо миш мáйи. Горобєц собі роздвiвiўши сьi, жи йи ўсє́ого ўнóго (йи ўсє́ого за дóсить) — óжи вони́ собі сьi пiбрáли. Оже горобєц кáже так: „Мáйи́м шо йiєсти за дóсить, 'но нема́ шо пiти... Знай ти, жи́нко, шчо — ти мáйиш збiжа ўнóго — стáўмо брóвар, бiдем роби́ти горiлку, бiдемо пiти собі і бiдим сьа льубiтi“. — Постáвили вони́

той брѳвар, нарѳбили горілки, понанивали сѳ — так горобѳц напиў сѳ і берѳ миш і йде спѳти, хѳче лѳшти з неїу трѳхи. Оже миш ни приймаїи горобѳцѳ. — „Ти, смердѳху — каже — ти такий, ти сѳакїї, їа гѳдна с тобѳїу спѳти лѳшти?“ — Олже горобѳц бес пѳру нѳчїу сам лѳгаїу спѳти — и розивлѳстиў сѳ — : „Шо то мишї за то зрѳбити злѳ?“ — Зѳаў запалиў їїи брѳвар. Той брѳвар зачѳу горїти — горобѳц сѳудитудї, їакѳсь з дѳзурї вїкрутиў сѳ; а мїсѳачї дѳбра погорїли, мїсѳ сѳа попеклѳ, дѳсѳть — бїдѳ. Ну, шо робїти — їдѳ миш горобѳцѳ позивѳти. Але далї їзнаки до крульїу — анѳ, так присудили, жо становїти сѳа бїти на пляц. Каже горобѳцѳу цар: „Горобѳц не вїнен цѳц. Їак онї сѳ пїбрѳли, то повинѳ лѳшти собї їбидѳїи спѳти“. А мїсѳачїї цар каже: „Нї, непраўда так — чи лѳгѳли спѳти, чи не лѳгѳли, не повинѳ такоїї шкѳди робїти“. — Ожи на пляц, становїти сѳа бїти. Але зибрѳла миш своїї вѳїско, горобѳц своїї, і пїшли на пляц і зачали сѳа бїти. Так сѳа вонї бїли, жо вїбили сѳа чїсто, 'но зостаў сѳа леў і грїф, 'бїдва царї. Оже так сѳа бїут обїдва, шо маїут сїли. Ужѳж грїф лѳва так збїу, жо леў низдѳжайи ходїти. Але леў розмїслиў сѳбї, шо с тим робїти, перевернїу сѳ і їак грїф спускаў сѳ з горї на лѳва, ѳже леў перевернїу сѳ до горї ногѳми і лѳпи настѳвиў до горї — ѳже грїф їак сѳа спустїу з горї, і леў їак злѳпау грїфа за крилѳ, і вломїу їїму. Їак уломїу, так ужѳ грїф ни мї литїти. І леў забрѳу сѳ, пїшоў. — „Вїдиш, — каже — такий їа вїграў (леў каже), а ти тенѳр гинь тут!“ —

Алѳ буў такий пан, їак вот ў нас Слотвїнський*), і маў синка той пан і той синѳк пїшоў на польовѳнѳа сѳбї. Але перейшоў сѳ кавѳлок, дївить сѳ: шѳсь сидїт так їак копїцца сѳїна. Здїнѳаў фѳзїїу, вїдвїу кѳрок і стрїлїу. От, їак стрїлїу, вонѳ сѳа не порѳхало нѳвїть (не порушїло сѳа). Ожи той стрїлѳц дѳмайи: „Шо то їїст?“ — Давѳї дрѳгїї раз стрїлѳти. Стрїлїу дрѳгїї раз — поворѳшило сѳ. Зибрѳу їїгѳ страх — : „Бѳду стрѳлѳаў трѳтїїї раз“. Їак стрїлїу трѳтїїї раз, а вонѳ завогорїло: „Ни стрїлѳїї ти на мѳне, 'но ходї сѳудї до мѳне, їа тїбї шѳсь скажѳ“. Ожи боїть сѳа стрїлѳц їтї; але вонѳ кажи до стрїлѳцѳ: „Ходї, ходї, не бїї сѳа, їа тїбї вїц злѳго не зрѳблѳ“. Приїшоў вїн до нѳго — : „Шѳ ти мнїї скажеш? — а мѳцно зѳлѳканиї. Але вонѳ каже до нѳго: „Ўозьмї менѳ до сѳбе і ти менѳ вїхоруй, бѳдеш мѳти велику заплату“. — Ожїж той стрїлѳц кажи: „Їакжи їа тїбѳ возьмѳ, коли ти такѳ великѳ, жо ѳнїї тебѳ приїсѳи?“ — „Возьмї менѳ за те крилѳ, абїсь шѳбѳдѳ мнїї пѳмїч даваў, а рѳшги їа бѳду ногѳми їти“. — Ожи вїн їїгѳ привїу до своїїгѳ дѳму, каже:

*) лїсничий в Берлїнї.

„Віхоруймо йго — до батька — тоо птаха, то дистанем велику заплату“. — Оже маўже батько, той пан, коло сто штук худоби — шчодьня він рїзаў по йдві худоби і тоо грифа карміў. Досить, він йго тілько карміў, шо тих сто штук худоби вірїзаў і той гриф зьїў. Піру каже: „Возьміть мене, вїведьїть на двір“. — Вївели вони йго на двір, той гриф зьнїсь сьа ў гору, полетьїў і нема. Але ни за доўгий час прильїтїи павад ти й каже: „Мўсиш менє карміти“. — Оджиж той пан купїў шче пїадесьат волїў і досить рїзаў по воловї і йїмў даваў. Йак він уже зьїў тих пїадесьат волїў, піру каже до тоо пана: „Ўсьїдайте на мене і пуйїдемо, йа тїбї заплачу“. — От, йак він вьзаў йго на себе, поньїс йго аж попід гоблоки. І вилетьїў на глїбїки море і пїтїить сьа йго: „Шо ти там вїдиш на тих морах?“ А він каже: „Так вїджу, йак мїска кривї“. А той мак! та й скїнуў с себе. Йак скїнуў с себе, так той туй-туй у мори ўпасти. Той 'но до мору ўпасти — той пїтхонїў сї, зноў йго вьзаў на себе. Летїт, летїт зноў на мори та й каже: „Вїдиш ти там, шо йи на мори?“ — „От — каже — так йак мїска смолї (вїдїт)“. Той мак! та й скїнуў с себе. Той шо 'но до мору ўпасти — той пїтхонїў сї, зноў вьзаў на себе. Но, летьаць зноў —: „Шо ти там вїдиш на тїм мори?“ каже. „Так — каже — йак мїска злота“. Той зноў мак! та й с себе зноў скїнуў. Той шо 'но тїлько ў мору ўпасти — той зноў пїтхонїў сї, зноў вьзаў на себе. „Вїдиш, нїбїжї, отїж йа тїбї такїй страх даваў, йак ти нїнї. Ти на мене три рїзи стрїльаў, нїцїсь нїнї не зробиў — ожи йа тїбї такїй пїстрах даў, жи шо'но-шо'но ўтонїти сї і ни ўтонїў сїсь. Ожиж тїпєр пїїдїмо аж до мейї найстїршїї сестрї. Йакжи прїїдїм тудї до неїї, то вна тїбє бїдуть сї пїтїти: „Шо ти схоч, чоловїчи, за мого брата, жо ти йго вїхоруваў?“ То ти скажїм: „Паньї, нех то дадїт, шо наймїльнїїше“. — Ожи вона до нео витказала: „Жибїм не тїлько брата не вїдїла, тобїм ни дала, шо йи наймїльнїїши“. — Вьзаў далї на себе, зноў пїшоў, полетьїў —: „Тїпєр прїїдем до середїшчїї сестрї. Зноў ова тїбє бїде пїтїти: Шо ти хїчиш, чоловїчи, за мого брата, жо ти вїхоруваў? — то ти фурт кажї: То, паньї, шо наймїльнїїши“. — Таїа зноў так скажала: „Жибїм не тїлько брата не вїдїла, йак не вїдїла, тобїм не дала, шо наймїльнїїши“. — А той вьзаў на себе, зноў далї —: „А нїц не бїдеш казїти, 'но тїлько то жоб дала, шо наймїльнїїше, тамтї сестрї“. — Прильїтїи він до наймолотшїї сестрї та й каже: „Йди, виччїнїаў брїаму“. — Але він кльїпайи, кльїпайи коло тїїї брїамї — ни мїжї виччїнїти. А він каже: „Жибї ти ту день і нїч кльїпаў, то вни сьа тїбї ни виччїнут“. — Зьнїсь сьа ў гору, йак трїскне сьа до брїамї, так сї та брїама ростворїла. Вїбїгаїи сестра до него —: „Брїацьи, брїацьи муї кохїнїи, деш ти бес тїлько

бес тільки часіу буў, жи йа тебе ни відыла?“ — „Мойа сьобстро кохана, буўим на польованьу, ньи спризирвалы*), одже мене той чоловік вихоруваш — одже він тепер хоче собі за то заплачу.“ — „Шо ти хочеш, чоловіче, за мого брата, жо ти вихоруваш?“ — „Не велика то йи річ, шо наймильнійше — ў мене брат льінший йи, наймильнійший“ — і заплатила йимү. Ожиж він йийи питаий: „Паньи, йакжи йа сьи дистану до своо крайу?“ — „Ожи на тобі таку скриньку — схочиш йихати, скажиш до скриньки: Жиби миньи поїязд буў! Прийидиш де на море, скажиш до скриньки: Жиби миньи окрент буў! — шо сьибі загадаийш, чи йисти, чи пийти, то ўсьо тибі достарчит. Схочиш мўзика — мўзика буди, схочиш ў кярти грати — і ў кярти заграийш, і прийидиш до своййго дому і так сьибі сьи постарайиш і шче льиши, йак ти на мого брата видайсь.“ — От ййихаш жи він, ййихаш, було ше килька миль до дому — зачаш він сьибі грати ў кярти. От досить, з ним ни могли грачи ньиц зробити, так він ўсьо виграваш, і ше собі казаш мўзицы заграти. Йак та мўзика зачала грати, так тото сьа ўсьо задиўувало, жи такий йакийсь ни з биса пан, а так ўсьим сьа виконуйи. Ожи досить, та мўзика граий і так граий, жи перестати не може. Ож йимү самому аж сьа ўвирило слўхати, але забуў примовити до нейи. жоб она сьи спратала. Мўзика граий та й граий — але приходи злий дух та й каже: „Чоловіче, чож ти сьи так смутий?“ — „Йй — каже — смучу сьи, бо не знайу, йак сказати, жоби та мўзика перестала грати...“ — А він каже: „Запиши миньи тойи, шо ти ў дома ни знаийш, то мўзика перестане грати“. — Ожи він сьибі роздумуйи, толкуий ў свойй голови, жо ў вычим ў дома так ни знаий, 'но ўсьо знаий — ожи кажи: „Запишу тибі“. — Йак той записау, так сьи та мўзика спратала до скриньки. И він приййаш до дому, але дивить сьи: йи хлопець, жинка хлопця привела. Так той пан сьи дужд рожжалйу, жо він тоо хлопця йимү записау — а він ни знау, бо го жинка ходила з ним, то він ни знау, чи буди шо, чи ни буди. Так той хлопчик ходит до шкїл, до дванайцять лїт, так сьа файно фчит, приходи до дому, той хлопць, рїзньи сторийи росказуйи, рїзньи такі практики — батьковї великий йи жаль, жо таку дитйну запропастйу. Алеж той хлопць вислухаш ийден раз і другйй раз, жо батько з матьрою такі жалобнї, і питаий сьа батька: „Тату, чо ти так плачеш з мамою?“ — „От, сйцу, так плачу!“ — „Чож ви майите, тату-мамо, плакати так? Боўу дякувати майити ўсьо за досить: майити йисти, майити пийти — скажйть ви миньи, чо ви плачити“. — Батько фурт витказуйи: „А, сйну, чо йа плачу? Чи ти знаийш? Миньи гинше ў голови, а тибі гинше ў голови...“ — Той сьа студент розизлостйу, хопйу за нйж — : „Тепер,

*) — скалчили мене (з франц. blesser через нїм. blessiren).

тату, не кажеш ти мины́, чо́го ти пла́чеш? Альбо ти́бі сме́рть, або мины́“ — Оже ба́тько віслу́хаўши то́о сту́дента — : „Ни скажу́ йа, зроби сме́рть сам собі́ — скажу́, сі́ну, чо йа пла́чу. Йа, йа́ким йі́хаў з до́ро́ги, сказа́ў йа му́зичці загра́ти собі́, жобим вохо́чій бу́ў, і йа не зна́ў, йак до те́й му́зички сказа́ти, жоби переста́та гра́ти — о́жи прыйшо́ў злий дух і ка до ме́не: Чо́го ти суму́йш? Ожи́ж йа прыво́виў до не́го, жо не мо́жу йак витказа́ти, жоб та сьа му́зика спра́тала. Ожи́ж він ка́же: Скажи́ мины́, па́не, запи́ши то, шо ў до́ма не зва́йш. Ожи́ж йа йиму́ записа́ў, а ў ти́бі ни зна́ў“ — „Ожи́ж ти тепе́р, тату, так? — йа не твій, а ти не мій. Тепе́р йа йду́ за свої́м ба́тьком шука́ти“ — Ожи́ж йак пішо́ў, і нема́ до ні́ншішняго дьня́. —

Записано в Берліні від господаря Гната Романова в грудні 1895 р.

Скомбіновано кілька казкових мотивів: 1) шлюб воробця з мишею, що довів до війни між звірями — паралель ледво натягнена Wl. Weguhn, N. 1; 2) історію стрільця, що за виліченя грифа дістав чудесну скриньку — пор. Wl. Weguhn, N. 1; 3) птах несе героя через море і тричі пускає для постраху, пор. N. 26, стор. 7—8; 4) музика, що не може перестати грати, бо герой забув чарівне слово, пор. Iete, der Zauberlehrling; 5) батько за визволене з клопоту записує чортови те, про що сам не знає дома і потім бачить, що записав сина, пор. Етн Зб. I. N. 12. Кінець неодоладній і урваний.

60. Про музику і його сина.

Ішоў ійдён черезь лье́ му́зика і здіба́йш йі́го той шатаня́ака, му́зичку то́о, і ка: „Нау́чі мене́ гра́ти!“ — Він ка́е: „Йак йа тебе́ нау́чу гра́ти, коли ў те́бе па́льці криві́! Шо́ж йа с тими́ па́льцями́ криві́ми зроби́ў! Тре́ ві́простити!“ — Йак пішо́ў він — так тра́чі ко́лоткі рі́зали — йак той взя́ў розбі́ў ту ко́лотку, ті терти́ці роздали́ сьі, він ка́же: „Саджа́й па́льці!“ — Ка́же: „Йак ви звете́ сьа?“ — до то́о му́зички. А той му́зика ка́же: „Йа „сам“ зву́ сьа“ — Йак засади́ў па́льці ў ту ко́лотку, той вдари́ў по кли́нцеві́, клі́нець ві́скок, та й ті па́льці стисну́ло йиму́ та й той му́зика фты́к. А той с па́льцями́ трима́йть сьа, кри́чїт, нех Па́нбї́г боро́ни! Шо́ підійме́ ту ко́лотку́ тими́ па́льцями́, то грим! у зе́млю. Тих злих д́ухі́ў позбі́гало́ сьа по́ўно, ка́же: „Хто́ тобі́ засади́ў? — Він ка́же: „Сам засади́ў“ — „То́ й ві́йми сам!“ — Той підійме́ ту ко́лотку́ та й грим! у зе́млю с тими́ па́льцями́. До́ти би́ў, доки па́льці́ не пообрива́ў. І пообрива́ў па́льці́ і пішо́ў до до́му.

Той му́зика ма́ў сї́на. І ка́же: „Та́ту, шчо́ то йи́ тако́о, жоби́ то бо́йати́ сьа, на сьві́ті? Йа не бо́йу́ сьа вьі́ц!“ — Ка́жи: „Зва́йш ти шо́, сі́ну, ти не бо́їсь сьа — йди́ 'но ти на дзві́льні́цьку пі́т це́ркву, то там зьлакай́сь сьа“ — Каза́ў він ва́ртї́нківо́ ра́діом о́крити́ сьа на дзві́льні́цьці. Вльі́з він на ту дзві́льні́цьку, дівить сьа: сиді́т шось бі́ле —

той син. Прийшоў він до тоо вартіўніка, ка́же: „Хто то?“ — Той вартіўнік ни ўбыва́йць сьа. Їак він йіго конне ў с... ногойу: той полетыў з дзвіліньні і но́гу віломў. Прийшоў син до до́му до ба́тька, пита́йць сьа ба́тько: „Шож там, сїну, зьлакáu сьісь?“ — „А — ка́же — йакась бїда сьыла — йак йа йї, ка, ко́ннуў ў с... ногойу — там йивчїг — ка́же — нїд дзвіліньцею“. — І той син нїц такі не бойаў сьа.

В йїднї хаты пїадесьа́т умерцьїў умерло — йіго тудї запрова́дили на́нїч само́го. Запрова́дили йіго тудї до те́йї хаты, нарубаў він скало́к, той сиво́к, вьзаў він тїїї ўмерлі попїд йїцном попїтнераў усы, по лаўка́х, і ка́ждому ска́лку ў ўбї те́ньгу застро́мїў, засьвїтїў — так ті скальї горїли йїм у зуба́х, ни йїднїму аж нїс обгорїў умерло́му. Прийшоў він до до́му — пита́йць сьа: „А шось, сїну, бойаў сьа?“ — „О — ка́же — бойаў сьа, — йа дзїгара цїлу нїч курїў враз із нїм“. —

Але в йїднї хаты, (так над во́лойу була́ та хата) там нїхто́ ни мїг почувати нїгди. Йіго тудї зачїнїли до те́йї хаты. А там булі грóши нїд пїдло́гойу, а ті недóбри ўобсылі. А ті недóбри то лїзали так йак котї по хаты, ті злі дўхи. Котрїй кїт вїльїзе снїт постэлы, то він йіго хан! за шїю та й несé до во́дї топїти. І пóти йїх топїў, аж вже блїсько два́наїцьатої годїни. Зачїнїў сьа він ў ті хаты — кїнуло ко́мнїом рўку. А він загляда́йць, ка́же: „А дрўга де?“ — За́ра дрўгу кїнуло. — „А но́га — ка́же — де?“ — І но́гу кїнуло. Ка́е: „Дрўга де?“ — І дрўгу кїнуло. Ка́же: „А голова́ де?“ — І го́лову кїнуло. Потóму тўлубї кїнуло ко́мнїом та й стаў найста́ршїй дїяво́л там коло не́го. Пита́йць: „За чїм ти прїйшоў сьудї?“ так той дїяво́л до тоо хлóпца. Він ка́же: „За грїшнї“. — „Тїх — ка — грóши не дїста́неш“. — Ка: „Чомў не дїста́ну?“ — „Е, — ка́же — бо́ не мóжна“. — Кова́дло було́ такé залїзне, там на тїх грóшах лежа́ло, — а той шата́нба́ка маў крїву́ бо́роду. Ка́же: „Йа тобї вїпрошчу“ той хлóпец. (Вонї вже ўбїдва освóйїли сьа, вже не бойїть сьа йїдэн дрўгого). — „Ну — ка́же — йак мóжеш, то вїпрости“. — Той вьзаў, розбїў кнїнцем то кова́дло залїзне, то́му ўпакуваў бо́роду, йак кнїнца пўсти, кнїнець вїско́к, бо́роду стїснуло — недóбрїй найста́ршїй крїчїт гваўту, рїчїт, аж повбїгали сьа до пео́ ті. Говóри до пео́: „Пустї мнїнї бо́роду!“ — Він ка́же: „Шóгн не пушчу́, поки мнїнї ту грóши не добўдете!“ — Йак той свїсне ста́ршїй, йак ті недóбри повбїга́ють сьа — так та пїдло́га йак не була́. Насїнали штїри мїси грóши —: „Но, пустї бо́роду!“ — „Поти не пушчу́, поки грóши не занесу́“ так той хлóпец ка́же. Тї недóбри наду́х йїму грóши затаска́ли до йіго хаты. Допїру бо́роду пустиў. (І то такі праўда ко́лісь була́, то за гравїцею́ роска́зуваў йїдэн). —

За тим часом там у Берестечку велика була хольіра, льуди шчоденни ўмерали дўже багáто. І казали тому хлòпцєвї, жиб він достерїг, шо то такоо йи. Йде — а то коло пєркви льуди ховáто сáа — влїз він на дзвїлницю, сидїт він на дзвїлницї — стаў над грòбом дим. Тьма стáла, але дївить сáа він — винòси сорòчку з грòбу. Потòму винòси пòйас, потòму винòси штáпї, чїсто фсò повинòсивў, шче пїшòў по шáнку. Той забрáў те шмáтá та й на дзвїлницю. А той ўмерлий за ним, та й кáже: „Вїлдáй минї!“ — Той 'но льїзе до нєго — той ў дзвїн бааам! — той ў нїз та й ўпадє. Зноў кáже: „Вїлдáй минї шмáтá, бо минї неráно!“ — льїзе там до нєго по сходах. Йак влáри ф той дзвїн, той упадє. Він йак польїз трєтїй раз, 'но тїлько хтїў дїбрати сáа до нєо (буўòи йїгò задушїў, бо то буў опїр), пївень йак закукурїкаў — та й він фнаў, смолòйу розїльбáў сáа. Прїйшлò ráно, те шмáтá зáра днў до ксєбòдзà, а на тїм грòбовї пáльчкy застромїў. Рáно вїткòпáли грїб — а він лежїт гòлий ў трўмнї, 'но в йїднї шáпцї! Взьáли привелї кáтy, кат скáзáў, жи то йи ўпир, носїк йїгò кат на кускї — то він буў такїй червòний, жи тї кускї скáгáли так коли йáшчїрка. Ну, і тоїру фтїхли льуди ўмїрати. А той опїр ходїў ў ночї і льуди надимáў і то такá хольїра була. —

А йїднòму жїдовї бòроду ўкрасїў: маў рудў той жид, а він зробїў йїму чòрну. Прїйшòў той жид до ньòго, там го шòсь просїти ци шчо. А він кáже: „Алє, нáшчо вам така бòродá — кáе — рудá, дòўгá?“ Ка: „Йá казáўòи вам украсїти йїнї, чòрну зробїти ту бòроду“. — Кáже той жид: „Ну, гїрштї, шо робїти с тим?“ — Ка: „Йá тебе пòрáджу. Возьмї за пїў рублбá смолї, ўкрасїш“. — Взьáў той жидбáка за пїў рублбá смолї, тєнгїй баньáчїско, ростонїў йїнї. — „Алє — кáже — йак ви звєтє сáа? Жибнн ви минї бòродї не зїнесвáли, вїб минї заплатїли за бòроду...“ — Він кáе: „Йá зву сáа „так“, „ци не вїдбїлисьте менє так“. — Йак той роспуетїў смолї гладўшчик, так крєпкїй, глубòкїй йак жид бòроду ўсадїў тудї. — „Алє — кáе — трїмáй гòдїну!“ — Та й той жид йак потрїзáў гòлїну — та й та бòродá застїгла ў тòму гладўшчїку с смолòйу. Та й жид хòче добўти бòроду, коли смолá застїгла! Та й жидбáка нòсїть сáа, такїй баньáчїшче смолї мáйн, та й кáже: „Алє, не вїдбїлисьте мене так?“ Та й ка, до котрòго прїйде хлòна (а він пїтáў сáа за тим чòловїком, шо той йїгò так прїрáйїў) кáже: „Не вїдбїлисьте мене так?“ — А той кáже: „Йá такòго вáрїята колї вїдбїў так, с такїм гладўшчїком?“ — Ну, й пїтáйнтє сáа: „Хто тїбї так дорáйїў?“ — Він кáе: „Менє так! Ну, онá була рудá, йá хтїў ўкрасїти йїнї, жиб була чòрна...“ — І бїднїй жид мўсбїў бòроду обстрїчи с смолòйу, шо без бòродї зїстáў. —

Записано в Лешневї брїдськòго пов. від господаря Демчука в сєрпнї 1895 р.

Зведено до купи кілька мотивів: 1) як чоловік учив чорта (або змія) грати, пор. *Sheichowski II, N. 57*; 2) про чоловіка, що не знав страху, пор. *висте N. 43*. 3) про уири, що був причиною пошести, пор. *Аванасьевъ, N. 205 і IV, 422 — 493*. 4) про Жида і горнець зі смолою, оповідана аналогічне з байкою про лиса, що варавав вовкови ловити рибу хвостом у ополонці, пор. *Л. Колмачевскій 68—92*.

61. Дурний Гриць і водяна панна.

А зою́ їднá булá жінка, жи мáла їднóго дурнóго сина, назива́ў сьа Гриць, і не мáла вїйнице вонá ани́ грóнту, тї́лько їднóу хатїну д́же старéньку. І не мógлá сибї дáти рáди ў сьвїтї, бо ўже старá булá, а той ни мїг заробїти. Але то булó за пánшчини і їїї казáли пánшчину робїти за т́ўу хáту. І вонá не зд́ужала вже вїдробїти пánшчини сьвєї; тогдї пан казáў, жиби дурний Гриць ішóў до ставу стерехчї рїби, то він вїтїйше пánшчину. І той не хóче, бо дурний, ітї стерехчї тєї рїби. Але положїў і казáў дáти кї́лька кїїїў їм́у: „То м́усиш хоць такїм спóсoбом мнї пánшчину вїдробїти, хоцьáй ти дурний — то коло рїби б́удеш стóйати, коло ставу“. — Їакжи той набрáў сьї бóльу, і тонїру посл́ухаў і пішóў до тóго ставу, і пан їнго записáў „стаўнїчїй“. Але ни мáла їнго мáти чим нáвїть поживїти — льїтнього то булó дньа, на висьнїї, голóдний переднóвок — і несé мáти там де шо вїжебрала на селї́ тóму Грїцевї, сьвóму сїновї. Але булó то раз і др́угїй раз, понад коршнóйу хóдьачи. Але вихóди с коршнї жид, їакто коршнá виччїньана льїгом: „Чим́у ви до мене пїкóли, Ївáнихо, ни ўст́упите?“ — „Їак їа мáйу до коршнї ўст́упати такá бїднаїа, їак їа не мáйу 'но душá ў мнїньї?“ — „Шо ти пїтáйиш, Ївáнихо, ти ўст́упи — їа мáйу горїлку і ше ї закуску дльа тєбе найд́у: їи ў мене хлїб, булкі — хибáб їа буў такїй нерозумний, жиб їа бїдного ни потрахтуваў? Той мáйи грóши, а ти внї — то їа тибї ї подар́ўїу“. — Под́умала тáа старá Ївáниха: „Пїд́уно їа до тóго жїда“. — І той жид горендáр даў їїї горїлки кїльшок чи там кватїрку і даў їїї хлїба закусїти: „Дзьвїнкўїї вам, горендáру, за те, жисте мнї далї, бо плáти ни мáйу“. — Прїїдьїть 'но ви, Ївáнихо, ўзáўтра, їа ї ўзáўтра тєбє потрахт́ўїу, Ївáнихо“. — Булó то так їдєн дєнь і др́угїй — на трєт́їй дєнь Ївáниха ўже ўстїдáйїть сьа ї бóйїть сьа і ноза коршнóйу ўже ховáйїть сьа, їак їдє — спогáдала сибї, жи: „Доўг вже мáйу велїкїї у жїда, вже нáйдець сьа за два дьнї блїськó золотїй грóшиї, а їак ше нїньки трєт́їй дєнь він менє заклїче, а їа мáйу рїмáмент пánшчину, то жид вóзьме подáсьць мене до пáна і ше ї хатїну моїу злїцїт́ўїу“. — Али жид пїлн́ўїи льїпши Ївáнихи, де вонá ўбертáйїть сьа, бо то недалєко булó: „І ви, Ївáнихо, вже менє ўстїдáйїти сьа, до коршнї ходїти?“ — і заклїкаў

до коршми йійі і кажи: „Ни журі сьа, нї, йа шче тибі грóши дам“. — І привію до коршми туйу Йівáниху і дайі зноу туйу квaтїрку горїлки, а ше й другу дайі ў флaшчїну дльа Грїцьа і бóхонець хлїба і каже до неї: „А шож то такого великого — йак нежá нїкого, то мїгби й Грїць прийті сам, йїму нидалеко до мене“. — „А нан йакби довідаў сї, тоб йїгó дóсить кїями збиў, а нагаїкоюу шче й би льїпши побїў“. — Занєсла туйу горїлку і той хлїб до Грїцьа, йак мáти, і роскáзує: „Знáйши ти, Грїцьу, шчо йа тибі скажў? жи казáў жид, жиб ти мїг і сам прийті, тоб ти жиў, нїж гóлод тершїти“. — А Грїць йак ту горїлку вїпнў, і ўохóти набрáў сї — : „Дóбрїй то жид такїй, жи дурно даў минї горїлки і хлїба -- і каже до мáтери: „Вже то йа сам такї ледвї ни пїду, а ви йдетé, мáйте час, то ўступїть ше до него, там шо він вам скáже“. — Але старá такї сибї думáйи, жи: „Йа не бóду доходїти“ — бо ни дайі вїри, жи він дурнїй. Ідéж вона назáд і жид стоїт у порóзвї, каже: „Ну, Йівáниху, прийде колї Грїць, нї?“ — „Ет, шо тáмкaй пїтáйте, де вам дурнїй прїйди, йак він ни знáйи нїкого ані нїчого“. — „Кажїть 'но йїму, нех 'но він прїйди сам до мени — ви мóжети жїти лéхко тепér на переднóвок і ше й грóши бóдети мáти“. — „А — каже тáйа Йівáниха — ну, а хтож минї грóши дасьть? Відї минї бїльши дасьть, нїж грóши“. — „Чимў? Йа вам сам дам, али абїсьти нїкому ни спомнáли нїц — йа мáйу такїу вўтку на дóугїй тїцї, а йїднаково Грїць стоїт коло стáву по цїлих дньах — а він жибн дóбрїй буў, жибн прїйшоў до мени, то йаб йїму даў туйу вўтку і вїнби кїдаў на вóду, і маўби сам шо йїсти і минїб йакїу даў рїбку, і с тóгоби прїйшлó, жи вїнби маў шо живїти сьа і йаб ше йїму заплáтїў“. — І даў тїї Йівáнисї туйу тїчку і вўтку — : „Занєси Грїцевї до стáву“ — і показáў йїму, шо мáйи він чїплáти на той гачóк на рїбу кїдати, і даў Грїцевї шче горїлки і хлїба і жибн Грїць маў ўохóту рїбу лáпати. І занєсла Грїцевї Йівáниха туйу вўтку, горїлку і хлїб, і він зльáкаў сьа і каже, жи: „Менé нан ужé забїй“. — Але йак він туйу горїлку вїпнў і хлїб ївїў, і подумáў сибї: „Та, ўже минї йїднаково — бóде бїти менé, áльбо вже забїй, йїднако йа бїднїй“. — Але дївить сьа, жи пїтхóди жид очерéтом до Грїцьа — : „Грїцьу, ни льáкáй сьа ти — а Грїць дўже сьа зльáкаў, йак повїдыў жїда коло сéби — йа тїлько прїйшоў показáти тибї, йак ти мáйши рїбу лáпати“. — І показáў і наўчїў Грїцьа. І так йїдén день, другїй день лáпáйи Грїць рїбу на ту вўтку, ў очерéт склáдáйи — прїхóди мáти до него, жи прїносї йїсти і забирáйи туйу рїбу і несé жидовї до коршми. І жид каже: „Йа мáйу, Йівáниху, такїй волочóк, жи сьа тїлько ни бóде мўчїти, і кїне раз, то ўже бóде дóсить з него“. — І занєсла і далá Грїцевї ужé той сак на рїбу. І той йак онкїнуў той ставóк, Грїць, і не мóже вїтьáгнути — такé шочь тьашкóго.

І так стаў залькааў сьа, плаче, жи ў воды той сак, прійди вокомон і вже йнго забий. І доти той сак у воды буў, аш поки мати ни прийшла. Приходи мати —: „Чогош ти плачеш так, зльакаў сьась?“ — „Ви минї такоїї бидї принесли, жи ми пропадим обоїи: шось там пўного йи, жи ни можна рўштити, так йак камянь у тїм саку“. — „Стій 'но ти, Грицьу, ни льакай сьа, йа тибї поможу витягнути. Миьа Оца йи Сїна і сьвагого Дўха, аминї і Госноди допомагай!“ — і зачала мати тьагнути, — витягайї, а ў тїм саку йист дыўка, але ше й панна до того, але не може старá знати, бо не знайї, — йак то старого закону — жиби ў воды дыўка з рїбоу иливала. І таїа дыўка — той відрїк сьа сакá, зачаў утыкати — і ўчїпїла сьа йнго за шїю і каже до него, жи: „Ти від мене ўже тепер нїгдє не ўтычєш, бо йа на тебе дваццат і штіри роки ўже ў тї воды чикайу — жи ти теперкай будеш мїй чоловік, а йа твоїа жінка, коли ти ўже мене витягнуў на сьвіт і на сонце із водї“. — І той плачи і дерєть сьа від нєїї, тьикайї, йак дурнїй Гриць — а ўона каже до него: „Ти, Грицьу, тепер йди до дому і йа йду за тобоўу“. Гриць зі страху мльїи, звичайно, жи він дурнїй рўзум майї, і каже, жи: „Мене пан забий!“ — а вона каже до него, жи: „Ти теперкай будеш паном, а той пан то не буде наветь варт у тебе за ўокóмана бўти“. — Прийшóўже Гриць до дому і дўмаў сїбї, дўмаў той страх велїкїй і заснўў с того клопоту. І ўстайї рано: він такїй убрáнїй і льóкай коло него йи, жи йнго онуцóвуюи, цóботи і ўодєжу йнго, і та хáта, шо була хáтїна старєнькайа, він дївить сьа, жи він у мурóванїй хáтї стаў. І дўже зльакаў сьї с того і нїтáйїть сьа мáтери: „Де мїй латўн?“ — А мати каже: „Та дивї сьа, йакї йа сўкнї майу! Абóж йа майу тїїї лáхи? Чи йа знайу, де вони сьа дьїли?“ — А таїа дыўка каже, жи: „Ви теперкай не бўдете ў латувáх ходїти, 'но ў такїм убрáнїм, пáньскїм, йак йа“. — Але йде тївїн до дворá і вокомон заказувати на пáншчїну — так бо дївить сьа, жи хáти нїмá, 'но йакїїсь мур на тїм мїсци, такїй дзвїдзвїнец — і каже: „Шо сьа то за дїво стáло без нїч [і с того пáна по тому сьа зробїло чудїўствó], жи такїй пáлац стаў на тїїї хáтїнї?“ — І клїче тєїї Йївáнїхи, чи Гриць коло стáву, чи нї. Йак та Йївáнїха вїйшла, за такўїу пáньу ўбрáнї, так ўокóмон сам заўстїдаў сьї, жи він йї Йївáнїхоўу клїчи“. — „Так ше від учєра від полўднїна немá нїкóго коло стáву, бо Гриць у дома“. — Каже ўокóмон, жи: „Ти шче, Йївáнїхо, із Грїцем пїдеш і до турмї!“ — А Гриць іс сєбе своїї сурдўти берє і дерє на кавáлки і кїдайї, бо йїдно за тєїи, жи він дурнїй, а дрўге, жи він не вїдїў на сїбї такóго жáдного гўбїору пáньского і тим сьа дўже зльакаў. Але ўокóмон каже: „Ідїж 'но ти на дїспозїцїю, пáньу Грєгорж, до пáна!“ А Гриць плаче —: „Йакже йа пїду, жи йа пан і тãтóй пан?“ А таїа пáнна напїсала таблїчку

і вінесла тому ўокоманові на двір, на дорóгу, жи —: „Прóшу йа вас, пánьні вокóмон, і ви за то ни гнѣвайти сѣа, шо йа вам будú казати — же така блісьєка дорóга пánові до Грїцьєа, йак і Грїцеві до пánа“. — Занѣс ўокомон пánові тўйу таблїчку і даў пánові в рúки. Пан перечїтаў і засьмїяў сѣа сїбі с тóго, жи дурнїй Грїць, і пїтаїить сѣа ўокомана, хто то йїмú так написáў. Кáже: „Йакáйась така пánна вінесла, мїнѣ далá ў рúки, йакбї йакá крулúйна“. — Розмїшлáйї сїбі пан, жи то ўсєо забáва і сьмїх, і посїлáйї назад іс тѣйу кáрткою ўокомана, нѣхжи ви прїйде, хоць дасьть рахúнок, шо він пánшчїни вїнен. Прїхóдї ўокомон назад іс тѣйу кáрткою і вїддаїї там — не вїхóдї нїхтó, тїлько старá Йївáнїха вїйшла. І вїддаў тўйу кáртку, а та понесла до тѣїї пánнї; а тáйа вїтписáла назад, жи: „Не буў і не бúде, але нѣх сѣї пан сам пофатїгúйї“. — Занѣс окомон назад і пан сїбі роздúмуйчи: „Шось гóстрого гьльа мѣне йїст с такогó дурнóго Грїцьєа“ — і казáў козакóви коньá ўсѣдлáти і з велїкою вьльїсцѣйу нагáйку в рúки вьзáў —: „Поїду йа до тóо дурнóо Грїцьєа, але убїў йїгó!“ — І ўокомана за дурнóго зробїў, жи ўже й ўокомон такїй дурнїй зробїў сѣа йак Грїць —: „Хоцьáйїм не гóден, а до мѣне такї рїчи принóсї дурнї“. І прїйїхаў — йак ўо-гльáнуў той дзвїдзїнцї і ту сáльу, і заўстїдаў сѣа сам. Ни зьльїзáйїж він с коньá, 'но ў дзвїнок задзвонїў, — задзвонїў ў дзвїнок —: „Хто то тут мѣшкайї?“ І пустїў сѣї той Грїць ітї на двір, але тáйа пánна не пустїла, кáже: „Йа вїйду самá“. І прїветáла пánа грáбїого бáрдзо: „Вїльмóжнїй пánьнї грáбїа, прóше до покóйу“. — „О нѣ, не бúду йа зьльїзáти с коньá, бо шось йа вїджу дивнóго, жи сѣа тѣїї добїї стáло за моїу рїбу, жи вáше йї велїке шчáсьтьєа, а ўже моїї вїшчáсьтьєа“. І прїдúмаў сїбі пан у корóткїй спрáвї, шо то тóму робїти, жїбї Грїцьєа до сѣбе запросїти — і пїше на конї кáртку, ни кáже вже „Грїцьєу“, іно прóсї пánа Грїгóржа, жїбї пан Грѣгóрж до мѣне прїйшоў на дїспозїцїйу. Той хóче йти і боїїть сѣа і шукáйї за сьвоїїми латунáми, але та водьпáná пánна кáже: „Немá і не бúде вже твоїїх латунїў, бо до трѣтього днѣа то сѣа той пан грáбїа ўдьáгне ў нїх“. — І прїгадаў сїбі пан йїдучи до дóму: Йакúб то йїмú вїдати кáру? Але запрóсїў сїбі дрúгїх пánовїў, шо коло нѣго йїст, жóнтцї і кáсьїра і так дáльї, котрї ў нѣго служїли, і кáже до нїх, шо то сѣа стáло, і даїї йїм той лїст чїтáти. А тїїї кáжут до тóго пánа: „Пánьнї грáбїа, нѣц йїму за кáру не дáти, 'но тїлько нѣх він (так сїбі вїгалáли), коло сóньцьєа жїбї він йїхаў і за йїдѣн дѣнь цьлїй сьвїт жїбї він убїїхаў і назад жїбї прїйїхаў і жїбї сóньцьєа спїтаў, йак то за дѣнь цьлїй сьвїт обїїхати і назад вернúти сѣї — і жїбї назад прїйїхаў і скáзáў, чи він йїхаў на конї, чи бес коньá він йїхаў, áли жїбї ў вѣчерї назад буў — то вже йїму лїпшоїї кáрї не мóже бúти сúджано, бо йїдно, жи він дурнїй

такий прѣстий, і він йак піде, то вже сьї назад ни верне і пан сьї ўсѣго збуди“. І пан дуже собі ўохоти розібраў на тѣйи, шо йнго преложѣні кажут, і написаў пан, жиби він спитаў сьа сѣньца, дльа чоґо то так в день сьвѣти, а в ночі не видно. І принѣси вокомон той лист до пана Грегѣржа — а тѣя пѣнна перечитала і уфалила тѣйи письмо, шо пан написаў грабѣя, і каже, жиби даў пан коньа дльа неґо і на дорѣгу йнму грѣшей, хоць приѣмный не баґато: трѣсто злѣтих. І пан дуже сьа с того засмутиў, жи назад такий перѣказ йнму витпѣсуйут, і показуйи тим своїм преложѣним, шо сьа то рѣби і йак йнму витпѣсуйут. А тѣйи преказали: „А шѣж то пѣну грабѣюму шкѣди? Чи немѣ коньа? А йак у кѣртах приґраїи він трѣсто рѣнських? Але прѣца спрахтикуйи дурнѣго Грѣца, шо то с того вѣйде і йак сьа з ним стѣне“. І пан сибі подумаў і ўохоти підібраў і так помѣслиў сибі, жи праўда то, шо кажут, жи то малѣ баґатѣлка, і даў йнму коньа йи грѣши. І той забраў сьа і поїхаў з великим думаньям у своїм серцѣ. Але вона йнму дала свѣй сѣґнат на рѣку і дала йнму письмо, свѣйу рукоўу написа́ла йако крульѣна до свѣго бѣтька й і до мѣтери: жи вона у ставу утопѣлана, мѣри йиї вьвалѣ, а такий найшоў сьа, жи вона до ста́ву приплила і йиї замість рѣби витѣгнуў на свѣт зі ставу. — І він йак поїхаў, то йнго і вѣчѣр захопѣў, дуже невѣдно і дорѣга скінчила сьа. А й окѣмана вона приписала, жиби йи́хаў за сьвѣтка з ним, бо йнму само́му не бѣде да́на віра. Но, і ніч йак захопила, немѣ де переночувѣти, дѣвить сьа і жу́рить сьа вокомон: два коны і два йи́х, немѣ де переночувѣти в льѣси, у гѣрах. Але дуже невѣдно сьа і дѣвить сьа, жи сьа сьвѣти ў палацу ў великим. Приїздьѣть пѣт те вікно і прѣсѣть сьї нанѣч — немѣ нѣкого ў тѣйи стѣнцѣйи, тѣлько йидна сама старѣнька кобіта, пѣны. — „Шо ви хочите, льуди?“ — „Ми хочим, мѣжибѣсьмо переночувѣли“. — Ни мѣжу йа вас ночувѣти, бо ту вас зьвѣрі зѣдьѣть“. — Подѣў Грѣц письмо тѣйи пѣны, перечитала пѣны той лист і казала запровѣдѣти до скалі, до такої стѣны, жиби там зьвѣрі ни добу́ли сьа або воўки. Але так пѣзньѣу порѣу, коло девѣятоїи-дѣсѣґѣйи, слѣхайут тѣйи: гудѣт, вѣйут не вѣйут, але так йак крик і гѣлас. І страшне сьа полькавали обѣдва, шо та пѣны казала, жи йи́м смерть уже бѣде. А пѣны дала той лист свѣму пѣнові, воўкові — шчо онѣ булі закльѣтѣйи ў таких воїнах, жи йи́х воўками зазначѣли, фсе войско і йнго, так йи́х зачаровали, а вона дістала сьа з малѣу дѣтѣноу і ўтыкала с того країу свойиґо і на Дунаїу йак йи́хала, і зачала фѣльа велика бѣти і вона ту дѣтѣну ізгубѣла с того страху у Дунаї і ў мѣре — і тепѣркай онѣ не ўтопило сьа і виросло разѣм з рѣбоу, і йидѣн йиї витѣгнуў замість рѣби на свѣт і вона жиїи, і мѣйиш ту саму печѣтку прислала, шо йа йи́и ўчипѣла, тѣ дѣтѣны, і те самѣ назѣско. — І с того воўка зробѣў

ся чоловік, йак вона йимú далá перечитати той лист і той перстинь далá йиму, і ўсе вóйско стало лóдьми назáд с тих воўкіў. І казаў припрóвэдити перед вóчи і сказаў йимú, жи —: „Йа рáзом íс тобóйу йíду с тим вóйском“. І забраў сáа íс тим вóйском і так на ўсеу ніч по-йíхаў з вóйском, зи ўсьим, той круль; і той ўокóмон йако сьвídок провади із Грiцею тéйи ўсе вóйско аж до Грiцевого дóму. Та й той у вéчерi йак прийíхаў (чи там у ночi) с тако́йу порáдою до дóму, і казаў тóго пáна запросiти до сéбе ў гóсьты. І йак пан прийшоў і приветаў сáа с таким мóжним царóm, і бáрзо зачаў сибi метвiйнья мiслити¹⁾, жи він уже ни варт нiц вéдлуг Грiцьца. І той йимú показаў той ўсой рóспис, йак сáа то стало, жи сáа вона утопила у водi, а вона з рiбою рáзом жiло, а він буў зачарóваний за воўка із вóйском, за воўки —: „А тепér шчáсьтья тако́йи зайшло, жи вона вийшла на сьвiт з водi, а йа з воўка перейшоў на чоловіка. Тепérка йа тут бóду пáном, а ти, вельмóжний грáбiя, зi сторони мéйи мáйши уступити сáа“. — І той окóмон присьвiтчиў йако сьвídок, шо він видiў, і так сi стало, шо з воўка зробили сáа лóуде. І пан íс тéйи манкóльи́йи не маў шчо зробити і вьзаў пистольiта і забиў сáа, а Грiць зачаў пановати вiг тóго чáсу.

Записано в Берли́нi від господаря Онуфра Столяра в грудни 1895 р.

Початок отсе́го оповiдани нагадує троха легенду про Мелюзину — водяну панну, що зробила ся жiнкою звичайного чоловіка, див. Liebrecht, Gervasius 65—66: копень дуже поплуганий: тут є й мотив подорожi чоловіка до сонця (пор. Етногр. Збiрник I, N. 1 і 21) і мотив перемiни цiлого вiйска в вовкiв, хоч приплетений якось недоладно.

62. Березовий і його подорож до сонця.

Пiшли двóйи старiх до лiса (ни мали дiтiй) за грибáми і рóзiшли сáа в лiсьби; старiй пiшоў йiдно́йу стороно́йу, а старá пiшла дрóгойу. Старá надiбала пiд березо́йу дитину сáмiсь грибá. Фтышила сi дóже і кричiт, гукáйи на старóго. Прийшоў старiй, до кúни сáа ўже посходiли, — она́ покáзуи, роскáзуи —: „Дивi 'но сáа ти, старiй, йакого йа грибá найшла!“ Покáзуи — а то хлопéць. — „Вода́й тебé, старáйа! таш то дитя́, не гриб!“ — „Абóш ти шо, не видиш?“ — І с тóйу рáдостийу пiшли до дóму. Принесли і кумiў закликáли і ўохрестiли — ксьондз йáкжиз написаў? — пiд березо́йу найшла сi, „Березовий“ йимú пiтпис даў, Фитькó Березовий. І вiросла та дитина з велико́йу охóтою і мiдростийу і тiйи дóже тiшат сáа, старi, і посила́ют йигó до шко́ли. Хло́пцы дрóгi сьмiйуть сáа с тóго і прозва́ют: „Тебé берéза вродiла, а ти Березовий тепérка сáа називáйши і бóдеш“. І він

¹⁾ мабуть польск. martwić się.

того ўстадаў сьа, жи на него прозиваўт „Берэзовий“ і ка́же, жи —: „Йа ни б́уду ў вас“. — А т́іі ка́жут: „Кудиш ти п́идиш? Та́же ми ма́ймо таке́ господа́рство, кому́ ми поќинемо?“ А в́ин ка́же: „Шо ми́ны по ва́шим господа́рстві — йа п́иду да́ты ў сьвіт, то не б́уде мене́ з́нати н́хт́о, йаќ йа назива́у сьа“. А т́і сиб́і поўгоріли, старі́іі —: „Шо в́ин д́уришь з́на́йи! Хо́че спрахтикува́ти, — дай й́иму, старі́й, коня́! В́ин пой́ди, нака́йть сьа б́іді і нава́д ве́рнить сьа“. — І пой́хаў, в́ий́іхаў в вели́кій л́єі і ў пап́ері шось ле́жит зав́иньаного. Зьльиза́йи с коня́ і берэ́ той пап́ір, а ќинь приповіда́йи до него́: „Не бері́ того́ п́йура́ (бо ў т́ім пап́ері п́йуро́), бо тиб́і б́уде ў жить́у вели́ка б́іда“. Али той розвину́ў, а то са́ме д́ийа́мент, д́ийа́ментове́ таке́ п́йуро́. І ка́же: „Йа б́уду ж́ити за те́йи, а ти ка́жеш, шо б́уде б́іда!“ І взяў завену́ў нава́д і ў кишэ́ньу сховаў. І при́й́іхаў до й́ідного́ ж́ида на́в́іч, а ж́ид пита́йть сьа: „Зв́ітки ви?“ Ка́же: „Йа й́істим сьв́ітові́й, — коб́ де ми́ны до й́акóйі сл́ужб́и, або́ до й́акóго двора́ де“. А ж́ид ка́же: „Наш гра́б́йя потребу́йи до ко́ний тако́го найста́ршого́ ф́урмана“ — і при́няў й́игó на́н́іч. І погадаў ж́ид, жи —: „Йа коло́ того́ гра́б́його́ мо́же шчо зароб́ьлу́ ф́акторо́вого“. І за́ќим той ўстаў, то ж́ид написаў до па́на гра́б́його́, жи та́кий і та́кий далéкий й́аќийіеь вандро́ўний й́и і хо́че до сл́ужб́и. І при́й́ізди́т д́ругим конéм від гра́б́його́ льо́кай, жиби й́игó за́провадити. Пой́і́хаў до то́го гра́б́його́ той Берэ́зовий і дай́и свої́й писэ́мне, а гра́б́йя з́на́йи, жи в́ин Берэ́зовий п́ише́ть сьа (та́кий вже́ льос й́игó, жи вже́ ка́жен з́наў, жи в́ин Берэ́зовий). І при́няў й́игó той гра́б́йя за слугу́ і той зараді́ў, Берэ́зовий, жи сьв́ітла 'но за м́ісяць раз до ста́нн́і, — а в́ин в́ий́іме те́йи п́йуро́ с пап́еру і ўста́ви ў сьт́ын́у і сьв́ітить сьа й́иму́ ц́ілу ніч. І пан сиб́і подумаў те́йи, шо т́іі ф́урма́нн́і п́ерши бра́ли шо ве́чера сьв́ітло, а Берэ́зовий не берé -- і за́клика́йи д́ругого́ ф́урмана до се́бе. Той маў ж́інку, д́ругі́й ф́урман, і му сьв́ітла д́іставало́ сьа, то в́ин ше до до́му за́бераў, а за то́го Берэ́зового́ не ма́йи ны́ц — і во́ні ўб́ідва посвари́ли сьа, і той д́ругі́й п́ішоў і за́скаржиў й́игó па́нові. І за́клікаў й́игó пан і ка́же: „Берэ́зовий, ч́имж́иж ти сьв́ітиш? жи ти ни берéш від ме́ни жа́дного́ ни ф́асу́йишь сьв́ітла“. Ка́же: „Йа ма́йу свої́й сьв́ітло“. — „Пока́ж́иж 'но ти ми́ны, ч́им ти сьв́ітиш“. І той д́уже засму́т́у сьа і при́ходи до ста́нн́і і берé те п́йуро́ не́сти до па́на, а й́игó ќинь, Берэ́зового, ка́же: „Куди́ ти берéш те п́йуро́?“ — „А пан казаў при́не́сти.“ — „А й́а тиб́і казаў, жи ни руш п́йура́, б́уди б́іда — ішчé й́ ѓірша б́іда б́уде!“ І при́не́іс те п́йуро́ до па́на, а пан п́йуро́ відбраў і —: „До гарéшту п́идиш, Берэ́зовий, бо ти ўкраў те п́йуро́, нема́ ў ц́ілі́м кра́йі!“ І при́ходи до ста́нн́і, за́чина́йи пла́кати Берэ́зовий, — а ќинь пита́йть сьа: „Чо́го ти пла́чиш, Берэ́зовий?“ — „Во до гарéшту п́иду“. Той пла́че —: „А й́а тиб́і казаў, ни руш п́йура́, бо б́уди б́іда!“ — Поўро́том поси́ла́йи по него́ пан,

жиби він прийшоў, і сказаў до не́го: „Чи льіпши йти тобі до гарэшту, чи льіпши жибісь спитаў сьоньца, дльачо́го весэло р́ано сходи, а весэло на полудень та́же пригріва́йи, а смутно у в́ечері заходи і т́емно?“ І той дужи засмутиў сьі с то́го: деж він д́істанить сьа іе сьонцем ўогоріти. Іде до ста́ны і пла́че. А кінь ка́же: „Чо́го ти, Берэзовий, пла́чви?“ — „Йа пла́чу, бо не ў сьві́ты то́го нхі́то не чуў, шо йа віт па́на“. — „Ід́ж до па́на і нех тобі пан грóшій дасьть на до́ро́гу, то пойд́им“. А пан сьібі гала́йи: „Коб'но ти пойд́хаў, то вже п́йурó мойй б́уди, бо нхі́то с сьонцем не ўогоріў і ти не б́удеш ўогорі́ги“. — І пішоў він до па́на і ка́же па́нові, — а пан закл́икаў сьібі мно́го павіў до се́бе, жиби сьі паві́ подв́іли на те п́йурó. А ті паві́ казали зв́а́жати і —: „Жа́ден грáб́о́а не ма́йи тако́го ма́йóнтку, шо те п́йурó кошт́уйи!“ І даў й́иму на до́ро́гу грóшій—приказали ті паві́: Дай! — і Берэзовий пойд́хаў с свої́м коне́м. Пойд́хали, п́рийзв́да́ть до сел́а і млина́, так й́акби то ў нас, — і м́елник сто́йи́т на мóсьты і ка́же до не́го: „Сл́ихом не сл́ихати і в́идом не в́идати, — де ти й́ідеш, Берэзовий?“ Ка́же: „Й́иду сьоньца п́итати, ѓльачо́го весэло сходи і весэло на полуднь гр́йи, а смутно ў в́ечері заходи і ні́ч сьа рóб́и“. — „Коб́ти — ка — та́кий до́брый буў, Берэзовий, та й у мн́і́и ни заб́уў, — жиб ти там спитаў сьі за м́ени, жи йа та́кий б́ідний, ма́йу ѓрунту до́сить і млин́и, і та́кийи́м д́уже б́ідний, голо́ден і ва́глий“. Ка́же: „До́бре“. Переночуваў він й́иго за т́ейи, то́й м́елник. І й́иде на др́уги́м сел́і, і сьльі́на дь́ўка сид́и́т на до́ро́зы і прóси гальм́ужни. І во́гори до не́го: „Сл́ихом не сл́ихати і в́идом не в́идати, — де й́ідеш, Берэзовий?“ — „Й́иду до сьоньца п́итати, й́ак весэло сходи і весэло на полуднь, а смутно спочива́йи“. — „Коб́ ти та́кий до́брый буў, жиб ти спитаў сьі за м́ени: жи йа ма́ла п́ятна́нцьи́ть л́ыт, йа в́иды́ла, а пот́ім йа ўосль́инла і ўже т́и́ер не в́иджу“. — „До́бре, йа спита́йу сьа“. — І пойд́хаў да́льі, п́рийзл́и́т до граві́цы, і дь́ві ро́атки, й́идна́ сьуді́, др́уги туд́і, і то за́льі́зний та́кі й́ак п́йла, жи р́іку́т тер́и́цьі, — і не мо́же то́й Берэзовий пере́йхати. І ка́же до не́го то́й коло тих ро́аток: „Сл́ихом не сл́ихати і в́идом не в́идати, — де й́ідеш, Берэзовий?“ — „До сьоньца п́итати, й́ак весэло сходи і весэло на полудень, а смутно заходи. Га, а й́а́гкеж йа пере́йду, пу́ст́ж м́енé (він т́им ж́у́рить сьа, бо пору́ба́йи)“. — І то́й за́становіў, а кінь здалéка й́ак ѓи́цнуў — і не й́шоў чериз ро́атку, 'но без верх перескóчиў, бо б́у́б́и пору́баў й́иго. І п́рий́хаў в гори, і зм́й́а не хо́че пу́ст́и́ти, сид́и́т і хо́че зв́істи. Але ка́же: „Сл́ихом не сл́ихати і в́идом не в́идати, — де й́ідеш, Берэзовий?“ — „Й́ак п́у́ст́и́ш м́енé, то йа тобі скаж́у“. — „Сп́ита́йки сьа ти за м́ене: чо́му йа не мо́жу ход́и́ти по сьві́ты?“ — І він й́ак пойд́хаў, і вже й́и́му ні́ч, вже сќінч́ила сьа до́ро́га, вже не ма́йи де й́ихати да́льі. І ў т́и́і скальі́ сьві́тло в́идно і він там прóсить сьа, жь́иби він переночуваў. В́иди па́ны́ коло

столá і піше — : „Не мóжу тебе почувáти, бо тут сóнце йáк бóде заходíти, то спалíт тибé“. І ўпросíў сы такі Берéзовий і ў велíку скалú йíгó заховáла та пáньцi. І вiн йíйí вiддáў ше подру́жне письмó і тáйá пáньцi перечитáта те ўсе і сóнце йáк приблiжило сьá, і вонá то ўсьо покáзáла: жи тут Берéзовий йiде питáти соньцá, йáк весéло схóди і весéло на полúдинь, смúтно захóди — і так ньiби тiйí ўсьi, жи мéлник і дьiўка і тiйí рогáткi, жи ни мóжуть перестáнку мáти, жи ўсьiх рубáйут, і та змiйá прóси йíгó, жиби й за ньó спитáў сьá. І сóнце вiтповiло, жи — : „Льóде рáно фальбáть сьвiт, йáк сóнце схóди, кáжен сьá ўмiйи і ўченáш ўогóри і дьáкуйи Бóговi, шо переночувáў, — то йá людьáм весéло сьвiчу рáно. На полúдень дьлатóо ўгривáйу сьвiт льóдям, жи вонi фальбáть Бóга й менé; а ў вéчери дьлатóго смúтно захóджу і дайú льóдям на спочiвок і йду за мóре — дўже пáра з мóра йде рiзьньá и гьлатóго за тейú пáройу прómiнь смутнiй на сьвiт iдé“. Приложiлаж вонá мéлника, жи дўже бiднiй, прóсить сьá, ни мóжеть сьá ньiди вьiц доробiти — : „Не дайi мéлник подорóзьному, не дайi дьiдовi, слúги, шо тримáйи, ни платiт, фальшiво жийi и 'по на чужé мiсли, коби когó ўкрасти, и за тейi сам ньiц не мáйи, — йáк перестáне тóго мiслити и бóде давáти убогim-подорóзьним и йáк сьi занiни до смéрти вже тих мiсьльiў носiти, то йiмú дóбре бóде и повéрнитъ сьá, жи бóде маў. А дьiўка бóди тэмна и ўмрэ, бо йiйí мáти ховáла йiднiўу и буднiого дньá ньiди йi не мiла — не чесáла, тiлькó в велiке сьвáто в недьiльу, и шо сóнце мáйи сходiги, то вонá той мiтель виливáйи на двiр — и вонá заливáла той прómiнь, и за тейi вонá ўсьльiпла и ўже бóде сьльiпá и ўмре. Тiйí рогáткi, шо тнут, залiзнiйi, — жиб там ньiхтó, аньi вiтáнти ньiхтó не вiступнiў с тóго крáйу; бо йáкби вiступнiў с тóго крáйу, де тi рогáткi, хто дáльи на сьвiт, тоби сьвiт не стрiмаў тóго (тотó називáйуть сьá тi рогáткi пéклom). А та змiйá то ў пéклы тáгжи так бóди нáрiд пойдáжи и смоктáти; али йáкби тóо Берéзового онá зьiла, то ўжеби буў кiнeць сьвiта. Але тiлькó жи вiн пiд велiким шчáсьтьáм-льóсом врóджаний. На полúдинь за мóром йист такá крульiўна, жи вонá ў сáмim злóтьi (то с тóго злóта на край шче лiнше прómiнь берéть сьá) и дiйáменти ўсьi ў нeйi; онá на мóри йiди на злóтim чоўнi и такé стáдо мáйи, жи за нeйú и вóйско пливúт у мóри, йáк онá йiди“. І пiтисáла тáйá пáньцi тi ўсьi йiму прилóги, хто йíгó просiў о шчо, и злóтими лiтерами йiмú написáла, жиб йiмú хто повiриў, и вiтпровáдила йíгó вiт сéбе. — „Йáк прийдiши до змiйi, жиби сь iйiйí ни казáў, шо ти за ньiўу чуў, iнó пex тебé пёрши пúсти; йáк ти ўтычeш уже кiлька крóкiў вiд нeйi, то топiру йiйí скáжеш“. — Прийiхáў вiн до тейi змiйi и вонá кáжи : „Шож ти, питáў сы за мéне?“ — „Пусгiй мене, то йá тибi скажú“. І змiйá уступiла сьi на бiк, хтьiла знáти тейi — : „То бóдiши сидьiти до концá вiка, — бо йáкби

ти була менé першого зыла, тобсь пішла по цылім свѣтѣ і свѣтѣи не стрімаў“. А змйя каже: „Кѳбжж йа була той спѳсѳб знала, тоби йа була тебе такй зыла вже!“ — Прийздыт до тейі рогатки, до тейі гра-ницѣ, і пытайвь сьа йнѳгѳ: „Шож ти там чуў?“ Каже: „Пустй мене, то йа тибй скажў“. І сталй спокѳйни, кйнь зноў перескѳчыў до свѳго крайу, і той топіру росказўйи, жй нѳкло замкыане, аж Бог колй осўди. А той стѳрож каже: „Кѳб йа буў знаў, тоб йа буў тебе не пустйў! (то вжебй буў кйнець свѣта)“. — І до тейі дыўкы каже, жй: „Ти ўже сьлына ўмреш, бо твѳйа мѳти сѳньцы вѳчы залывала“. — А до тѳго мѳл-ника прййхаў, а мѳльник стоыт і пытайи. — „Не дайшй подорѳзьньому аны убѳгым, аны слўгам не ййетсь рехтѳльнйй, не хоч заплакыты, аны нѳкѳму не зйчшй добра, 'но коп когѳ ошакровѳты“. І мѳльник сѳбѳ подўмаў: „Мѳже то й праўда, бо таксамо подобѳйи праўда. Бўду йа тепѳрка спо-кѳйно обходыты сьа і ў те бўду вѳроваты“. І заплакыў тѳму Берѳзово-вому по шчыросьцы, шчо вйн повернўў сьй і ййму тййй словѳ росказў, шо чуў і шо мѳйи напысано, і казўў ййму переночувѳты ў сѳбе. І вже вѳт тейі нѳчы жѳдногѳ не мѳйи ўскѳрѳку у свѳйім дѳму і ў млыньй, — шчо булѳ з вѳчйра, то так і рѳно йи упѳўны ййму. І погадўў сѳбѳ мѳл-ник, жй то такй праўда, бо колй рѳно ўстаў, то не булѳ нѳц, мйшй, шчурй зылы, — а то ўсьѳ цылѳ. І перестайи сѳбѳ тййй гѳдки мѳты, шчо вйн нѳрше гѳдўў фальшыво —: „Мѳже той Берѳзовйй і прйыс мйны дѳбрйй екарѳ“ — і зачўў сьй так захѳуваты, ййак той ййму прйыказуваў, і за-чѳло ййму прйыбувѳты і ў полѳы родыты Пѳййхаўжй з велѳкѳйу радѳстййу, зрадѳваў сьа Берѳзовйй, бо йму мѳльник дѳбрѳе заплакыў, і прйййхаў до свѳѳ пѳна. І пѳн дўже потѳри у свѳйім сѳрцьй, жй той до нѳго поверяўў сьй; і те ўсьѳ перечытўў, шо Берѳзовйй чуў і вѳдыў і с кым вйн ўго-рйў, і заклыкаў назѳд тйх ўсьйх свѳййх панѳвйў і даў перечытѳты той лйст, шчо вйн прывѳ, а панѳй здыўвалй. І зарѳдйлы тѳго пѳна: „Кѳлы вйн мйг сѳньца пытѳты, то нѳжй вйн тўйу крульйўну ййму прывезѳ перед вѳчы з мѳра“. І той пѳн прйыказў Берѳзово-вому тѳйи. І вйн дўже за-журйў сьй, на водѳ ййак вйн йййй вѳзьмй і прыведѳ, жй вйн з нѳйу вѳго-рѳты не повѳгорѳ. Але йде до свѳго конѳа на порѳду назѳд. Кйнь кѳжй: „Чѳгѳш ты зноў плѳчш?“ — „Казўў пѳн мйны: Крульйўну на мѳрѳ, жѳб йа йййй злѳпаў і пѳновѳ перед вѳчы прывѳ“. — „Але йа тибй казўў: Нй руш пѳурѳ, бо бўды бѳдѳ! — а йшче будй гѳрша. Іды до пѳна і кѳжй, жй нѳхѳй дасьтѳ тибй на дѳрѳгу і той пѳвуз, жй сам пѳн ййды, і кѳвалѳ, і жѳбй даў тибй грѳшйй цѳгнар смѳлы купыты і тры цѳгнары прѳ-дыва, і пѳру кѳнйй шче до мѳнѳ. І мй ййак прйййдым до мѳра, то стѳнйм удалѳце — і кўпшш, шчо ў гѳптыцѳ йи, і рѳзьны такй медыцыны, рум і горѳлка і пѳво, і лѳўстро велѳке і пѳру волѳў кўпшш і черевыкы такѳйй ййак у нас гѳланцѳванѳ і до убѳѳѳру засьтѳжѳк, кѳвѳтѳк, шо ў нѳйй нѳмѳ.“

Купиши солóми двѣ фірі і ту солóму спалиш і ў ту солóму під іїднѹ фіру, жи́б сѣа спік, і під дрѹгу дрѹго вола́. Бо там йи такий птах, — то він йак зачу́йи то́го вола́ печено́го мнѣ́са, — він не летіт в день ны́гдѣ, 'но в но́чі, і він берѣ дийа́менту кавáлок в дзѣоб і летіт за жи́ром — і він йак прилетіт до то́го мнѣ́са, і пу́сти то́й дийа́мент, упаде́ ў по́піл, то він не бу́де ви́дѣти ўже наза́д поверну́ти сѣі у но́чі, бо не бу́де чим сѣві́іти йи́мѹ. Прилетіт дрѹгій і зно́ў дийа́менту принесѣ́, а ти злáпайиш то́го пта́ха і замкнѣ́ш. Мене ўбо́мотайиш пра́дивом раз і ўблйи́иш смоло́йу, віт сáмої́ голо́ві до ніг до коні́т жи́бисѣ мене́ пра́дивом вбви́нѹ́, і дрѹгій раз жи́бисѣ зно́ў так зроби́ў. І йак при́йде день, ві́ставиш коло мо́ра те́йи льу́стро, а йак вона́ бу́де й́хати на мо́рі, і пови́ди себѣ у ті́м льу́стрі і схóчи подиві́ти сѣі, шо то йа за дѣ́ло, і при́йди аж до то́го бѣри́га. І вона́ подиві́ть сѣа, жи́ там такий бу́де сті́л убра́вий, і вона́ бу́де ма́ти ўхо́гу на те ўсе подиві́ти сѣа. І вона́ ви́йде с то́го чо́ўна на бѣри́г, і ў ті́м льу́стрі то ўсе́ бу́де сто́йати, кві́тки і засѣ́тишкі і чере́віки, і вона́ напйи́цьа то́го трѹ́нку потро́шки, ўсе́го схóчи покѹ́шати, шо вона́ ны́гди ни ўживáла; і вона́ схóче ўбра́ти сѣа, сво́йи скі́не. Йак она́ ви́пйи, і запáморочить сѣа і не бу́де мо́щчі ўты́кати, а ти йи́йи злáпайиш і до то́го повóза замкнѣ́ш. А ті ко́ньи, шо без мо́ру бу́дут за не́йу плі́сти, а йа бу́ду ржа́ти, то вони́ ўсѣ́ на то́й го́лос припли́нѹт до бѣре́га; котрйи́ на сам перѣ́д ви́скочи на бѣри́г і бу́де мене́ кусáти, то він йак злáпайи мене́ за карк, а ті зѹ́би йи́мѹ ў пра́диво бес ту смо́лу ўстра́гну́т, а кова́ль при́бїжїт з опце́ньгами і злáпайи йи́го за ны́дра (то то дльа то́го, жи́би він мене́ не покуса́ў) і запрова́ди ў середі́ну ме́жи на́шї ко́ньи, дасѣ́ть йи́мѹ зальі́зо у пашче́ку, жи́би він умі́ў йти, бо він дѹ́же сі́льний. А ти зберѣ́ш те ўсе́ злóго з не́ї і до то́го повóза до не́ї замкнѣ́ш. І те ста́до за не́йу бу́де самó вже йти, за тим конѣ́м, йак ми йи́го бу́дем прова́дити". — І зроби́ў так Берѣ́зовий, йак кінѣ́ каза́ў, і припрова́диў то ўсе́ з мо́ра с те́йу крульі́ўною́ па́новї перед во́чи. І пан йак подиві́ў сѣі, і шче гі́рше засмути́ў сѣі, шчо Берѣ́зовий поверну́ў сѣі; і тих панóвиў усѣ́х склі́каў наза́д і: „Подиві́ть сѣа ви, шосьти не ви́дѣли ны́гди ў сѣ́вітѣ, йак Берѣ́зовий шчáстѣа ма́йи! — жи́ ви ўсѣ́ ка́зали, жи́ він сѣа ни поверне́, а він не пропа́ў і злóго сѣа ны́ц йи́мѹ не ста́ло“. — Але та́йа крульі́ўна зараді́ла, жи́би те́йи ста́до йи́йи подо́йї (загльа то́го, шо він йи́йи сьудї́ зраді́ў) і на дзѣ́идзѣ́внѣцу сáжинь дро́ў жи́би запали́ў і жи́би те́йи молоко́ до китла́ ўсе́ зильля́ў і жи́би тѹ́йу ўсе́у, йак вона́ бу́де киві́ти, ски́нуў ўоде́жу сво́йу і жи́б сѣа скупáў. Но, і він іде́ наза́д і пла́че. „Чо́го ти пла́чеш, Берѣ́зовий?“ — „Во ўже́ вели́ка бі́да́ минѣ́ йде, на сме́рть“. — Не жури́ сѣа й не смуті́ сѣа, Берѣ́зовий, — ти 'но возьмі́ те́йи весло́, шо та крульі́ўна по мо́ри ним й́хала, і ту першу, шо ми́жи на́ми йшла, шо ви́йшла на сам перѣ́д, тим весло́м: Ано, до

дóйу! — то кáжна прійде самá відойть сьа до тóо кітлá і тебе не забій жáдна. І йак те молоко бóде кіпіти, то ти жибись прійшóу до мене до стáны, — йак йа заіржóу, жибись розберáу сьа із одéжи, дрóгий раз йак йа заіржóу, шмáтля іс сéбе скидáй, трéтий раз йак йа заіржóу, жибись скакáу у те молоко до кóпелю“. — І він так послóхау, Берéзовий, і відвáжиу сьа до ўукрóпу гарáчого — : „Або бóду жити, áбо ўже смерть“. І йак він ускóчиу у то кінйáшче молоко, і вийшоу здорóвий і дóже відміниу сьі, йак сьі вікупау, за найкращчого, шчо ў цýлим сьвítы; а панóви іс пáном хóдять і дівльаь сьі, шо сьа в Берéзового чóдо стáло: жи ў гарáчим молоцý купáу сьі і смéрти ни пожіу! І кáже тáйа пáны крульйóна: „Видите ви, панóве, тéйи, йакій Берéзовий від-молодыу і відміниу сьі найкращчий, шо нема на цýлим сьвítы, — ти пёркай йáбим просйла, жибі той пан рáбйа у тім молоцý скупáу сьі, тоби так відміниу сьі, йак Берéзовий, жи він казáу мене сьуді спровáдити, — тоб йа з ним тóуткай крульовáла“. — І панóве зарадйли і ўохóту вьзали, хтылиби повйдýти, шо с тóго пáна бóди. І пан розібрáу сьа і ў молоко скóчиу і 'но костюмáхи силлиі навёрха. А тáйа крульйóна узьалá Берéзового за рóку — : „Ти мій йи круль, а йа твойá крульйóна! Хто на кóго настабáу, то сам погіб. А ти тепёр бóдеш крульовáти, йа с тобóйу бóду“. —

Записано в Берлині від господара Онуфра Столяра в грудни 1895 р.

Комбинация мотива подорожі до сонця (Етногр. Збірник I, N. 1, 21 і попередній N. 61,) і слуги, котрий через дороге перо зазнає рйжних пригод, мусить добувати чудесного птаха, панну і т. д., пор висше N. 41,

63. Царівна в змові з чорнокунижником.

Мау йідén цар два сині і відумёр ййх шé малými. І дiстáвиу ййм чóботи, шо йак хто ў них ўзуйть сьі, то стóпи крок — мйльа, а скóчи — на двй мйльы; і дiстáвиу плащ і капельóх: йак одьáгнеть сьі в плащ і насадит капельóх, то зноу вйхтó не буде вйдýти. Одже ті хлóнци не могли сьі с тим погодити і йшли дорóгойу і ўбйдва сварйли сьі собі межи собóйу: той хтйу сибі сам, а той сибі сам. А йшоу наперед них молодій хлóнец Ййвась і кáже: „Чогó ви, хлóнци, сварите сьі?“ Вони ййму росповйли за тóйи, за шчо вони сварáть сьі, і той Ивась кáже до них: „Йа вас порáджу. Дáйте сьуді ті чóботи, той плащ і той капельóх і вйдийдýть від мене на двáсто крóкйу, — котрий хóтше до мене прибйжит, то тóго буде ўсё“. І хлóнци послóхали, вйдийшли від неó на двáсто крóкйу; а Ййвась взуу сьі ў чóботи, ўдьагнйу сьі

Ї плашч і насадіў капелѣўх і відийшоў від них, шо вони йго не відыли. І перейшоў він кавалок сьвіта, — приходи до цысарскоїі століцы, до міста. І вогорать лѣуди, шо у цысара йист донька, закохала сьі в чарнокнїжника і жадні лїкарї йїї не мѡжут тѡму порадити і переконати сьі, де вона шо нѡчі йїздит і шчо вона де рѡбит. Але Йївась приходи до цысара і кѡже до нѡго, жи — : „Йа розвїдаю сьі, де твоя дѡчка шо нѡчі йїздит і шо вона рѡби“. Цысар кѡже: „Дѡбре! перевїдай сьі у нїі цїлком, а вїратуйнш йї с тѡго, то бѣдеш мѡти жїнку і дїстанеш мойїм зѡатем і мѡйнш у мѡне половїну мѡго цысарства“. — Пришоў Івась до покоїу бранїї у тїм ѣсым, шчо маў; аж у нѡчі в одїнайцѡятї годїнї прїїздит фїїакир штирма кїньми цѣгом і цысарѡва дѡнька збирѡить сьі, поїде на забѡву. Берѡ сибї двѡйцѡть пїать пар штиблїтїў, двѡйцѡть пїать пар сѣкнїў розмаїїтїх, вихѡдит і ѣсїдаїн на пѡвуз і йїде. І йїдут вони чирїз лїс соснѡвїї, на котрїх соснѡх йист срїбна шчїтнїѡ. А Йївась ѣпогѡнї іде за нїми і на дорѡзї відломїў сибї три палѣзенькї (галѣускї) шчїтнїї срїбноїї. Приходи аж на мїсце, де ѣже баль сьі зачинаїн; принцїзна до палѡцу наперед ѣступѡїн, а Йївась за нѡїу, бо йїгѡ нїхтѡ не відит. Посїдали коло стѡлу, даїут йїїї пїти вїно, мед і пїво, йїсти розмаїїтї печѡнї, цѡстѡчка розмаїїтї; а Йївась сѣїў пѡбїч коло нѡїї і ѣсѡ випивѡїн і вїїдаїн сперед нѡїї. А вже перекусїўши, мѣзїка зачинаїн грѡти і вона зачинаїн гульѡти. Пїдлѡга зрѡбљана с сѡмїх брїтѡў, а вона гульѡн, — шчо раз убїде наѣоколо, то штиблїта ѣже подѡргї і сѣкнї подѡргї. То вона ѣбирѡить сьі зноў у дрѣгїї мѣнлур і ѣзувѡїять сьі ѣ дрѣгї штиблїта. ѣсѡ шмѡтѡ подѡрла і ѣсї штиблїта, і шче йї не вистарѡїн до годїни, котрѡїї мѡїн гульѡти. І потѡму ѣсїдаїн на пѡвуз і відѡвѡть йї назѡд до дѡму; а Йївась у погѡнї за нїми прїхѡдит. Стаўши цысар ѡно, роскѡзуїн Івась цысарѡвї за то, де він буў і шчо він відыў, і на знак даїн три палѣзенькї срїбноїї шчїтнїї. Але на дрѣгу нїч кѡже Йївась: „Йа зноў пїду“. І ѣ нѡчі в одїнайцѡятї годїнї прїїздит зноў пѡвїз і принцїзна зноў сьї гѡтѣїн, збирѡїн, берѡ зноў тїлько шмѡтѡ і тїлько штиблїтїв, йїак тамтѡїї нѡчі, і відїїздит на баль. І йїдут вони дорѡгѡїу чирїз дубѡвїї лїс, на котрїх дѣбах золѡтї лїсѡтѡ, а Йївась за нїми ѣ погѡнїу іде і вїломиў на знак три дубѡвїх лїсткї. Прїїїздьѡть вони зноў до палѡту, де баль зачинаїнть сѡ, — ѣхѡдит принцїзна до сирїдїни, а Йївась за нѡїу. І зноў сѡдоўльѡть йї за стїл, даїут йїїї зноў напїток і йїдѡнѡ, йїакѡ пѡршѡїї нѡчі булѡ, — Івась сѣїў пѡбїч нѡїї і зноў усѡ сперед нѡїї вїпїў і зїў, а вона не звѡла, шо сьї то рѡби, де сьї від нѡїї лївѡїн. І по тїм прїїїнї мѣзїка зачинаїн грѡти і зачинаїнть сьї танцї, зноў на такї сѡмї пїдлѡзї, йїак пѡршѡїї нѡчі. Перегульѡла вона зноў своїу годїну і подѡрла ѣсї

сукні і ўсі штибляга і ўсідаіи на півіз і відвобзять її до дому; а Йівась за неіу. Аж зноў рано цысар ўстаў і Йівась росказауи цысареві зноў, де він буў і шо він відыў, і на знак дайі три дубових листкі цысареві. І цысар каже до него: „Чимў ўже не йшет цылькѡм кінѡц?“ — а Йівась каже, шо — : „Йішчѡ на йідну ніч пойдѡ, то ўже у ўсѡм цылькѡм сѡ перековайѡ“. — Аж на трѡтѡу ніч в одинайцѡтѡ годінѡ прѡйзідѡт зноў пѡвѡз зѡ шѡиroma кінѡми і принцѡзна збирѡйѡть сѡ зноў на балѡ. Забрѡла с собѡйѡу рѡчі, кѡлько бес тамтѡ ночі брѡла, і йде зноў бизѡ лыс клинѡвий, на котрѡх клинах лысѡтѡ майѡут кінѡцы дѡйаментѡві. Оджи він вѡрваў тих три листкі зноў на знак, шѡоби дѡти цысареві. І прѡйзѡдѡть до палацу, ўхѡдѡт принцѡзна наперѡд до середѡни, а Йівась за неіу. Посѡдѡти коло стѡлу, стаўляѡть пѡти, йісти, а Йівась сидѡт побѡч неіі і зноў усѡб повѡйілаў і повѡпивѡў коло неіі. І вона на тѡйи не знала, шо сѡ рѡбіи з неіу, і вѡтпѡвила гѡлосно, шо — : „Ту шѡчѡсь майѡи бѡти!“ Тѡ йііі прѡйѡтѡельѡ дѡуже сѡ здѡўувѡли, шо не відно нѡкѡго, шѡчо може бѡти?... І зачала мѡзыка грѡти, зачали гульѡти; перегульѡўши своѡйѡу годѡну подѡрла зноў усѡі своѡі сѡкнѡі і шѡтибляга, ўсѡла на пѡвѡз і прѡвѡзли йііі до дому; а Йівась за неіу ўпогѡньѡ. І ўстаўши рано цысар вѡхѡдѡт до него і пѡтаіи: „А шѡж там, Івѡсьѡ, перекѡнаў сѡсьѡ у ўсѡм?“ — „Перекѡнаў сѡ“. І дайі на знак три листѡкѡ клинѡвих з дѡйаментѡвѡми кінѡцѡмаи. Ў тѡй час цысар вѡкликѡйи своѡйѡу дочкѡу і каже до неіі: „Тѡ перѡши йїзѡдила і йѡ не знаў о тѡбѡі нѡчѡѡ, де тѡ йїзѡдила і шѡ тѡ рѡбѡла. А тепѡр йѡ перекѡнаў сѡ, де тѡ йїзѡдила і шо тѡ рѡбѡла, а властѡиво Йівась тѡбѡе перекѡнаў, котрѡго будѡш мѡти тепѡр за свѡѡ мѡжа, бо вѡйици тѡдѡі не пойдѡш; бо йѡ ўже знайѡ, то ўже нѡхѡтѡ сѡдѡі не прѡстѡупѡт за тѡбѡйѡ“. — І запровадѡли йїх до цѡркѡви, і вона сѡ вѡспѡвѡдала і Бѡга до сѡрѡцѡа прѡнѡчала і прѡрекѡла, шо бѡльше ўже вѡрогаѡ не бѡде знаѡти коло сѡбе. І взѡдала сѡльѡб з Йівасѡм, котрѡі й до сѡго часу жѡйѡт. На котрѡм вѡсьѡлы і йѡ буў, пѡйѡ, йїў і гульѡў і так адѡрово напѡйѡ сѡ, шо не пѡмнѡтѡйѡу, йѡк йѡ сѡдѡі прѡйшѡў і на тѡ лаўцѡі сѡйѡ і ту пѡвѡсьѡтѡ упо-
вѡў. — Кінѡц. —

Записано в Берліні від парубка Тимка Яремка 7. января 1895 р.

Пор. Grimm N. 133 і т. III, 209—211. А в а н а с ѡ в ѡ в N. 167 і IV, 406—407; Герой розсѡджуѡ властѡитѡлѡв чѡдѡсних рѡчей пор. вѡсѡе N. 43. Про чѡдѡснѡі рѡчі велѡку силѡ матерѡялу зѡбрѡв Бенѡей у статѡі „Das Mǎrchen mit den wunderbaren Eigenschaften“, дѡв. йѡго Kleine Schriften III, 94—155.

64. Панна з яйця.

Буў круль, маў іідно́го сина. Але той син ходиў скрізь, не міг собі здібати йако́йісь панни для се́би, жиби ўжениў сьа. Але лыг спа́ти і присни́ло сьа йі́му у сьні: „Иди ў лыс на польова́нья, і там далёко ў лысе́ і йист мале́нька хати́на і ў ті хати́ны і йист на вікны́ три йайцы́ і с тих йайи́ц будиш ва́ти жінку...“ — Але він фстаў ра́но, ньіц, каву ви́пиў і дубельти́ўку на плечи́ і пішоў на польова́нья. Йак зачаў іті, зачаў іті, лыса́ми, лыса́ми та й лыса́ми, але вже а' (аж) зму́чнў сьа; але шче йіно корти́т, шче да́лы жиби йшоў. Але йак він перейшоў шче кавало́к, глы́ануў, — ўже відно хати́нку. За́ра він уты́шиў сьа. Прихо́ди він, — йак він зувиды́ў ту хати́ну, дава́й х́уче, — прихо́ди він до те́йі ха́ти, акура́т до вікна́, дивить сьа: ли́жит на вікны́ три йайцы́. Він дупі́ру за ті йайцы́, 'но при́біг, за ті йайцы́, ў то́рбу, нава́д до до́му. Йде, йде, йде, нава́д до до́му, але корти́т йіно йидно́ йайце́ розбі́ти. Він розби́ў те йайце́, — йак 'но тілько́ розби́ў те йайце́, з не́го віско́кла па́нна, сьлы́чна така́, жи йі́му за́ра сподо́бала сьа. Али кри́кнула: „Води́, води́!“ — а ньи́де води́ нема́, — та й ўме́рла. Але він собі поду́маў: „Шче ма́йу дві́...“ — Да́лы зноў йде, йде, йде лы́сом, корти́т йіно зноў дру́е йайце́ розбі́ти. Він йак розби́ў дру́е йайце́, віско́кла йи́шче кра́шша. Кри́кнула зноў: „Води́, води́!“ — нема́ води́... — і ўме́рла (такий лы́с буў, жи ни бу́ло води́). Так він с тим йиди́м ўже так іде́, — коб йак де до води́ дисти́ти сьа... Йак він зачаў летьги́ти, але настери́: бли́щить сьа вода́ далёко, стир, вели́кій стаў; а ўже йіно корти́т зноў ўже трети́ бити йайце́ зноў, ўже корти́т йіго́. Так він при́біг до те́йі води́, доўго не розми́сьляў, чо́боти на ду́л, сподны́ закача́ў, пакўйи́ть сьа ў во́ду. Та й те йайце́ розби́ў у воды́, — йак віско́кла па́нна, він три ра́зи хлы́пнуў на не́йі води́ і ўона за́ра ўжи́ла, кра́шча віт тамти́х двох і кра́шче ўбра́на. Вийшли вони с те́йі води́ і він збраў сьа і собі по́сьада́ли, — гни́ле де́рево лежа́ло — і ста́ли собі де́шо ўгори́ти ўобо́йи. Але ста́ли ўгори́ти ўони́, ўгори́ли, а на́ресьты́ кіне́ць мови́ та й він ка́же до не́йі: „Ходы́м“ — а ўона́ ка́же: Йа́ так не мо́жу йти, — іди́ до до́му і при́йди́ по ме́не, і скажи там ў до́ма, жи́б робі́ли баль, а по ме́не при́йде́ш, і йа́ допи́ру ўсьа́ду і пойдеш ві мно́йу...“ До́пиру він забраў сьа, йи́і поки́нуў, сам забраў сы́ до до́му. Та й він при́йшоў так йак би́ то пани́ч до до́му при́йшли́, та́тові фгы́ху роска́зали, — ў до́ма ўты́ха, сейча́с, за́ра ў до́ма зачина́ють баль. А він роска́заў фу́рма́нам че́тверо ко́ниі у по́вуз і дві́ сва́хи, і сам сьада́йи і йидут до лы́са по ньу. — А тупі́ру там па́сла старá ба́ба гу́си ў лы́се, там де вони́ бу́лі коло води́ коло те́йі; та ба́ба фсьо́ слўхала, шо вони́ собі

Ўбоіи ўогорілі. Дупіру він пішоў до до́му по по́вуз, а та ба́ба взяла і з не́й здэ́рла фэ́і сўкні, с те́йі па́нни, взяла ўто́піла іі, а сама ўбра́ла сьа ў тііі сўкні і сама сьла на тіх дэ́рві самім, де та сиды́ла. Він прыйіздзіт до не́йі, дівить сьа, — а то старá ба́ба! Він ў до́ма росказа́ў, жи така сьлы́чна па́нна, ўбра́на ў сьлы́чных та́кіх сўкнях, — і ті сва́хи зачалі сьа з не́о сьмі́яти, жи він ў до́ма росказа́ў пе́рши, жи бу́ла така сьлы́чна і та́кі сўкні, а те́не́р прыйіздзіт, а ў тих сўкнях — старá ба́ба! Але він сибі подума́ў так: „На́вбіг мнві даў та́ку сьлы́чну в іа́йца, — жо́же то На́вбіг пере́міў...“ так сибі подума́ў ў сво́ім дусі. До́піру йнго... кортіт йнго та́кі там до те́йі воді. Али вона́ до не́го примо́ўля́йи: „Мужу мій, мужу мій коха́ний, іць сьада́й!“ Але він подума́ў сибі, вьза́ў ійіі за ру́ку і сьада́йи у по́воз і по́йхаи до до́му. Прыйіхали вони́ до до́му, і подиві́ў сьа та́то і подиві́ла сьа ма́ма, і жа́дни с то́го ни кунте́ни... І він смутно ходи. Але протэ́ ўо́ні сьлюб взя́лі, бу́ло весе́нъа. Дупіру він сибі с то́го ныц не робі́ў, ныц, 'но по польова́нью ході́ў. Але йму раз прisenі́ло сьа зно́ў ў но́чі: „Іді́ там до те́йі воді́ там йист тво́я́ жона́ ўто́плана, а з не́йі ході́ рíба злота, — і ту рíбу зла́пайиш і будвиш ма́ти жінку...“ — І він ўста́ў ра́но, сьны́дана́ вiпи́ў, ны́кому ныц не каза́ў, дубельтíўку на плéчi і то́рбу і да́лы ў лы́с. Приходи́ там до те́йі волі́, на те мiсце: ході́ рíба злота, а до не́о примо́ўля́йи, понад бе́реом, до не́о. Він жу́льіз у во́ду, вона́ до не́о прыйшла́ і він іі зла́паў. І він прынiе́ до до́му ійіі і пусти́ў ў са́джалку, ту рíбу. Але та старá зна́ла ўсе́, шо ту ро́бить сьа. Він вiпи́ў сьны́дана́ ра́но і за рушнiцьу і то́рбу на плéчi і пішо́ў на польова́нъа. А та старá росказа́ла піті льо́кайиві зла́пати (чiльи кў́харові) ту рíбу і спра́вити на ўобiд. Дупіру вона́ ту рíбу зарiзала — то бу́ла те́нъа рíба — і росказа́ла спра́вити на ўобiд (шо ка́же господа́нъа, те́ наймт мўси слўхати). Але йак ту рíбу спраўля́ли, шкра́бали і луска́ скóчила за вікно́. (А те вікнí так бу́ло, йакби то ў канцельарiі́ ў йнгомiсьца ўо, кў́хна там бу́ла блiсько вўлицы́) Але він приходи́ с польова́нъа на ўобiд, — а́те вони́ сьада́йуть на ўобiд до столá і ста́ви, прыво́си льо́кай рiби. Але він дiвить сьа, жи йист рíба на тальiрцьi, і пита́йи: „Шо йис то за рíба?“ — А вона́ повiда́йи: „Мій мужу коха́ний, йа каза́ла зла́пати ту рíбу і спра́вити на ўобiд“. А він с то́ўо ўсе́ўо залома́ў ру́ки і те́йі рiби не йíў і зробі́ў сьа мертвiй. Але йак вони́ шкра́бали ту рíбу, ўпа́ла луска́ за вікно́, і с те́йі лускí вiрiс до ра́нъа йáвiр, та́кий, жи вiдвали́ў чiсто йiдну сьты́нiу, йак ста́ў ростi, і гiльа́ки пішли ў гору́. Дупіру він ста́ў ра́но, подиві́ў сьа і сказа́ў: „Нех той йáвiр росте́!...“ — а сам вьза́ў то́рбу і рушнiцьу, посьны́даў і пішо́ў на польова́нъа. До́піру він пішо́ў, — вона́ росказа́ла, жиби то́о йáвiра стьати. Йак то́о йáвiра стна́ли. і скó-

чила тріска, — а так ўот, так мѣшкала ўдовіцья, йакби Дѡмка (сусідка оповідача), горѡд буў, і та тріска скѡчила до тѣй ўдовіцьи на горѡд. І то, він прыхѡди с польѡвѡнья, дівить сѡ, — йѡвора нима! Ньц с тѡо ни робіў, 'но залѡмаў рўки, — ўже нима! ўже пропѡло!... — Але та ўдовіцья вийшла сибі ў нидѡльу на горѡд на свій і по горѡды хѡди, дівить сѡ, жи то сьлїчне, зелѣне ўсьо, — але на горѡды пѡхне шѡсь такѣ... А вѡна берѣ тотў квітку ньўхайн: ньї, не мѡйи тѡо зѡпаху, шѡ пѡхне!... Але зблїжайить сѡ блїшше, прыхѡди до тѣй тріски, — а йї зѡпах аж ў нїс бїи. Взѡлѡ тўйу тріску, — а то та тріска пѡхне так дўже, такїм зѡпахѡм! Берѣ ту тріску, кѡе, подўмѡла сибі так: „Трѣба ту тріску вложити у скрїнью, то бўди шмѡтѡ пѡхнути.“ Али вѡна мѡла йїднў корѡўу, та ўдовіцья. Йак онѡ гнѡла ту корѡўу на рѡсу, задўмѡла сибі, шѡ мѡйи зварїти, ў свѡйїм дўсьї (з рѡси прїженѣ корѡўу, допїру будѣ варїти ўобїдати). Прїгѡни онѡ з рѡсї корѡўу, дівить сѡ: обїд зваранїй, і те, шѡ ўонѡ сибі замїркувѡла, те самѣ; і чѣльустї замѡшчанї чїсто ў хѡтї, позамїтѡянї фѡйно, йак мѡйи бутї... І вѡна вихѡди на вўлицью і питѡйї сусѣд, чи ни буў хто ў йї хѡтї. Али сусѣдїи повїдѡйїт: „Хто там нїшѡў до вѡшѡйї хѡтї, вам шѡсь робїтї, ўобїдати варїтї?!“ — Але вѡна на дрўгу рѡсу зноў взѡлѡ корѡўу зноў пїгнѡла пѡсти, зноў сибі замїркувѡла, шѡ мѡйи зварїтї на ўобїд. Але прыхѡди, прїгѡни з рѡсї корѡўу, — зноў то сѡмо так зварѡно і замѡшчѡно і замѣтѡно чїсто, йакби ўѡнѡ самѡ булѡ домѡ. Але ўонѡ вихѡди на вўлицью і зноў рѡскѡзўйї, жи так сѡмо зрѡблѡвѡнї, йак і ўчѣра. І йї рѡдѡть сусѣдїи так: „Вїжени корѡўу, дай занѡѡтї, а самѡ засѡдѡ у сьїнѡх, то ти злѡпѡйїш, хто то бўди“. І вѡна сибі, йак вигнѡлѡла корѡўу, такѡе замїркувѡла, шѡ мѡйи зварїтї на ўобїд, — але вѡна вигнѡла корѡўу, хутѣнькѡ далѡ занѡѡтї і прїйшлѡ до сьїнїй і схѡвѡла сѡ ў сьїнѡх самѡ. Але нарѡз йак ўдѡри та зі скрїнї, зрѡбїла сѡ пѡнѡнѡу, йак вийшла до сьїнїй кѡміна вїткѡтї, тѡйѡ пѡнна, так йї с тѡх сўкнѡнїў блѡск — тѣмнѡ булѡ ў сьїнѡх — блѡск ўдѡриў на сьїни! І та старѡ ўдовіцья зьлѡкѡлѡ сѡ і не вилѡзѡла. І та тїлькѡ зварїлѡ ўобїдати, чїсто, позамїтѡлѡ, і чїсто йак зрѡбїў сѡ ў хѡтї спѡкїй, самѡ назѡд ў скрїнью схѡвѡла сѡ. А та допїру, йак ўже ў хѡтї спѡкїй, тїхо, душїру старѡ вилѡзѡйї ўдовіцья на плѡц. І вихѡди на вўлицью і рѡскѡзўйї фѡсїм сусѣдам, шѡ йїст зѡ новїнѡ. Йїднї кѡжут: „То йїст шѡсь лїхѣ...“ А дрўгї кѡут: „Ньї, то непраўдѡ, то йїст рѡно, то то не йїст лїхѣ ньц. І ти засѡдѡ на дрўгу нїч, на дрўгїй рѡнок, і злѡпѡй і бўдеш вїдѣтї, жи то йїст шѡсь дѡбрѣ...“ — Допїру вѡнѡ на дрўгїй рѡнок зноў корѡўу вигнѡла, далѡ занѡѡтї, а самѡ схѡвѡла сѡ зноў ў сьїнѡх. А та нарѡз вилѡзѡйї зі скрїнї і на сам перѣд до кѡміна, вїткѡтї кѡмін! Та 'но до кѡміна, вїткѡнўлѡ, — та за нѣйу; та до

хати, — а та за неїу; та ўцьіки без хату до комори, — та за неїу; хтыла ў скриньу сховати сьа, — а та йі: лап! — і злѣпала йііі. І каже до нейі, жи: „Так і так ста́ло сьа“ — берѣ йі роска́зуѣи, звітки так то походило, с початку: з йайцьа до ріби, з ріби до йавіра [то Бог дѣхом своїм даў! дол. старá Гананьіниха], з йавіра до тріеки, і с тріеки прійшло зноў на ву саму́, на панну... І вона́ каже по тім ўсы́м: „Йа вам, маму́нцьу, сьада́йу нанішу́ лист, і ви той лист занесетѣ; і жѣлы вас вáрта на бра́мі ни пу́стят, так тілько просьіть, жиби вас мўсіла пу́стити вáрта; і той лист нї́кому не да́ти, тілько то́му молодóму паничѣ́ві ў рўки само́му...“ — І вона́ сьіла написáла лист до не́о —: „Йа йістем тўтай ў сусьітві, али менѣ ўзьати не мóжеш, тілько роскажі сво́му отцѣ́ві і мамцьі, нехай́ зачина́йут баль ніньі; а б́дут гóсьцьі звїздїти сьа ў вѣчир на баль, і ти прійїдши с повóзом по мѣни, і нїхтó ў тім ни б́ди знáти, звітки, шо зробїло сьі...“ — І та старá вьзала ўдо́вицьа той лист. Прихóди під бра́му, — ни хóчи вáрта пу́стити. Але вона́ зачáла ўмлівáти, пла́кати, жи ма́йи велїку прóсьбу до само́о кру́льа молодóо. Але вáрта бáчи, жи бідна ўдо́вицьа і сусьїда до то́о, мóже йакáсь кáра, мóже йакўсь ма́йи прóсьбу велїку, — і пу́стїли. Прихóди на дрўу вáрту, — дрўа не хóче пу́стїти.. Але вóйско подўмало сибї: „Пѣрша пу́стїла, óдже і дрўа мóже беспечнїйше пу́стїти...“ — Прихóди на трѣтьу, а трѣтьа подўмала, жи: „Двѣ пу́стїли, óдже і ми пускáйим“. От вона́ прїхóдит до пала́цу, пу́стїли йііі аж до само́о паничá. Віддалá, склонїла сьа, віддалá той лист паничѣ́ѣи в рўки. Він вьзáў той лист, погльáнуў на не́го, так зáра фты́шпў сьа; так ін пішóў до сво́о покóйу, замкїў д́вери і той лист перечитáў і дўже зра́дуваў сьа. Так він заклікаў зáра сво́о отцá і мáтери і той лист показáў йім, і вони́ той лист пофторїли, обóйи старї. І зáра на дух лісти, пісьма́ розіслáли, тильїграм по тих пана́х скрізь: на вѣчир баль! Йак то ў вѣчир зачáло сьа те пáнство звїздїти, — він росказáў заложїти ў пóвоз чѣтверо кóней і там зайїхали по пью і двѣ свáхи по нью послáў с повóзом. Йак вона́ прійїкала у кру́льа дїм, так фсьі сьа зра́дували і фты́шили, жи така́ йи крáсна. Так зачáли сибї баль провáдити дáльї, там спїви, байкї, там то́йи, йак-звїкїньї, мўзика грáйи, — а та старá сидїт сибї за столóм, йако крульї́на, нїц у тім ни звáйи. Али старїй круль прїхóди до гóсьцьїў і стаў на середїньї сáлы гостїнпоїї і перепросїў ўсьїх гóсьцьїў, жиб стáли тїхо: ма́йи шось ўгорїти... І каже так: „Шо то́му зробїти, жи душá дўшу загубльїи?“ Але тáйа старá крульї́на — ўона́ ни знáла, шо на нью б́ди —: „Нїц йїму ни робїти: вїпровадиги ў чїсте пóле то́о чоловїка, котóрий дўшу загубїў, і прївїзати два о́гїри до нї, а два до рук, і фўрмац жиби трáскаў батогóм дóбри, жиб йімў ровнѣсли кóсьцьї“. Шо то́му йак она́ то вїмовїла,

так її зашідбоки за столá вівпровадиў ў по́ле, так зробили, йак она́ казала. І її розієсли ко́сьцы. А ті за́ра го́сьцы зіб́рали сьа у повозі і до костела і сьльуб; а пото́му йшли за́повіді на ўостáтку. І прова́дили сибі жы́тá ўбо́йи. —

Записано в Берліні від господаря Гвата Романова в грудні 1894. р.

Скомбіновано кілька казкових мотивів: 1) три панни вискакують з яєць, з них дві гинуть без води — паралелів не знаю; 2) наречена лишена в лісі, вбита (або усунена) злою супірницею, що робить ся жінкою її судженого, пор. висше N. 43; 3) чудесні переміни героїні (або героя) і поворот до первісного вигляду пор. *Maspéro, Les contes populaires de l'Égypte ancienne, 5—50 і Cosquin, LVII—LXVII*; мій переклад єгипетської казки в додатку до Клоутона Народні казки та вигадки; 4) чудесна панна порядку неспостережена в хаті пор. *Perrault, Contes (La belle au bois dormant)*.

65. Мерцевий дар.

Було три браті, два розумних, а йіден трохі такий нубі придурковатий. Ті ўсюда сибі йіздили, ходили, а він ў до́ма сидзіў, той дурний. — він не буў дурний, вони йіго мали за дурно́го. І цар йіден такий буў і маў доньку, зголосоў сьа, казаў: Хто — така́ була скляна́я горá — хто тако́го коня́ будэ маў, вийіди на ту гору́, то за не́го дасьть ту доньку. Топіру вони берут сибі шо найльіпші ко́ньі, ті му́дрі, і йідут там, а той дурний сидіт сибі ў до́ма. Пойіхали, прійіжджа́йут до те́й горі, но, до горі, — де, ни мо́жут вискочити. Йідут наза́д, а той дурний ка́же, вийшоў —: „Де — ка́же — йіздилисьти?“ — сьмі́йть сьа з них. Уони ка́ут: „Тибі шо до то́го? Він сьмі́йть сьа з них, ка́же: „Но, там тибé ни видáли? Ти там пойідиш?“ — І зостáли вони ў до́ма, — тимча́сом йіх ба́тько помёр. Тупіру йім трéба було йти на ва́рту куждому йідну́ ніч там до то́го грóбу, де ба́тька поховáли. Йідну́ ніч, те й ті бойáть сьа йти там на ва́рту, ка́ут до то́го дурно́го: „Йди ти“. Дурний ка́е: „Миньі ше не ко́льіа, йа піду́ аж на трéтью ніч, бо йа трéтьй“. — Дру́гу ніч, йде дру́гій. Аж пріхóдит трéтья ніч, вже дурний зб́ра́йить сьа, вже дурний ма́йи йти. Пішоў дурний, сто́йіт, сто́йіт, аж вильізáйи до не́го йакійсь такий пан с те́й йами і дайі йіму таку́ гнуздéчку на коня́, ца́нок, ка́же: На, то то́бі ко́льіс ф пріго́ды стáни, — ка́же — схова́й сибі то́. Взяв він, пріхóдит до до́му і зноў льізе там ў за́піч і сидіт. Так ті з не́го сьмі́ють сьа, ка́жут: „А шо там, дурно́го ньіц не надуши́ло?“ Дурний ньіц не ўобзивáйить сьа, 'но свої́ рóби.

Но, кажи, зноў той цар выдайі такіі бѣфель, жиб зноў хто до тѣй дочкі, другу виставу такú рѣби. Анú зноў так на йакій день, берúт зноў ті коньі батькові сьодла́йут, тих два, і й́дут. Дурній вийшо́у на двір, вьза́у ту гнуздѣчку, йак потр́ас: прильта́йи коник йак зóлото, д́уже ф́айно вбр́аний той коник і ф́еса збронь на немú, на тóму коневі, ф́есо позлац́ани, і м́ундур ше н́авіть дурно́му приві́з, той коник. Він вильза́йи, — вмив́айиць с́а ф́айно, збир́айиць с́а, ф́есада́йи на тóго конь́а і дал́і за брата́ми женé. И прий́жджа́йи там, йак св́існу́у, та й вже на ті горі. Топі́ру й́го берúт за сті́л там, де він вже зай́хау, трахту́ют, гость́аць, — а ті вже пой́хали до до́му, й́го браті́, д́урно й́хау там. І ка́жут, жи вже б́уде й́го н́ьби жінка та, вже й́му да́йут бѣфиль, коли він ма́йи прий́здити там. Вихо́ди він на двір, той коник прильта́йи, він ф́есада́йи на не́го і й́де дал́і до до́му. Догань́айи ті браті́ і ка́же: „Де ви й́здили?“ Вони́ й́му ка́ут: „Про́ши па́па, там і там“... — йак він во́зьми нага́йу, йак ста́не й́х лупі́ти, ка́же: „Ше тибі́, хлóне, там тре й́хати?“ І вьза́у і пой́хау, йак й́х д́обре ви́биу́. І прий́зді́т до до́му і х́угко зьльі́з с конь́а і розібра́у с́а і вльі́з в за́піч і сиді́т, а кінь полетьі́у від не́го. Гот, прий́зьдьа́ць ті до до́му, а він сьм́ийиць с́а з них, ка: „О, д́обре вам й́акійсь пан да́у!“ Ўони́ ка́жут до не́го: „Ти де́ видьі́у?“ — а він ка́е: „Й́а на тупо́льу вильза́у“. А він й́х т́еньго змолоті́у, ті свої́ брацьі́ки. И от, за па́ру день, вже зноў приході́т такé ѓасло, жи б́уди висьі́льа, но, і вже ті збир́айут с́а зноў й́хати. И вьзали́ и пой́хали. Дурній зноў вильза́йи з за́піча і ўмив́айиць с́а і вийшо́у на двір і потр́ас гнуздѣчко́у, — приго́ни зноў й́му д́ругій коник, сіві́й вже. І ф́есі́у на не́го і й́ди. Догань́айи ті зноў свої́ браті́, і зноў й́х пита́йи: „Де ви й́диди?“ А вони́ ка́жут: „Там і там“. Він вьза́у нага́йку і ста́у й́х біти. Ви́биу́ д́обре и пой́хау. Прий́зді́т там, там вже м́узка гра́йи, на висьі́льа вже варихтува́ли с́а, і він зьльі́з с конь́а і приході́т там, до тóго пала́цу, і там й́го з́араз ста́ли гості́ти, б́уди висьі́льа. Цар й́му запису́йи з́ара й́акісь майо́нтки свої́ і вже берúт і й́дут до шльóбу, вьзали́ шльóб і вже собі́ н́ьби жийúт. За па́ру час выдайі́ д́ругій цар, жи б́уди во́йна вже, жи б́уди во́йну точі́у. І вже то ма́йи б́ути во́йна н́ьби і цар ка́е до не́о: „Но, зьа́ту, пой́дем на во́йну те́сэр!“ А він ка́жи: „Й́ідьти, й́ідьти, а й́а пізьньі́йши пой́ду“. — Уже то во́йна и він тупі́ру зноў вийшо́у на двір, потр́ас т́ейу гнуздѣчко́у, — зноў й́му коник прильта́йи вже, чо́рний такіі йак во́рон, прино́си й́му збронь і ф́есо, шчо тре до во́йни. Ф́есада́йи він на не́го і вий́зді́т на пляц, там де б́иуть с́а. Ак в́иьза́у ша́бльу, йак ста́у руб́ати й́х, те во́йско, віруба́у й́х, ви́биу́ і наза́д пой́хау. Прий́хау до до́му і зьльі́з с конь́а і пішо́у там до покóйу і в лі́шко льі́г і леж́ит.

Приїздіт цар, казаў йнго заклікати, жи він йімú так вибиў войска, віграў нїби. На другій день зноў тре йїхати. Вийїхали до воїни і бйуть сьа. І він зноў так зробіў: затрѣс тейу гнуздечкой і зноў кінь йиму прилетїў і він фьсадаїи і зноў йїди. Так він віньаў шабљу, зноў йїх стаў рубати, бити, — так воїну віграў, гет побїў, потоўк на́рїд і фьсїў і поїхаў наза́д і розїбраў сьа й до лішка і зноў лежіт. Ну, в вѣчир зноў цар приїздіт, на другій день казаў робїти дўже великій такий баль, жи він вже воїну віграў, — мўзика грала і йїли, пїли, веселили сьа і цар дўже тышиў сьа, жи він такоо зьа́гьа дістаў, жи віграў воїну. І жиїўт і до нїни. То вже кїнець буде ті.

Записано в Класковї брїдєск. пов. від господара Демьа Рїцара в сєрпни 1894 р.

Недоладне счїлене кількох казкових мотивів, а власне 1) три сини (зглядно один із них) вартують на батьковїм гробї і дістають чудесні дари, пор. Етногр. Збірник I, N. 10; 2) триразова подорож трьох братів до скляної гори, тїлько дурний при помочи чудесного коня вискакує на неї і здобуває царївну, пор. тамже N. 5, 8, 10; 3) дурень при помочи тогож коня виграв три битви, пор. Етногр. Збірник I, N. 8.

66. Мерцевї дари.

Маў тато три синї, і йак ўмерáў, казаў, жиби до него приходїли на варту. Йїдєн сї зваў Стефан, а йїдєн Йіван, а йїдєн Михаўко. Першой нѣчи маў пїтї старший, другой нѣчи маў прїйтї сирдўшчїй, а на трєту нїч маў прїйтї Михаўко. Прїйшло, жадни ни хтїў йїти, бойали сї; пїслали того дурного. А той дурний каже: „Шо — каже — йа сї — каже — будў бойáў свѣго тата! — йа пїду“. Пїшоў і вартуваў той нѣчи; лїг на гробї і лежїў (спаў). Вийшоў тато йнго, пїтаїи сї: „То ти, Стїфани?“ — „Ньї“. А потѣму кажи: „То ти, Волєкса?“ — „Ньї“. Потѣму кан: „То ти Михань?“ — „Йа“. Потѣму му казаў йти до дѣму, кан: „Йди до дѣму, йди!“ — На другу нїч маў йти сирдўшчїй, — ни хтїў йти. Пїшоў зноў той дурний. Він йнго сї зноў пїтаў: „То ти, Стїфани?“ — „Ньї“. А потѣму кажи: „То ти, Волєкса?“ — „Ньї“. Потѣму кан: „То ти, Михань?“ — „Йа“. Кажи: „Йди до дѣму, йди!“ — На трєту нїч пїшоў йу він за сѣбе; і зноў го сї пїтаїи: „То ти, Михань?“ — „Йа“. Даў йімú таку кавтару і такий пєрстїнь і каже: „Тоў кавтаруў йак погрїсєш, то прїлетїт кїнь до тѣбе. А тим пєрстїнѣм йак пїтрєш, то прїйди до тѣби вўбїор і збрѣньа, йакү вїхцєш, і де вїхцєш, там пїдєш, на конї пуйїдєш, і нїчѣго сї не жайїш бойати. А то сховаї, нїкѣму ни показуй“. — Потѣму він прїйшоў до дѣму, то сховаў, — й потѣму цїсар вїставїў такий мур, такий вїлїкїй, такий замѣк, і казаў:

„Хто біс то перескочн, то сьі з йнго дочкóў ужéни“. Та й він то ўчóў, шо там така йнст скакаўка, вийшоў на горó, погрйіс кантáруў: прійшоў кінь; потёр пёрстнцьом: маїи мўндур і збрóнь кóли сéби. Та й він поїхаў гер, — ўсьі скакалі, жáцен не перескóчнў, кóньи сьі побїли і лўде сьі побїли, і нїхтó ни перескóчнў. А він сьі розігнаў і ше вїшше скóчнў. Вовá йнмў такїй пёрстнць розломáла і дáла. А сам сьі забраў і поїхаў. Коньї ўпустиў, а мўндур скїнуў, а той пёрстнць завїзвáў си ў сорóчку (ў кошўльу). Так потóму за тим пёрстенец, де він йи. І так ходїли по сéлах, ськáли, аш прійшли до тóўо селá, і акурáтнї надїбали тóўо хлóпцьї, шо він тó маў. Та й допіру ўони йнго взьїли за свóго, та й він, цьїсар, взьїў йнго вóженнў зо своў дочкóў. — Та й потóму зачьїў цьїсар вїйнў, та й він, цьїсар, йїли до вїйнї, а він сїбї на такў старў кльáч (кобилїску), затисáў си пáлец, поїхаў на стаў, жáби прибвáти пáлнцькóў. Та й дупїро цьїсар сьї бїи та й йнго змáгáют. Та й він взьїў кобилїску пустиў, пуйїхаў до вїйнї, — так той нáрїд ўсьой побїў, вїграў вїйнў; нїчóго ни зробїли, нїж му ў нозї пáлиц скáльчїли. А та цьїсарова дочкá взьїла вдёрла хустїни такóїй сьльїчнóї і йнмў дáла завнїтн. Та й він забраў сьї, поїхаў назáл, він — кáже — той мўндур скїнуў, коньї ўпустиў і поїхаў на стаў зноў. Цьїсар йїде з вїйнї, а він йїде зо ставў. Так тодї цьїсар, він там пїшоў до свóўо покóйу, цьїсар до свóўо. Прійїхаў, розїбраў сьї, взьїў ту нóгу обзирáти, шо му скáльчїли, — а тáпа цьїсарова дочкá прійїшла, йнго жїнка, і ту хустїну пїзнáла. І тодї прійїшла і ўповїла тáтовн, цьїсаровн ўповїла, шо то він нам тўїу вїйнў вїдбїў, вїграў. Тодї йнго цьїсар дўжи за дóброго маў (за свóго зьїтн).

Пор. попереднїй N. 65.

67. Мерцевї дари.

Йїдén чолóвїк буў такїй, жи маў три синї: два булó мўдрнх, йїдén дурнїй. Допїру той старїй кáже: „Йак йа булў ўмерáў, аби ви, синї, до мéне на грїб на вáрту йшли“. — Допїру йак той старїй ўмер, пїшоў йїдén син на вáрту так коло воднїаньцьатой, — старїй вилáзит з грóбу, тáто йїх ньїбн, і кáже: „Йи ти, сїну?“ Кáже: „Йи. Йа Йївáч, наймолóтшїй“. — „Ну, шо тамтóй злóдьїй маў дїстáти, то ти дїстáнеш“. Даў му три прўтики, кáже: „Пїдеш до кнрнїцьї там коло пáськн, ўдáриш три рáзи прўтиком ту конїну, шо там йи, і скáжеш, аби ти булá на поготóвнї, йак тобї трéба йїї бўде“. — Дрўгойї пóчи вже дрўгїй маїи йти на вáрту до старóго на грїб, — допіру кáже: „Йївáне, можеби ти — кáже — пїшоў

за мене на варту тоїї ночі (за середущого брата нїби, а він буў най-молотшій)“ А він каже: „Нає... мамі твоїї, грощі дай!“ — А той даў му грощі, — той сї заберайи та й йде. Приходит на грїб, — так коло одинаньцїтоїї старій вилазит з гроба. Повїдаїи: „Йи ти, сїну?“ Каже: „Йи“. — „А котрій?“ — „Йа Йіван“. — „Шо тамтї — каже — дурні мали дїстати, ти ўсьо дїстанеш“. — На трєту нїч забираїи сї і сам іде на варту, каже: „Тепєр на мене кольїа“. — Приходит там, — вилазит старій з гроба, каже: „Йи ти, сїну?“ Каже: „Йи“. — „А котрій?“ Каже: „Йа Йіван“. — „Но, то ти маїиш ўсьо тепєр“.

Допїру там йїден цїсар буў уў тїм крайў тї й цїсар маў донькў, і каже так, взїў зробїў такў скльиннў горў і каже: „Хто вийїде на ту горў, то бїде мїїм зїтьом“. — Йак до тоїї цїсаровоїї йїхали там на тїїу скльиннў горў, нїхтї сїи ни мїў там дїстати. Тїїї братї богачї булї, а той дурнїї 'но за пїїцом сидїў та й собї йїйцї ў пошлї мнїў. Каже: „Братї, де ви йїдете?“ — „О, — каже — там і там йїдем“. — „Мїжеби йа з ваїи поїїхаў?“ Тїїї взїили йїгї набїли, — він собї сїў на такў сьлїпў кобїлу, жи лишїли, до с... вочїма, прїїзидит до тїїї кирїички, — стоїит кїн ў самїм дїїїменту, убїор маїи дїїїментовїи. Він собї сїў на тїо коньї і йїде. Вийїзидит на мїст, здоганьїи своїї братї, каже: „Де йїдеш, богачу йїден з дрўгїм?“ — „О, — каже — там і там, — мїжеби йа сї сь цїсаровоў донькїў вжєїїў?“ А вони йїгї не пїзнаїи. Каже: „Богачу, тра ти вїїнцї богачтва, йак маїиш? — льагаї йїден з дрўгїм!“ Йїден дрўгого мўсьїў тримати, — даў йїм по пїи-дєсїт бїкїў. Тогдї поїїхаў на тїїу горў, пуцьдуваў сї с тоў панноў, сєгнат розїрваў на двїи злїтїї і забраў сї й поїїхаў. Тогдї йїден мїсьїць, дрўгїї нїц, ни чїти нїц за кавальїра. Тогдї цїсар роздаў по крайў: вїзетїроваїи трєба, хто маїи тїїу хўстку і сєгнет. Скрїзь прїїходїит, аж прїїходїит до тїїї хатї і сьмїїать сї, каже: „Мїже ви, богачї, котрїї з вас там прїїїхаў мїже?“ Каже: „Ої, та де ми, — ми йак йїхали, то ми ше по двїїцїть по пїїть кїїїў дїстали“. Каже: „Хїбабї мїже той Іван Понельўх, жи за пїїцом сидїт, жи йїйцї ў пошлї мнє“. Акурат зажїрт вїтьїгаїут Івана за пїїцу, — аж він маїи тої сєгнет і хўстку йадвабнї! Прїїводїит до цїсари, цїсар сї дївїт: Ох, — каже — то йа зїтьа бїду тепєр маў!“ — Дїзнаїи сї цїсарї, жи за такого дўрнїа вїддаў донькў, каже: „Шо з ним робїти, — тре го так збїти, жи ни варта ў крайў бїти“. — Спрївадїили вїїну на нїого, — топїру він йак йїде на вїїну, повїдаїи: „Еї, — каже — в лїудїї йи зїтьї, жи за старїого поїїдут“. Той вїхїдїт с кўчї, каже: „Тату, йа за вас поїїду“. Той казаў мїнїстрам йїгї положїти, датї му двїїцїть пїїть кїїїў, — старїї поїїхаў на вїїну. Тогдї він сїбї сїў на коньї і поїїхаў зваду за старїим, перегнїў старїого цїсари, стаў до вїїни. Там му нїц ни

зробили, но му скальчили мизильний палець на носзі. Цысар прийіхаў до дому, повідаіи каже: „Ох, то в людзіі йи дббре! Іакісь чоловік за мене стаў, бобим — каже — буў погіннуў. Але тра за ним по сьвітї шукати, бо дббрий чоловік“. — Але приходит слуга до кучі і дивить сьі, каже: „Чбббїт росьтїтїїі нашому свинарєви“. — Цысар йигб прикликаў: акурат, — сьі дїви — йак на вббнї бубо, йак му ўтїли там. Тогдї го, паны, взьїў до покббїу, казаў го пїдголїти, чїсто вїмїти, — тогдї взьїў своїу коруіу здаў на нббого. І с такого дурньа зробїў сьі цысар! Тепер абїсте знати! — Маїите конєц.

Пор. Н. 65 і вказанї там паралелї.

68. Фатальний хлопец.

Буў такїй бїдний чоловік і родїла йїму сьі дїтїна. Ў цысарї также сьі вродїла дїтїна. До того бїдного прийшли два вандрббнї нанїч. Так йїму — він йїх ни маў де положїти, пїслаў йїх на стрїх спати, бо маў ў хатї клббнїт — так йїму та жїнка дубже зослббла, ўзьїла плакати. Каже Паўло до Петра: „Петре, допоможї йїїі того сьі позбуби, нех вона ўрббди!“ — „Вїйди на двїр, подивї сьі, шо сьі на дворї рббї, йак на небї йи?“ — „Горїт вогєнь, а ў тїм вогнї йи дїтїна і сьі бави“. — Повїў йїму, кав: „Тепер сьі не ўрббди“. — Ўзьїла вона зноў плакати, — каже зноў: „Допоможї йїї, жїби вона сьі позбуба того!“ — „Вїйди на двїр, подивї сьі, шо сьі рббї?“ — „Йи шїбенїцї, дїтїна малєвкка вїси, ни мббже сьі задубшїти, бавит сьї“. — „Тепер сьі не ўрббди“. — Зноў вона взьїла плакати, — каже: „Допоможї тї дывї, жїби вонб сьі ўрббдило!“ — „Вїйди на двїр, подивї сьі, шо сьі рббї?“ — „Тичє вода, на водї йи трубмо“. — „Тїпер сьі врбблїт!“ — Так вонб сьі вродїло. Він йїх заклїкаў до хати, чим маў приїмїў йїх, ўонї сьі забрали, пїшли. Так йїму та дїтїна дубже зослббла та й він ходїў за кумббамї, — ни мїг дїстати, бо цысар наказав: Ни вїльно тодї дубтїй хрїстїти, на той день. Та він каже: „Бббже, жїби йакїх двббїи жїбрубшчїх надїйшло лудїй, жїби тоту дїтїну занєсли до хрїстуб, жїби мало хрїст, бо дубже слабє“. — Надїйшббў хлоп і ббба, жїбрубшчї, — запросїў він собї йїх до сєбе, взьїў йїх просїти, жїби тоту дїтїну занєсли до хрїстуб. Так вонї несубт, — цысар йїде на двох повббзах, ведє своїу дєтїну хрїстїти. Вїтубагнуб шббблбу, хтїў ту дєтїну замнїїти¹⁾, жїби вонб ни бубо на сьвїтї. Так каже та кобїта до того хлопца: „Дивї

¹⁾ зарїзати.

сві, він йде до нас!“ Так той хлоп рўки роспістёр: вони фєси поста-
вѣли камінними. Самі сѣ забрали, пішли де цѣркви. Кѣже той бідний:
„Йнгомосьць, охресьтьт дитїну, бо ўмерѣи!“ — Кєсиндз ни хтьїў хре-
стїти, — дєсь сѣ взьїў коли цѣркви бїскуп, ту дитїну ўхрестїў. Так
сѣ той кєсиндз дивїїи, шо то мѣже бўги. І забрали сѣ, пішли назѣд.
Тодї йдут і йїх ¹⁾ мицїли, — так та кобїга до тѣго хлопа: „Ней йїдут!“
Тодї той хлоп так йїм зробїў, шо вони поїїхали.

Так потѣму цїсар хтьїў ту детїну зо сьвїга стрѣтити і взьїў ка-
зѣў огнїў напалїти, кїнуў ту детїну ў огєнь, — та детїна не мѣже
згорїти, но сѣ бѣви по огнї. Казѣў йнго вїїмѣти є тѣго вогнїў, взьїў
йнго даў на шїбеницьу, жиби го завїєнти так. Ту детїну завїєсили, а ўонѣ
ни мѣже сѣ задушїти. Казѣў йнго зноў здїїмїти, — тодї зробїў на нєго
трўмлу, пуствїў йнго на вѣду. Так вонѣ плїє тоў водѣў, аж заплїє до
млинѣ. Пришлѣ на кѣла: фєси кѣмїнї рѣзом стѣли, цѣлий млин. Так сѣ
той мѣльник дўже здивувѣў, шо то сѣ зробїло. Вихѣди на кѣла, дїви
сѣ: на кѣлах йї трўмлу. І він те трўмлу взьїў здїїмїў є кѣлїў: млин
му пішѣў. Дїви сѣ до трўмла: йї малѣ детїна. Так він ту детїну вїї-
маў, взьїў йнго дозирѣти, — такїї сѣ пїїкїний хлѣнец зробїў!

Маў той цїсар манѣбра, бўў він на тих манѣбрах сам. Так він
до тѣго млинѣ зайшѣў нѣнїч та й він сѣ тѣго мѣльника взьїў питѣти,
ци то йнѣ хлѣнец. Він йїмў повїў, жом йїа собї злѣпаў на водѣ. Та
й він йїмў написѣў такїї лист, даў йїму два дукѣти, свѣго конѣѣ, пі-
слѣў йнѣ до свѣїїх пѣлѣцїї є тим лїєтом. Йїде він, той хлѣнец, пѣ-
льѣм, — сидїт на дорѣзї дїд, прѣсїт йнѣ гальмўжнї. Даў він йїму
йїдїѣго дукѣта, а дрўгого зїєстѣвїў собї. Взьїў йнѣ сѣ питѣти, де він
йїде, та й він йїму ўповїў. Він йїму ка: „Покажїж мїнї той лист!“
Ўзьїў той дїд подивїў сѣ на той лист, ўзьїў йїму той лист подѣр.
Взьїў той хлѣнец плѣкѣти, — він взьїў, той дїд, ў жмѣнью землї, хў-
хнуў на то, зробїў йїмў такїї лист самїї і кѣже: „Тєнѣр на, йїдѣ-
є тим лїєтом!“ Та й він поїїхаў до тѣїї крульѣѣїї. На тїм лїєстї
булѣ (жи цїсар написѣў): йїк він прїїїє, не ўстїгнє прїїїхѣти, жиби
зѣраз бўў стрѣчений, той хлѣнец. Той му дїд так написѣў є тѣїї зе-
млї: шѣби йнѣ цїсарѣва дѣла до найлїншого покѣїїу, шо йнѣ душїї
потрѣбїїи, йїєсти, пїїги, абї му тѣго дѣти. Так вонѣ то йїму зробїла.

Так прїїїздит той цїсар з манѣбрїї і йї сѣ питѣїи: „Де ти тоўѣ
хлѣнцьї дѣла, шо він ту прїїїхаў на конї?“ Ўонѣ йїмў повїдѣїи,
шо: „Йї ў тѣвїїм покѣїїу“. — „А йїа тобї — кѣже — написѣў (взьїли
сѣ скїдѣти ²⁾), шѣби ти йнѣ стрѣтїла заўчїєсу!“ А вонѣ кѣже: „Йїак
ти написѣў, коли йїи той лист, жи він прїївїз“. Дїви сѣ цїсар на

¹⁾ знач. цїсаря з повозами. ²⁾ сварїти, спїрїчїїти.

той лист: та сама кувérта і те саме писаньї! — Так їїн потóму ўзьїў їїгó замуруваў ў такий ступець, їак шультергаўс, і він казаў, жи він там ўмре. Так той — їїмў сїї так швїрóко там зробило, так му сїї респїсїгérло — так він собї там заложїў ружарнїу. Так то їу¹⁾ сїї тьагнуло кїлька лїт. Такий він собї зробїў ў сьтїннї льохт (такé вїкїнце), — так та дьїўчина там фурт ходїла (тóго цїсарїї) і загляндала, з ним бéсїду мала. Так він їїїї вїрваў такий квїт їїдén і кáже: „На, занесї до свóїї мáми, — кáже — мáмї покажї, а не повїдзь, десь ўзьїла, кажї, шо бóло ў городї“. — Так їїдén чвїрїўнїк їїмў таку пáўку прїслáў, тóму цїсарови, — кáже: „Їак ти пїзнáїш, ш чобó та пáўка її, то твоїї крульїўство, а їак не пїзнáїш, то їа крїльом її, а ти їдеш набїк звїтти“. А тóї цїсар так сїї дўже залўмаў, — так та дьїўчина там прїїшла до нéю, до тóю хлóпци, — кáжи той хлóпец до нéїї: „Твїй тáто мáїї загатку“ — кáже: „Повїдзь свóму тáтови, їак та пáўка прїїде, та пáўка буде с такоўо і с такоўо дéрева; а нéї їу пускáїи на вóду, — котрóї кїнéc пїде ў перéd, такóб гей з водóю, той бóде кїнéc вїдзéмок, і кажї їїму, аби ту зáра той кїнéc назначїў“. — Так він то зробїў — нї, брéшу —: „Али ни ўповїдáї тáтови, ни кажї, жи тобї їа ўповїдáў, їнó ўповїдзь, шо тобї сїї так снїло“. Так він то зробїў. Та ї він потóму їїмў задаў дрўгу загатку, кáе: „Прїлетїт до тéбе мóїїх три кльáчї, аби ти пїзнáў, сїла вони мáїут лїт“. Так той хлóпец зноў тї дьїўчинї ўновїў, жи: „Твїй тáто ў велїкїї грїзотьї“ — так він їїїї (тї дьїўчинї) так ўновїў: „Кажї свóму тáтови, два пущérї жиби стоїáло с путнїма з водóу, — аби тї коньї напоїїў і шоби їїм даў їїсти“. — Та ї він то зробїў —: „Та кльáч, шо прїлетїт ў перéd, та буде мáти пїить лїт, та кльáч, жи прїлетїт ў середїнї, то буде мáти два, а та, жи прїлетїт на ўослáтку, та буде мáти пїўчвартá“. — Так тї коньї зїли і вїшпли і пїшли назáд, — так він їїгó сїї пїтáїи, той чвїрїўнїк цїсарї: „Хто тéбé тóю наўчїў?“ — а він кáже, жи сам. Та ї їн кáже: „На велїкдень, їак їа прїїду с косьцьóла і бóду пїў гербáту, аби ти вїт сéби до мéне ўтрафїў биз вїкнó ў скльїнку кўлеў с канóна“. — Так той хлóпец кáже: „Скажї свóму тáтови, шо він тóю ни гóден зробїти; повїдаь, аби він мнїé звїтти вїїмаў, їа їїмў тўїу вóльу учїнїу. Повїдзь свóму тáтови, жи то тобї сїї не снїло, шо тобї їа ўповїдáў“. — Та ї прїхóди цїсар гет, сїї дїви — там такé сьлвчнї ў нéго вїглядáїи, — та ї він їїгó звїттам вїїмаў, та ї він їїмў даваў їїсти, пїти, али він не хтїў; казаў вїгьїгнути канóн так за брáму и наладуваў го. І допїру їде той чвїрїўнїк с цérкви на велїкдень; прїїшоў, розїбрáў сїї, ўзьїў там пїти гербáту — та ї кáже:

¹⁾ вже (польске жуз).

„Шо цїсар зо мноў граў, то граў, аж тепер дурно!“ І тримайи ту скльїнку з гарба́тоў і ка́же до то́її дочкі: „На здорóульи ти!“ — а той хло́пец с канона йак врїзаў, йимú скльїнку з гарба́тоў збиў. Так він тоді приїшоў, той чьиріўник, до цїсарі і ка́же: „Хто тобі то рóби? Ти сам то́го ни рóбиш“. — Він ка́же: „Миньї той хло́пец то рóби“. Так він того хло́пця звиў зо собо́ў, казаў: „Аби він до мене приїшоў“. — Так він (той хло́пец) собі казаў ви́брати такїх двананьцьїть, шоби сьї так зва́ли Стифані, йак він, і казаў си ви́брати два регімента войска: іде́н регімент цаўкым на чо́рно, а дру́гий на бі́ло. Так він собі тих двананьцьїть жомьїріў звиў і пита́йи сьї (чьиріўник) до не́го: „То ти так рóбиш?“ Він ка́же: „Ньї, а — ка́же — по чїм ти мене пізнайїш, жи то йа?“ А він ка́жи: „Бо ти Стефан“. — „Колї — ка — ми ўсьї Стефані“. — Та й він йїх даў до шїўниці зо сво́ў дочко́ў (той чьиріўник), ка́же: „Котро́ї бóди тибé зацїпа́ти, — ка́же — віддерї йїму гóдзьїк“. Та й та так зробїла, — а́ли він змиркуваў ў но́чі, шо вона йїму відорва́ла гóдзьїк, та й казаў тим ўсьїм Стифанам, аби й собі відорва́ли та́же. На дру́гий день прихóди той чьиріўник, пита́йи сьї до не́її: „Котро́ї тьї зацїпа́ў?“ Ка́е: „Той, шо гóдзьїка ни ма́йи“. Зачьїли шукати: у ко́ждого ў тьїм мїсци гóдзьїка нїма! — „А, — ка́же — то ти така! Ни до́сєть, шо йїдно́му позва́льїйиш, а ти ўсьїм!“ — На дру́гу ніч він йїїї зноў посла́йи, а́ли ка́же: „Котро́ї тьї бóде зацїпа́ти, аби сьї йїму спóднїў кавало́к відрїзала“. А́ли той хло́пец зноў то змиркуваў і казаў ўсьїм поробїти собі такї самї дьзуркі, йак він маў. А́ж на тре́ту ніч вона йїго пізна́ла. То чьиріўник казаў ви́ставити такú шїбеницьу, шоби йїго завїшїти. Ведúт йїго під шїбеницьу, за мїсто, і той чьиріўник з донько́ў іде́. Стаў він під шїбеницьу та й прóси сьї: „Дай миньї ше хвїльку жи́ти, ней йа собі загра́ю на сонїўци“. — Йак він заграў на ті сонїўци, а йїго во́льско йак рúшит з лыса, — с пра́вого бо́ку йде́ бі́лий регімент, а з льїво́го чо́рний. А він ка́е: „Вїдшї во! Ти мене вїшьїйиш, — по мене йдут сьвїйгї, а по те́бе злї“. — Та й він йуж йїго ни завїшїў, — йак те чо́рне во́льско до не́го ўна́ло, так йїго поруба́ли, спалили го. Так сьї там не зїста́ло а́нї ўотїцько по́пелу. Та й він сьї тоді навернїў наза́д і с то́ў дьїучино́ў во́жнїй сьї, жи сьї обо́йи враз породїли.

Увесь цикль казок і легенд, що належать до сеї теми, зібрав і обробив М. Драгоманов у своїй монографїї „Славянскїтє сказанїя за ро́дженняго на Константина Великїй“ (Сборникъ за народни умотворенїя т. III—IV). Ко́нець сеї казки належить до циклю легенд про Соломона і Китовраса, пор. Веселовскїй, Славянскїи сказанїя о Соломонѣ и Китоврасѣ.

69. Деревляний кінь.

Йіден ошует буў, зробиў си деревяного конья, приїздит до цысари вінчува́ти на новий рік тим коньом деревяним і ка́же: „Ца́ру, йак сьі ма́йши, вінчу́ю тья новім ро́ком“. А той цар ка́же: „Шо то йи — ти на такім чу́ды приї́хаў!“ Ка́же: „Ей, жиби ти, ца́ру, знаў, шо то за чу́до, тобис за́ра запла́тиў“. — А йиго син д́уже ко́нтет буў, хтыў сьі переве́сти на тім коні́ деревянім. Але йак сьі́ на то́го конья́, топі́ру ни знаў, йак ним верну́ти сьі наза́д. Йіди, йіди, йіди, ни зна́йи, йак наверну́ти, — та й так в далекі́й край приї́хаў, аж під йинчого цыса́рйи. Там так бу́ло, жи принцызна бу́ла в льітнім пала́цу сама́, пої́хала на бік. Йакось він там пома́цаў за таку́ анда́бку, — той кінь стаў з ним; тогді він там прихóдит до поко́йу, той принц. Тотá принцызна спит собі́ ў поко́йу, а ўса́ ва́рта засну́ла. А він взьиў ўкльик на колы́на і ту́ркайи йі́йи, ка́же: „Шо, найіасьні́йша па́ньі спит ци ны́?“ Но, вона́ сьі прибуді́ла і ка́же: „Шо ти йи за йіден, жи ти ту зайшо́ў?“ Він йі́ роспові́ў, йака́ річ, — дала́ она́ йіму́ трóшка йі́сти. Она́ йиго́ тримала́ ў себе́ ца́лий рік, — тепе́р він ка́же: „Йа́ хóчу відві́дати, ци йи мій та́то ше, ци ма́ма ше жи́йи“. Він допі́ру забира́йи сьа й йі́де, — вона́ ка́же: „Ти мене́ зостави́йши?“ Він ка́же до не́йі: „Но, то ході́!“ Посьі́дали ўбидво́йи, йі́дут. Приї́здит на тім коні́ до до́му і та́же йі́ зостави́ў в льітнім пала́цу, ни ві́з прóсто до та́та. А той ўо́шует в арéштйі сиді́т у тоо́ цысари: десь му́ сїна́ поды́ў. — Тепе́р йак син приї́хаў, ка́же: „Да́йте му́ тоо́ конья́, най йі́де там настома́ть!“ Да́ли му́ тоо́ конья́, — той взьиў приї́хаў до тоо́ пала́цу, ка́же до ва́рти: „Да́йте ми ту́йу па́нну, бо цы́сар казаў, на по́каз жи́б йа́ йі́ приві́з“. Йак він ту́йу па́нну взьиў, забраў сьі́, пої́хаў гет в йинши́й край (так йакби від нас до Прў́са альбо де). Тепе́р повіда́йи син до та́та, ка́же: „Та́ту, коли нема́ то́йі па́нни, то й мене́ не тра́“. — Допі́ру той о́шует там на тім коні́ упаў в йинчі́м крайі́ на таку́ доли́ну межи́ льісом і хтыў йі́ гва́товати́. Але там буў тамтоо́ цы́сари син на польова́нью і фчуў той крик, — прихóдит до не́о, ка́же: „Шо то йі́ст?“ А він ка́же: „Шо ко́му до то́го, йак сьі́ малжéньство сва́рїт!“ А вона́ ка́же: „Шо то йі́ст, — то не йі́ст — ка́же — жа́дне малжéньство!“ А той тогді́ взьиў йи́го застрі́лвў. Він йі́ взьиў приві́з до до́му до сво́о та́та, топі́ру він хтыў сьі́ там з не́йу жени́ти, — але вона́ ца́лком ва́рйўйи, ни пу́стит го до себе́ (ва́рйа́том сьа ро́бит), — шо докто́ри зи сьві́та прихóдьят, нхї́то йі́ ра́ди не го́ден да́ти: вона́ гет во́чи дре. Але зачу́ў то́то той принц (той пе́ршій, жи йі́йи приві́з), — допі́ру він собі́ набраў та́ких во́льйікі́ў, йак то хóдыт з во́льйі́ками, і прихóдит ф той край (так йак від нас до Прей́са)

і каже: „Йа йі рáди дам“. — Та й вона йигó пізнала і стала цы́хо тогді. Так місяць, два, — она фурт цы́хо, цы́хо, цы́хо, — цы́саріў син каже: „Но, коли ти вікуруйиш йіи, то дóбре“. Каже: „Тепérка да́йте ми́нй того коньї, жи вона на нїм прийїхала, — йа йі — каже — ше підкúру тоў шерстеў с того коньї“. — Йак вінесли тоо коньї, поставáли во́йско ўкóла, — тогді взьў той принц йакїхось порохнѣакїў, закуриў дванайцять кадзвїдлїў, — йак стаў дим, тогді він сыў на того коньї і взьў тўйу пáнну і полéтыў в гору і каже: „Хто хóче йі за жінку мáти, то прóшу менé запитáти!“ Тогді прийїхаў до свóго тáта і вженїў сѣа в неў. —

Записано в Серниах, пов. Бібрка від господаря Федя Саловского 1895 р.

Паралелів до сего оповіданя не знаю.

70. Кóбилячий син.

То буў йіден пан, маў пáра кóней і кóбилу; і маў фїрманá до тих кóней. Той фїрман ни мїг собі знайтї кохáнки та й взьў сѣ до кóбили. Тимчїсом каже до пáна, повїда́йи: „Пáнй, шось нáша кóбила жерéбнá“. — А він каже: „Ідзь ти, дúрнью, та де ўонá булá коло во́гїра!“ — Прийшлó за дéвїть мїсяцѣў, — мáйи кóбила хлóпцї. Той прибїгáйи до пáна —: „Прóши пáна, кóбила шось мáйи“. Каже: „Шо мáйи, лóшьї?“ Каже: „Ньї“. Каже: „Йди, дúрнью, дé ньї!“ Прибїгáйи пан до стáйни, дївить сѣ, — стоїт хлóпец, ссе цїцьку!“ Пан взьў і тўйу кóбилу вигнаў с тим хлóпцем на двір. Кóбила пішла, ходїла сѣм лѣт по лѣсї; тогді за сѣм лѣт прийшла до дúба, каже: „Сїну, трисї тим дúбом“. Син дúбом потрїс, она́ каже: „Сїну, шес слабїй“. — Він ше сѣм лѣт цїцьку саў, — тогді го привéла до того дúба, каже: „Сїну, потрисї тепér“. Той йак потрїс тим дúбом, аж гїльи пооблытáло, ни так лїсьтьи. — „Но, — каже — тепér менé, сїну, возьмї закопáй, а йак ти менé не закопáйиш, то йа тебé закопáй“. — Той взьў вїконаў йáму і кóбилу трúтїў, а кóбила каже: „Йак ти бúдеш в йакїм вешчїньствѣ, то скáжеш, жи: „Минї так нїгдé не бúло, йак у кóбили йáмки“. — Тепér він сѣбї пішоў на дорóгу, сыў і згортáйи пóрох. Перейїздит ксѣндз дорóгоў, питáйи сѣ: „Шо ти йи за йіден?“ А він каже: „Йа йи кóбилячий син“. — „Оў, то йа тебé — каже — не хóчу“. І поїхаў. А той каже: „Е, ти, псѣа кроў пóпе, то ти менé не хóчеш на слúжбу, жи йа кóбилячий син“. — Перебїг через горбóк, сыў собі зноў. Прийїздит той ксѣндз сам до нéго, питáйи йигó: „Сїну, шо ти за йіден?“ — „О, — каже — йа бїдний, тáто ўмérли, мáма ўмérли, — йа сам не знаў, шо йа за йіден“. — „Мóжеби ти — каже — ў мéне служїў?“ Каже: „Та чомú не бúду, — бúду служїў“. — Привїў йигó до дóму, каже: „Йа ти

дам маленьку сокірчину, будеш рубáў дровá“ — та й каже: „О, слўшныи наймиток, привізім собі“. Каже: „Будем йго годіти... Шож ти — каже — хочеш на рік?“ Каже: „Ныц не хóчу, ’но йідного штўчка дам ксьиндзови ў с...“ Той тогди каже: „Дóбре!“ — ше собі по покóйу погуляў, каже: „Шо то наймиток будé рік служйў, жи менé раз ў с... штўркне,— шо то йи“...— Але прийшло, каже: „Бўдеш, Фéдьу, молотйў“ — до нéо повідáйи. Той йак взйў молотйги, фэсо збйжыи, шо булó, скйнуў до кўни, йак звйизáў тййи два грáби до кўни, взйў молотйги, — фэсо збйжыи до кўни змолотйў. Ксьиндз вихóдит, повідáйи до жйнки, — жйнка каже: „Приймйвйс собі, — йак ти штўркне ў с....., вже ти вййнци ныц ни трéба бўде!“ Каже: „Ту ў нашйм стаўкў сы наймит ўтопйў, — пйшли бйдў, най сы тáгже ўтопит“. Той ў вéчер каже, ксьиндз: „Йди клич Йивáсья на вéчэру!“ Той прихóдит до водй та й каже: „Йивáсью, ходй вéчэрити!“ Той ныц не обзйвáйи сы. Той дрўгйй раз клйче. Але пйшло одинáйцьйта, — той вйлáзит, вóчи такй мáйи, йак кáганьцьй, а пйшчыско настáвйў йак пййц чóрныи, — берé йго за бáрки і тйгне ў вóду. Той за ним сы поступáйи, поступáйи, — тогди взйў злáпáў, вй- тйгнйнуў на бéрег, вйбйў, вйбйў і каже: „Йди вéчэрити!“ Той ййму повідáйи: „Вже двáйцьйть пйить лйт, йак йа ў твóго ксьиндза вéчэрыў“. — Той го привйў до дóму, каже: „Колй не хóчеш вéчэрити, — каже — йди лйгáй за пййц спáти“. — Пóльгáли си за пййцом, спйит, — йймосьць сы прйбудйла, каже: „О, вже десь наш Фэдь плйвáйи по водй з Йивáсьюм.. Ано, — каже — най сы ксьиндз йдўт за пййц подивйги, ци йи“. — Ксьиндз пйшóў і вльйк сы Йивáсьи і фтйк назáд до покóйу с кўхны. Каже: „О, йи бйдá!“ А йймосьць повідáйи: „Но, но, тепéрй си прйймйў, — йак тй штўркне ў с..., нéўны тй ныц вййнце не трéба бўде“... Каже: „О, ту йи медвéдьйў мнóго, пйшлém ййх ў лйс та й медвéдьй гет пйбйўт ййх“. — Прийшло ў вéчер, каже: „Йдй ’но, бо пастўх тельйта погубйў в лйсьй“. — Той взйў постóронок, прихóдит до лйса з Йивáсьюм, каже: „Хойцьйно, хойцьйно!“ Тймчысьюм прйбйгáйи медвйдь та й бух! ййго ў бйк. Той каже: „Не бўхай,— йак тй бўхну кулакóм, то нéўны ту здóхнеш!“ Взйў злáпáў медвéдья на воловйд та й каже: „На, Йивáсью, ведй!“ Йивáсь ведé, той клйче дрўгого: „Хойцьйно, хойцьйно, малéнькйй!“ Той прихóдит, дрўгйй, зйбрáў до кўни —: „Ведй, Йивáсью, бйчкй до дóму!“ Прийшóў до дóму, пустйў на ўобóру, — шо булó товáру, то гет ксьиндзови вйбйли медвéдьй. Прихóдит ксьиндз рáпо до кўхны, каже: „Фéдьу, шо, йй бйчкй?“ — „Йи“. — „А дé“ — каже. — „Ў стáйни“. Прийшóў ксьиндз до стáйны сы подивйги, — ўсьюй товáр лeжйт, ’но медвéдьй хóдьит... Каже: „Шо робйти, — тре бйдў пйслáти, ту такйй млын йи пустйй, дўрно стóййт, там йи двáйцьйть пйить дьтйкйў ў тйм млынй“... — Набрáли дрўгй наймитй дэсьйть кóрцьй пйскў, злo-

жїли на віз — : „На, везї, Йівасьу, молоти с Фѣдьом!“ — Приїхали в одинайцятьї годїни — : „Но, ўтвориї!“ — каже. Тїї ўтвориїут млин, кажут: „Шо ти ту робиш, Йівасьу?“ — „Аўо, — каже — той мнї злѣдїї вїнїнїў з водї“... — Онї їак ўсї повихѣли, та ї кўждїй їнѣ ў пісок, — а той Йівась собї. Той тогдї їак злпнпў розвѣру від вѣза, їак зачинпї бїти... Тоглї каже: „Шѣ ти ту хочеш?“ Каже: „Хѣчу молоти“ — їак їїх дѣбре вїбнїў. Взяїли брати тотѣ збїжї с фїри, — каже: „То пісок!“ — „А, — каже — ї... твоїу мать, то мїї ксьиндз пісок їїсьть!“ — Тїї сї злїккли, пісок повиснпїли, мїхи забрпїли, пїшли до ппна до шпїхльїру, набрпїли дѣсїть кѣрцїў шпешїцї, помолѣли, зложїли на фїру — : „На, — каже — везї!“ Той заложїў тїї бичкї до вѣза, мелвѣдї, і каже: „Йівасьу, берї бичкї і ведї!“ Привѣзт до дѣму рпно, каже: „Наї си ксьиндз мукў поскїлпї!“ Той повїдпїи: „Мнї тѣї мукї не тра, возмї повиснпї в рїў. Ксьиндз пїшѣ сї подвїти, — мукп такп їак сѣнце! — казпў наймїтам позбїрати.

Приїшлѣ, вїбуў рїк — : „Но, — каже — їнѣмосьць, лѣгпїте, най вам дам шїўчка ў с...“ Ксьиндз каже: „Дѣж то, їа тотѣ не вїтримїу“... — „Ну, — каже — то будѣте ў мѣне рїк служїли“... — „Но, — каже — то будї служїў, але Йівасьв вїтїрпў.“ Вїн тогдї каже: „Йівасьу, їди вже собї!“ С тѣї фїтїхи їак Івась скѣчпў ў водї, — аж сїи водп розлїглп (= роскѣчила). Тогдї ксьиндз сї зберпїи с Фѣдьом їле. Прихѣдїт в велїкїй лїс — : „Анѣ, шо будѣм їїти?“ Той наклпў си вогнїў, мпни бїльбу — : „Ти — каже ксьїндз — печї, а їа їду на польѣванї“... — Ту прихѣдїт старїї дїд, каже: „Дїїти, дїїти, бо їа дїже змерз“... — Ксьиндз сї зїгнїў дїти, а той тогдї ксьїндзв ў карк, — набїў ксьїндзв дѣбре і сам ўтїк. Прихѣдїт Федь, каже: „Чѣмў не згѣтѣвнї обї?“ Той каже: „Ої, бїдп, — позбївали мнї, лѣдвїм тѣплїї“... Той Федь каже: „Чекпї, дам їа тї бїдї, жїби вѣнп ‘но ту приїшлп!“ — Прихѣдїт той сївїї дїд, каже: „Ої, дїїти, дїїти, бо їа дїжї змерз“... — Той зачпў дїти, — той їнѣ тогдї ў карк. Той взпїў дїдп за бѣроду, вїбнїў дѣбри, — тогдї взпїў дїдп росколѣў ппльцїїлп, зачпў му бѣроду ў дїдп і клїче на ксьїндзв: „Хѣдї, і ти їнѣ дѣбре набїїш!“ Нїм си ксьїндз звпїшѣў дѣбру ппўку, тимчїсом той дїдп вїмкнїў і пїшѣ з дїдѣм. Ідїт, ідїт, крўтїть сї, прихѣдїт над їпму: той польїз з дїдѣм в їпму. — „Но, — каже — чїппї сї, ксьїндзѣ, пплицї, лїзв нпдїў, польїзїм — кпжї — за тим дїдѣм“... — Спустїў сї ксьїндз нпдїў, тогдї вїн взпїў скѣчпў. Прихѣдїт там дѣ покѣїу, — там їи двї ппннї, шїїи, а той дїд з дїдѣм в лїжку спїт. — „Еї, — каже — сїну, кѣби ти мнї бѣроду пустїў, побѣрѣбї їа сї — каже — с тобѣў їакўсь днїнку“... — Той взпїў їнму бѣроду вїннїў, той стрїппў сї червѣнїї їак когїт, — їак сї

взяли бороти, то сї бороти сїм днїу і сїм нїчїу. Та й тогдї Федь йак того дыда кїнуу, аж сї грєс з нїго росїнау... Тогдї каже: „На, ксьїндзе, ти майиш йїднїу пїнну, а йа майу дрўгу“. — Взїу ксьїндза вїсадиу до горї, сам сї вїставиу. Йак ксьїндза прїйшоу до дому, — нема нї селї, нї цїркви, нї жїнки йїгї на тїм мїсци: тїлько лїт вїн там служїу в нїго. —

Записано в Серниках, пов. Бїрка від господаря Федя Саловского 1895 р.

Комбїнация кїльких мотивїв: 1) хлопец уроджений із кобили і вихований у лїсї, пор. Cosquin N. 1. (Іван Медвїд); Аѳанасьєвъ N. 76 і т. IV, 112—113; Драгоманов, Константин Великий; 2) наймит-силач і проби господаря увільнити ся від него, пор. Grimm N. 90 і т. III, 153—157; Haltrich N. 16; Аѳанасьєвъ N. 89 і т. IV, 152—155; 3) силач, лїсовий дїд і увільненє увязнєних пїд землею царївен, пор. висше N. 33, 37.

71. Тромсин.

Йїхало безь лїсє два офїцїри, здїбаїут в лїсї кїшик вїсит, а ф тїм кїшику йївет дитїна. Взїли тїу дитїну привєзли до мїста, анї, йак йї хрестїти: Тромсїн. Допїру той хлопец йак вїрїс, цїсар собї дїже ўподобїу йїгї. Каже той Тромсїн, йак вже великїй вїрїс: „Дїйти ми конї!“ Дїстау вїн такїо старїго конїска, — йак йїхау на спїцер, знаїшоу золотїу пїткїву. А той кїнь каже: „Не берї тойї пїткїви, Тромсїн, бо будє бїдї!“ А той каже: „Шо за бїдї, йак йа на гостїнци знаїшоу?“ Йак принїс тїу пїткїву, той цїсар повїдаїи, каже: „Йабим тїу пїнну ше дїстау, жи на тїм конї йїздила“ — до Тромсїна. „Но, — каже — йак ти тїї пїнни кїниш ви дїстанєш, то йа тебє стрїчу“. — Тромсїн тогдї собї взїу лїўстро і взїу собї дванїйцїть кїнїв, йїмї той кїнь казїу взїти і йїхати до мїрїу, взїти дванїйцїть флїшок горїўки, а ў кїжлї флїшкї жиби їнакшїй кїльор буу, і шмїтї до ўберїнї. Тепєр вїхїдит тотї пїнна з мїрїу, йак прїїхали-тамка, она сї фурт прїглїдаїи (то булї морської пїнї донькї, такїй цїсарївойї). Онї вїттам вїдїшли, допїру вона прїїшла до тїго. Напїла сї тїї горїўки і дївить сї, жи вона дїже паскїдна, бо гїла, (она в лїўстро сї дївїла) — йак сї вбрїла ф шмїтї, дївить сї: вона ладнїїша багїто. Йак сї напїла горїўки, кїльор дїстаїи на тварї; взїла черевїки вберїти, аж заснїла (такїго палїу до флїшки шльоф-трїнку). Тогдї кїнь каже до нїго: „Тромсїн, берї тепєрка тїу пїнну на фїру і йїдїмо“. — Взїли йїхати, старї вїїшла, дївить сї: шїсє за чїдо стїїт. Взїла то пороскїцїла і женє за нїми. Той взїу вїдї-

пнийу пару коний та й лишійу. Ным приїхау за границуу, то ўсеі коньї му поїла, дванаїцьїть пар, 'но с тим коньом утык. Йак йї привїа, так той цысар каже: „Дай минї, Тромсїн, ту панну“ — той каже: „Та берї собі туйу панну“. — Йак той цысар взыў туйу панну, она каже: „Коли твїй Тромсїн такїй мўдрий, най минї приведє сто кобилїў з мўрїў, мўрських“. — Він пішоў до станы до коньї, кїнь повїдаїи, каже: „Тромсїн, йа ти не казаў тоїї пїткови брати! Вїдиш, жи будє бїда! Тепєр — каже — кажї цысарови, жиби даў дванаїцьїть ват бавони, а кўжда зї смолўу жиби була, смольна... Тепєр поїдемо до мўрїў, по тїїї кобилї“. — Приїхали до мўрїў, йак той кїнь зарзаў три рazi, йак тїїї кобилї рўхнули з мўрїў, взыїли за тим коньом гнати, — котра прїлетїт, йїгў ўкўсит, то ўсе ў смолўу, а коньї ны. Йак той кїнь прїлетїў на такє подвїрїи, жи воно було опарканўване дїўкўла і на двї брaми, — кобилї сьї зїстaли, а кїнь ўтык на дрўїї бїк. Тепєр каже: „Тромсїн, коли ти такїй мўдрий, анў, вїцеркаї тї ўсї кобилї“. — Він пішоў зноў до коньї і плаче. Кїнь каже: „Вїдиш, Тромсїн, ни казаўїм ти: ни берї тоїї пїткови!“ Кїнь каже до нєго: „Тромсїн, берї йди накосї фїру коньшїни, привезї там і дай тим кобилaм, най йїдьїт, — йак йа тўпну три рazi, берї і пєркаї“. Тогдї він взыў пєркати і нацєркаў сто гaрцїў молока. Тогдї вона каже: „Коли твїй Тромсїн такїй мўдрий, — берї такїй коцьўлок молока, жиби то сьа молоко варїло в ньїм, і йак то вже молоко озьмє кипїти, най сьа скупaїи в ньїм“. — Той пішоў до коньa і зноў плаче, а кїнь каже: „І ф тїм не бїї сї! Скажеш собї менє привєсти, — йак йа фўркну три рazi, берї скакаї зaра ф то молоко і берї купаї сї“. — Йак той кїнь фўркнуў три рazi, той Тромсїн скўчиў ў молоко і купаїи сї, де найгїрше кипїт. Потїм взыў вїскўчиў, — тогдї вона каже до тўго цысари: „Дивї сї, йакїй Тромсїн ладний, жи сї скупaў ў тїм молоцї“ — каже: „Йакби ти сї скупaў, то тїби ше ладнїїшїй буў“. — Той йак скўчиў у тўїи молоко, та й 'но кўсти вїплили до горї, так сї скупaў. Тогдї той Тромсїн ўженїў сї с тоў панноў і зїстaў там цысаром. І, знaїите, він спраўльїў весїльї велїке, йак сї женїў, — йа там буў на тїм весїльў, той злўдїй пєсакрўў кўхар, йа правїў, жиб ми шо даў, знaїите, йак мнїи вдaрїў варєхоў ў с... — ажїим ту ўпаў. —

72. Щасте.

Жиў ў йиднім селі Ів́ан чаріўнік; він буў добрим госпóдарем і грóши маў багáто. Але маў йидно́го сина Гриньа і йак той син під́ріс, ба́тько йи́го вженіў. І жиў Гринь ж жінко́ю вже па́ру час і ма́ли ўже трóйи дьіточóк. Али йидно́го ра́зу Ів́ан чаріўнік розлу́тиў сьа і ка́же до сина: „Гриньу, бері собі жінку і йди ў сьвіт, жиби йа тебé бильше не відьіў“. — І Гринь узьаў жінку й дьіти, за́праг коньа мівэрного у віз і йідут. Перейіхали бес кілька сьіл і здібáют у рові пэсика, шчо з не́го аж шерсьть облы́зла, і бідне песиньа кавічало у рові. Жінка ка́же до Гриньа: „Чолові́че, возьмім то́го пэсика, неха́й буде з на́ми“. — А той пэсик — то бу́ло йих шчáсьтья. — І взьа́лі пэсика, йідут да́льі. І при́йхали аж на десьáте селó і ў десьáтім селі прóсьаць сьа на́ніч. Війшоў віт і пита́йи, шчо вони́ за йидні. Гринь роска́заў, звітки, і шчо отец ві́гнаў йи́го і ньічóго не даў йиму і —: „Йіду шукáти приставóвиска“. — Одже віт ка́же до Гриньа: „Тўтки ў на́шим селі йи йидно́ госпóдарство, шчо ўсьі поўмерáли і не́ма ньікóго, — іді на те госпóдарство і доробля́й сьа“. — І сьіў Гринь на тім госпóдарстві і зачаў сьа доробля́ти. Пес ростé, — худóбу ўже ма́йи і за па́ру льіт так сьа доробіў, шчо маў ўсьóго подостáтком і побудуваў сибі буді́нкі і дóбре йиму велó сьа. А той пес буў у не́го за настухá, пас худóбу. Поженé худóбу, напасé і наза́д приженé, таку глáдку, жи́ аж льубó дивіти сьа. Але так за па́ру льіт йіхали фіри з йи́го селá, звітки він буў рóдом, зі збіжам і прийіхали до то́о селá, де буў Гринь, і просі́ли сьа на́ніч. Війшоў Гринь на ву́лицьу і півнаў тих льуді́й, жи вони́ с то́о селá. — „Льуді, йідьте до мéне, йа вас переночу́йу. — Та й ті позайізділи, повипрагáли кóньі, позаводі́ли до стáньі. Гринь даў усьім кóньам по чвэ́ртцьі обрóку. — „А ви, льуді, свій обр́ік і сьіно дїстаўте на да́льшу дорóгу“. — Прийшлі́ до хáти, даў льудьам вечэрати та й пита́йи: „А звітки ви, льуді?“ — „С то́о і с то́о селá“. — „А чи жи́йи шче ў ва́шим селі госпóдар Ів́ан чаріўнік і йак сьа йиму́ повóдит?“ — „Та шче жи́йи і дóбре йиму сьа повóдит“. — Та й то́ды Гринь призвáў сьа йім, шчо він за йідéч, жи він с то́о самóо селá, шчо й вони́, ка́же, шчо —: „Йа буў йидинакóм у мóго ба́тька і ба́тько мeнé ві́гнаў ж жінко́ю і зь дьітьмі, і йа прийшоў аж тут і сьіў на тім госпóдарстві і Госпóдь-Бóг мивні́ допоміг, шчо йа доробіў сьа майóнтку. Одже прóшу вас, льуді, йак вэ́рнете сьа наза́д, зайдьіть до мóго ба́тька і покловіть сьа до не́го від мéне, скажіть, най прийіде до мéне ў гостіну“. — Мивуў рік, — прийіздіт ба́тько з ма́терію ў гостіну до Гриньа. І привіта́ли сьа краснó, йак Бог приказаў, і диву́йуть сьа, шчо таке ўсьо красне госпó-

дárство і тільки йи ўсёго. Аж тут пригónит пса худóбу с пасóвиска. Йак бáтько зувідыў тóго пса, та й зáраз пизнаў, шчо то сiнове шчáсьтя, та й каже до сiна: „Сiну мiй лъубий, забий тóо пса, бо йак не забийш, то йа зáраз умрú ту ў твоiй хáтьи“. — Гринь рад не рад забий пса. Йак 'но худóба зувидыла, шо пса лежить неживий, поприбiгáла ўсьа до нёго, ричит, плаче за свойим пастухом. I Гриневи жалъ сьа зробило і собi заплакаў, слёзи йиму покотили сьа з очий. А худóба зачала пса лизати, цiлком злизала, 'но тiлько кóсти дiстали сьа. Та й Гринь позбираў кóсти с пса і поховаў йих у могилу. А бáтько вiдiзидит до дóму, каже: „Сiну, йа до тéбе прийiду аж за рiк у гостiну“ — і поийхаў. А худóба злизала с пса ўсье шчáсьтя на сéбе і зноў йист так йак було. Али минуў рiк, — прийизидит дрúгий раз бáтько до сiна ў гостiну. Прийихаў на подвiра, — а по подвiру хóдит йáлiўка така глáтка, крáсна... I бáтько пизнаў, шчо та йáлiўка злизала с пса найбiльше шчáсьтя, — каже: „Сiну, зарiж ту йáлiўку і пех жiнка зварит утрóбу з нéйи і йа зийм, — бо йак не зарижеш і не дасi мини зийсти, то зáраз умрú“. — Син не хотыў рiзати йáлiўки, але йак бáтько ўзьаў просити, та й мýсьи заризати. Але жiнка ў кúхнi зварила, дала дытáм покúшати і самá покúшала, а рéшта, шчо дiстало сьа, занéсла старóму чарiўникóви. А бáтько каже: „То не ўсьа утрóба, хто то зийу?“ А невiстка ж жалэм і зi злóстийу каже: „Йа не йiла і не вiдыла, жиби хто йиў. Постáвилам, то беритъ, йiкте!“ — Та й чарiўник зийу і поийхаў до дóму. I зноў за рiк прийизидит бáтько до сiна. Прийихаў і пизнаў, шчо невiстка зъ дытáми зыли с тéйи йáлiўки шчáсьтя. И вин ни мiг уже казати сiнови, жиби рiзаў жiнку і дыти, і поийхаў назад до дóму. I йишчé кавáлок було йиму йихати, — за сёрце йиго стиснуло, жи не мiг сiнови вiдобрати шчáсьтя, і скрипируваў у дорóзи. —

Записано в Берлинi вiд парубка Тимка Яремка в грудни 1895 р.

Паралелiв до сеi казки я не стрiчав; те що є у Аванасьева N. 202 і IV, 487—488, тiлько здалека спорiднене з отсим оповiданем. Цiлий цилъ оповiдань і вiрувань про щасте-долю зведений і розiбраный у Веселовского „Судьба-Доля вь народныхъ представленийъ Славянъ“ (Разысканiя вь области русскаго духовнаго стиха, N. XIII).

73. Про фiльфебра і лынг'вера.

Буў сибi фильфебер; він служий при вóйску дваицьцiь штiри рóки і він ныгди до дóму на ўўрльоп ни йизидиў за тих дваицьцiь штiри рóки, а дваицьцiьчитвёртого рóку він просий сi на ўўрльоп вiт самóго цi-

сара й з регіменту, жиби му позволю на те, і с конём. І прийшло віт цысара, шо ймú вольно йхати на урльоп с конём до родичі. І він ййхаў до дому і ййхаў чырызь лыс і він ў тім лысы заблудіў і ййздіў двананьцьбіть день, заблудіў, ни міг вібрати сьі на дорóгу на чысту. Али він так ййздіў, ййздіў і наўзрйў сьвітло ў ночі; і він приййхаў до тоўо сьвітла, — а то ў палацу сьвітло сьі. Той палац буў замурóваний парканóm; али він прийшоў до брами і ту браму вітчыніў, — брама була зельізна — і він прийшоў піт той палац, подивйў сьі під вікно: ньікого ни було, 'но йідна панна ў канцильарйіі. І він прийшоў до тейі канцельарйіі і стаў просіти сьі паніч; він стаў просіти сьі паніч, али жи вона ни могла ймú позволиги, каи — бо вона була самá йідна — каи: „Тата мами нима ў дома, — каи — йа самá ни мóжу“. — Али він каи: „То — каи — йа на урльоп йіду, — каи — войскóві приписи знайу, мýсиш минé преночувати!“ Та й вона ни мала вййиц шо кавати і обіцьала сьі ўже ййгó переночувати. І зварйла ймú вичерати й дала ймú і він повечераў, перестелйла ймú лішко і — „Льгагай, — кае — пане, спати“. — А він кае: „Йа двацьцйтьчетвёртий рік служу при войску, — кае — йа ў лішку ше ни спаў, 'но при коневі заўши, і тенёр мýшу ў станы“. — І він сьбй ішоў до станы і привйзаў коньá до кйльцьа і лыг сам при коневі. І він лыг нагóзнах і заснуў. І до тейі панни прийшло три розбййники, йак він заснуў, і питали сьі: „Де твйй батько і де твййá маті?“ А вона ййм скавала: „Мойй родичі, батько і маті, поййхали до мйста“. А ті розбййники ті паньі кажут: „Йагжи вони поййхали до мйста, давай нам батьковй грóші, бо ми тибй зара смерть зрóbим, йак ни дасйш!“ Та й вона зи страху ни мала шо робіти, пішла, ўзвала тóрбу грóші батькову і поставйла ййм на столы. Типёр вони зноў до нейі кажут: „Давай ше материнй грóші!“ І вона пішла, взвала тóрбу грóші материну і зноў поставйла ййм на столы. — „Типёр, — каи — ше мýсиш дати свою тóрбу грóші!“ І вона пішла, свою ше дала ййм тóрбу грóші і зноў ййм на стіл поставйла. На ўостатку ўонй йй скавали: „Зварй нам вичеру такўйу, шо ми, йак жййямó, то шесьмо ни ййли, бо ньі, то тибй зара смерть зрóbим!“ Она ййм ни мала шо так варіти, зарйвала двй кўрки і ўпскўбала, буди ййм варіти. Али ни стáло йй водй, пополоскати ті кўри, та й вона каи: „Ви трóшки зачыкайти, а йа піду, набрў водй ў стўдньі“. Али вона йшла йакурат бес стайньу і нагадала сьі, шчо той фильфёбер спит, і йак він так спаў нагóзнах, ўона ййгó злápала так наперет сёби і поставйла на ногáх запід бóки, і самá пішла на двір і до льóху сховала сьі. А він сьбй той фильфёбер стаў і зачаў думати; він сьбй помислйў, шо двацьцйтьчетвёртий рік слўжи при войску, а ньйгди йймú сьі так ни стáло, йак сьі ймú тинёр

стало, — шчо то може бѹти? Али він сибі взяв, зібрав сѣ сакомпак¹⁾ так ѡак то він прийха, і вишо с станы і пришо під вѣкв і дивить сѣ до канцельарїї і він зувидѣ, шо там три хлопн сидѣт і три тѳрбї стойт на столѣ. Він сибі помислѣ, шо то ни ѣст дѳбрї лѣдї, 'но то ѣст розбїйники, — а панни ўже десь ни булѳ. І він вишо до канцельарїї, а тї розбїйники ѣго питаѣт: „За чим ти пришо?“ — а він ѣм вѣтказуѣ: „Ти ни питаѣт мнѣ ѣдѣн з дрѣгим, за чим ѣа пришо, 'но ѣа тибѣ питаѣт: Чогѳ ви тут поприходѣли?“ А вони зноў до нѣго вѣтпвѣдаѣт: „Ти нас ни мѣйш шо питаѣти, за чим ми пришли, — ми тибѣ питаѣм, за чим ти тут пришо?“ Али ѣак до нѣго ѣдѣн ўстаѣ, до тоѳо фильфѣбра, хтѣў сѣ з ним боркѣти, — али фильфѣбер зѣра вѣтбагнуў шѣблѣу, розвѣтѣў ѣднѳму гѳлову на двѳйн, а дрѣгоѳо ѣак махнѣў, та ѣ вѣхо ѣмѣ відѣтѣў, таѣ тих двѳх зѣра ўпали, а трѣтѣй ўтѣк. Та ѣ він сибѳ дѣмайн: „Шо с тѣми двѳма робѣти?“ (Шо 'но бѣди трѣтѣа часть). Та ѣ він взяв ѣднѳго за ѣднѣу нѳгу, а дрѣгого за дрѣгу нѳгу і взяв ѣѣх, вѣтбагнуў ѣѣх аж за брѣму, і брѣму засѣнуў. Брѣму засѣнуў, — али він почѣў, жи хтѳсь там ўгѳри за парканѳм, — а паркан буў мурѳваний, али він дослѣхаў сѣ. А на нѣго говорѣли так: „Возьмѣт, пѣткѳпѣйшо сѣ з дрѣгого бѳку — кѣе, — попѣт парканѳм, нас ѣн — кан — однѣаньцѣт, ми ѣмѣ дамѳ рѣду, — ми ѣго забѣмѳ, а грѳшѣ мѣсим ўзѣати ѣѣт“. — Али він нѣц 'но ходѣў наўкѳло коли парканѣу і дослѣхаў сѣ, де ўѳнѣ зачалѣ конѣти ѣаму попѣт парканѳм. Али вони пѣткѳпали сѣ і стѣли вѣлизѣти тѣѣу дѣзурѳѣу, а він сибѳ стаў коли дѣзурѣ, і 'но ѣдѣн перелѣз половѣну на дрѣгий бѣк, вѣп махнѣў шѣблѣѣу і відѣтѣў ѣмѣ гѳлову. А той зѣа парканѣу питаѣн ѣго, кѣжи: „Ўжесь вѣлиз?“ — а фильфѣбир кѣжи: „Ўже!“ — фильфѣбир сам вѣдѣзѣў сѣ, бо він ѣго взяв за кѳмнѣр і вѣтбагнуў, фильфѣбир, на той бѣк. Тѣпѣр стаў дрѣгий лѣсти; той перелѣз половѣну попѣт парканѳм, а той зноў ўзѣав, шѣблѣѣу гѳлову відѣтѣў і за кѳмнѣр і вѣтбагнуў зноў ѣго на той бѣк. А трѣтѣй питаѣн: „Ўжесь — кѣже — вѣлиз?“ — а фильфѣбир кѣжи: „Ўже!“ Тѣпѣр зноў трѣтѣй лѣзи, і він так кѣжѣму вѣтвѣвѣў гѳлову. Ўак тї ѣго питаѣли сѣ: „Вжесь вѣлиз?“, то він казѣў, сам фильфѣбир: „Вже!“ і він сам вѣдгѳвѳруѣв, фильфѣбер. Али тї рѣшѣти ни знѣли, хто то, — али той однѣаньцѣтѣй кѣжи: „Ўжесь вѣлиз?“ а фильфѣбер кѣже: „Вже!“ — та він кѣжи: „Оў, — кѣе — то — кѣе — дрѣгий ни мѳжѣш ўбѣзѣати сѣ, то ѣдѣн вѣдгѳвѳруѣн?“ — а фильфѣбер кѣи: „Лѣзѣ, лѣзѣ“. А той за парканѳм кѣже: „Шѳсь там недѳброго ѣн, шо — кѣжи — ти сам вѣдѣзѣвѣнѣсь сѣ!“ кан — вѣбѣчѣѣти ўсѣ лѣдї і образѣ — кан: „Нас... твоѣй мѣтери, ѣа ни по-

¹⁾ нѣм. mit Sack und Pack. —

лыбау — кае, — пробўйти тамтї шчасьця, шчо пользіли“ (о, ўонї ўже по-пробувалї! — аднї в прїсутнїх) і сам узбаў і фццк вїт паркану. Алї йак фїльфэбїр почуў, шо вїн уццк, вїн сїбї нвїц с тóго нї робїў, по-ходїў наўкóла попїт парканом і слўхаў. Алї за браму задзеленькало шось дўжк, — бо буў дзвїнок ў брамі. А фїльфэбер пїтаїн: „Хто там йн, шо дзеленькаїн?“ А за брамоу вїтпвїдаїн: „То йа!“ — а фїльфэбер пвїдаїн вноў йїмў: „Шо за йа?“ Кáн: „Госпóдар — кáн, до свóго дóму йїду, грáбїа — кáн — сам“. А фїльфэбер йїму кáжк: „Йа тўтки лїншїй госпóдар, нїж тн“. Алї той грáбїа до нéго розлó-стнїў сї —: „Шо — кáжк — за госпóдар — кáн — колї мóго палáцу?“ — а фїльфэбїр: „Йа — кáн — ту госпóдар, нн тн“. — Алї той ўже пóгїм і ўтїх трóхк грáбїа і стаў йїгó просїтн: „Вїтчнїнї мннї!“ Алї фїльфэбер сказаў йїмў пéршк: „Йак тн вїт свóго палáцу госпóдар ту-тéїшїй, скажї мннї, йакїй тн тут знак мáїш ў свóїм дóму?“ А вїн йїмў так сказаў: „Там ў покóйу дрўгїм ў сьцїннї забїтїх двá рїшкї кїзьлáннїх, злóтом помальóваннїх, а ў стáннї йнст пїать кїльцўї злóтїх вїсн; штїрн кїльцўї дўрно вїсн, бо йа мáїу тут штїрн-кóннї кóлї брїчкн, а на пїáтїм кїльцўї стóїт кїнь вїáзавнїй — і так йїмў ска-заў: „Мáїш такїй знак“. — І фїльфэбер вернїў сї і пїшоў поднвїў сї, чн то йнст прáўдá. І ўбгльáнуў то ўсе і прїшїоў до нéго і кáн: „Прáўдá то йнст“ і взбаў йїмў вїтчнїнїй браму та й пусгїў йїгó на по-двїрїа в брїчкóйу і с кїньмн і ж жїнкóйу. Алї йак вїн вїшїоў до кан-цельáрїїн, йак зувїднў тїх трн тóрбї на стóлї, та й дужк зльбакаў сї, стаў йїгó пїтáтн сї, шо то йнст і —: „Де дочкá мóя?“ А вїн йїмў так вїтпвїў, кáн: „Тн нн льбакаї сї шн тнм, — кáн — дочкá йа нн знáїу де йнст твоїа“ — алї росказаў йїмў за тїх трн розбїїннїкн, шо вїн йїх порубáў, шо то ўонї сндьїлн ў канцельáрїїн, і топїру кáн. „Ходї, пáне, зо мнóй, йа тнбї покáжу, шо там шн йнст“. — Алї йак вїн йїмў покáзаў тїх дэсэть порубáннїх, вїн шн гїршн застрахаў сї і топїру вїн йїгó стаў просїтн фїльфэбрá: „Скажї мннї, шо то йнст?“ І вїн йїмў росказаў цїлу прáўду, шо —: „Йа йїду в вóїскá на ўрльон і прї-йїхаўїм пáнїч і — кáн — лгїгїм ў стáннї колї конбá спáтн і хтось мннэ звїў на нóгн та й постáвнў, а йа вїйшїоў на двїр, пїд вїкнó загльáнуў: пáннн ўжн нн булó, 'но трн розбїїннїкн сндьїлн, та й йа ўвїйшїоў до канцельáрїїн, пїтаў сї йїх: За чнм вн прїйшлї? а вонї до мéнн по-рнвáлн сї, хтїлн мннї смертн вробїтн, чогó йа прїйшїоў, та й йа вї-тбáгнў шáбльу, двох порубáў, а трéтїй фтїк; та йа тїх двох узбаў за нóгн і вїтбáгнў за браму і браму заснунў і сам ходїў попїт парканом; і йа ходїў по пїт парканом і чуў, шо йїх булó однвáнцьцїтн і так го-ворїлн: Возьмїм, пїткóпáїмо сї в дрўгóго бóку та й фїльфэбрá за-бїїмо, а грóшн возьмїм! — алї йак вонї стáлн копáтн, йа йїх фсїх

порубаў“. — Типёр він ўже ўсё спізнаў той пан, грабіа, стаў шукати за дочкаў, де дочка сьі подыла, і він знайшоў дочку ў лёху: сидыла ў куточку лёдві жива ўже, так сьі зальакала. Він вьзаў йі до по-коўу та й справіў тóму панові баль. — „Типёр, — каи — йак такий спó-сім, йа тибé возьму — до тóўо фильфёбра — за зьа́тца, бо дытій вийници ни ма́йу: мо́жш б́ути дóбрим паном вóзьди ў мéни“. — І забраў сьі той фильфёбер і пойіхаў да́лы до свóйіх рóдничіў та́кі на ўрльоп. Прийіхаў до свóўо силá та й стаў пítати кватіри, де ма́йут от жомьіри сто́йати по хатах на кватіру. Там записаў тілько й тілько, а там тілько й тілько, а првійшоў до свéйі ма́тери, записаў: тут ма́йні сто́йати фильфёбер. Али жи йігó ма́ти ўже ни півна́ла, бо він двацьцятьчтвэ́ртий рік ўже буў при вóйску, нхтó йігó ўже ни знаў, шо то за йідén. Али ма́ти тóўо ни хты́ла, шоб він сто́йаў, кажи: „Ми йістім бідні — каи, — ў нас ни мо́жут жомьіри сто́йати“. Али він до нéйі крїкнуў, до ма́тери —: „Куш, бабо, то йіст вóйскóвнй припїса, то йа мўшу тут б́ути!“ Кавáў: „Зваріть мині вичэру, йа вам заплачу“. — Вона́ йімў зварїла кўрку і по-ста́вила йімў на стїд на тальірцы. Він вїньаў с кишéны вóжик, стаў те мьа́со кра́йати і вьзаў кавáльчик с костомáхойу кїчуў на зéмљу. А ў хаты́ буў малéнький пéсик, — ўзьаў ту костомáшку пéсик, зьїў і зара на трóйи тріс. Та й він крїкнуў до ма́тери: „Так, — каи — ма́мо мо́йá рідня, ти мині — каи — трутїзну́ дайш йісти!“ — Та й вона́ йігó ста́ла пítати, ка́е: „А по йакóмуш ти мїй син?“ Він йїйї роска-заў, по йакóму, та й вона́ то спрátала і ста́ла пла́кати. Типёр пи-та́йні: „Де мїй — каи — брат, йідén і дрўгїй, і де мо́йї тáто?“ Вона́ каи: „Тáто ў столóлы спит і брат, а йідén десь пїшоў“. Та й він забира́йть сьі, йде с хаты́, каи: „Типёр йа тибé ни зна́йу, ма́мо, йа ни твїй син, а ти ни мо́йá, ма́мо, за ту рїч, шо ти минé хты́ла струйїти. Прийшоў він до студóли, дівить сьі: ба́ткові шось голо́ва завйа́зана. Він розвйазаў гóлову: голо́ва розітба́та. Він дівить сьі на брата: брат лїжїт без вўха, вўха йіднóўо нїма. І так йім сказаў: „То ви булї — каи — та́кі спраўцы, хты́лисьте минé забїти! То йа вас — каи — порубаў пёршї. Бўдтьї здорóві, типёр йа вас ўсїх ни зна́йу“. — Забраў сьі та й пойіхаў наза́д. Прийіхаў до тóўо самóго пана, де він почувáў, той пан даў йімў грóші дóсїть на дорóгу, і забраў сьі, пойіхаў до регїмэ́нту фильфёбер наза́д, з ўрльопу ўже. І він йїхаў гостїнцем, лы́сом гостїнцем. Нагнаў лынгвэ́ра, пítайїть сьі: „Де йдеш, лынгвэ́ри?“ а той йімў каи: „Йду — каи — на ўрльоп“. А фильфёбер каи: „А йа йїду з ўрльопу; б́удим рáзом йти“. Та й лынгвэ́р ка́же до фїль-фёбра: „Дóбри, шо пан фїльфёбер йїдут, то вас нóги ни больáть, а минé ўже й нóги больáть пїшки йти. Кон — каи — пан фильфёбер зьлы́зали трóхи, а йаб трóшки ўсьїў, пдхбн йа пройіхаў кавáльчик!“ Фильфёбер

кав: „Добрн, йа тибі то зроблю“. — Та й лынґвѣр ўсьй на коньа і йіде, а фильфѣбер пішки йде. Фильфѣбер стаў собі на стѣрону, а лынґвѣр коньа потиснуў та й ўтык від фильфѣбра (та й дістаўсьі, сирітка! — докінула присутна баба). Фильфѣбер стаў журити сьі: „Шо йа бѣду робіти. Прийдѣ до реґимѣнту, мѣшу за коньа заплаћити, бо йа сам тілько ни варт, шо той кінь варт“. Кажн так і йде далы і ўсьо сибі мнр-кѣйи: „Прийдѣ до реґимѣнту, бѣди минь веліка біла. Напишѣ до тоѣо пана, де йа буў, то він минь грѣші за коньа прислѣ“. — Типѣр сибі так дѣмайи: „Коб жи минь де хоць хлѣпского ўкрасти, шчоб йа ййхаў, бо йа ни звик іті“. — Али вийшоў він на поля, дивить сьі: — стоїт кінь, али дѣжи далѣко на горпкѣ. Він стаў, пустиў сьі до тоґо коньа йти, дѣмайи: „Чий кінь йи, то йи, абі йа зланаў, та й бѣду ййхаў“. — Прийшоў він до тоѣо коньа, — а то той самий кінь, шо він маў, йіґо кінь власний. Він Боу подьакуваў, шо найшоў своѣо коньа; али зййхаў він с тоѣо горика на долину, дивить сьі: стоїт фільварок ў долиньи. Він приййхаў до тоѣо фільварку, хтьй напоїти коньа. Приййхаў під браму, — брама сьі йімѣ сама вітчннїла; і він коньа напоїў, привйазаў коли стѣднї, сам пішоў там до середннн, до хати, дѣмаў, мо' там де шо посьнїдайн, мо' коршнѣ (він ни знаў, шо). Прийшоў він до йїднѣї канцельарїї, — двѣрї сьі йімѣ самї вітчннїли: ни було ньїкого там. Вййшоў він до дрѣгої, — зноў сьі йімѣ двѣрї вітчннїли самї, зноў ни було ньїкоѣо; і так йак він стаў іті, він зайшоў аж до двананьцьатої і фурт йімѣ двѣрї вітчннїали сьі. Йак він вййшоў до двананьцьатої, йак він вййшоў, глянѣу: изѣкола по сьцьїнах вйсьїдо мо' зі трййцьїт гѣлови с чоловїкѣй. Він сьі дѣжи ннрйлакаў, бо ни було ньїкого, 'но гѣлови по сьцьїнах, та й він навад вара хтьй ўтыкати, зланаў за двѣрї: ни мѣна вітчннїти було, засѣнули сьі! Типѣр сам до сѣбн кажи: „Зробїў йа кїльком смерть, типѣр минь ўже зроблять, — шкода й коньа жѣго на дворї“. — Він прийшоў ў деьн ў двананьцьатї годннн і мѣсьї сїдѣти ў ноцї аж до двананьцьатої, бо ни мїг утычі ньїдѣ сам йїдѣн. Ў двананьцьатї годннн ў ноцї чѣти: хтось йде до неґо. До неґо прийшло сѣрок і йїдѣн розбїйник —: „Типѣр — кав — ти наш приацьїльну ту йїст, вїднш, прийшоўїсь сам! Порубаў ти — кав — наїнх дѣсѣтї братїў, а дваєь покальчїў, — типѣр ми тибі зробїм смерть!“ Али він стаў просїти сьі ййх: „Дарѣйти минь то ўсе“. — „Нн, — кав — ни подарѣйим“. Та й стали радїти сьі, йакѣ то йімѣ смерть зробїти. Той найстаршїй кажи: „Нннн вїдрїжмо йімѣ йїднѣ рѣку, а взаўтра дрѣгу, нехай так мѣчїть сьі“. А дрѣгїй кае: „Нн — кав — так, так бѣди зде —: вїдрїжмо йімѣ йїднѣ ноґу, нех так — кав — мѣчїть сьі, нех внаїн“ кав. А трѣгїй кажи: „Так таґжи бѣди зде, то — кав — ни бѣди дѣжи мѣка —: вїрїжмо — кажи — з неґо йїдѣн нас шкїри здїймїм і роспорїм

йімү живіг, нех йімү сёрце кїдайить сьї, — то то — кїи — бїди знїти дїбру мїку“. А наймолїтшїй так кїжи: „Послїхайти минї наймолїтшого дїрнїа, йїа вас лїише порїджу, бо не мїйим чїсу, мїсим їти дїлї, — ми нїнї ни мїйим чїсу, мїсим їти назїд. Возьмїм йїгї, ўкївьмо до лїїху, а вранїо взїўтра зрїбим йїмї від рїзу смертї, бо — кїи — ми ни мїйим чїсу, ми мїсим ходїти — ї пїтїишим на таблицї, за шо вїн йїкї кїру мїйї“. — Ї тї фсї пристїли на тїйї, ўзїали йїгї, ўкїнули до лїїху та й вїн полїтїў комїньголовїю ї зачїпїў сї за шїсь та й ушїў. Али вїн фсїтї ї пїтїїи, шо то йїст, тїй фїльфїбер. А там відзївайить сї: „То йїа“ кїи. — „Шчо за йїа?“ — „Лїнїгвїр“ — кїе. „А — кїе — ти шчо за йїдїн?“ Кїе: „Фїльфїбер“. Кїе: „Чогї тїбї — кїе — сьудї завїлї? — кїе — хто тїбї ўпхнїў сьудї?“ Кїе: „Злїпали минї розбїйники ї ўпхнїли минї сьудї, — заўтра минї бїдут смертї рїбїтї“. Кїе: „Ей — кїе — ти, лїнїгвїрї, варт ти — кїе — пїру раз ў мїрду дїстїти, али — кїи — тїбї смертї бїди ї минї смертї бїди, жїймо — кїи — хїць ту цїлу нїч та' йїк братї“. — Та й шїў фїльфїбер трїшки тьутьунї ї тїй (лїнїгвїр) маў трїшки. Кїе йїдїн до дрїгого: „Хїць закурїм шї сїбї тїпїр пїрет смїртїю“. Та й вонї сїбї порїбїли дїгїри, запїли сьїрнїк, стїли пїлїти; али йїк засьвїтїли, зувїдїли: бїчкї вїлїкї стїйїт ў куткї. Та й кїжи фїльфїбер до лїнїгвїра: „То мїси бїги вїнї, їльбо мед! Йїа — кїи — прїверчї пїлашїм дьзурї, то хїць напїймо сї пїрет смїртїю, ўжї йїдїнїко, ўжї — кїи — кїра йїдїнїкоўо бїди смертї нам“. Та й вїн прївертїў пїлашїм дьзуркї ў тї бїчкї та й ўсадїў пїлец: шїсь шерсткїго дїжи бїло. Вїн взїў, засьвїтїў вноу сьїрнїк, подвїў сї, — а то бїў пїрох. Та й вїн кїи до лїнїгвїра: „Но, цїхо — кїи, — нам бїди смертї ї йїм бїди смертї! Ми бїчку запїлїмї ї йїх пїбїй ўсїх“. А лїнїгвїр кїжи: „Йїа мїю гїтї такїй дїўгїй, шчо мїна здїлїка пїлїти“. — Взїали, ту бїчку прїкотїли пїт сїмї дьвїри ї запїлїли гїтї. Акурїт прїшлї розбїйники вїгчїнїїти дьвїрїй, ўжї йїм смертї рїбїтї, — а тї поставїли за слїпами ў лїїху, тїх двїх, ї ту бїчку запїлїли. Та й то йїк розїрївало ту бїчку, та й йїх фсїх пїбїло, розбїйникїў, анї жїдїн не прїшїоў до лїїху, — а вонї вїховали сї ў лїїху ўбїдва; а лїїх то на ўсї чїсти порозїрїувало, дьзурї бїлї ўжї. Вонї вїшлї на дрїгїй бїк зь лїїху ўбїдва ї кїи фїльфїбер: „Ходїм, подвїм сї на нїх, чї вонї ўсї пїбїтї, чї нї, — бо йїк нї, то йїа шї йїм кїлькїм рїду дам, чїю сї ў сїлї“. — Прїшлї вонї, стїли рахувїти, — нарахувїли сїрок їдїн, ўжї 'но кївалкї з нїх бїлї, а кїнь стїйїў такї прївїязанїй. Кїи фїльфїбер: „Ходїм — кїе — подвїм сї шї до дрїгого лїїху, — мї там — кїи — шо йї?“ Прїшлї ўонї до лїїху до дрїгого, дїўльбїть сїа: стїйїт пїнна прївїязана, такїй їдїн лїфт стїйїт йїїї до гїбї,

шоби могла йісти з горі, а другий льуфт такий стойт до голові, жип то вона мата дихати де вийнци. Фильфёбер зара взяў палашом поростинаў, шо ўона була привязана, і взяў йііі звіттам, і поцѣлувала вона зара йіго в рўки й ноги, фильфёбра — : „Типёр йа — каи — бўду панаова“ — а лынѓвёр так до нео кае, до фильфёбра: „Пан фильфёбер маіут ўже йідиў панну зарўчену, а то нех бўди ўже мойа!“ — і той кан: „Нех бўди твоја, йа ўже — кан — маіу йідиў“. — І забраў сї фильфёбер, пойхаў до регименту ўже потім, а лынѓвёр пішоў на ўрльон. Він 'но прійіхаў до регименту, зара йіму прійшла карта віт цїсара, шо маіи прійхати до сáмоўо цїсара. Фильфёбер до Відня прійіхаў, до цїсара, і цїсар вийшоў с тїми своїми врадниками, стаў йіго питати: „Чи то праўда, шо ти йідиў на ўрльон? Чи ти видьў тоўо лынѓвёра і ту панну мэжи тїми розбїйниками?“ „Праўда, йа буў і видьў йі“. А цїсар кан: „Али кажї праўду, бо йа тибї зара покажў ту панну і тоўо лынѓвёра, чи ти пизнаїиш, бо йак ни пизнаїиш, то бўдиш дўжи велику кару маў, йак збрешим“. — І цїсар пішоў назад до своўо покойу, перебраў сї по лынѓвёреки і вийшоў до неўо і взяў своўу дочку, панну. Повиходили вони ўбойи до неўо, до тоўо фильфёбра, а ті врадники питають сї йіго, чи то той самий. Кан: „Той самий лынѓвёр і та сама панна. Десець раз можу присьагнути, жи ті самї“. Той лынѓвёр ўзяў йіго, фильфёбра, запід бокі до свейї стáнції і перебраў сї назад по цїсарски, — він буў цїсарим, 'но так на спáцир ходїў. Спрáвиў йіму бал, цїсар тому фильфёброви, і ўзяў йіго за зьáтьа. І типёр він цїсаром йист, а старий ўже ни хгьїў бўти, ўже здаў цáлкoм на него, і типёр він корнѓїи цылим крайїм.

Записано в Берлинї від парубка Василя Харчишина в грудни 1894 р.

Пор. А. Анасьевъ, N 197, 199 і т. IV, 481—482.

74. Дівчина і розбїйники.

Буў тáто й мама, мали вони дочку; самї сї забрали, пойіхали до мѣста, — она собі наспросїла прїидок, с кужильїма, йак то прїидут. Наварїла вона йім там йісти, — прїишли там до неїі розбїйники (збўїи). Она фург прѣснт: „Йїшти, дьўчáта, йїшти, йїшти, дьўчáта йїшти!“ Той збўї стойт під вікнoм і каже: „А меве там пусьтьїг!“ Она каже: „Йак дoбра дусьї, то най прїиде, а йак злá, то най си йде!“ Він каже: „Дoбра, дoбра“. — Так вона йіго ўпустила і йїх прїишло водинаїцгьт. Тї дьўкї від неїї поўтыкали, онї позалазили за стїў і пїут і йїдыг. Йїдноўо поставили ў порoзьї на вартьї,

Так вони їй хотіли жити збавити. Вона їм фсебого доносила йісти, ніти, на ўустатку взяла сама до комори замкнула сь. Так вони до неї взяли сь добувати, не могли сь добути. Так вони взяли поїд підлогу викопали дзурі, та йіден влиз гет, фсадиў голову. Она йіму: шар! — голову вітїла. Тодї ті сь питаїут йїго: „Ци йи там шо брати? А ўона кажи: „Йи, льїсти ўсьї“. — Так ўзьїў льїсти другїй, — она другому голову вітїла; так зробила кўждому (аробїла дисьїтьом так). А на ўостатку той водинайцїтий взьїў льїсти, найстаршїй, і зобачїў, шо там йи кроў, і не ўльїз цаўкїм, но голову ўсадиў гет. Уона йїо не займїла пу карку, но по голові, і він сь цофїуў і фцїк, вїльїз назад і фцїк. Так прїйїхаў йи тато-мама з мїста, питаїї сь йїїї, чоўо ўона така сумна. Уона каже: „Йак мѳжу бїти весела, — подвїгнї ви сьа до комори, шо ў коморї лежїт“. — Так вони сь подвїли, питаїуть сь: „Шо то такоїї?“ — ўона їм повїла: „Шо мало бїти менї тото, йа зробїла їм!“ — Так ўонї їїх повївозїли, поховали, позакѳнували по льїсї; а той їїх найстаршїй той брат їїх назад повїдкѳнуваў, позабїраў ўсьїх до себї. Тодї прїйїхаў до неїї на зальѳги і взьїў йїїї за жїнку; взьїў йїїї ўсьїда там водїти ў себї: в йїднї пїўнїци грѳши, ў друкї пїўнїци ўѳдежи, ў трѳгї пїўнїци сьа збрѳїї, — ў чїтвѳрти пїўнїци ўсьї ті злодїїї, шо ўна їїх побїла... Так вона сь питаїї: „Шо то йи?“ — а він каже: „То мої братї“. Тодї кажут до неїї: „Подвїї минї сьї ў гѳлову! Та ўона йїму сьї дївїт, — а він маїї той знак, шо ўона йїму ўтїла! Кажи до него: „Шо ту тебї йи?“ — а він кажи: „То ти минї сама зробїла“. — Так він йїїї наслїў по вѳду; так вона тѳїї водї прїнесла раз, — каже та йїго мама: „Вокрѳнец сьї кїпїїт, моїї нївїстѳнїки сердїйка мїхтїт (= йїш так горїт, дїжи ў страхї йи)“. Каже та йїго мама: „Шїдї по вѳду и розбѳрї сьї, убѳрї тїўїу вѳрбу, жи стоїїт кѳли кїрнїцї, а сама ўтїкаїї, кудї тї вѳчї несїт“. — Так ўона то зробїла, сама ўтїкаїї. Він вїйшоў на горї, кїчї: „Нїсї вѳду!“ Вїйшоў раз, каже: „Несїш ти тїўїу вѳду нїї?“ — забрїў сьї й пїшѳў. Вїйшоў друкїй раз, каже: „Нїсїш ти тїўїу вѳду, нїї?“ Тодї вїйшоў трѳтїй раз —: „Нїсїш тїўїу вѳду, нїї? тїсьїч твоїў мать мордувало!“ Тодї пїшѳў ўсьїдлїў конїї, прїгнїў до кїрнїцї на конї, фтне тїўїу вѳрбу шїблїў, — шїблїя сьї зломала. Пѳїїхаў до дѳму, взьїў сї друкї шїблїу, — жїнѳ за неў, жїнѳ; ўона ўчїла, жи кїнь дуднїїт, — вїльїзла ўона на лїпу. Так він шїблїў — бо так трїмаў до горї — і завїдиў, фтїў її пїлиц велїкїї і му той пїлец ўнаў за шїїнку. Та й він пїїїхаў аж до йїїї тата. Так вона зльїзла, йїде за нїм. Питаїї сьї тато-мама, де ўона йи, — а він кажи: „Вона сьї ў дѳма лїшїла“. — Та вона прїйшла, — и питаїї сьї вноўсь йїїї тато мама: „Чѳ рїзом нї йїдѳте, но йїдно за друкїм?“ Уона каже: „Йак йа мѳжу рїзом йти?“

і — : „Він мене хтійу забити“. А він кажи: „За шоб йа тибé хтійу забити?“ А ўона каже: „Де тво́я шыйпка?“ Ўона витыга́йи за шыйпки палец — : „Ўо ти — каже — ти мені ту зробіу“. А він сидіт за столóm і йист; а він каже: „Йак йа то тобі зробіу, то жиби йа сьі тим пиро́гом вдавиу!“ І вдавиу сьі, йак тримау, так сьі вдавиу! Буу вітча́йдушья йуш... —

Пор. Етногр. Збірник I, '4; Рудченко I, N. 77; Аеанасьевъ N. 199 і IV, 481—485; Udziela, 307—308.

75. Як бідний розбогатів через розбійників.

Було два браті, а́ли йіден буу дужи бідний, а другій богатий. І той богатий дуже він сибі мау, го́йно сибі жиу, а той бідний бідувау. Той бідний мау конья і він сибі от йїздну до лыса; і він фсе сибі там то трісок назбирау то ломак і форт так сво́ю го́дину заходіу. Али прийіхау там до лыса, а́ли буу корч такий коло дуба, і сибі там коло того корча берé ломакі; але дивить сьі: шчось заблишчало. Дáлы він кае до сво́о хлóнца: „Сїну, — кае — диви сьі — ка, — ту шось блишчїть сьа“. Але хлóнец так буу вже в лытах, вже до шісна́йцьїть лыт, вже рóслий, — і він каже: „Віткрива́ймо, шо там йи“. Та й ті стáли віткривати, а там дуже великій льох буу такий, там збу́ї. Йак оні стáли віткривати, йак віткрїли, та й дуже там заблишчало і там бу́ло дуже багáто грóшїй, рїзнóсьцьї, бо то збу́ї, рїзали льуди. І вони ті грóші привезли до до́му та й той синóк кажи, каи: „Тáту, хова́ймо ми ті грóші, ни пока́зуймо мáмі, — а́йá, буу мўдрїй! — бо — каже — мáма то видасьть зáра“ — а йакже. Так вони занесли ті грóші і сховáли на гору́ у хатїньї. А той бáтько каже: „Йїдьмо сїну зно́у!“ Пойіхали і зноу́ в день набра́ли пїу кóрцьа грóші, ті збу́ї ше ни довідали сьі. Йак набра́ли зноу́ тих грóшїй, і зноу́ прийіхали грóхи ломак уўзбáли і прийіхали зноу́ до до́му. Так той бáтько каже — прийіхали ўони до до́му — каже до сїна: „Йїду йа тепер до мїста“. Набрау сибі грóшїй і пойіхау до мїста і накупїу рїзнóсьцьї, муки там, до до́му, шо потрі́бно, йїдзєнья. І каже: „Йїдиж ти, сїну, йїдь, везї до до́му, а йа дїстану сьа ў мїсьтьї“. Так він, пойіхау, до до́му, а той дїстау сьа ў мїсьтьї. І він вже сибі в грїшми пїшоу́ межи купцьї і здїбау сибі два факторї такі, зїнаньати сибі десь йакїйсь готель, купїу сибі ўубранья і ті факторї йїму радьать: „Там йист готельа така за пїать тїсьач, — але чи пан бўдут мáти тїлько грóші?“ — А він каже: „Жиби навїть за дєсьать тїсьач, то йа йїстем ше ф стáньї вї-

платити їх". Так ті фєсі до нєго: „Ну, йїдьмож ми, там ми згòдим ф тїм мїсьцї“. — Пойїхали вони і згодїли ту готєльу. І він запровадїў сїбї трахтїйїрнїю і рїзьно спровадїў сїбї, вино, мед, пїво, шчо потрібно; і спровадїў сїбї два кїльнерї до тòго і сам там забаўляў сї ф тїм нїби то два мїсьацї, закїм сї розробїў, пòтїм взяў пойїхаў, накупїў на жїнку убрáнїа, на дьїги, і пїслаў до жїнки те убрáнїа, напїсаў, жиби она там прїйїхала. І ўона, прїслаў тї ўубранїа, та й шож та хлопкa розумїить сьа ўбрати ў тї ўубранїа? От, йїакòсь вона ўбрáла сї оттáм ўже йїак трєба і прїйїхала до нєго. Йїак прїйїхала до дòму, і вона сї шчуловáла, жи до такїх покòпїїў прїйїхала с такòго бїдáства, ж жалўу в йїднòго, с фтїхн, зі жалўу аж мльїла.

Так той брат шчуловаў сї, мужїк, шчо то такòго йїст, — áле на тї готєльї вїписано бїло, жи 'но хто пєршїй раз прїйїдє, то ўобїд дарòваний. Ну, так то рїзьнї лўдї йїхали там, заўши рїзьнї лўдї йїхали там і ўступáли і він кўждому даваў ўобїд і по гáльбї, по двї пїва, — так той нáрїд дўже сї чудоваў, шчо то йїст такòго. Одже ў тїм мїсьцї буў йїарварок. І прїйїхаў той брат, йїхаў, зїбраў сї зі жїнкоїу і ступїў там, бо то ўже трахт, то ўже кўжден хлоп, аби дáти дўрно вьїєти. Так йїак їн прїйшòў, і він зáрас спїзнаў йїго і проветáў сї, та й дўже аж сплáкаў тьáшко той брат мужїк, шчо він до такòго бòгáства дїйшòў, і питáйить сьа йїгò: „Скажї мнї, брáте мїй кохáний, вїтки ти до тòго прїйшòў, жи ти такїм пáном zostáў, — таж ти буў такїй бїднїй!“ А той кáже: „Йїабим тїбї сказаў, али ти — кáже — жиби сь кому ни росказаў“. — На тїм нўнтьї zostáньмо. Тимчáсом йїак той прїйїхаў до дòму і пїред жїнкоїу і там пїред дьїтьмї кáже: „Та то мїй брат такїм пáном їс такòго бїдáства, — вїтки він мїг прїйтї до такòго майòнткy?“ А жїнка кáже до нєго: „Пїрейдї і попросї йїгò, — то він тїбї скáже, то йї ми будем такї богачї, такїми панáми“. — Та й він пїшòў, зїбраў сї і пїшòў до нєго. І прїхòдит та й сказаў там: „Слáва Бòўу!“ до нєго, пожегáли сї та й кáже: „Брáте, скажїж ти мнї, йїакїсь мїй брат, — ти такòго майòнткy дїстáвїсь десь, роскажїж ти мнї, то жиби йїа буў такїм пáном, йїа твїй брат“. — Али той бїднїй дòброго сєрцьа буў і то йїму росказаў чїсто. Сказаў йїму: „Там йї в лїсьї там і там такїй йїст кòрч дубòвий, і там йїст сўма пїд ним нїзьлїчєнна. Там абїсь йїак дїстáнїш, жиби сь нїкòму ни казáў, жи йїа тїбї нарáйїў, бо йїа с тòго майòнткòк дїстаў“. — Так той пойїхаў в ночї зі свòйїм сїном і до тòго корчá, пїдїрвáли той корч, а там бїло до вїсьмїнáньцьїтї збўйїў ф тїм лòху, ф тї йїамї. Йїагжеж він там ўлїз, та й йїгò зáрас злápали. Йїак йїгò злápали, так стáли бїти. Али він кáжи: „Мойї пáловє — кáже, — не бїйте менє, йїа вам скáжу ўсью прáвду“. І стаў росказувати йїму, жи він тòго ни браў, 'но тїлько йїгò брат такї

грóші забраў, там тілько й і тілько, такім паном застаў. Він йім йак розказаў, али вони такі ни вірили йіму, йіго такі вбили там, ті збўйі.

На другу ніч взяў сібi йіден той найстáршій збуй такіх ганталіў (бочок) і ўпакуваў ў ті ганталі, штіри ганталі, по штіри збўйіў. А сам, той найстáршій йіх, выбраў сьi наперэд і до тейі готэлы спроваджáти винó, такій сьi зробіў купец, жиби той пан закупиў те винó. І пішоў сибі там наперэд і прійшоў до тейі готэлы, де той бідний там розробіў сьi, і продайі йіму тих штіри ганталі вина. Але він прійшоў і засьў сибі з ним, йак то купец, прійшоў, каже: „Йа маўу на спродáнья штіри ганталі вина“. Той каже: „Дóбре, йа кўплю“. — От він засьў з ним, пан, пріймайі йіго, там то йидзэнья, потрафки рíзьны, і каже: „Чи пан маўут такé винó?“ Гін каже: „Такé мойі самé“. І каже до нéго, шчо —: „Нех кильнер йіде і натáгне лйваром тóго вина, чи бўде такé, йак мойі, — то йа тілько й і тілько грóшій тибi заплачу“. — Так той кильнер пішоў з лйваром, а той вже аж цылькóм вже аж млыйі. Так взяў той кильнер, йак прійшоў до тóго ганталá, але слўхайі: нйбi дуднйт в ганталóви. Так він сьi дўжи заштрофуваў тим, шо то йист такóго... Так той зáраз прійшоў до пана і шеніўў йіму, жи —: „Такá і такá рíч, жи там йист шось йакéсь — каже — лўде йист у тих ганталáх, — кáе — то не мóжна зрозуміти, шо то йист такóго — кáе — дуднйт“. — Оже той пан зáраз казаў тóму кильнерови йак найхўтше ітi до мiста і дáти знáти, жиби тўтай вóйско стáло. Йак той даў знáти до мiста, так зáраз на гальáрм цылá кумпáньйя вóйска і йак йиступили, так ті шиснайцьить тих збўйіў полапали. І той розказаў, той пан, нйбi той, жи маў ту готэлы, жи там і там йист ув лйсьi тілько йіх сўми — то ті збўйі побили —; а там зноў пойіхали до тóго лйса, то набрали двi фiрi срiбла, злóта, шо там бўло ф. тих йáмах, воліў нарiзаних бұлó, і то забрали чiсто до мiста. Оже писали то до наййась-нййшого пана, — за ту штўку казаў пан дарувáти тóму купцёви, тóму, де готэлы тримáў, йидну бóчку грóшій, а то рéшти взыали, тих двi, до кáси. І він подáтку ни платіў нйц, пóки він бўди жиў, за ту штўку, шчо він тілько збўйіў побіў. І він застаў паном, а той, жи буў богáтйй, брат, жи він хтыў до жайбнтку прійтi, то він смёртайу пожйў, а лйги йіго збiднйили, жи пóгiм кускá хлыба булі жаднi. То ўсьо Бог тим корйўйі. Він дивуваў йіму, тóму брáтови!

Записано в Боратині брiдського пов. від господаря Софрона Воцьного в серпни 1894 р.

Є се не зовсiм докладний варiант оповiданя з „Тисячi і одноi ночi“ про Алi-бабу і його розбiйникiв, див. Tausend und eine Nacht, Wien 1854, IV, 219 — 282.

Польські варіанти див. *Chełchowski I, 183—188; Ciszewski, I, 99—108* (7 варіантів). Гарний український варіант у Рудченка II, N. 33; див. надто Аєана-сьєвъ, N. 201 і т. IV, 486—487; Grimm II, N. 142 і III, 219.

76. Жовнір і 12 розбійників.

Буў собі жомнір, служіў дванадцять літ при войску, і захотіў він приїхати на гурльон, розвідати сь, шо сьі роби там ў йіго дому. Алиж він на піхоту ни хтыў йти, але мельдуваў сьі, жиб йімў такі дали коньа, жиб він сибі конём приїіхаў сьі. Али вїліхаў він сибі і зачаў йїхати і вїїхаў в лїс; йіго ніч захопіла ў тім лїсї — і він дивить сьі: вїдно так 'но тїлько йїднў хату, свїтнить сьі. Він приїіхаў тудї до тих палаціў і там бїде ночувати с конём. Алеж він йак приїіхаў тудї на подїра, коньа завїў до станы, сам приїшоў до хати, — ф ті хаты ни було нїкого, 'но тїлько йїднў тоўо пана дочка, а той пан вїїіхаў десь там ў дорбгу. Алиж він приїшоў до хати і с хати потбму, йак то войскова рїч, — йімў не вбльно свати ф хаты -- і він сибі пішоў до станы і лїг коли коньа коли свбго і заснўў. Приїшло трох розббйникїў тудї до хати і заступїли ту йіго дочкў, того пана, і казали йї: „Давай батьковї грбші і своїй грбші і матернї грбші, бо йак ни дасїш, так тибб забвў!“ Уона зі страхў пішла, привбсла с тбрбоїу батьковї грбші, потїм привбсла зноў матернї, і потїм своїй привбсла зноў, бо шож, бо не могла сьі ўже йак скараскати йїх. Уонї сибї ше до того казали зарїзати йїднў кїрку і спечї, жиб вони сибї понайїдали сьі. Вона йак зльакала сьі, с тоўо страхў полетїла до станы і взьала того жомнїра і звела йїго так на нбги, і сама полетїла, нїц до него ни прибвила. А він, той жомнїр, стаў і дїжи йїго то задиўвало, шчо він при войску тїлько служїў лїт і так йімў ни стало сьі. І взьаў сибї палаш в рїки і приїшоў під вїкно, дивить сьі, жи трох сидїт розббйникїў і три тбрби грбші лїжит на столї. І приїшоў він до хати тудї до тоўо покбїу. Вони йїго питаїуть сьі: „Шо ти йї за йїден?“ — тоўо жомнїра ті розббйники. А він каже: „Ти ни питаї мене — кае, — шо йа йї, — йа тибб питаїу — каи, — шо йїден з дрїгим йїстєсь“. Йак піднїаў палаш, так йїм фсїм тром гблови повїтнїаў. І взьаў йїх повиволькаў на двїр. Вїїшоў він і слўхайи, жи ше за парканбм йїх йї ше одиваїцїть і радьать сьі, йак до неўо сьі добўти. І стали конати йїаму попїт парканбм і ковбчне хтьать йїго... хтьать, жиби там влїсти і йїго згубїти. Алиж він стаў сибі коло тбї дзурї і, котрїй гблову фсадїў, так він йїмў вїтьтїаў. А тамтбї питаїють сьі: „Вжєсь вїлїз?“ — то той вїтповїдаїи, шо вжє. І так він повїтнїаў десьатьббм. А ўодинадцятїй сибї

зди́юва́ў —: „Шо тако́го, шо дэсьбіть ползі́зла, і ка́жден ўоба́нва́йніць сы́ йі́ні́м го́лосом!“... І 'но го́лову ўса́диў, так йі́дні́м ўо́ком, — 'но ў́ йі́дэн бі́к 'но хты́ў за́гля́ну́ти, ті́лько 'но на́ста́віў 'но вў́хо, — і той йі́мў ма́хнуў та́ й вў́хо те ві́тьтаў. І в́заў він фты́к, без вў́ха ў́же фты́к. І той за́страша́ннй хо́диў жо́мнйі́р цы́лу ні́ч, аж прыйі́хаў той пан, той госпа́дар ві́т то́ўо до́му прыйі́хаў під бра́му, зача́ў стў́кати, а він йі́мў ни хты́ў ві́тчині́ти той бра́мй. Просі́ў йі́го і допі́ру він за́чаў... аж роска́чуваў, йа́кйй він ма́йні зна́к у по́ко́йах і ф ста́ны; і той подвйі́ў сы́а пішо́ў і шо'но йі́го пу́стиў на подвйі́ра. І той топі́ру пан дў́жй бу́ў с то́ўо ў́бі́шнйй, за то, жи він йі́го дочку́ ві́т сме́рті́ ві́ра́туваў. До́сйть, жи він йі́го ў́обі́нбаў в́за́ти за в́за́тба до́ swéйй дочкй. Алі він в́заў по́йі́хаў та́кй до то́ўо swéўо ба́тька, до ма́тери, та́кй там, де він пу́стиў сы́. Прыйі́хаў він туді́, до swéўо до́му і прыйшо́ў до ха́ты, і ни пі́зна́ла йі́го, ны́ ба́тько, ны́ ма́ти ни пі́зна́ла йі́го, шо він за йі́дэн. А він зноў́ ни хты́ў прыві́зати сы́, шчо він йі́вет сын. Йа́к він допі́ру пйта́йніць сы́: „Де йі́ — ка допі́ру — мйй бра́т, нех йа́ — ка — на не́ўо подивльў́ сы́а.“ — Прыйшо́ў бра́т до не́ўо, прыві́таў сы́, — а він ни ма́йні то́ўо вў́ха, бо то він там ві́тьтаў йі́мў те вў́хо. Пйта́йніць сы́а: „Де ба́тько?“ Ка́е: „Ба́тькови йа́кййі́сь ў́че́ра го́лову ві́тьтаў.“ — Він сы́бі здо́галаў сы́, жи то він сам то́ поробйі́ў, і в́заў і ны́ц з нймы ні хты́ў робі́ти вже, ны́ц ў́огоры́ти і ў́заў і по́йі́хаў наза́д. Прыйі́хаў аж до то́ўо па́на наза́д; ў́ то́ўо па́на бу́ў кй́лька де́нь, даў там йі́мў йі́сти й пі́гй і він забраў сы́, даў йі́мў пан тйх гро́шй даў до́сйть і по́йі́хаў до во́йска наза́д. Вййі́хаў він так кава́лок, — іде́ дру́гйй жо́мнйі́р та́же так са́мо з гу́рльо́ну. І ка́е до не́го: „Йа́ вже — кае — дў́же змў́чаны́й, йа́бйм -- кае — жпй ты́ тро́ха зльы́з с коня́, а йа́бйм фсе́ў на коня́.“ — Той йі́го пожа́ловаў, в́заў зльы́з, а той вй́льы́з на коня́; та́ й йа́к той потйснў́ў коня́, та́ й то́ўо покй́нуў. До́сйть, жи він йі́де, йі́де, ў́же йі́го і но́гй бо́льа́ть, — але до́сйть, жи вже йі́де, йі́де і так сы́б дў́майні: „Коб́ же хо́ть йа́когобў́дь хо́ть здй́бати, а́бйм тро́ха йй́хаў, бо но́гй бо́льа́ть.“ — Алі так увййшо́ў він з мй́льу шче і дй́вйть сы́: кй́нь сто́йіт прывй́заны́й. Пйхо́ды він блй́шче: той са́мйй кй́нь йі́го! Прыйшо́ў іні до не́го, в́заў фсе́ў на не́го, дй́вйть сы́: так двй́ро́к блй́сько йй. Ка́е: „Хо́ть во́зьмў́ то́ўо коня́ напо́й.“ — Прыйі́хаў він до то́ўо двора́, в́заў коня́ напо́йіў і так сы́бі подў́маў: „Тре пі́ті до се́реднйй, подвй́іти сы́ до то́ўо.“ Прыйшо́ў до се́реднйй, ві́тчнйі́ў йі́дні́ двє́рй, — во́ні сы́ замкнў́лы, ві́тчнйі́ў дру́гй, — і дру́гй сы́ замкнў́лы. Прыйшо́ў там до тре́тьйх двє́рйй, ві́тчнйі́ў, подвй́іў сы́: а там бага́цько дў́жй льудйй-на́роду побй́ітйх. То він дў́жй зльа́каў сы́ та́ й кае: „Бо́же мйй ко́ханы́й! Чо́го йа́ тут прыйшо́ў! В́же — ка — по сме́рть прыйшо́ў!“ — Аліж він дй́вйть сы́а: іде́ ййх двана́йцьбі́ть розбо́йныкй́ зноў́. Ка́ут до не́го: „Тй йй ў́же ту, пшйа́нця́йльу! Тй на́шйх — ка́же

братіісь погубіў! Тепер — каже — ўже й тобі ми зробим смерць!“ — Стáli ўо́ні ра́днці сьі, шо з ннм робітн. Ід́ен ка́е: „Відрі́кмо й́му рúку“. Дру́гій ка́же: „Відрі́кмо но́гу“. А й́д́ен ка́же так: „Й́му — ка́же — ра́зом нн мо́на робітн смёртн, — ка — до двана́дцять дннь й́го смёрт му́снт б́ути“. Ка́е: „Й́дндо́у дннь відрі́кмо рúку, нех на́мучнт сьі трóха“. А дру́гій ка́же: „Возьмі́м й́го там до те́й пнўннцы ў́кнцьмо, бо нннькн ка — нн ма́ннм ча́су з ннм ў́же сьа... за пі́зно нам“. Вза́лі й́го ў́кнчулн там до то́у льóху. Так він шось уна́ў на шось мнэхóго і ма́цайн: шось рúхайіть сьі! Пнтайнть сьа й́го: „Хто то й́ст?“ — а він ка́же: „Й́стем — ка́же — жо́мннр“. — А то той сам, шо то ў́ не́го коньа́ вва́ў та й по́йхаў, — а ў́нн зл́ацалн й́го. Ка́: „Дóбре, шо хоць б́удн нас два ў́же т́утай“. — Стáli о́вн, пла́чут об́днва, жу́рат сьі і ра́днть сьі, шо робітн: ў́же заўтра б́уде смёрць й́м. Але ма́цайт вони́: сто́ять й́акнсь бочкн́. Ка́е й́д́ен до дру́гого: „Шо то — ка́е — шось чн з вннóм бочкн́ й́н... Хоць передо смёртнўн хоць понапнв́а́ннм сьі то́у внн́а“ ка́же. Але в́нчнпнлн вони́, поднв́нлн сьі: то ті бочкн́ с по́рохом по́ўнн сто́ять. Ка́жут вони́ й́д́ен до дру́гого так, ра́днть сьі —: „Ў́озьмі́м двн́ бóчки і за́кача́ймо пн́д дв́ерн — ка́же, — й́ак б́удут вони́ в́рано й́гн, то — ка́же — в́же й́на́ко нам смёрць б́уде, але ў́же і й́м зрóбнм смёрць“. — В́рано ў́же й́лут о́вн й́м смёрць робітн. Ў́нн в́зл́алн пн́гналнлн: чн́сто той му́р пн́рв́ало, роскн́дало і й́х побн́ло, тнх розб́о́нннкн́ў; а вони́ десь там похов́алн сьі ф кутку́ і так й́ак той му́р роскн́дало, і вони́ повн́ходн́лн на дв́р. І по́йхалн наза́д до в́о́йска слу́жн́тн. — В́же кн́е́ц.

Записано в-Берліні від господаря Миколи Кравіцко́го в мар́тн 1894 р.

Пор. вн́сше N. 72, 73.

77. Дн́вчнна і розб́о́нннкн́.

Буў сн́бн ксьондз і маў й́дн́у дочку́. І він в́нн́хаў сн́бн ў́ го́сєцьн, а дочка́ дн́стала сьі на до́сподарствн́. Одже прн́шлн́ розб́о́нннкн́, трóх, дв́ерн бу́лн засóванн і вони́ нн мо́глн́ й́ак добу́тн сьі і за́чалн й́аму ко́пати. І в́нкопалн й́аму попн́т пн́дло́гу і стáli ль́єстн. А ўо́на́ сн́бн в́зл́ала ко́су, і й́д́ен фса́дн́ў го́лову ў́ ту дзью́ру, — ўо́на́ по карку́, та й ў́рн́зала й́му і в́зл́ала й́нго ф́тагн́у́ла до середн́нн. Дру́гій фса́дн́ў го́лову зноў, — она́ шарну́ла ко́со́ўн і відрн́зала й́ то́му. Тр́етн́ўн в́злаў і по́ тн́лько сво́нй рúкн́ фса́дн́ў, — она́ по па́льцях і відрн́зала й́му па́льцн́. Він ка́же: „Оў, згубн́лась — ка́же — двóх мо́ннх братн́ў!“ — і забраў сьі і пн́шоў, ф́тн́к уже. Ну, а так за рік прн́н́хаў він на в́альóтн до не́нн, до те́нн

дочки. Прийіхаў, посватаў і вісьільа ўже. І взяў ійіі, везе до дому. А ўона ка: „Тагуьну! дайце мині — каже — каждоі пасьні корец, — каже — хто знайі, йак мині там буде, то йа сібі буду йіхати і здоўж дорóгоу сипати по трóшки. Йак мині там буде кінско, то йа буду фтыкати тейу самоу дорóгоу, то йа буду знати куді ўже“. — Аш прійіхаў він до дому и 'но тілько павльізіали в вóза, так він крїкнуў до неіі: „Йди по вóду!“ Вона взяла ковоўкі те й іде по вóду. А вібігла маі за неіу і каже: „Дóньцьу! — каже—йак пїдеш — ка — по ту вóду, там коло тейі криницьі стоїт паль, — то вóзьмиш с себі шматя поскидайіш і ўбереш тоўо палья і сама фтыкай йак найхўчи, абїсь жива фтыклá. Бо ти йіго два браті згубила зі свїта, ожи він тибé хóче упарити“. — Оджи вона скїнула те шматя с себе і ўбрала тоо палья і сама йак найхўчи фтыкала. А він вийшоў на подвіра і дівить сьі, жи вона коло там коло тейі криницьі стоїт, і кричїт: „Давай вóду!“ Крїкнуў там раз, дрўгїй, і ўхонїў ніж і полетыў до неіі. Прилетыў до неіі, мїслїў, жи то вона, та й тим ножем прóсто ў ньу хтыў; али вдáриў, те й той ніж пішоў в дерево, бо ўона фтыклá, 'но шматя йі. Та й кае: „Оў, дóсить йа мўдрий, али ти ше мудрїйша!“ — А ўона йак зачала фтыкати, і вильігла на йáвора, вже йі захопїла нїч, там будé ночувати. Він прилетыў до дому, кае: „То ти, мамо, йііі — кае — так намóвилась! Ей — каже, — йа йі ше дожену!“ Взяў сібї ше таких двох розбóйвїкїў, йак він, пофсеїдали на вёрхи, зачалї гнáги, — пригналі пїт тоо йáвора. Зробїла сьі нїч йім і там ўонї стали ночувати та'же. Але ўонї наклáли сібї вогньў там, сидьать, балакайїут там шо самї межи собóу, вона, вібачти, захтыла сь..... — та й прóсто до них. А йїден каже: „Ай, — каже — йакїйсь дочч іде, али — каже — тэплий“ — Но, ўона пóтим зноў захтыла зноў шо гнїчного і зноў на них. Він кае: „Ай, — кае — шо такé! То йакїйсь — кае — птах такїй паскўдний!“ Йїден каже: „Стрельаймо!“ а дрўгїй каже: „Ет, тепер — каже — невїдно сьі, птах полетїт, та й шо йїму зробїш! Шкóда набóйу! — Дрўгїй кае: „Йа польїау“. А той трéтїй кае: „Ет, ти дурний, ўпадеш та й забїйсь сьі“. — Али стало так свїтати, та й вони поўсеїдали на вёрхи та й поїхали далы за пóду. Вона вїдит, жи вони вже вїїхали кавáлок тэньгїй, взяла зльїгла, бїжїт дорóгоу. Але дівить сьа: йїде чоловік, шкїри везе на фїрі. Та кае: „Дьадьўньцьу, змїлуйте сьа, вóзьмїт мене — кае — на фїру! Де ви, — каже — дьадьўньцьу, йїдете?“ — „Ну, — каже — йїду там і там, до того мїста“. — „А ни здїбáли ви — каже, — чи там трох поїхало вёрхами?“ А він каже: „Пїгналі — кае — йїх трох і питáли — кае — за йакóйусь — кае — жїнкоюу“. — І росказала своїў бїду; і взяў хлоп шкїри трóха скїнуў с фїри і приложїў йі тїми шкїрами і ведé йі аж до йїіі батька. А вони надїїхали фсеї три

до тоо хлопа і каут: „Хлопе, скидай шкіри!“ А він кає: „Йа тибі шо майу шкіри скидати! Шо ти мене — кає — майиш візитировати на дорозі!“ Взяў ііден шабљу добуў і шпігаи ф ті шкіри; так трафіў іі і пальца іідноо відрізаў на нозы. А хлопича ііо пужаком і кає: „Ти мины шкіри поспуйиш, шо ти мины — кає — майиш штурхати ў шкіру!“ — І вони поііхали до дому. А він привіз іііі до дому, до тоо ксьондза; та й она прийшла там до покбйу, зачала плакати, росказувати.

Али так за місяць приіздит він сам по ньу. Він приіхаў, привітаў сьі там, — той ксьондз кає: „Госьцы до нас, госьцы, госьцы, зьятбу!“ — вітаи ійго; ійго вітаи, дай ійму іісти й піти, а сам напісаў лісти і ровіслаў до тих врадникіў, жи сьі повііаділи і жиб ійму врадїли, іакў ійму смерть зробіти. — „Він — кає — мойі доцьці хтыў смерть зробіти, одже тепер тре ійму зробіти“. — Повііаділи сьі ті врадники, там піут, сьівіаіут, іак то ў навіў, гульаіут сьібі, на гармонійї граіут, а по тім ўсьім кає той ксьондз: „Панове враньї! врадьїт, іакў ійму смерть зробіти. Він — кає — іи розбійник, він — ка — мойу дочку хтыў — ка — ше дыўкою забїти, а тепер — кає — хтыў іііі та’же згубїти сь сьвіта, — теперже врадьїт, іакўіу ійго смертїу покарати!“ Ідєн кає: „Забїти!“ — а другїй кає: „То лєхка смерть, забїти, то лєхка смерть“. — Другїй кає: „Взьати ійго повіісїти!“ Трєгїй кає: „Взьати ійго зарізати!“ А іідєн такий знаішоў сьі, кає: „То влє так! Йа — кає — майу такоґо ковьа, ўчїпїм ійго — кає — до фоста і пусьтым ійго ф чїсте поле, то той кїнь — кає — ійго кости по ўсьїх польах пороскїдаїи. Нєх ійго — кає — кости нї бїдут ў кїпі, ’но по іїднї — кає — нєх пороскїдаїи ўсьїда!“ — І ўчїпїли ійго до фоста, привііазали і пустили ійго ў поле, — так той кїнь порозносіў ійго ўсьїда. — І кїнєц, — така ійму смерть була.

Записано в Берлінї від господари Миколи Кравіцкото 20. липня 1894 р.

Пор. висше N. 74.

